TAHSİN YÜCEL

PEYGAMBERİN SON BEŞ GÜNÜ

1993
ORHAN KEMAL
ROMAN
ARMAĞANI

ROMAN

Can Yayınları: 498

1. basım: 1992
12. basım: Kasım 2012
E-kitap 1. sürüm Ocak 2014, İstanbul
Kasım 2012 tarihli 12. basım esas alınarak hazırlanmıştır.

Yayına hazırlayan: Faruk Duman

Kapak tasarımı: Ayşe Çelem Design

ISBN 9789750721526

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM, DAĞITIM, TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

Tahsin Yücel

PEYGAMBERİN SON BEŞ GÜNÜ

1993 ORHAN KEMAL ROMAN ARMAĞANI

ROMAN

TAHSİN YÜCEL'İN
CAN YAYINLARI'NDAKİ
DİĞER KİTAPLARI

HANEY YAŞAMALI / *öykü*
VATANDAŞ / *roman*
AYKIRI ÖYKÜLER / *öykü*
BIYIK SÖYLENCESİ / *roman*
BEN VE ÖTEKİ / *öykü*
KOMŞULAR / *öykü*
YALAN / *roman*
KUMRU İLE KUMRU / *roman*
MUTFAK ÇIKMAZI / *roman*
YAPISALCILIK / *deneme*
YAZIN GENE YAZIN / *deneme*
GÖSTERGELER / *deneme*
GÖKDELEN / *roman*
dİL DEVRİMİ VE SONUÇLARI / *deneme*
GOLYAN DEVRİMİ / *öykü*
YAZIN VE YAŞAM / *deneme*
SONUNCU / *roman*
GÜN NE GÜNÜ? / *deneme*
KİMİM BEN? / *deneme*

Tahsin Yücel, 1933 yılında Elbistan'da doğdu. Galatasaray Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Aynı bölümde uzun yıllar öğretim üyeliği yaptıktan sonra, 2000 yılında emekli oldu. Çok çeşitli alanlarda ürünler vererek yazınımıza katkıda bulundu. Yazın araştırmalarına 1969'da yayımladığı *L'Imaginaire de Bernanos* ile başladı. Bunu 1973 yılında yayımlanan *Figures et Messages dans la Comédie Humaine* izledi. Ardından 1979'da *Anlatı Yerlemleri*'ni, 1982'de *Dil Devrimi ve Sonuçları* ve *Yapısalcılık*'ı yayımladı. Tahsin Yücel'in deneme ve eleştirileri de büyük yankılar uyandırdı. 1976'da *Yazın ve Yaşam*, 1982'de *Yazının Sınırları*, 1991'de *Eleştiri Kuramları*, 1993'te *Tartışmalar*, 1995'te *Yazın, Gene Yazın*, 1997'de *Alıntılar*, 1998'de *Söylemlerin İçinden* (1999 Sedat Simavi Edebiyat Ödülü), 2000'de *Salaklık Üstüne Deneme*, 2003'te *Yüz ve Söz*'le deneme ve eleştirilerini okurla buluşturan Yücel, roman ve öyküleriyle de edebiyatımızda kendine kalıcı bir yer edindi. Yücel, ilk romanı *Mutfak Çıkmazı*'nı 1960 yılında yayımladı. Bunu 1975'te *Vatandaş*, 1992'de *Peygamberin Son Beş Günü* (Orhan Kemal Roman Ödülü), 1995'te *Bıyık Söylencesi*, 2002'de *Yalan* (2003 Yunus Nadi Roman Ödülü ve 2003 Ömer Asım Aksoy Roman Ödülü), *Kumru ile Kumru* (2005) ve *Gökdelen* (2006) izledi. Öykü kitaplarından, Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazanan *Haney Yaşamalı* 1955 yılında, *Düşlerin Ölümü* 1958'de (1959 Türk Dil Kurumu Öykü Ödülü), *Ben ve Öteki* 1983'te, *Aykırı Öyküler* 1989'da, *Komşular* 1999'da (Dünya Kitap 1999 Yılın Kitabı Ödülü) ve *Golyan Devrimi* 2008'de yayımlandı. Pek çok çeviriye imza atan Tahsin Yücel'e 1984'te Azra Erhat Çeviri Yazını Üstün Hizmet Ödülü verildi. Yücel'in 1957 yılında yayımladığı *Anadolu Masalları* başlıklı bir de masal kitabı var.

www.tahsinyucel.com

ZORUNLU BİR AÇIKLAMA

Romana gerçek görüntüsü verilmesi kimseye aykırı gelmez. Buna karşılık, gerçeğin roman kılığına sokulması yazarı da, okuru da rahatsız eder. Hiç kuşkusuz, "Yaşamım roman olur!" diyerek serüvenlerini yazacak romancı arayanlara da, hem serüvenlerinin romansılığına, hem yazma yeteneklerinin üstünlüğüne inanarak yaşamlarını romana dökmeye kalkanlara da oldukça sık rastlanır. Ama bu coşkulu insanların doğru yolda olduklarını söylemek zordur. Sorun kendilerine, "Yaşadığınızı bu denli ilginç buluyorsanız, ne diye bir düş ürünü, bir kurmaca görüntüsü altında sunmak istiyorsunuz onu? Ne diye gerçekliğinden koparmaya kalkıyorsunuz?" deyin, tutarlı bir yanıt alamazsınız, çünkü, neresinden bakılırsa bakılsın, tutum temelinden sakattır.

Bu gerçeği vurguladıktan sonra, kendi seçimimize gelelim ve hiç eveleyip gevelemeden zayıf yanımızı söyleyelim: elinizdeki "roman" daha da tutarsız bir girişimin ürünü! Bir kez, kendi serüveninin ilginçliğine inanmış bir hevesli coşkusuyla yazılmış olmak şöyle dursun, bu satırların yazarlarının yakından tanımadıkları bir kişinin gerçek yaşamını konu alıyor. İkincisi, beş kişilik bir yazar ve araştırmacı topluluğunun öncelikle belgelere ve soruşturmalara dayalı, uzun, yorucu, ama her zaman özenli ve soğukkanlı çabaları sonunda biçimlendi. Üçüncüsü ve en önemlisi, bir "araştırma" biçiminde düzenlenmişken, birtakım yüzeysel değişikliklerle "roman"a dönüştürüldü, daha doğrusu dönüştürülmek istendi.

Ancak, hemen belirtelim ki, biz, beş araştırmacı arkadaş, elden geldiğince nesnel ve eksiksiz bir yaşamöyküsü hazırlamak üzere bir araya gelmiştik, roman türünün çekimine kapılmamız söz konusu bile olamazdı; en az iki buçuk yıllık bir ortak çabanın alçakgönüllü ürününü değiştirerek yayımlamakla hiç yayımlamamak arasında bir seçim yapmak zorunda kaldığımız için saptık bu yola.

Oldu olacak, açıkça anlatalım her şeyi.

Biz bu çalışmaya kendiliğimizden, kendi adımıza bir yapıt hazırlamak üzere değil, en büyük işadamlarımızdan birinin önerisiyle ve bu büyük işadamının imzası altında yayımlanacak bir yapıt hazırlamak üzere girişmiştik. Söylemek bile fazla, belli bir burukluk duymuyor değildik, ama, kendi bağımsız çalışmalarımızla hiçbir zaman kazanamayacağımız bir paranın büyülü etkisi işin içine girince, büyük patrona "Evet," demekte sakınca görmemiştik. Nasıl olsa, bu tür bir işe ilk soyunanlar biz değildik. Çok iyi bilindiği gibi, son yıllarda gırtlağımıza dek gömüldüğümüz değer yozlaşması içinde, ülkenin büyük para babaları, irili ufaklı uşaklarının da yardımıyla, para babalığını en onurlu insanlık koşuluna dönüştürmüş olmaları yetmemiş gibi, tarih, felsefe, politika, sanat, her alanda at oynatır görünmek istiyor, bu amaçla büyük paralarla yazarlar kiralayıp yavan yaşamöykülerini ve emekli kahvesi görüşlerini allı pullu kitaplara döktürterek imzayı basıyorlardı. Biz de, niceleri gibi, para babalarının aylıklı yazarları arasına katılıyorduk, o kadar. Üstelik, bu adamlarla tümüyle özdeşleştiğimizi söylemek haksızlık olurdu. Öyle ya, bir sonradan görmeye örnek insan görüntüsü vermek için yırtınmayacaktık biz, yalnızca ünlü patronun çocukluk arkadaşı olan unutulmuş bir solcu ozanın yaşamı ve yapıtları üzerine hiç kuşkusuz onu biraz yücelten, ama büsbütün de nesnellikten uzaklaşmayan bir inceleme hazırlayacaktık.

Daha çok özel yaşamına bağlanan takma adını alıkoymakla birlikte, anlaşılması hiç de zor olmayan nedenlerle gerçek adını Rahmi Sönmez'e çevirdiğimiz marksçı ozanın yaşamı konusunda sözlü, yazılı, eski, yeni, usa gelebilecek her türlü kaynağı değerlendirdik, kimileri eski dergi sayfalarında, kimileri sarı okul defterlerinde, kimileri çekmece diplerindeki irili ufaklı kâğıt parçalarında kalmış yüzlerce şiirini özenle toplayıp tarihlendirmeye çalıştık; uzun sözün kısası, en az iki buçuk yıl süren, sıkı bir çalışma sonunda, şiirler de arkasına eklenince, beş yüz sayfaya zor sığacak bir yapıt çıkardık ortaya. Yazık ki, bu anlatıda Fehmi Gülmez diye anacağımız büyük patron, bizi kutlayacak yerde azarladı; yaptığımız sözlü anlaşmayı unutmuş gibi, Rahmi Sönmez'i marksçı bir ozan olarak göstermenin onun anısına saygısızlık olacağını, topladığımız şiirleri bu biçimleriyle yayımlamayı da birçok açıdan sakıncalı bulduğunu söyledi.

Öyle anlaşılıyordu ki, gerek arkadaşının cenazesini kaldırtırken, gerek onun yaşamı ve yapıtları üzerine nesnel bir inceleme hazırlatıp yayımlama yolunda girişimlerde bulunurken, gerçekten cömert ve yürekli bir dost gibi

davranmış olan bu adam zamanla düşünce değiştirmiş, tasarısını sakıncalı, hatta tehlikeli bulmaya başlamıştı. Ama başlangıçta bize "Her şeyi olduğu gibi yazın; hiçbir şeyi olduğundan daha büyük ya da daha küçük göstermenizi istemem," dediğine, biz de onun istediği gibi davrandığımıza göre, bizim günahımız neydi? Ayrıca, para uğruna böyle bir saptırmacılığa gönül indirsek bile, marksçı bir ozanı tam karşıtına dönüştürebilecek ölçüde ustalaşmamıştık daha! Bunu kendisine açıkça söyledik. "İyi, iyi, paranızı almak istiyorsanız, dosyaları bırakıp gidin, hiç kimseye de bu işten sözetmeyin," diye tersledi bizi. Ama onun parası varsa, bizim de yazarlık onurumuz vardı: kitabı kendimiz yayımlayacağımızı söyleyerek dosyalarımızı alıp çıktık.

Fehmi Gülmez, ozan Rahmi Sönmez'in yasal kalıtçısı durumunda bulunan birtakım uzak akrabalar aracılığıyla uyarı üstüne uyarı yolladı bize, bu da yetmemiş gibi aynı gün ve aynı saatte beş eve birden baskın yaptırttı; incelememizin bütün örneklerine el koymayı başaramadıysa da bizi nice emeklerle bir araya getirdiğimiz şiirlerden yoksun bıraktı. Bu durumda, şiirler nerdeyse tümüyle elimizden gittiğine, yaşamöyküsünü kişileri gerçek adlarıyla anarak yayımlamaya olanak bulunmadığına, bütün kişileri uydurma adlarla sunan bir yaşamöyküsü de bilimsel araştırma niteliğinden fazlasıyla uzaklaşacağına göre, bir tek yol kalıyordu önümüzde: gerçek yaşamöyküsünü roman biçiminde sunmak. Biz de bunu yaptık işte.

Yazık ki, özenle hazırladığımız araştırmayı gereğinden fazla değiştirmeye elimiz varmadığından, yaşamöyküsel incelemeyle roman arasında gidip gelen, aksak bir anlatı çıktı ortaya. Örneğin "Peygamber'in Kısa Yaşamöyküsü" diye adlandırılan ilk bölümle kitaba adını veren ikinci bölüm arasındaki oransızlık rahatlıkla giderilebilir, birtakım çağdaş anlatı yöntemlerinden yararlanılarak, örneğin geri dönüşlere, bilinç akışı kalıplarına başvurularak iki bölüm kolaylıkla kaynaştırılabilir, daha doğrusu birinci bölüm ikinci bölümün içinde eritilebilirdi. Ancak biz belirli bir roman izlenimi yaratmaya yetecek oranda, ufak tefek düzenlemelerle yetindik. Bu da, söylemek bile fazla, kusursuz bir romana götürmedi bizi. Ne var ki, en çok çabayı kitabımıza adını veren bölümün ilk biçimini hazırlama yolunda harcadığımıza, Rahmi Sönmez'in son beş gününü elden geldiğince eksiksiz bir biçimde yeniden kurabilmek amacıyla, imgelemimiz de işin içinde olmak üzere, usa gelebilecek her yola başvurduğumuza göre,

tutumumuzun doğal karşılanması, dolayısıyla da bağışlanması gerekir. Bu durumda, en azından anlatı düzleminde, kitabın belkemiğini "Peygamber'in Son Beş Günü" adlı ikinci bölüm oluşturmakta, çok geniş bir süreyi kapsayan "Peygamber'in Kısa Yaşamöyküsü" adlı birinci bölümse, kimi XIX. yüzyıl romanlarında görüldüğü gibi, bu temel bölümün daha rahat anlaşılmasını sağlayacak bir önbölüm olarak belirmektedir.

Söylemek gerekir mi, bilmiyoruz, çalışmamızla XIX. yüzyıl romanı arasında kurduğumuz bu bağ bile roman sanatına herhangi bir yenilik getirme savında olmadığımızı yeterince gösteriyor. Bizim üstünlük tutkunu romancılarımız ne yaparlarsa "Türkiye'de ilk kez" yaparlar; bizse, romana gelmek zorunda kaldığımız için üzgünüz. Doğrusunu söylemek gerekirse, kitabımızı roman olarak nitelemek de istemiyorduk biz; çok daha genel ve çok daha alçakgönüllü bir terimle: "anlatı" terimiyle yetinmek düşüncesindeydik. Sonunda bu kitaba "roman" dediysek, kahramanımızın zengin arkadaşının baskı ve gözdağlarına yiğitçe göğüs geren değerli yayıncımızın isteğini geri çevirmeye gönlümüz elvermediği için dedik.

Bunca zorluğa katlanıp bunca kaçamaklara sapmaktansa, Fehmi Gülmez'in isteğine uyarak Rahmi Sönmez dosyasını tümden kapatmak daha iyi olmaz mıydı? Belki de. Ama, yaşamını ve yapıtını yakından inceleyince kendisini çok sevmiştik; üstelik, Rahmi Sönmez ülkemizde oldukça yaygın bir ozan türünün ilginç bir örneği gibi görünmüştü bize. Böylece, aksak bir roman biçiminde bile olsa, onun yaşamöyküsünü yayımlamak, yalnızca unutulmuş bir ozana var olma hakkını geri vermek değil, yazın dünyamızın belirli bir yanını da aydınlatmak olacaktı.

Direnmenin doyumsuz tadı da cabası.

Yazarlar

BİRİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBER'İN KISA YAŞAMÖYKÜSÜ

I

Biri uzlaşmaz bir marksçı ozan, öteki büyük bir kapitalist olmadan önce, Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez birbirine öylesine yakındı ki, mahallede ve okulda hemen herkes Siyamlı İkizler'e benzetirdi onları. Benzetme sıradan olduğu ölçüde de aşırıydı kuşkusuz, ancak doğru bir yanı da yok değildi: bu çocuklar nerdeyse doğuştan yargılıydı birbirine: ikisi de doğma büyüme Üsküdarlıydı; aynı sokakta, Rahmilerinki sağda, Fehmilerinki solda olmak üzere, yan yana cezaya dikilmiş iki yaşlı ikizi andıran, kararmış, beli bükülmüş iki ahşap evde oturuyor, böylece, başka yerde birlikte değillerse, günün her saatinde birbirlerini görebiliyorlardı; üstelik, bahçelerini ayıran çitler çoktan dağılmış olduğundan, buluşmak için sokağa çıkmaları bile gerekmiyordu. Öte yandan, Rahmi Sönmez'in babası Üsküdar çarşısında sobacılık, Fehmi Gülmez'in babası bitişik dükkânda terzilik yapıyor, dinden politikaya değin her konuda anlaştıkları için de yokuşu her sabah birlikte inip her akşam birlikte çıkıyor, bütün cumaları camide yan yana kılıyor, bütün öğle yemeklerini birbirlerinin sefertaslarının içerikleriyle çeşitlendiriyor, haftada birkaç gece de oğullarını kucaklarına, eşlerini yanlarına alıp birbirlerine "akşam oturması"na geliyorlardı. Kısacası, Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez daha kendileri doğmadan önce başlamış bir arkadaşlığı sürdürdüler bir bakıma; ancak, daha ilk yıllarda, sürdürmekten de fazlasını yaparak benzerine az rastlanır bir dostluğa dönüştürdüler bu arkadaşlığı: sokakta, çarşıda, oyun alanında, birbirlerine her zaman arka çıktılar; ilkokulda, ortaokulda, lisede, hep aynı sırada oturup aynı takımda oynadılar, hep aynı takımı (Fenerbahçe'yi) tutup aynı görüşü savundular. Bir gün, ilkokulda, Fehmi'nin bir yaramazlığı nedeniyle Rahmi'ye gösterişli bir cetvel dayağı çeken Hulusi öğretmenin, arkadan gelen uyarılar karşısında dudak bükerek, "Ha Rahmi Sönmez, ha Fehmi Gülmez: al birini, vur ötekine!" demesinin de gösterdiği gibi, birbirlerinden ayrılmamakla kalmıyorlardı, seçilemiyorlardı da. Neden? Evleri gibi kafaları ve bedenleri de benzeştiği için mi? Hayır, tersine, Rahmi

Sönmez'le Fehmi Gülmez bedensel görünüşleri ve kafa yapılarıyla birbirlerinin tam karşıtıydılar nerdeyse. Ancak, derslerde, oyunlarda ve kavgalarda birbirlerini öyle bir bütünlüyorlardı ki, karşıtlık bir tür özdeşliğe dönüşüyor, düşüncelerde Rahmi Sönmez ister istemez Fehmi Gülmez'i, Fehmi Gülmez ister istemez Rahmi Sönmez'i çağrıştırıyordu.

Ama, hemen belirtmek gerekir ki, başlangıçta bu bütünleşimin ağır yükü Rahmi Sönmez'in sırtındaydı: "r"leri bebekler gibi söylemesine, daha doğrusu söyleyememesine karşın, yaşıtlarının en irisi olması nedeniyle, hiç kimse yüzüne karşı gülmeyi göze alamadığından, kendisi de kavgadan hiç mi hiç hoşlanmadığından, kimseyle dalaşmak durumunda kalmıyor, buna karşılık, arkadaşı bir karış boyuna bakmadan önüne gelenle maraza çıkardığı, hemen her kavgada da altta kaldığı için, Rahmi Sönmez istemeye istemeye birtakım çocukları tartaklamak, daha da kötüsü, zaman zaman zavallıların ellerini tutarak ona dövdürtmek zorunda kalıyor, böylece bedensel üstünlüğünü kendisinden çok arkadaşı kullanıyordu. Arkadaşının gene bol bol yararlandığı bir başka üstünlükse, Rahmi Sönmez'in olağandışı belleğiydi: daha birinci sınıfta bütün çarpım tablosunu su gibi ezbere biliyor, bölme dışında bütün işlemleri şaşırtıcı bir çabuklukla yapıyor, yalnızca abeceyi değil, okuma kitabını ve sınıf dergilerini de tek bir yinelemeden sonra bülbül gibi okuyordu. İkinci sınıfta bu üstünlüğe herkese parmak ısırtan şiir ezberleme tutkusu, üçüncü sınıftaysa bölme becerisi eklendi: dergilerde ya da yukarı sınıfların kitaplarında bir kahramanlık şiiri buldu mu kaşla göz arasında ezberleyip "duyarak" okumaya başlıyor, beşinci sınıf öğrencilerinin bile kolay kolay sonuçlandıramadıkları sekiz-on rakamlı çarpma ve bölmeleri bir çırpıda tamamlayıveriyordu. Bu durumda, bütün matematik sınavlarında, kâğıdını Fehmi'nin önüne doğru iterek ya da gereksinim duyduğu sonuçları kulağına fısıldayarak yeteneğinden onun da yararlanmasını sağladığına, hayat bilgisi, tarih, coğrafya gibi ezberleme yeteneği gerektiren derslerin sınavlarında da aynı ölçüde cömert davrandığına göre, öğrenim hem kendisinin, hem Fehmi Gülmez'in önünde bir tozlu yola dönüşüyordu.

Şu var ki, üçüncü sınıftan sonra nerdeyse kusursuz bir denge kuruldu iki arkadaş arasında. Rahmi Sönmez, hayat bilgisi, tarih, coğrafya derslerinde erişilmez üstünlüğünü hep sürdürmekle birlikte, kafasını biraz zorlamasını gerektiren bir konuyla karşılaştı mı zınk diye duruveriyor, sıradan bir matematik problemini, hemen herkesin üstesinden gelebileceği

bir dilbilgisi çözümlemesini sonuçlandırıncaya dek akla karayı seçiyordu. Ancak, ilginç bir rastlantıyla, bu konularda da Fehmi Gülmez öne çıktı: işlemleri bir başkasının üstlenmesi koşuluyla, en çetrefil havuz/ musluk problemlerini bile bir çırpıda çözüveriyor, belleğine yerleştirmesi uzunca bir zaman almakla birlikte, en karmaşık konuları kavraması için bir kez dinlemesi yetiyordu. Böylece, sınavda bir problem verilince, Fehmi Rahmi'ye yapılacak işlemleri gösterdi, Rahmi de Fehmi'ye bu işlemlerin sonuçlarını verdi; başka sınavlarda, Rahmi Fehmi'ye anımsayamadığı tarihleri, tanımları, başkent ve padişah adlarını fısıldadı, Fehmi de, sınıfta ve evde, Rahmi' nin ders konularını kavrayıp bağlamlarına oturtmasına yardımcı oldu. Bu ilginç bütünleşim sonucu, ta lisenin sonuna dek, sınıflarının en parlak öğrencileri olarak kaldılar. Bununla da yetinmediler: yaz tatillerinde, babalarının ayrıcalıklı çırakları olarak harçlıklarını çıkardıkları Üsküdar çarşısında, Rahmi Fehmi'nin açığını kapatacak ölçüde terzilik, Fehmi Rahmi'nin açığını kapatacak ölçüde tenekecilik öğrendi. Ancak, lise birden sonra, babalarının dükkânında korkunç sıkılmaya başladılar: şimdi, liseye yeni atanan genç yazın öğretmeninin her ikisini de aynı ölçüde büyüleyen etkisi altında, dizginlenmez bir yazın tutkusuyla yanıp tutuşuyorlardı.

Kolaylıkla kestirilebileceği gibi, bu alanda da birbirlerini bütünlemeye yöneldiler hemen: Fehmi Gülmez eleştirmen, Rahmi Sönmez ozan olmaya karar verdi. Ancak her ikisi de çocukluk günlerinin kahramanlık yazınından uzaktı şimdi: yazın öğretmenleri toplumsal bir ereğe destek olmayan bir yazının hiçbir biçimde "çağdaş" sayılamayacağını, bu toplumsal ereğin de, "tarihin durdurulmaz akışı"na uygun olarak, insanlığı sınıfsız bir dünya toplumuna götürecek evrensel devrimi gerçekleştirmek olduğunu vurguladığından, "çağdaşlık gereği", "çağdaş" dergileri izliyor ve, gene "çağdaşlık gereği", başta Nazım Hikmet olmak üzere, toplumcu ya da toplumsal gerçekçi ozan ve yazarların yapıtlarını yercesine okuyarak onların açtıkları çığırdan gitmek istiyor, hem kuramsal ve uygulayımsal eksikliklerini gidermek, hem de yazın dışında kalan şeylere harcadıkları zamanın acısını çıkarmak amacıyla ikide bir yazının özü ve işlevi konusunda karşılıklı yorumlara girişiyor, büyük ustaları gibi "Güle, bülbüle, ruha, mehtaba, falan filan karnımız tok," deyip insanı "Marksisto-Leninist şuur"la devinmesi gereken "30 kilo kemik, 7 litre kan, bir iki kilometre kadar damar, adale, et, sinir ve deri", dünyayı "her tırnağında 1000 manda

kuvveti demirleşen" makinelerle yırtılıp deşilerek yalnızca "77 katlı betonarme dağları"yla gölgelenen uçsuz bucaksız bir beton düzlük olmayı düşleyen mazoşist bir uzam biçiminde düşünerek yarının insanının ve yarının dünyasının kurulmasına katkıda bulunmanın aydının ve sanatçının temel görevi olduğu sonucunda birleşiyorlardı. Böylece, Fehmi Gülmez yazın etkinlikleri için özel olarak aldığı iki kareli defterin birinde yoksul halkın sorunlarına eğilen yazar ve ozanları değerlendirdi, ikincisinde "güzel"in ancak "yararlı" olduğu ölçüde geçerlilik kazandığı varsayımından yola çıkarak sanatçının bir yandan, "sınıfsız cemiyeti kurana kadar", halkın güncel sorunlarına ışık tutmak, öbür yandan, oyuncularına "kollektivizmin temiz optimizmini oynatacak rejisörü"ü ve "yirmibirinci asrın mühendiz bestekârı"nı beklemeden, geleceğin bugünden daha güzel olacağına ilişkin "ipuçları vermek" zorunda olduğu konusunda bol örnekli bir kuram geliştirdi. Rahmi Sönmez de kırmızı saten kapaklı "hatıra defteri"nde her gün biraz daha çoğalan uzunlu kısalı şiirlerle bu kuramı uygulamaya çalıştı: masasının başına geçip de "kurşunkalem"i eline aldı mı eşsiz belleğinde daha önce okuduğu şiirlerden, öykülerden, gazete haberlerinden, Fehmi'nin denemelerinden, yazın öğretmeniyle konuşmalarından sayısız öğeler birbirine yansıyıp ışıldamaya başlıyor, kendisine de bunlardan birini ya da birkaçını seçip gene belleğinde beliren çağdaş uyumlar içinde sayfalara dökmek kalıyordu. Bunun sonucu olarak, gönül verdiği ağa kızını kaçırmaya kalktığı için başına gelmedik dert kalmayan yoksul ve topraksız köylünün başkaldırtıcı yaşam serüveninden dokuma fabrikasında kolunu makineye kaptırdıktan sonra sözlüsünden bucak bucak kaçmaya başlayan Zeyrekli işçinin acıklı öyküsüne dek, "çağdaş" ozan ve öykücülerin bütün gözde konularını bir kez daha değerlendiriyor, ancak, bunu yaparken, her zaman kesin çözümler getirmese bile, araya geleceğin bugünden daha mutlu olacağını sezdirecek öğeler sokuşturmayı hiçbir zaman unutmuyordu.

Görüldüğü gibi, dizgeyi çok iyi kavramışlardı. Buna koşut olarak, yaratım çabaları da belirli bir başarı düzeyine ulaşmış olmalıydı ki, daha lisenin ikinci yılında, Rahmi Sönmez bir yandan okula gidip bir yandan simit satarak yatalak anasına bakan, sonra bir gün muhallebiciye girip dondurmalı kazandibi yiyeceği tuttu diye bir türlü kendini bağışlayamayan küçük Taşkasaplı'dan sözeden dokunaklı şiirini, Fehmi Gülmez de, çağdaş yazınımızda çocuk izleğine yeterince yer verilmemesinden yakındıktan sonra, bu izleğin gelecek güzel günler konusunda ipuçları vermeye çok

elverişli olduğunu savunan kısa ve özlü denemesini dönemin en gözüpek yazın dergilerinden birinde yayımlanmış gördü. Söz konusu dergi hemen ertesi ay kapandığı için o yıl başka yapıt yayımlayamadılar, ama bu bile yaşamlarında küçük bir devrim oldu: birinci olarak, nicedir Rahmi'nin sözlü ve yazılı yakarmalarına hiç kulak asmaz görünen Zarife'yle Fehmi'nin aynı türden girişimleri karşısında aynı aldırmazlığı sürdüren Betül, bu mutlu olaydan sonra direnmeye son vererek iki dostla ayrılmaz bir dörtlü oluşturup onlarla sık sık sinemalara, yazlık kahvelere gitmeye, hatta Sevda Tepesi'nde onlarla el ele dolaşmaya başladılar; ikinci olarak, yazınsal üretimleri en az iki katına çıktı; üçüncü olarak, yeni yayın döneminde, ne de olsa belirli bir aşamayı geride bırakmış genç yetenekler olarak görüldüklerinden, iki dostun yapıtlarının birkaç sayı çıkıp batan, batmayınca devlet gücüyle kapatılan irili ufaklı yazın dergilerinde sık sık boy göstermesi çevrelerinde kimseyi şaşırtmaz oldu. Bir taşra dergisinin ilk sayısının "Dergiler arasında" sayfasında her ikisinden de övgüyle sözedildiği, oldukça tanınmış bir ozanın Ankara'dan Rahmi Sönmez'e mektup yazarak bir *Günümüz Türk Şiiri* seçkisi hazırlamakta olduğunu muştuladıktan sonra, kendisinden söz konusu seçkide kullanılmak üzere parlak kâğıda basılmış altı/dokuzluk bir fotoğrafla dize sayısı on beşi geçmeyen üç şiir, basım masraflarına katkı olarak da yedi buçuk Türk lirası istediği düşünülürse, artık belirli bir üne erdikleri bile söylenebilirdi.

Yazık ki, yazın ve gönül işleri yönünden bayağı parlak geçeceğe benzeyen bu yıl başka açılardan tatsız mı tatsızdı. Her şey birdenbire mi olmuştu, yoksa gerçeği her şey olup bittikten sonra mı görüyordu, bilemiyordu, ama, babası artık ipliği iğneye geçiremediği, dükkânla ev arasındaki uzun ve dik yokuşu çıkacak gücü de kalmadığı için, işini küçük oğluyla kalfasına bıraktığından, Fehmi kitap harcamalarını bile kısmak zorunda kaldı. Rahmi'ye gelince; şiirlerinde anlattığı acıklı öykülerden de acıklı durumlarla karşılaştı: bitirme sınavlarına altı hafta kala annesini yitirdi, son olgunluk sınavını başarıyla verdiği günün akşamında da babasını çini sobanın yanındaki kocaman koltuğunda son uykusuna dalmış buldu. Rahmi'yle Fehmi artık iyiden iyiye ısındıkları yazın evreninden uzaklaşmayı uslarına getirmediler, ama, bu zor koşullar içinde, kendilerini tümüyle yazın etkinliklerine adamaları da söz konusu olamazdı: ölünceye dek bırakmayacaklarına ant içtikleri Zarife'yle Betül'e karşı sorumlulukları vardı. Böylece, yaklaşık iki buçuk ay süresince, Rahmi şiirlerini babasının

dükkânında, bu boğucu sıcaklarda bir türlü gelmek bilmeyen soba alıcılarını beklerken yazdıktan, Fehmi kuramlarını bitişik dükkânda teyel çekerek geliştirmeye çalıştıktan sonra, ikisi de önce askerliği aradan çıkarmaya karar verdiler. İlk kez böyle ayrıldılar birbirlerinden: Rahmi Sönmez İstanbul'da kaldı, Fehmi Gülmez Polatlı'ya gitti.

Ama, askerlik dönüşü, bu bir yıllık uzaklığın acısını çıkardıktan sonra, Zarife'yle Betül'ü de aralarına alıp kafa kafaya vererek bundan böyle ayrılığa hiçbir biçimde olanak bırakmayacak, ortak bir gelecek kurmak üzere, ateşli görüşmelere, hatta tartışmalara giriştiler. Uzun süre, baba mesleklerine "hemen ve dört elle" sarılarak sevgilileriyle en kısa zamanda evlenmekle bu mutluluğu dört-beş yıl erteleyerek yüksek öğrenime başlamak arasında bocaladılar. Sonunda, kızların özverili çıkışlarının da etkisiyle, kesin karara varıldı: gerek şiir, gerek eleştiri her şeyden önce köklü bilgi gerektirdiğine göre, öğrenimlerini ne pahasına olursa olsun sürdüreceklerdi: Rahmi Sönmez sobacı dükkânını satıp parasını bankaya koyarak bununla en az dört yıl geçinmeye çalışacak, Fehmi Gülmez'se bir yandan terzilik yapıp bir yandan üniversiteye gidecekti. Öğrenimlerini nerede sürdüreceklerine gelince; bu konuda uzun boylu tartışmaları gerekmedi: ustaların önemle vurguladıkları gibi, çağımızın gerçeği özellikle ve öncelikle ekonomik olduğuna göre, İktisat Fakültesi'ne yazılacaklardı. Böylelikle, hem birliktelikleri hep aynı biçimde sürecek, hem "çağın bilimi"nin uzmanları olacaklar, hem de Fehmi Gülmez'in eleştiri ve denemelerinde sık sık altını çizdiği "gerçekçi çözüm yokluğu" sorununu hiç değilse kendi açılarından çözüme kavuşturacaklardı.

Ancak, dersler başlayınca, büyük bir düş kırıklığına uğradılar: dinledikleri bunca hoca arasında ne bir çözüm gösteren vardı, ne de çözüme ulaşmak için tutarlı bir eytişim çabasına girişen: haftada beş saat karşılarında buldukları ak saçlı, ufak tefek ve tıpkı Rahmi gibi "r"leri es geçen bir adam, bir bakkal Ahmet efendiyle toptancı Mehmet bey tutturmuş, bu iki adam arasındaki düşsel alışverişlerin defterlerini tutarak uykularını getiriyor, sınıfa hep cüppeyle gelen, kocaman kafalı, dikdörtgen yüzlü bir profesör, ağlamaklı bir sesle, çağımızın baş sorunları bunlarmış gibi, evlenme, boşanma edimlerinden, kalıt haklarından sözediyor, bir başkası, Osmanlı ordusu Kanuni Sultan Süleyman komutasında Viyana'ya doğru yola çıkarken, kaç çuval un, kaç çuval pirinç, kaç okka soğan yüklendiğini anlatmakla bilimin doruğuna ulaştığını sanıyor, daha bir

başkası, Marx'ın adını anmadan, hatta kuramını özetleme çabasına bile girişmeden, öngörülerini tek tek çürütmeye kalkıyordu. Rahmi'yle Fehmi bütün bu "öykünüleri" dudak bükerek dinliyor, "Bu adamlar profesörse, bizim Haydarpaşa'daki hocaları toptan ordinaryüs yapmak gerekir," diye homurdanıyorlardı. Sık sık dile getirdikleri bir başka gözlem, Nazım'ın şiirlerinin bu "öykünüler"den çok daha fazla "ekonomi politik" bilgisi içerdiğiydi.

İktisat Fakültesi'ndeki dersleri katlanılır kılan tek etken, sınıfa sırtında tahta düğmeli, devetüyü bir gocuk, koltuğunun altında ciltli ve kalın kitaplarla gelen, gözlüklü, kıvırcık saçlı, hafiften çilli, ufak tefek bir kızın varlığıydı. Sarı saçları, mavi gözleri, gümüş çerçeveli, yuvarlak camlı gözlüğü, hepsi de yabancı dillerde yazılıp yabancı ülkelerde basılmış kitapları, kendine özgü bakışları, duruşları ve devinileriyle bir sanatçı havası taşıdığından mı, yoksa yalnızca bir uzaksıllık, bir yabancılık, bir erişilmezlik izlenimi yarattığından mı, nedir, elden geldiğince yakınına oturarak ders boyunca gözlerini ona dikiyor, en küçük devinisini bile kaçırmıyorlardı. Ama hepsi buydu: Zarife'yle Betül'e karşı sorumluluklarının ellerini kollarını bağlaması bir yana, bu kız öyle kolay kolay yanına yaklaşılabilecek kızlardan değildi. Sınıfta birçok kişi denemişti bunu, ancak, garip çekiciliğine ters düşen, soğuk, kımıltısız, aşağılayıcı bir bakış dışında herhangi bir yanıt almayı başaran çıkmadığından, bir daha üsteleyen olmamıştı. Şu var ki, sınıfın çapkınları bu kendine özgü terslemenin acısını dolaylı yoldan çıkarmaya yönelmiş, böylece kitabını açışından gözlüğünü düzeltişine dek her devinisini bir öykünme, gocuğundan pabucuna dek her şeyini alay konusu yapmış, adının Feride olduğunu öğrendikten sonra, başına bir de Çalıkuşu ekleyerek Çalıkuşu Feride aşağı, Çalıkuşu Feride yukarı, her konuyu ona ilişkin şakalar yapma yolunda bir araç olarak değerlendirmeye başlamışlardı. Rahmi'yle Fehmi'ye gelince; bu davranışları bir tür kutsala saygısızlık olarak görüyorlardı: onlar için, Feride bu bunaltıcı ortamda ikinci kez görülmesi bile bir mucize sayılabilecek bir eşsiz düştü, onunla günde birkaç saat aynı çatı altında bulunmak bile küçümsenmeyecek bir erinç sayılmalıydı.

Bunun için, boş geçen bir ders sırasında, çevrelerindeki birkaç sınıf arkadaşıyla, ülkenin "politiko-ekonomik" durumu konusunda giriştikleri ateşli bir tartışmanın ardından, Atlas sinemasının kapısında Zarife ve

Betül'le buluşmak üzere, sınıftan çıkıp bahçe kapısına doğru ilerlerken, o güne dek hiç kimseyle konuştuğu görülmemiş olan Çalıkuşu birden yollarını kesip de "Merhaba, ben Feride, sizleri kutlarım: ikiniz de çok iyiydiniz; yalnız, kusura bakmayın, ama siz Marx'ı bilmiyorsunuz," dediği zaman, neye uğradıklarını bilemediler: hiçbir şey söyleyemeden, bir teşekkür bile edemeden, öylece dikilip kaldılar karşısında. Bereket versin, Feride şaşkınlıklarını ayrımsamamış gibi davrandı, "Sanırım, siz de çıkıyorsunuz, birlikte yürüyelim," dedi.

Hafiften çiseleyen soğuk aralık yağmurunun altında, devetüyü gocuğunun başlığı başında, iki dostun arasında, ikide bir eliyle Rahmi'nin dirseğine dokunarak, ikide bir durarak, az önceki "politiko-ekonomik" tartışmanın çözümsel ve bireşimsel eleştirisine girişti; büyük demir kapının önüne geldiklerinde, eleştirinin henüz başlarında bulunduğunu ayrımsayınca da, zamanları olup olmadığını sormaya bile gerek görmeden, yakınlarda bir sokağa, sigara dumanından göz gözü görmeyen bir kahveye götürdü onları. Burada, elinde ya da ağzında biri sönüp biri yanan Birinciler, Montparnasse bulvarında, La Coupole ya da Le Select'te, Fransız üniversitelileriyle konuşurcasına rahat ve güvenli bir biçimde, uzun uzun, hem de yüksek sesle, Marx'tan, Engels'ten, Lenin'den, Gramsci'den, Troçki'den sözedip durdu. Fehmi Gülmez'le Rahmi Sönmez,

Kitaplar, kitaplar,
Felsefe: Diyalektik Materyalizm,
İktisad: Dört cilt "Kapital"

dizelerini çok iyi biliyorlardı, *"Hafız-ı Kapital"* olmaya da dünden hazırdılar, ama, sol düşünce konusunda kaynakları, nice benzerlerininki gibi, şiir kitapları ve yazın dergileriyle sınırlı kaldığından, Lenin'le Stalin'i zorba çarı devirmiş büyük askerler diye biliyor, Marx'ın düşüncesini *Simavne Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Destanı*'ndan çıkarıyorlardı, biri çıksa da "Engels Marx'ın nikâhlı karısıydı," dese, bunu yeni bir bilgi olarak özenle belleklerine yerleştirmeye bakarlardı. Bunun için, bulundukları ortamın bir tür sabukluğa dönüştürdüğü şaşkınlık da işin içine girince, Feride'nin anlattıklarından hemen hiçbir şey anlamıyor, ama yabancı adların çokluğu, sözcüklerin her türlü kuşkudan uzak bir inançla

sıralanması, hepsinden önce de uzaktan görmekten bile haz duydukları bu mucize kızın yanı başlarında, masalarında bulunması karşısında kendilerinden geçiyor, insan bilgisinin ancak bu denli derin olabileceğini düşünerek her tümcenin sonunda kafa sallıyor, arada sırada bir soruyu yanıtlamak durumunda kalınca da ağızlarının içinde birtakım bulanık sözcükler gevelemekle yetiniyorlardı. Neden sonra, Feride pencereden dışarıya bakarak, "A! Ortalık iyice kararmış, kalkalım, anneciklerimiz bizi merak eder," deyince de, kahveciyi çağırıp çay paralarını ödeyince de adam gibi bir tepki gösteremediler. Sokağın başında, ağızları açık, gözleri süzgün, ezile büzüle elini sıktılar, sonra, dakikalar süresince, her türlü devini içgüdüsünü yitirmiş gibi, kımıldamadan, konuşmadan, Çalıkuşu Feride'nin otobüsünün ardından baktılar. Sonunda, Fehmi Gülmez biraz toparlanır gibi oldu, derin derin soludu, "Bu kız olacak gibi bir kız değil," diye mırıldandı.

O akşam iki arkadaşın birbirlerine bütün söyledikleri bu oldu aşağı yukarı. Ne tramvayda konuştular, ne vapurda, ne de dik yokuşu tırmandıkları sırada. Hatta, yokuşun sonunda, Rahmi Sönmez birdenbire sağa sapıp mahalle bakkalına girerken, arkadaşına bir dakika beklemesini bile söylemedi. Ancak Fehmi Gülmez de arkasından yürüdü, kararlı adımlarla ilerleyip bakkal Mahmut efendinin karşısına dikilişini, sonra, hiç duralamadan, ekmek ve gazete ister gibi, bir şişe Marmara'yla bir Birinci isteyişini izledi. Doğal olarak şaşması gerekirdi buna, hatta kızması, engel olması gerekirdi: o güne dek şurda burda şarabı da, sigarayı da denemişlerdi, ama yalnızca otlakçı olarak, üstelik gönülsüz denemişlerdi; böyle birdenbire parasıyla şarap ve sigara almak tatsız bir sonun başlangıcı olabilirdi. İrkildi. Buna karşın, belki de bu yüzden, yani batılacaksa hep birlikte batmak düşüncesiyle, kendisi de tezgâhın önüne geldi, "Bir Marmara, bir de Birinci," dedi.

Böylece, kaçınılmaz olarak, dosdoğru Rahmi'nin evine geldiler, soğuk sobanın başında, karşı karşıya oturup yaşamlarının ilk paralı sigaralarını tüttürdükten sonra, ilk şarap şişesini kıçına vura vura açıp peynir ekmek eşliğinde, yarım saatte deviriverdiler. Gözlerinde dumanlı bir ışıltı, kadehlerini usulca tokuşturup başlarına dikiyor, arkasından birer sigara yakarak dumanını havaya üflüyorlardı. Öyle görünüyordu ki, birkaç saat önce, Beyazıt'taki kahvede Birincilerin birini söndürüp birini yakan Feride'yle kaynaşmak istiyorlardı. Oysa buna hiç gerek yoktu: bütün benlikleri onunla doluydu. Örneğin üniversitenin bahçesinde, topuksuz

pabuçlarının üstünde yükselip dosdoğru gözlerine bakarak “Değil mi?” diye soruşu, sorusunun önemini vurgulamak istercesine, eliyle dirseğine dokunuşu Rahmi’nin gözlerinin önünden hiç gitmiyordu. Fehmi’ nin gözlerindeyse, Beyazıt’taki kahvede, görüşlerini açıklarken konunun en can alıcı yerlerinde yüzünü kendisinden yana çevirip parıl parıl bakışı vardı. Ne olursa olsun, Feride dışında bütün görüntüler silinmişti beyinlerinden, bu arada Betül’le Zarife de silinmişti. Ancak yerlerini Feride’ye bıraktıkları söylenemezdi: ikinci şişenin boşalmasından sonra bile, Feride hep aynı biçimde erişilmez, düşsel, olanaksız bir varlık olarak kalıyordu düşüncelerinde: onu gene sınıfta bulacaklarını umuyorlardı, ama bir kez daha yanlarına gelmesini ya da, kendilerinin onun yanına gitmeleri durumunda, kımıltısız bakışıyla sınıfın birçok yakışıklısı gibi kendilerini de ezmemesini çok uzak bir olasılık olarak görüyorlardı.

Ama, ertesi sabah, sınıfa girmelerinin üzerinden on dakika bile geçmeden, korkularının tümden yersiz olduğunu anladılar: Feride kapıdan girer girmez gözleriyle onları aradı, bulur bulmaz da nerdeyse koşarak yanlarına geldi, “Açılın bakalım, aranıza oturacağım,” dedi. Daha sonraki günlerde de hep böyle yaptı: aralarında oturdu, aralarında yürüdü, yalnızca sınıfta da değil, hemen her yerde.

Daha önce Feride’ye yaklaşmaya çalışıp da buz gibi bakışı karşısında uzaklaşmak zorunda kalanlar hem şaşırdılar, hem bozuldular bu işe. Yenilginin acısını alayla çıkarmaya çalışanlardan biri, “Demek ki bir erkek az geliyormuş ufaklığa,” dedi. Ancak, olaya daha nesnel bir gözle bakabilenler için, işin alay ve kıskançlık yanıydı bu, özellikle Rahmi Sönmez’in boyunu posunu, yüzünün kusursuz çizgilerini, dalgalı saçlarını, ozanca bakan yeşil gözlerini görüp de Feride’nin, hiç değilse bedensel açıdan, en iyi seçimi yaptığından kuşku duymak nerdeyse olanaksızdı. O sıralarda yayın yaşamına yeni atılan dört sayfalık bir yazın dergisinde Fehmi Gülmez’le Rahmi Sönmez’in fotoğraflarının çıktığı da göz önüne alınınca, iki arkadaşın üstünlüğü daha bir kesinlik kazanıyordu. Şu var ki, bütün bu karşılaştırmalarda Fehmi Gülmez’i hiç kimse önemsemiyordu: ilişkinin yeniliği Feride’nin iki dosttan hangisine daha çok ilgi duyduğunu kestirmeye olanak vermese bile, hemen herkes sonunda Rahmi Sönmez’i yarsıyacağı düşüncesindeydi. Öte yandan, bu ilişkiden Feride’nin mi, yoksa Rahmi ve/ya da Fehmi’nin mi daha kazançlı çıkacağını söylemek zordu: Feride havalı kızdı kuşkusuz, ama, kendine özgü giyimi, kendine özgü

bakışı, duruşu, yürüyüşü olmasa, çilli yüzü, kısa boyu, hafiften çarpık bacaklarıyla, kimilerine sıradan bir kız gibi görünebilirdi. Ne var ki, ancak ilgisiz kişilerin girişebileceği değerlendirmelerdi bunlar; Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez için, Feride güzelliğin ta kendisiydi. Şimdi, sınıfta, sokakta, kendisinden başka hiçbir kadının ayak basmadığı işçi ve emekli kahvelerinde, Beyoğlu'nun koltuk meyhanelerinde, bu küçücük, çilli yüze sonsuzluğun yüzüymüş gibi bakıyor, okudukları solcu yazın dergilerinin etkisiyle, "güzel"i hep "doğru" ve "yararlı"yla özdeşleştirme alışkanlığında oldukları için de ağzından çıkan her sözü coşkuyla onaylıyorlardı, Feride'nin kendilerini zaman zaman amansızca eleştirmesi bile değiştirmiyordu tutumlarını. Örneğin Fehmi Gülmez'in en iyi eleştirilerini okuduktan sonra, "Yirminci yüzyılın ortalarına geldiğimiz şu günlerde Plekhanov'u bilmeden eleştiri yazmak işte böyle acıklı sonuçlar verir," diye homurdandığı zaman da, Rahmi Sönmez'in en güzel şiirlerini elinin tersiyle iterek, "Sen bir devrimcisin, dostum, bu denli gözü sulu olmamalısın," diye kesip attığı zaman da sanki karşıtlarını eleştirmiş gibi coşkuyla onaylıyorlardı onu. Ancak o da yeteneklerinden kuşku duymadığını ekleyerek gönüllerini alıyor, üstelik eleştirisini Marx'la, Engels'le, Herzen' le, Plekhanov'la, Lukacs'la, Gorki'yle dolup taşan uzun ve karmaşık bir söylemle temellendirmeye girişerek onları aydınlatmaya çalışıyordu. Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez, daha yollarının başında, böylesine bilgili ve açık sözlü bir kılavuz buldukları için ne denli sevinseler az olacağını düşünüyorlardı. Devrim yoluna baş koyduklarına göre, haksız da sayılmazlardı: yalnızca marksçılığın değil, varlığını çağrıştırabilecek her şeyin yasaklandığı bir ortamda, bu kız konuyla ilgili bütün bilgileri beyninin kıvrımları içinde gümrükten geçirmişti, şimdi de benzersiz bir cömertlikle kendileriyle paylaşıyordu.

O sıralarda bir kuzey ülkesinde görevli "tutucu" bir konsolosun üvey kızı olmasına borçluydu bu üstünlüğü. Babasının çok genç yaşta ölmesinden nerdeyse hemen sonra, annesi "bu adamla" evlendiğinden, daha beş yaşında yabancı ülkelerde yaşamaya başlamış, bu arada, uzun bir hastalık sırasında, eline geçen her şeyi okurken, Marx' la "karşılaşmış", bir kez Marx'la karşılaştıktan sonra da ondan ve kuramından başka hiçbir şeyle ilgilenmez olmuştu. Liseyi Avusturya'da, annesiyle üvey babasının zoruyla bitirmiş, ama, yasal bağımsızlığına kavuşunca, sosyalizmi bir yozlaşma olarak niteleyen tutucu bir üvey babanın parasıyla okumayı devrimci

ilkeleriyle bağdaştırmasına olanak bulunmadığından, bütün engelleme çabalarına karşın, hem de tam üç yıl süresince, bir işçi gibi çalışarak birkaç kuruş biriktirmiş, çalışma gözüne bir “düşkünlük” gibi görünmeye başlayınca da devrimci desteğe büyük gereksinimi bulunduğuna inandığı ülkesine gelip İktisat Fakültesi’ne yazılmıştı. Bu yüzden annesiyle de, üvey babasıyla da arası açıktı. İpleri büsbütün koparmamak için annesinin Nişantaşı’ndaki kocaman dairesinde oturma önerisini geri çevirmemişti, ama, şimdi sık sık “bir şeyler içmeye” çağırdığı dostlarının da gördükleri gibi, eski odası, mutfak ve banyo dışında, koca evin hiçbir yerini kullanmıyor, konuklarını da her zaman çocukluk odasında ağırlıyordu.

Bu küçük çocukluk odasında, birtakım ayrıcalıklı dakikalarda, rakının, şarabın ve/ya da konyağın da yardımıyla, geçici bir süre için ana konu, yani devrim bir yana bırakılarak acılara, sevinçlere, özlemlere geçildikçe, Feride daha bir güzel, daha bir göksel göründü Rahmi’yle Fehmi’nin gözlerine: bu kızın yalnızca bilginin, güzelliğin, iyiliğin değil, duyarlığın da en kusursuz somutlaşımı olduğunu düşündüler. Buna karşılık, Feride’nin ilk günlerde yarattığı erişilmezlik izlenimi az da olsa zayıfladı. Tıpkı haftalardır arayıp sormadıkları Zarife’yle Betül’den hiç mi hiç sözetmedikleri gibi, bu konuyu da ağızlarına almamakla birlikte, gerek Rahmi Sönmez, gerek Fehmi Gülmez gece gündüz hep aynı düşü kurmaya başladılar: Feride benzersizdi, hiç kimseyle karşılaştırılamazdı, ama o da insandı sonunda, kendilerinin ona duyduklarını o da kendilerine duyabilirdi; üstelik, başına buyruk bir kız olduğuna göre, “He” demesi durumunda, düşlenmesi bile düş gibi gelen, sonsuz mutluluğun önünde hiçbir engel kalmayacaktı; öyleyse, emekçi atalarımızın söyledikleri gibi, demiri tavında dövmek gerekirdi. Sonunda, önce Fehmi Gülmez, arkasından Rahmi Sönmez, birbirlerinden habersiz, Feride’ye duygularını açtılar ve, dürüst aile çocukları olarak, evlenme önerisinde bulundular.

Fehmi Gülmez’in korka korka, ama sözü fazla döndürüp dolaştırmadan yaptığı öneri karşısında, Feride bayağı şaşırdı, ama o da sözünü fazla döndürüp dolaştırmadı: “Bu sözleri ne sen söylemiş ol, ne ben duymuş olayım: unutalım gitsin,” dedi hemen, Fehmi Gülmez, sapsarı, ezilmiş, yıkılmış bir durumda, “Neden?” diye sorunca da “Evlenmeyi hiç düşünmedim, pek öyle evlenilecek bir kız da değilim; sonra, nasıl söylesem, çok iyi, çok akıllı çocuksun, ama beni hiç çekmiyorsun,” diye yanıtladı, bir sigara yaktı, Fehmi Gülmez’in hiç de itici olmayan, solgun ve gerilmiş

yüzüne baktı bir süre, “Neden, bilmiyorum, ama bir kenter suratı var sende, üvey babamınki gibi; alınma, ama seninle dudaktan öpüşebileceğimi düşünemiyorum,” diye ekledi. Bu son sözler, bir tür yaratılış uyuşmazlığının anlatımı olarak da algılanabilecekken, Fehmi Gülmez’i bütün yaşama isteğini sıfıra indirecek ölçüde yıktı. Üç gün sonra, dostunun aldığı yanıtı öğrenince de ilk düşüncesi kimseye bir şey söylemeden, iki satırlık bir yazı bile bırakmadan kendini öldürmek oldu, ama bunu bile yapamayacak ölçüde güçsüzdü.

Feride Rahmi Sönmez’e de aynı yanıtı verdi başlangıçta, ama, Rahmi Sönmez’in ağzı açık, gözleri baygın, öylece yığılıp kaldığını, havayı değiştirmek için anlattığı öykülerin, yaptığı şakaların hiçbirini anlamadığını, sorduğu sorulara saçma sapan yanıtlar verdiğini görünce, bu kez kendisi döndü konuya: “Bana bak, ben yarım bir kızım, tek ciğerliyim: tek ciğerli bir kızı eş olarak ister misin?” dedi damdan düşer gibi, Rahmi’nin, tek ciğerlilik dünyanın en güzel şeyiymişçesine, mutlulukla gülümsediğini görünce de yapılacak başka bir şey kalmamış gibi başını önüne eğdi, “Ne yapalım, öyle olsun,” diye mırıldandı, “bir bu kalmıştı denenmedik, bunu da deneyelim. Bilinmeyeni göğüslemesini de bilmek gerek.”

O sırada Rahmi Sönmez’i coşturan büyük sevincin içinde derinden derine bir korku kımıldamaktaydı: Feride bu işe pek istemeden, hatır için ya da değişiklik olsun diye giriştiğinden mi “Bunu da deneyelim” demişti, yoksa geldiği yerlerde yitirdiği bir büyük sevinin acısıyla mı? Ayrıca, böylesine benzersiz, böylesine erişilmez bir kız Üsküdarlı bir tenekecinin oğluna ne ölçüde ve ne kadar süre bağlanabilirdi? Bir gün, hiç beklenmedik bir zamanda, birdenbire, yani tıpkı geldiği gibi çekip gidecek olursa, ne yapardı, nasıl yaşardı? Ne olursa olsun, Feride kafasını karıştıran kuşkuları bir ölçüde haklı çıkarır gibi görünen ayrıntılara daldı hemen, “Sen çıplak, ben çıplak, bu işi nasıl kıvıracağız?” türünden sözler bile etti. Hiç kuşkusuz, rahat bir kenter yaşamı değildi istediği, ama en azından karınlarını doyurmaları, bunun için de çok yakında hiç değilse ikisinden birinin bir iş bulup çalışmaya başlaması, dolayısıyla fakülteyi bırakması gerekirdi. Bu durumda, kendisiyle evlenmek gibi “saçmanın saçması bir heves”e kapıldı diye Rahmi’nin öğrenimini yarıda kesmesine izin vermesi söz konusu olamayacağına göre, herhalde kendisi bırakacaktı fakülteyi. Doğrusunu söylemek gerekirse, fazla bir sakıncası yoktu bunun: hocalar, ağız birliği

etmişçesine, Karl Marx'ın adını anmamakta dayattıkları, dolayısıyla gerçek iktisatla ilgisi bulunmayan bir "sarı iktisat" öğretmeye kalktıkları için, ancak sinirini bozuyorlardı; övünmek gibi olmasın, Marx'ı bilmeyen ya da bilmezlikten gelen bu "müderris bozuntuları"ndan öğrenebileceği hiçbir şey yoktu; tam tersine, kendisi onlara çağdaş "ekonomi politik" dersleri verebilirdi. Uzun sözün kısası, almanca ve ingilizce bilmesi nedeniyle, iş bulması da daha kolay olacağına göre, evlenmelerinden bir süre sonra öğrenimi bırakması kaçınılmaz görünüyordu. Rahmi Sönmez evin geçimini erkeğin sağlaması gerektiğini söyleyecek oldu, ama Feride, "Bırak bu çağdışı kenter düşüncelerini!" diye kesip attı.

Fehmi Gülmez, birkaç saat sonra, Rahmi Sönmez'in ağzından dinledi bu konuşmayı, olup bitenlerin gerçekliğinden hâlâ kuşku duyan dostunu yatıştırmaktan çok, kendi yenilgisini açıklamak istercesine, "O her şeyi senden önce kurmuş kafasında, senin açılmandan çok önce düşünüp kesin karara bağlamış: üzülme, vazgeçmez," dedi. Dediği de çıktı: daha ders yılı sona ermeden, işlemler hızla tamamlandı, Çiçek Pasajı'nda, yeni tanıştıkları üç-beş genç ozanla bir genç ressamın da katıldığı, bol rakılı ve bol söylevli bir kutlamadan sonra, Feride Nişantaşı'ndaki çocukluk odasını bir daha dönmemesiye bırakarak Üsküdar'daki sobalı eve yerleşti. Bu yerleşme nedeniyle annesi ve üvey babasıyla son bağlarını da kopardı. Ama böyle bir zamanda böyle bir bozuşmayı dert edecek değildi: duygulara gereğinden fazla yer vermeye karşıydı, üstelik geçmişi değil, geleceği önemserdi o: inanmış bir devrimci olarak, doğanın bir rastlantısı sonucu annesi olmuş sıradan bir kadının çağdışı tepkileriyle mi uğraşacaktı? Çok daha önemli sorunlar vardı şimdi önünde: şimdi, kendi deyimiyle, yeni bir yaşam düzeni kurmaktaydı.

II

Dışarıdan bakılınca, Feride'nin yeni yaşamında herhangi bir düzen kurduğunu, hatta düzen kurmak gibi bir düşüncesi bulunduğunu söylemek zordu. Rahmi Sönmez, karısının gelmesinden önce, yatakları attırtıp çarşafları, perdeleri, örtüleri yenilemiş, birkaç komşunun da yardımıyla, evi tepeden tırnağa temizleyip büyük bir özenle yeniden düzenlemişti, ama Feride'nin bu yeni düzene bütün katkısı, Marx'la Lenin'in resimlerini birbirini tam karşıdan görecek biçimde oturma odasının iki duvarına asıp evinden getirdiği almanca ve ingilizce kuramsal kitapları gene aynı odadaki kitaplığın raflarına dizmek oldu, evin en büyük kül tablasını da yatağının başucundaki topal sehpanın demirbaşı durumuna getirdikten sonra, düzen konusunda görevini tamamlamış saydı kendini. Bavulundan çıkardığı giysi ve çamaşırları bile doğru dürüst yerleştirmedi: kimilerini karışık olarak gömme dolabın çekmecelerine tıkıştırdı, kimilerini iskemlelerin üstüne serpiştirdi. Daha ötesiyle ilgilenmediğinden, nesneleri aldığı yere koymak gibi bir alışkanlığı da bulunmadığından, Rahmi Sönmez'in iki buçuk yıldır elinden geldiğince temiz ve düzgün tutmaya çalıştığı ev gittikçe daha dağınık, daha kirli bir görünüşe büründü. Ortalığı toplamayı usundan bile geçirmemesi bir yana, kimi sabahlar, Rahmi Sönmez' den önce uyanıp çay suyunu kendisi koyduğu ya da, Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez'in yokluğunda, kahvesini kendi eliyle yapmak zorunda kaldığı zamanlar dışında, mutfağa da adımını atmıyordu. Her konuda karısını örnek alan Rahmi Sönmez de aynı havaya girince, odalar hep dağınık, yatak hep bozuk kaldı, telveler fincanlarda taş gibi kurudu, sahanda sucuklu yumurta, omlet, makarna, kuru fasulye, vb. artıkları tavalarda, tencerelerde küflenip koktu, küllüklerde, kullanılmış tabaklarda izmaritler biriktikçe birikti. Düzensizlikten oldum olası hoşlanmayan Fehmi Gülmez arada bir duruma el koymasa, yani Feride'yle Rahmi'nin "Boşver canım, işin mi yok!" demelerine karşın, rahmetli Şükrüye teyzesinin önlüğünü takarak kabı kacağı yıkayıp ortalığı şöyle bir süpürmese, ev kokudan ve pislikten

girilmez olacaktı. Şu var ki, hem Fehmi Gülmez nerdeyse sürekli biçimde kendileriyle birlikte olduğu, dolayısıyla temizlik işlemi oldukça sık yinelendiği, hem de, koşulların zorlamasıyla, haftada en az üç akşamlarını Beyoğlu meyhanelerinde geçirdikleri, dolayısıyla bulaşık oranı düştüğü için, durumları çok da kötü sayılmazdı: bu yaşama biçiminin de kendine göre bir düzen oluşturması bir yana, bayağı güzel geçiyordu günleri. Evde bir çilingir sofrası kurmadıkları akşamlarda, Feride beş buçuk, altı sularında, tek başına Çiçek Pasajı'na ya da Balık Pazarı'nda bir koltuk meyhanesine gelerek bir ufak rakıyla birkaç meze söyleyip hafif hafif demlenmeye başlıyor, bir süre sonra, koltuklarının altında ders kitapları ve yazın dergileriyle, Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez fakülteden gelip kendisine katılıyorlardı. Çok geçmeden de birbiri ardından arkadaşlar sökün ediyor, masaları büyüdükçe büyüyordu.

Bir zamanlar hemen hiç dostları yoktu, ama, Beyoğlu meyhanelerinde sık sık boy göstermeye başlamalarından sonra, kısa sürede bir dostluk halkası oluşmuştu çevrelerinde: kendi kuşaklarından olan bütün sol yazarlar, ozanlar, ressamlar, hatta kimi tiyatro oyuncuları onlarla, özellikle de Feride'yle birlikte olmaktan haz duyuyorlardı. Öyle görünüyordu ki, Feride'nin kendine özgü güzelliği ve nerdeyse sınırsız bilgisi yanında, daha çok kenterleri etkileyecek türden özellikleri: bir konsolos kızı olması, iki yabancı dil bilmesi, Avrupalı gibi giyinip erkek gibi davranması da çekiyordu onları; ancak, hiçbir zaman Rahmi Sönmez'in *"Şu herif de karıma sersemce kur yapıyor pek"* diye düşünmesine yol açacak bir davranışta bulunmadıkları gibi kendisine ve arkadaşına da fazlasıyla değer veriyorlardı. Bu birliktelikten herkes hoşnuttu kısacası: ülkenin genel durumundan sürekli yakınmalarına karşın, meyhanede kendilerinden başka hiç kimse yokmuş gibi, yüksek sesle gülüp şakalaşıyor, marksçılık da işin içinde olmak üzere, en tehlikeli konuları bile bağıra çağıra tartışıyor, bu arada, kapıdan bir fotoğrafçı girdi mi hemen yanlarına çağırıp yarının büyük ozanları, büyük düşünürleri, büyük ressamları, büyük oyuncuları olarak gelecek kuşaklara yaşamlarından yeni izler bırakmak için, resim üstüne resim çektiriyorlardı. İşin ilginç yanı, genellikle boş sözlerden hoşlanmamasına ve en sulu şakaları bile kuramsal konulara atlamak için bir basamak olarak kullanmasına karşın, zaman zaman Feride de kapılıyordu bu havaya. Ancak, şakanın ya da tartışmanın en can alıcı noktasında bile,

saat on bir der demez kalkıp gocuğunu giyiyor, sağında Rahmi Sönmez, solunda Fehmi Gülmez, Üsküdar'ın yolunu tutuyordu.

Feride günlük yaşamda her türlü düzene yan çiziyorsa, hem yaşamında kenter alışkanlıklarını yöntemli bir biçimde sıfıra indirmeyi amaçladığı, hem de en büyük önemi düşünsel yaşama vererek gerçek düzeni bu düzlemde kurmak istediği için çiziyordu. Şimdilik, bu düzeni kurma yolunda başlıca çabası, Rahmi Sönmez'le Fehmi Gülmez'e günde en az iki saat Marx anlatarak fakültede hocaların esirgediği bilgiyi kendisi vermekti. Böylece, her akşam, çini sobanın başında, Karl Marx'ın bir kitabını alıp iki dostun arasına oturuyor, kendi belirlediği izlence doğrultusunda, önce almanca birkaç tümce okuyor, arkasından bu birkaç tümceyi en az on beş-yirmi tümceyle çevirip yorumluyor, sorular sorup yanıtlıyor, öğrencilerini hiçbir zaman sabahın ikisinden önce bırakmıyordu. Rahmi Sönmez de, Fehmi Gülmez de fazlasıyla hoşnuttu durumdan: böylece benzerleri üzerinde Karl Marx'ı kendi yapıtlarından öğrenmek gibi bulunmaz bir üstünlük sağlamaları bir yana, bu üstünlüğe Feride aracılığıyla erişmekten de büyük haz duyuyorlardı: her ikisi de, saatin bunca ilerlemiş olmasına karşın, tek sözcüğünü kaçırmamaya çalışıyor, her ikisi de, hiç almanca bilmemekle birlikte, Feride'nin kısık ve türkülü sesinin içinden gelince, Marx'ın almancasını bile anlar gibi oluyor, Feride, aynı büyülü sesle, çeviri, açıklama ve yoruma geçince de, bir Nazım şiiri dinler gibi, içercesine dinliyorlardı. Fehmi Gülmez, her seferinde, sevdiği kadını tümüyle yitirmediğini, tam tersine, onun en yüce yanına dostu kadar kendisinin de yakın olduğunu düşünerek avunuyor, bu arada, bir yandan Marx'ın göz kamaştırıcı çözümlemelerini hayranlıkla izlerken, bir yandan da toplumsal yapıların temel gerçeğinin açıklıkla ortaya konulması için insanlığın on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısını beklemek zorunda kalmış olmasına şaşıyordu. Rahmi Sönmez'se, karısının ağzından çıkan her sözcükte, çözüm de içinde olmak üzere, gerçek devrimci şiirin eşiğine geldiğini sezinliyor, daha sonra birer dizeye dönüştürmek düşüncesiyle, işittiği her şeyi olduğu gibi belleğine yerleştirmeye çalışıyordu. Ne var ki, bunca tinsel ve bedensel güzelliğin tek bir insanda bir araya gelebilmesini hâlâ inanılmaz bulduğundan, gözleriyle gördüğünün, kulaklarıyla işittiğinin gerçekliğinden kuşkuya düşüyor, Feride her an, örneğin hemen şu anda, örneğin şu "proletarya" sözcüğünün orta yerinde, birdenbire uçup gidebilirmiş gibi bulanık bir korkunun etkisiyle her şeyi birbirine karıştırıyor, kimi zaman da,

karısının herhangi bir devinisi, sesinin herhangi bir değişimi gözlerinin önüne bir ya da birkaç gece öncesinin bir görüntüsünü getirince, Marx bile bu görüntünün çok gerilerinde kalıyordu. Bu nedenle, işittiği her tümceyi tek tek anlamasına karşın, bunları birbirine bağlamakta zorluk çekiyor, bunun sonucu olarak, *Das Kapital*'i daha önce hiç kimsenin algılamadığı bir biçimde, sözsel öğelere fazla yer vermeyen, benzersiz bir aşk ezgisi gibi algılıyordu.

Bu yüzden olacak, evde tek başına kaldığı ender saatlerde, yeni dizeler yaratmak üzere masasının başına geçince, Feride'nin Marx yorumlarından çıkarmayı düşündüğü dizeler yerine, Feride'nin bakışları, duruşları, devinileri, Feride'nin güzelliği, iyiliği, bilgisi, sevgisi çevresinde dönen dizeler üşüşüyordu beynine, o da, hiç zorlanmadan, esrimeli bir coşku içinde, bu dizeleri kâğıda geçiriyordu. Öyle sanıyordu ki, devrimden, proletaryadan, gelecek güzel günlerden hemen hiç söz etmemelerine karşın, bugüne dek yazdığı en güzel şiirler bunlardı; yalnızca yazdığı sırada değil, daha sonra, eleştirel bir gözle okuduğu zaman da hiçbirinde düzeltilecek tek sözcük, atılacak tek dize bulamıyordu.

Bir gece, Fehmi Gülmez gittikten sonra, çekine çekine, "Şunlara bir göz atar mısın?" diyerek Feride'nin eline tutuşturdu bu şiirleri, o da yatağına uzanarak hiçbirini atlamadan, tek tek okudu hepsini, sonra, hiçbir şey söylemeden, yorganın üzerine bıraktı, sıkıntıyla içini çekti, gözlerini gözlerine dikerek, "Bu zırvaları sana hiç yakıştıramadım," dedi: "gerçek bir devrimci böyle bireysel duygularla zaman yitirmez; bizim kendi aramızdaki duygular da ikimizden başka hiç kimseyi ilgilendirmez. Senden rica edeceğim: benim için şiir yazma bir daha." Bir an, elektrik kesilmiş gibi bir duyguya kapıldı Rahmi Sönmez, sonra, kendini toplamaya çalışarak, "Neden? Senden sözettiğim çok mu belli?" diye kekeledi. Feride, nerdeyse sinirli bir sesle, "Belli olmuş, olmamış, orası önemli değil; benim hoşuma gitmeyen yirminci yüzyılın ortalarına geldiğimiz şu günlerde devrimci bir ozanın aşk şiirleri yazmaya kalkması," diye yanıtladı. Rahmi Sönmez, tanışmalarından bu yana ilk kez, Feride'nin yanlış bir görüşü savunduğunu düşündü, gene tanışmalarından bu yana ilk kez, ona karşı çıkmaya yeltenerek, "Ama Nazım..." diye kekeledi: "çok iyi bilirsin ki, Nazım da çok aşk şiiri yazdı, karısına mektuplar yazdı." Feride gene etkilenmedi, "Bu da onun ayıbı," demekle yetindi. Rahmi Sönmez daha fazla dayatmayı gereksiz buldu o zaman, şiirleri yorganın üstünden toplayıp aldı, "Yırtayım

mı?” diye sordu. “Evet, bence de en doğrusu bu,” dedi Feride: “yırt gitsin!” Rahmi Sönmez, bir an bile duralamadı, birilerinin eline geçip suç kanıtı olarak kullanılmalarından korkarcasına, küçücük parçalara böldü bütün şiirleri, mutfağa götürüp çöp tenekesine boşalttı. Dört-beş kâğıt kırıntısı, bu beklenmedik yazgıya direnmek istercesine, ötekilerden ayrılarak döne döne mutfağın taşlarına kondu. Rahmi Sönmez çömeldi, bunları da bir bir toplayıp ötekilerin yanına koydu. Odaya döndüğünde, Feride, geceliğinden gözlüğüne, üzerinde ne varsa çıkarıp sırtüstü uzanmış, dudaklarında ışıltılı bir gülümseme, kendisini bekliyordu. “Hadi, çabuk, soyun da gel,” dedi, sonra, onu kendine doğru çekerken, “İnan bana, Nazım baba karısına mektuplarını yalnız karısına yazsaydı, çok daha iyi ederdi,” diye ekledi: “kavgamızın erleriyiz biz, onun da söylediği gibi birer sıra neferiyiz, roman kahramanları değiliz.”

Rahmi Sönmez aşk şiiri yazmadı bir daha, Feride’nin Marx yorumlarını dinlerken de kafasını ve yüreğini tümüyle bu yorumlar üzerinde yoğunlaştırmaya çalıştı, yoğunlaştırdı da. Ama durum değişmedi: ne yaparsa yapsın, hep bir ezgi gibi algıladı *Das Kapital*’i. Sonunda, ilkokul dördüncü sınıftan beri yararlanageldiği yola başvurdu: güneşli bir nisan sabahı, Üsküdar-Karaköy vapurunda, o güne değin dinledikleri Marx açıklamalarını Fehmi Gülmez’e iki kez üst üste özetlettirdi, sonra, hemen ilk derste, bu özeti kâğıt üzerinde bir şiir gibi işleyerek Marx’ın bunca yorumcuyu birbirine düşüren ünlü kuramını bilemedin çeyrek saat içinde aydınlatılmadık yanı kalmayan, çelişkisiz, girintisiz çıkıntısız bir öngörüye dönüştürdü. Bu öngörü, Feride’nin yeni açıklamalarını genel bütün içinde yerli yerine koyarak daha iyi anladığı izlenimine varmasını sağladığı gibi, dostlar arasında Çalıkuşu Feride’nin yakışıklı kocası ve yetenekli bir genç ozan olmanın da ötesinde bir üstünlük kazandırdı ona. Gerçekten de, bir akşam, Çiçek Pasajı’ında, ateşli bir tartışma sırasında, dönüp dolaşıp hep aynı noktaya gelen bir tartışmacıyı susturarak, on dakika içinde, hiç tekleyip duralamadan, insanlığın “uzun serüveni”ni üretim ilişkilerinin tarihi olarak tanımladıktan sonra, bu serüvende egemen sınıfların siyasal üstyapıları işlerine geldiği biçimde kullanarak ekonomik ve toplumsal altyapıyı nasıl etki altında tuttuklarını anlattı; arkasından, anamalla artık-değerin karşılıklı olarak birbirini artırması, böylece tüm üretim araçlarının güçlendikçe daralıp küçülen bir ayrıcalıklı sınıfın elinde toplanmasıyla sınıflararası çelişkinin nasıl katlanılmaz duruma geleceğini açıkladı;

sonunda da uçsuz bucaksız proleter sınıfının bu bir avuç ayrıcalıklı çetesini "zamanı geldiğinde" sinek gibi ezerek devrimi gerçekleştireceğini, "adına proletarya diktatoryası dediğimiz" kısa bir geçiş döneminin ardından, sınıfsız, dolayısıyla çelişkisiz, dolayısıyla devletsiz, dolayısıyla polissiz, bekçisiz, jandarmasız yeryüzü cennetinin kurulacağını muştuladı. Masada bir alkış koptu o zaman, genç bir oyuncu kadehini havaya kaldırarak "Rahmi'nin şerefine!" diye bağırdı, bir genç yazar, masanın öbür ucundan, "Rahmi, şunu bir daha anlat! Bir daha anlatırsan, umarım, bu işi en sonunda anlayacağım," diye seslendi.

Saat on bire geliyordu, Rahmi Sönmez o akşam özetini bir kez daha yinelemeye olanak bulamadı, ama, sonraki akşamlarda, araya canlı örnekler, parlak dizeler, Karl Marx, Vladimir Ilyiç Lenin, Jozef Vissariyanoviç Stalin, Simavne Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin gibi ortalık yerde yüksek sesle söylenmesi bile kimilerinin tüylerini ürperten adlar da katarak bol bol yineledi. Doğrusunu söylemek gerekirse, araya sokulan dizeler, özel adlar, özellikle de sorulara verilen yanıtlar her geçen gün biraz daha bulandırdı konuşmalarını. Gene de, kendi kuşağından birçok yazar ve ozan, hatta Marx'ın öğretisini yaymaya kalkışma suçlamasıyla içeriye atılmış birkaç eski tüfek, bir almancı bavulunun başına üşüşmüş köylüler gibi çevresine toplanarak, ayaklarını en sonunda sağlam bir toprağa basma duygusu içinde, sözlerini içer gibi dinlediler, "Bravo! Marksçılık gibi çetrefil bir konu ancak bu denli güzel açıklanabilir!" dediler. İşin ilginç yanı, beyninin içi silme *Das Kapital* dolu olan Feride bile tuttu Rahmi Sönmez'in özetlerini, hatta bir akşam, coşkuyla elini sıkarak, "Arkadaş, sen bu işi çok iyi kavradın," dedi. Rahmi Sönmez, alçakgönüllülükle gülümseyerek, "Kararı tarih verecek, biz proleterler de uygulayacağız," diye yanıtladı, çünkü, çocukluğunda babasının sobacı dükkânında çalışmış olduğu için, kendini de bir proleter olarak görüyor, "Hiç kuşkusuz, orakla çekiç kardeştir, ama kurtuluşu çekiç getirecektir," diyerek devrimin gerçekleşmesinde en büyük görevi kendi sınıfının, yani proletaryanın yükleneceğini vurguluyordu.

Ancak Rahmi Sönmez her şeyden önce ozandı: yavaş yavaş, söyleminin gördüğü ilgi oranında, ağırlığı marksçılığın önbilisel yanına verdi: ilkel insanların geleceklerini cennette, sıradan insanların çocuklarında, gelişmiş insanların kendi ellerinde, dünyanın en gelişmiş insanlarınınsa yeni bir düzende gördükleri ve bu yeni düzeni pek güzel

buldukları varsayımından yola çıkarak, bir zamanlar bugün yarın Mesih'in yeryüzüne ineceğini söyleyen inanmışlar gibi, proletarya diktatoryasının bugün olmazsa yarın, yarın olmazsa öbür gün kurulacağını muştulamaya başladı. Başta Feride'yle Fehmi Gülmez olmak üzere, kimi dostlar bu önbiliyi biraz fazla iyimser buldularsa da Rahmi Sönmez ozan inancından ödün vermedi: genellikle Feride' nin her dediğini Tanrı sözü gibi onaylama alışkanlığında olmasına karşın, bu konuda bağımsızlığı seçerek onun bizim toplumumuzun henüz kapitalist evreye bile gelmediği yolundaki uyarısını kendi sözleriyle yanıtladı: "Komünizm evrenseldir, Rusya örneği de ortada! Avrupa'yı saran devrim Kapıkule'de zınk diye duracak değil ya!" Daha başkaları daha başka gerekçelerle görüşünü çürütmeye kalkınca da, uzun boylu kanıtlar geliştirmektense, ilk ustası Nazım'a sığınarak "Kulaklarınızı açar da dinlerseniz, duyarsınız: al atlarımız emperyalizmin göbeğini nallamaya başladı bile!" diye kesip attı. Adının birkaç gün içinde Peygamber'e dönüşmesine de bu inançlı çıkışları neden oldu.

O sıralarda, değişik takma adlar altında, bütün sol dergilerin tiyatro sayfalarını tekelinde bulunduran otuzluk felsefe öğrencisi Matrakçı Maruf, şakaya fazla düşkün olduğundan, ağırbaşlı solcular arasında pek sevilmezdi, ama, kendi kendine ikide bir yeni bir ad uydurmanın sağladığı alışkanlık sonucu, çevresindeki insanlara "ölçü üzerine" ad takmakta öyle ustalaşmış, öyle ünlenmişti ki, taktığı adın tutmaması nerdeyse olanaksızdı; örneğin o günlerde "Karnım konuşuyor" başlıklı devrimci şiiriyle birdenbire parlayan ufak tefek genç ozanın Matrakçı Maruf'un taktığı "Vantrilog" adını yaşamı boyunca sırtında taşıyacağı kesindi. Bununla birlikte, kendisine hâlâ eski adıyla seslenenler bulunduğuna göre, yeni adının her alanı, her koşulu kapsayacak biçimde dolaşıma girdiğini kesinlemek zordu. Oysa, en az yirmi kişilik bir içki masasında, kafaların tam kıvamında olduğu bir sırada, Rahmi Sönmez, Nazım'ın dizelerinin desteğinde, kim bilir kaçıncı kez, yeryüzü cennetinin eşiğinde bulunduğumuzu, bir başka deyişle "güneşin zaptının yakın olduğunu" kesinlerken, Matrakçı Maruf birden ayağa fırlayarak öyle bir surat ve öyle bir sesle, "Evet, dostum, sana biat ediyorum, sen bir peygambersin, bundan sonra sana Peygamber diyeceğim," dedi ki, sözcük hemen o anda tutkal gibi yapıştı sırtına. Özellikle "dinsel, dolayısıyla tutucu ve çağdışı" çağrışımı nedeniyle, Rahmi Sönmez sinirlendi bu ada, "Peygamber'in şerefine içiyorum!" ya da "Yaşasın Peygamber!" türünden sözler edenleri susturmayı bile denedi. Ama, daha o gece, Feride de aynı adı

kullanmaya, yatakta, kollarının arasında, "Benim yakışıklı Peygamber'im! Dünyanın en yakışıklı Peygamber'i!" diye fısıldamaya başlayınca, direnmeyi bıraktı, hatta, Fehmi Gülmez'in de benimsemesinden sonra, yeni adını bir üstünlük göstergesi olarak değerlendirmeye başladı.

Ne var ki, Fehmi Gülmez'in yıllardan sonra yaptığı bir yoruma inanmak gerekirse, bu ad değişimi Rahmi Sönmez'in toplumsal yaşamında bir tür gerileme döneminin başlangıcı oldu. Bir kez, Matrakçı Maruf'un ünlü sesleni̇şinin içerdiği alay bilinçsiz bir biçimde bile olsa başkalarınca da benimsenmeye başladığı için mi, yeni adın dolaşıma girmesi Rahmi Sönmez'in değişmez özetleriyle coşkulu öngörülerinin biraz sıkıcı olmaya başladığı zamana denk düştüğünden mi, yoksa söylevini artık kendileri de ezbere bildiklerinden mi, bilinmez, çözümlemeleri sanatçı dostlarını artık fazla ilgilendirmiyor, hatta r'leri ğ'ye dönüştürmesi bir zamanlar hiç kimsenin dikkatini çekmezken, şimdi kimi dinleyicilerini gülümsetiyor, bu arada, zaman zaman, konuşmasını en canalıcı yerinde keserek arkasını kendileri getirenler oluyordu. İkincisi, tanıdıklar arasında yalnızca Peygamber diye anılırken, şiirlerini Rahmi Sönmez imzasıyla yayımlamayı sürdürmesi sonucu, kişi olarak iki ad arasında bölünmesi ününü de büyük ölçüde bölüyor, işin içine birtakım çekemezliklerin de girmesiyle, yaratıcıyla eşinin göz kamaştıcı parıltısının yapıtlara yansıması önleniyor, Fehmi Gülmez'in artık dört sayfalık dergilerin birinci, on altı sayfalık dergilerin dördüncü sayfasında yayımlanan eleştiri ve denemelerinde "sağlam bir felsefe ve ekonomi politik bilgisiyle beslenen toplumcu şiirin gücü"ne örnek olarak hep onun dizelerini anmasına karşın, bu güçlü dizeleri yaratan Rahmi Sönmez'in "çok iyi felsefe ve ekonomi politik bilen" Peygamber olduğunu çok az insan ayrımsıyordu. Bugün, kendi kuşağının en sıradan, en kokmaz bulaşmaz ozanları bile büyük ozan, büyük devrimci diye yeniden ortaya sürülürken, hiç kimsenin Rahmi Sönmez adını ağzına almaması, hatta kendi kuşağının ozanlarının bile bu dünyadan bir Peygamber geçtiğini unutmuş görünmesi biraz da bundandı. Oysa, gene Fehmi Gülmez'e göre, Peygamber o günlerde ozanlık yaşamının en verimli dönemini yaşıyordu: bir yandan Feride' nin aşk şiirlerine gösterdiği tepkinin, bir yandan akşam derslerinde edindiği yeni bilgilerin itkisiyle, kendi çapında bir atılım yaparak marksçı kuramı somutlaştırmaya çalışan şiirler yayımlamakta ve şiirleri bütün inanmış okurlarda coşkulu bir

hayranlık uyandırmaktaydı. Örneğin Türkiye'de ilk kez artık-değer kavramından yola çıkarak yazdığı

"Gülme, ağam,
Gülme açlığıma
Ve cılızlığıma
Ki açlığımdandır.
Gülme,
Ben besliyorum,
Ben semirtiyorum seni
Artığımla!"

türünden birçok kısa şiiriyle gene Türkiye'de ilk kez anamalın yavaş yavaş tekelleşerek devrimi kaçınılmaz kılmasını somutlaştırmak amacıyla alaylı bir öykü biçiminde geliştirilen ve

"Bakkaldı mahallede,
Büyüdü yıktırıp komşu dükkânın duvarını,
Oldu bakkaliye,
Kanaat Bakkaliyesi hem de..."

diye başlayıp eski mahalle bakkalına abc sırasıyla, ama hepsine de aynı kapıdan girilen bir sürü yeni dükkân açtırttıktan sonra,

"Züccaciyeye de başladın işte!
Amma ve lakin
Ölümden öteye yol olmadığı gibi
Z'den öteye de harf yok
Ve geldik ister istemez
Hesaplaşmanın H'sine
Ve kavganın K'sına!"

diye noktalanan uzun şiiri, dönemin nice şiirseverince şiir defterlerine geçirilmiş, birtakım ilerici dergilerin yöneticilerince genç ozanlara izlenecek örnek olarak gösterilmişti. Hiç kuşkusuz, bugün bulunduğumuz noktadan bakılınca, fazla derin görünmez bu şiirler, ama yayımlandıkları dönemde derinden derine Nazım'ın etkisini sezdirmeleri bir yana, hem tatlı bir alay havası içinde mutlu geleceği muştuluyor, hem de sosyalist gerçeği herkesçe anlaşılabilecek ölçüde yalınlaştırmak gibi yararlı bir işlevi gerçekleştiriyorlardı. Bunun için, kendi kuşağının ozanlarının bir bölümüyle, en ünlüleri de içinde olmak üzere, bir sonraki kuşağın pek çok ozanı Fehmi Gülmez'in "gülümseyen somut düşünsellik" diye nitelediği bu şiirden bol bol yararlandı, ilerisini gerisini araştırmadan ona öykünmekle yetinenler bile çıktı. Ama, bir kez daha Fehmi Gülmez'e kulak vermek gerekirse, Rahmi Sönmez adının bu denli çabuk unutulmasının ve bir türlü anımsanmak istememesinin başlıca nedenlerinden biri de buydu: ozanlarımız kendi yollarını kendileri bulmuş gibi görünebilmek için Peygamber'i ozan olarak yoksaymayı en kestirme yol olarak görmüşlerdi.

Ancak bunda Peygamber'in kendi tutumunun payı da az değildi: Marx'ın öğretisinin dolaysız etkisiyle yazdığı dizelerle bir süre doruklarda boy gösterdikten sonra, şiir yayımlamayı kesintisiz bir biçimde sürdürerek hep göz önünde kalması gerekirken, birtakım koşulların zoruyla, birdenbire susuvermişti.

Peygamber de, Feride de çok az şeyle yetinebilen insanlardı: evlenmelerinden bu yana, giyeceğe tek kuruş harcamamışlardı, hatta, meyhaneye hep bunları giyip geldikleri için, Matrakçı Maruf Peygamber'in *Unutulmaz Şarkı* adlı filmde Chopin'i oynayan oyuncunun giydiği pelerini andıran lacivert yağmurluğuna Chopin, Fehmi Gülmez' in asker kaputuna benzeyen paltosuna Mehmetçik, Feride'nin devetüyü gocuğuna da Sarıkız adını takmıştı. Mutfaklarında doğru dürüst kazan kaynadığı günler sayılıydı. Peygamber'in bütün yazın dergileriyle genç kuşak sanatçılarının bütün kitaplarını almak gibi bir alışkanlığı bulunduğu, bir de "yârin dudağından gayrı" her şeyin paylaşılması ilkesinden yola çıkarak masalarında içilen rakının hesabını nerdeyse her iki akşamda bir kendileri ödedikleri göz önüne alınırsa, başlıca masraflarının kitap, içki ve yol parası olduğu söylenebilirdi. Gene de, evliliklerinin yılı dolarken, sobacı dükkânının parası da, Feride'nin bankadaki hesabı da eriyip gitti. Bu durumda, öngördükleri tarihten şöyle böyle üç yıl önce, Feride'nin bir iş

bulmak üzere kolları sıvaması gerekti. Öğrencilik defterini evlilik yaşamının ilk haftalarında kapatmıştı, Peygamber'in evin geçimini erkeğin sağlaması gerektiğini yineleyerek anlaşmayı bozma girişimini de "yakışıksız bir tutuculuk" diye niteleyerek geçiştirdi, ama, "proletarya diktatoryası"nı düşlemekten çevresine bakmaya zaman bulamadığından olacak, "gerçekçiliği devrimcilikle birleştirmek", yani evinin ekmeğini Marx'ı, Engels'i, Lenin'i, Luxemburg'u, Kautsky'yi "dilimize aktararak" kazanmak istedi: Rahmi'yle Fehmi azıcık yardımcı olurlarsa, bu işin altından rahatlıkla kalkabilirdi; öte yandan, birtakım ödünler vermeye, örneğin, egemen güçleri fazla ürkütmemek için, işe görece "yumuşak" metinlerden başlamaya ve bu metinlerdeki bütün "komünizm" ve "sosyalizm" sözcüklerini "toplumculuk" biçiminde çevirmeye önceden boyun eğdiğine göre, girişiminin başarıyla sonuçlanmaması için hiçbir neden göremiyordu. Ne olursa olsun, emeğinin onuru ve kazancı gibi tehlikelerini de yayımcılarla paylaşmaya hazırdı.

Ne var ki, yayınevi patronları birkaç sayı çıkıp batan yazın dergilerinin deneyimsiz yöneticilerine de, meyhanelerde karşılaştığı düşçül ozanlara da benzemiyorlardı: yüzünden ve giyiminden bir ölçüde etkilenmekle birlikte, önerilerini kesinlikle geri çevirdiler. Biri de, örneğin *Köylülerin Savaşı*'na hemen başlayabileceğini söyleyince, arkasındaki raftan Balzac'ın *Köylüler*'inin ingilizcesini alıp uzattı: "Bakın, bunu çevirirseniz, basabilirim," dedi: "duyduğuma göre, Marx da beğenirmiş bu kitabı. Üstelik aynı konu: köylüler." Feride'nin kitabı elinin tersiyle itmesiyle kapıyı çarpıp çıkması bir oldu. Akşam, kocası eve döndüğü zaman, hâlâ öfkesinden titriyordu: bu adam hiç yüzü kızarmadan ikinci dilden bir çeviri yapmasını istemiş, üstüne üstlük Marx'ın yapıtı yerine bir roman, yani yükselişi kenter sınıfının yükselişiyle çakışan türe giren bir yapıt önermişti. Kökeninde öncelikle bir halk türü olan şiire bir diyeceği yoktu, ama roman gibi bir kenter türüne zaman harcayacak ölçüde sorumsuz değildi. Bu son deneyimden sonra, "Kenterlere kenter romanları çevirmektense, kapitalistlerin elindeki artık-değerin artmasına katkıda bulunup devrimin hızlanmasına yardımcı olurum, daha iyi," diyerek sıradan bir iş aramaya karar verdi.

Ama umduğunu gene bulamadı: nice sanatçı, düşünür ve üniversitelinin başını döndürmüş olan mavi gözleri, kısacık kıvırcık saçları, tahta düğmeli gocuğu, çilli yüzünün çocuksu anlatımıyla hoş bir biçimde

çelişen erkeksi davranışları, hiçbir zaman, hiç kimseden gizlemediği devrimci görüşleri patronlar üzerinde hiçbir olumlu etki yaratmıyordu: nerdeyse bütün patronlar, onu karşılarına oturtup ailesi, öğrenimi, iş arama nedeni, düşünceleri ve alışkanlıkları konusunda birkaç soru sorduktan sonra, tuhaf bir biçimde sırıtarak kapıyı gösteriyor, bu arada çok iyi almanca ve ingilizce bildiğini söylediği zaman, yüzüne sanki “Ben hiç almanca ve ingilizce bilmem,” demiş gibi, nerdeyse acıyarak bakıyorlardı. En az on kapı dolaştı böylece. Sonunda, Bankalar Caddesi’nde, genç ve yakışıklı bir patron ötekilerden daha anlayışlı davranarak hem kaçınılmaz biçimde yaklaşan proletarya devrimine ilişkin görüşlerini sonuna dek dinledi, hem de, pek öyle engin bir bilgi gerektirmeyen, sıradan bir işe hayır demezse, hemen çalışmaya başlayabileceğini söyledi. Feride her işi yapmaya hazır olduğunu bildirince de arkada, hiç güneş görmeyen bir bölmede dört-beş masa arasında boş bir masa göstererek, “Buyurun,” dedi. Artık son kuruşlarını harcamakta olduklarından, Feride sevinçle oturdu masaya, işi de çabucak kavradı.

Ne var ki, daha önce ayrıcalıklıların elindeki artık-değerin artmasını hızlandırmanın proletarya devrimini hızlandırmak anlamına geldiğini düşünürken, sürecin somut durumlarıyla karşı karşıya gelince, eski kuramsal yaklaşımını unutuverdi: züppenin biri daha çok kazanacak diye işin içine yalan sokularak eskinin yeni, bozuğun sağlam diye yutturulması yetmiyormuş gibi, her malın üstüne yüzde iki yüz kâr konulmasını, buna karşılık çalışanlara, yani soyguna araç olarak hem emeklerini, hem onurlarını satanlara gülünç ücretler ödenmesini içine sindiremediğinden, ikide bir, iş arkadaşlarının, müşterilerin, hatta patronun önünde, ağzına geleni söyledi, biricik kurtuluş yolunun sosyalist devrim olduğunu vurguladı, tez / anti-tez / sentez, devrimin kaçınılmazlığını kanıtlamaya girişti. Müşteriler ne diyeceklerini bilemediler, iş arkadaşları ya duymazlıktan geldiler, ya konuyu değiştirdiler; yalnız patron sonuna dek dinledi, ama, her seferinde, tatlılıkla gülümseyerek, adamlarının ve müşterilerinin önünde “çalışma yöntemi”nin eleştirilmesine, kurumunun çatısı altında durmamacasına Marx’tan, Lenin’den sözedilmesine uzun süre izin veremeyeceğini belirtti. En sonunda, Feride’nin yerine iyice ısınmaya ve verilen gözdağlarına inanmamaya başladığı bir evrede, bir ay sonu, patron her zamanki gülümsemesiyle karşısına dikildi, aylığını insanın tepesini attırtan bir ağırlıkla sayıp bir de kendisine saydırttıktan sonra,

kibarca elini uzatarak, “Artık ayrılıyoruz,” dedi. “Ya, öyle mi? Çok sevindim,” dedi Feride, bu tatsız haber karşısında sarsılmış gibi görünmemek için gülümsedi. Oturup parasını çantasına yerleştirdi, Sarıkız’ı sırtına geçirdi, korkunç bir şey görmüş gibi gözleri yuvalarından fırlayan arkadaşlarının ellerini sıkıp “Allahaısmarladık,” dedi, patronla da bir kez daha el sıkıştı, hiçbir şey olmamış gibi, gülümseyerek dışarıya çıktı.

Ortalık iyice kararmıştı, vitrinlerin sarı ışıkları ıslak kaldırımlara vuruyor, insanlar, yakalarını kaldırmışlar, bir an önce uzaklaşılması gereken bir yasak bölgeye düşmüş gibi, hızlı adımlarla geçip gidiyorlardı. Feride gocuğunun başlığını başına geçirdi, az önce olanlara karşın, bu insanlara hiç benzemediğini, açıkgörüşlülüğünü her koşulda korumasını bilen bir devrimci olarak, dinginliğinden hiçbir şey yitirmediğini düşündü. Ancak, varla yok arası bir İstanbul ahmakıslatanının altında, yokuş aşağı yürürken, sabahtan beri arada bir varlığını belli eden bir tuhaf mide bulantısının hızla artmaya, buna koşut olarak başının da dönmeye başladığını duydu; gerçek bir devrimcinin olur olmaz şeylerden etkilenmemesi gerektiğine göre, serzenişi öncelikle kendi kendine yönelterek, “Demek ki, farkında olmadan sinirlendim züppeye,” diye söylendi. Sinirini yatıştırmak için, uzam da, zaman da elverişli olmamakla birlikte, çantasından bir Birinci çıkarıp yaktı, başı dimdik yukarıda, öylece durarak “Avrupa’nın görkemli çöplüğü” Bankalar Caddesi’ne ve bu çöplükte eşelenen bütün kenter bozuntularına meydan okurcasına, ilk dumanı var gücüyle içine çekip fazlasını havaya üfledi, ama, tam bu anda, bütün damarları ters yüz olurcasına, bir korkunç öksürük koptu göğsünden, boğulacak gibi oldu, bacaklarının kendiliklerinden bükülmeye başladığını, bedenini artık taşıyamayacaklarını sezinleyerek kendini büyük bir kenter mağazasının çamurlu basamaklarına bıraktı. Bir süre sonra, ne zaman çantasından çıkarıp ne zaman ağzına götürdüğünü anımsamadığı, sırılsıklam kana batmış mendiline büyümüş gözlerle bakıyor, “Korkmayın, geçti, bir şey yok,” diyerek kendisini ayağa kaldırmaya çalışan orta yaşlı kentere, “Anlayamıyorum,” diyordu, “hiçbir şey anlayamıyorum: doktorlar geçti demişlerdi, bitti artık, tümüyle geçti demişlerdi.”

Aynı akşam, Peygamber evinin kapısından içeri girip de hiç mi hiç tanımadığı kerli ferli bir adamın elinde çay tepsisiyle mutfaktan çıkıp yatak odasına yöneldiğini görünce, ilk günden beri korktuğunun en sonunda başına geldiğini: Feride’nin kendisini bırakmak üzere olduğunu düşündü,

elindeki kitapları ve rakı şişesini yere düşürdü. Korkusunun yersiz olduğunu anlaması uzun sürmedi, ama, hemen arkasından, daha da ürpertici bir korku yerleşti içine: kerli ferli adamın öğüdü üzerine getirdiği hekim, Feride'nin göğsünü, sırtını, karnını uzun uzun dinledikten sonra, dudaklarını çiğneyerek oturma odasına geçti, Peygamber'in babadan kalma koltuğuna oturdu, bir süre, hiç konuşmadan, şaşkın ve ürkmüş gözlerle, masanın, sehpaların, koltukların üzerindeki tepeleme izmarit dolu kül tablalarına, oraya buraya atılmış gazete ve dergilere, kararmış tül perdelere, kirden buzlu cama dönmüş pencere camlarına baktı, karşısında öylece dikilip duran Peygamber'e hemen yanındaki koltuğu gösterdi, sonra, alçak sesle: "Sizinle açık konuşacağım," dedi: "Karınızın durumu hiç parlak değil: ciğeri kötü açılmış; büyük bir olasılıkla da hamile. Bu durumda ne yapmak gerektiğini herhalde kestirebilirsiniz!" Peygamber, yüzü sapsarı, sesi titrek, ağlamaklı, "Evet, efendim, evet, evet," diye kekeledi. Ama ne yapmak gerektiğini kestiremediği açıkça belliydi. Hekim, iki kez üst üste, tek tek anlattı yapılması gerekenleri, bir kez de kendisine yinelettirdi.

Ne var ki, hekim ya da başkaları ne derlerse desinler, Feride bu kez de bildiğinden şaşacağa benzemiyordu: bir kez, çocuğunu doğurmakta kararlıydı; sorun kendi kişisel, kişisel bile değil, bedensel sorunu olduğuna göre, bu konuda hiç kimseye söz hakkı tanıyamazdı; ikincisi, hekimin bu işi fazla abarttığı kanısındaydı: Almanya'daki hekimler, "Bu iş kesinlikle bitti," demişlerdi kendisine; ciğerini çıplak gözle görenler de onlardı; öyleyse Üsküdarlı hekime değil, onlara inanmak gerekirdi. Sonuç olarak, bu "geçici" rahatsızlığı atlatır atlatmaz, yani bilemedin iki hafta sonra, yeni bir iş aramaya başlayacaktı.

Ertesi akşam, yatağında, aynı şeyleri belki yirminci kez yinelerken, birdenbire zorlu bir hıçkırık duyarak irkildi, iki arkadaşın ikisinin de sessiz sessiz ağladığını gördü, "Canınız cehenneme!" diye bağırdı, "karılar gibi zırlamayı bırakın da şurdan bir Birinci verin bana!" Rahmi'yle Fehmi bu isteğe karşı çıktılar, ama o dayattı; üstelik, verdiği ve vereceği kararları hiçbir şeyin değiştiremiyeceğini kanıtlamak istercesine, sigarasının dumanını kocasının yüzüne doğru üfleyerek, "Hadi bakalım, yakışıklı Peygamber, *Felsefenin Sefaleti*'ni getir bana: çalışmamızı bıraktığımız yerden sürdürelim," dedi. Boğuk, öksürüklü, ama her zamankinden de etkili bir sesle çevirip yorumladı *Felsefenin Sefaleti*'ni. Aynı çabayı sonraki akşamlarda da sürdürdü. Ancak tek etkinliği buydu artık: meyhane yaşamı

kendiliğinden sona ermişti, değil vapura binip karşıya geçmek, sigara ya da gazete almak için bakkala bile gidemiyordu. Üstelik, Marx açıklamaları her akşam biraz daha kısalıyor, kimi geceler, başladığı tümcenin sonunu bile getiremeden, kitabı elinden bırakmasıyla çarpıntılı bir uykuya dalması bir oluyordu. Yeni bir iş aramaya gelince, hemen her gün sözünü etmesine karşın, bu konuyu durmamacasına ertelemek zorunda kalıyordu.

Bu durumda, Peygamber'in tasarısına dönülmesi kaçınılmaz görünüyordu: her şey böyle sürecek olursa, Peygamber'in binbir güçlükle hazırladığı makarnaları, patates haşlamalarını, etsiz sebze yemeklerini, omletleri de bulamayacaklardı yakında. Öte yandan, Peygamber tasarısının hiçbir sakınca içermediğini düşünüyor, "Fakülteye gideceğim de ne olacak?" deyip duruyordu. Aklı hep karısında olduğundan, dersleri doğru dürüst izleyememesi bir yana, fakültedeki hocaların, ağız birliği etmişçesine, bu dünyaya henüz Karl Marx adında bir büyük filozof gelmemiş gibi konuşmaları onun da tepesini attırtıyordu: özveriden çok kurtuluş olacaktı böyle bir fakülteyi bırakması. Ayrıca, giyimi ve konuşma biçimiyle kenterleri şaşırtmak ya da ürkütmek şöyle dursun, temiz yüzlü bir Üsküdarlı olarak geçinmelerine yetecek bir ücretle iş bulması Feride'nin iş bulmasından çok daha kolay olacaktı. Olaylar da kendisini haklı çıkardı: daha ilk başvurusunda, bir bankada işe alındı, hem de Feride'nin Bankalar Caddesi'nde aldığının iki katına yaklaşan bir aylıkla.

Hiç kuşkusuz, marksçı olarak bankada çalışmak, ozan olarak da günde sekiz saat rakamlarla uğraşmak hoş bir şey değildi, ama "Önce Feride'yi düşünmek zorundayım," diyerek dişini sıkıp çalıştı, devrimci görüşlerinden de kimseye sözetmedi. Şu var ki, hep tersini düşünmeye, tersini düşlemeye çalışmakla birlikte, zaman zaman, dayanılması zor bir yürek daralması içinde, çabasının hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini sezinler gibi oluyordu: Feride hep güçlü görünmeye çalışıyor, hep aynı istemli havayla, "Bu kızı doğuracağım," deyip duruyordu, ama, öyle görünüyordu ki, geleceğe ilişkin bütün düşlerini bununla, "bu kızı doğurmak"la sınırlamıştı: artık ne proletarya diktatoryasının ayrıntılarına girdiği vardı, ne düşün ve sanat dünyasında birlikte gerçekleştirilecek büyük işlerden. Eskiden olduğu gibi konuşmayı kendisi yönlendirmek, yapılacak iş, gidilecek yer, okunacak kitap konusunda kararı kendisi vermek şöyle dursun, soru sorulmadıkça ağzını açmıyor, yüzünde acı mı, alay mı, ilgi mi belirttiği anlaşılmayan bir soluk gülümseme, Fehmi'yle Rahmi'nin sosyalist kuramdan çok günlük

yaşamın küçük sorunları, önüne getirdikleri yiyeceklerin yararları üzerinde yoğunlaşan, dolayısıyla pek de ilginç olmayan konuşmalarını dinliyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, onlar da içlerinden geldiği için değil, ikide bir havaya çöken korkunç ağırlığı biraz olsun dağıtmak düşüncesiyle, kendilerini zorlayarak konuşuyorlardı. Şimdi, Fehmi de bir şirkette yarım günlük bir işe başladıktan sonra, nerdeyse birdenbire yaşlanmışlar, eski dünyalarıyla ilişkilerini de nerdeyse tümüyle kesmişlerdi. Sanatçı dostlarından hiç kimseyi gördükleri yoktu, yazın dergilerini hâlâ düzenli olarak almakla birlikte, daha sonra okumak üzere bir köşeye kaldırıyor, bir zamanlar ülkenin yazgısıyla yakından ilgilenen devrimci aydınlar olarak baştan sona okudukları gazetelere şöyle bir göz atmakla yetiniyorlardı. Fehmi'nin dergilerden gelen istek üzerine yazdığı birkaç eleştiri sayılmazsa, yazmayı da bırakmışlardı. Kısacası, bundan böyle yaşamlarında her şeyin bir kopma biçiminde eklemlendiği söylenebilirdi.

Ama Peygamber için kopmaların en korkuncu Feride' nin yatağını ayırması oldu. Geceleri, yükseldikçe yükselen ateşin, sırtındaki ağrının, göğsündeki daralmanın etkisiyle yatakta bir o yana, bir bu yana dönüp durduğu, ikide bir öksürüğü tutarak kalkıp oturduğu, Peygamber de her seferinde fırlayıp kalkarak yardım önerisinde bulunduğu ya da üzgün üzgün yüzüne baktığı için, onu "gereksiz yere" rahatsız ettiğini düşündü: yataklarını ayıracak olurlarsa, hem Peygamber'i bu denli rahatsız etmeyecek, hem rahatsız etmediği için daha rahat davranacak, hem de hastalığını bulaştırma olasılığını bir ölçüde azaltmış olacaktı. Feride'nin kararını değiştirmek söz konusu olmadığına göre, Peygamber ister istemez boyun eğdi. Ama, ikide bir yatağından fırlayıp "tepesine dikilmesi"ne sinirlenerek odaları da ayırmaktan sözedince, kopmanın yeni bir belirtisi olarak, Peygamber için katlanılması zor bir aldatmaca dönemi başladı: her gece, yatağında uyur gibi yaparken, Feride'nin nerdeyse her biri özel bir çabanın ürünü olan, gene de yetersiz, gene de yarım soluklarını dinliyor, duyduklarını duymazlıktan gelmek zorunda olduğu için kendi kendini yiyordu. Zaman zaman, şimdi Feride'nin kendi bedeniyle boğuştuğu şu yatakta birlikte yaşadıkları benzersiz dakikaların düşlerine dalarak bir süre her şeyi unutsa bile, Feride'nin zorlu bir öksürüğe tutulması, ışığı yakıp başucundaki bardaktan su içmesi ya da uykusunda inlemeye başlaması üzerine, yeniden gerçeğe dönünce, bunalımı doruğuna ulaşıyor, yaşamı gelecek kipinde görmesi gereken bir toplumsal gerçekçi ozan olduğunu

unutarak, “Bitti artık, her şey bitti,” diye düşünüyordu. Şu var ki, bencilliğinden mi, yoksa, tam tersine, sevgisinin sınırsızlığından mı, bilinmez, Feride’nin tıpkı proletarya devrimi gibi her gün biraz daha yakın, biraz daha önlenmez görünen ölümünü ancak kendi ölümü olarak tasarlayabiliyor, hastalığını onu ölüme sürükleyen bir korkunç güçten çok, aralarına dikilen bir tür engel olarak gördüğünden, “Bitti artık, her şey bitti,” derken, öncelikle kendi bırakılmışlığını dile getiriyordu. Gene de Feride’yle geçirdiği gecelerin en unutulmazını bu korku ve umutsuzluk döneminde yaşadı.

O gece, hem nicedir süregelen uykusuzluğun, hem de, Fehmi’yle birlikte, bir dilim peynir, birkaç zeytin eşliğinde, bilemedin bir saat içinde, nerdeyse hiç konuşmadan, son damlasına dek içilen koca bir şişe rakının etkisiyle, tam Feride’nin inanmasını istediği biçimde, yatar yatmaz uyumuş, ne öksürük, ne inilti, ne sayıklama, hiçbir şey uykusunu bölememişti. Yalnız, gecenin şafağa dönüşmeye ve akşamdan beri ölümle cebelleşmiş ağır hastaların en azından bir gün daha yaşayacaklarına kesinlikle inanmaya başladıkları saatte açtı gözlerini, ama açmasıyla yumması bir oldu: Feride yanında yatıyordu; çıplak bedeni bedenine dokunuyor, eli bedeninin odağında, karnında, kalçalarında dolaşıyordu: Feride’nin böylesine hastayken kalkıp yatağına gelmesi de, Feride’yi bunaltan ölümcül ateşin kendisine böylesine benzersiz bir haz vermesi de olanaksız olduğuna göre, herhalde düş gördüğünü, herhalde gerçekte olduğu gibi düşünde de uyur gibi yaptığını düşündü. Ne olursa olsun, bedenleri odaklarında birleşip de şaşkınlıktan, sevinçten ve hazdan haykıracak duruma geldiği zaman bile tuttu kendini, edilgen ve belli belirsiz bir biçimde, Feride’nin esrimeli devinilerini kolaylaştırmakla yetindi; Feride, soluk soluğa, üzerinden yanına kayıp zorlu bir öksürükle boğuşmaya başladığı zaman da kendisi yerinden kımıldamadı. Ama, bir-iki saat sonra, düşünü unutmuş olarak, gözlerini açınca, karısını gene yanında buldu: gene çıplaktı, gene ateş gibi yanıyor, fazla olarak, eski günlerdeki gibi gülümsüyordu. Düşün düşlüğünün yalnızca güzelliği olduğunu kesinlikle anladı o zaman, bir şeyler söylemek, en azından teşekkür etmek istedi, ama Feride parmağını dudağına götürerek susturdu onu, sonra, aynı parmakla, perdelerin arasından sızan gün ışığını gösterdi, “Bugün pazar, beni güneşe çıkar,” diye fısıldadı.

Feride, başından beri, “bu kız”ı doğurmaya kararlı olduğu için istiyordu bunu, Peygamber’le Fehmi’yse, Feride’nin hastalığının baş

sorumlusu olarak gördükleri bu varsayımsal “kız”ı hiç mi hiç umursamamalarına karşın, yaşamın tümüyle durmadığı izlenimini yaratan ender edimlerden biri olduğu için dört elle sarılmışlardı bu işe. Ama, şu son günlerde, başı, kolları, bacakları kocaman bir karnın sonradan olma, cılız uzantıları gibi görünen, alabildiğine güçsüz ve sessiz bir Feride’yi bahçeye çıkarıp kuru yapraklar üzerinde yürütmek yaşamdan çok ölümü çağrıştırıyor, birkaç dakikalık bir yürüme öykünüsünden sonra, gene içeri getirip yatağına yatırmak zorunda kalıyorlardı. Feride gözlerini tavana dikip derin derin soluyor, onlarsa suçlular gibi başlarını önlerine eğiyorlardı. Yüzlerine bakanlar başsız sonsuz bir ezilmişlik anlatımından başka hiçbir şey bulamazlardı. Yoktu da: hiçbir şey düşünmüyorlardı bu anlarda. Yalnız, birbirlerine söylemeden, inançlarını ayaklar altına alarak, Feride’nin iyileşmesi için Tanrı’ ya dua ediyorlardı.

Yazık ki, bakımları gibi duaları da boşa gitti: Feride, başından beri söylediği gibi, “kız”ı doğurdu, ama, iyice yaklaştırmalarına karşın, yukarılara kaymış kocaman gözlerinin onu şöyle bir an olsun gördüğünü söylemek zordu.

III

Peygamber hastanenin kapısından girerken, Fehmi Gülmez iliklerine dek titredi: üzerine öyle olağandışı bir durgunluk çökmüştü ki, birden patlayarak ortalığı birbirine katabilir, kendini öldürmeye bile kalkabilirdi. Ama durgunluğunu hep sürdürdü: Feride'nin "kurtarılamadığını" söyledikleri zaman, ilk kez işittiği bir dil konuşuluyormuş gibi, donuk donuk baktı yalnızca. Kızının "kurtarıldığını" söyledikleri zaman da öyle. Sonra, Naciye teyze, Fehmi Gülmez'in annesi, isterse karısını görebileceğini söyleyince, arkadaşının kolunda, ayaklarını sürükleyerek, ağır ağır odaya girdi, yatağın başucunda, kirli talaşlarla kaplı taş döşemeye diz çöktü, en azından çeyrek saat süresince, gözleri Feride'nin mavisi silinmiş gözlerine dikili, ağlamadan, hıçkırmadan, nerdeyse soluk bile almadan, küçük bir çocuğu sever gibi, saçlarını, yanaklarını, burnunu, dudaklarını okşadı, sonra, artık kalksa iyi olacağı söylenince, hem de iki kez üst üste, böyle bir durumda insanın usuna en son gelecek sözü söyledi: "Seni yaşatacağım."

Arkasında dikilenler durgunluğuna şaştıkları gibi bu sözüne de şaştılar; ancak, yaşatmak ister istemez yaşamayı da içerdiğine göre, bu sözü sevindirici bir belirti olarak değerlendirdiler. Şu var ki, Peygamber bu sözle Feride'yi şiirlerinde ölümsüzleştireceğini söylemek istemişse, onun hiç hoşlanmadığı bir işe girişmiş olacaktı; yalnızca anısına ve düşüncesine bağlı kalacağını söylemek istemişse, tutulması oldukça kolay bir söz verdiği söylenebilirdi. Üçüncü bir olasılık, Feride'yi kızında, ikinci Feride'de yaşatmak, daha doğrusu yeniden canlandırmayı düşünmüş olmasıydı; Feride'nin varlığını hep bir mucize olarak değerlendirdiğine göre, bu da nerdeyse olanaksızdı. Üstelik, Peygamber bu çocuğun sözünü bile duymak istemiyordu: günler boyu ne bir kez kucağına aldı, ne de şöyle alıcı bir gözle yüzüne baktı. Kendisi eve kapanıp Feride'nin eşyaları, fotoğrafları, kitapları, yarım kalmış çevirileriyle oyalanırken, kızıyla yirmi metre ötede Fehmi Gülmez'in yaşlı annesi uğraştı.

Ama, “yeni yaşamı”nı düzene sokabilmesi için müdürün özel olarak verdiği on beş günlük iznin bitmesine birkaç gün kala, ortalık kararırken, Naciye hanım çocuğu eve getirdi, mamasının nasıl hazırlanıp nasıl verileceğini, altının nasıl temizlenip nasıl sarılacağını iki kez üst üste, uygulamalı olarak anlattıktan sonra, “Hadi, bana müsaade, şimdi ta Fatih’e gideceğim: ablam gene hastalanmış,” dedi. Peygamber kızını ilk kez o zaman kucağına aldı, gene ilk kez uzun uzun yüzüne baktı, sonra, hangi esinle bilinmez, her şeyin değiştiğini göstermek ister gibi, parmağıyla çenesine dokunarak boşu boşuna onu güldürmeye çalıştı.

O gece hiç gözünü kırpmadı. Bebek ağladıkça kalkıp odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaştırıyor, biraz yatışır gibi olunca, kucağından bırakmadan, sessizce sobanın yanındaki büyük koltuğa çökerek gözlerini yüzüne dikiyordu. Bebek ağlayınca kalkıp yürümek, susunca gelip büyük koltuğa oturmak dışında, kendi istemiyle hiçbir şey yaptığı yoktu. Ancak, hemen her gece olduğu gibi, Fehmi Gülmez o gece de yanındaydı, arada bir, bebekle ilgili önerilerde bulunuyordu: “Acıktı anlaşılan, biraz mama ver,” deyince, Peygamber biberonu ağzına dayıyor, “Belki de altını ıslatmıştır, bir bak istersen,” deyince, bebeği masanın üstüne yatırıp kundağı çözmeye girişiyor, ama Fehmi Gülmez de ucundan tutmadıkça bir türlü işin içinden çıkamıyordu. Bunun için, ertesi sabah, dostu gittikten sonra, kundağı açtığına bin kez pişman oldu. Durum çözmekle iyi ettiğini göstermekteydi, ama işin üstesinden gelemiyordu bir türlü: tam bitirdim derken, kirli ya da ıslak bir yer kaldığını görüyor, arkasından, orayı temizlerken bir başka yeri kirletiyor, kirlileri temizlere, temizleri kirlilere karıştırıyor, böylece, burnundan soluyarak, her şeye yeniden başlamak zorunda kalıyordu.

Kapının zili çaldığı zaman, en azından yirmi dakikadır bu işle uğraşıyor, bitirebileceğinden umudunu kesmeye başlıyordu, “Naciye teyze!” dedi sevinçle, her şeyi olduğu gibi bırakıp kapıya koştu. Karşısında, Naciye teyze yerine, elinde küçük bir valizle, Zarife’yi görünce, birden gözleri karardı, içgüdüyle kapıya tutundu. İkisi de, iki buçuk yıl öncesine göre şaşılacak ölçüde çökmüş, ufalmış, kararmış bir durumda, öylece kaldılar bir süre, sonra, Zarife masanın üstünde çığlık çığlığa ağlayan bebeğe doğru koşup yarım kalmış işi bitirmeye girişirken, Peygamber önüne gelen ilk koltuğa çöktü, acısını boşaltmak için hep bu dakikayı beklemiş gibi, Feride’nin ölümünden beri ilk kez, yüzü ellerinin arasında, sarsıla sarsıla ağlamaya başladı.

Zarife, eli üzerine değer değmez bir mucize olmuş gibi susuveren bebeği kundaklayıp kucağına aldı, Peygamber'in tam karşısında bir iskemleye oturdu, tek sözcük söylemeden, yatışmasını bekledi; neden sonra, yüzünde tuhaf bir şaşkınlık, bir anlamazlık anlatımı, bir bebeğe, bir kendisine baktığını görünce de, eveleyip gevelemeden, neden geldiğini açıkladı: sakıncası yoksa, bu bebeğin sorumluluğunu yüklenmek istiyordu. Eskiye dönmek, olanlardan dolayı suçlamalara girişmek amacında değildi, ama, ilişkileri sona ereli beri, yaşamdan hiçbir şey beklemiyordu; birkaç uzak akrabayla hepsi kendi yaşamına dalmış birkaç okul arkadaşı sayılmazsa, şimdi yeryüzünde hiç kimsesi kalmamıştı; yaşamını sürdürmek için çalışmak zorunda bulunmaması da göz önüne alınınca, kendini "bir zamanlar" sevdiği adamın çocuğuna adamak istemesini doğal karşılamak gerekirdi. Uzun sözün kısası, çocuğu alıp kendi evine götürmeye de vardı, ona bakmak üzere gelip buraya yerleşmeye de. Birlikte oturmanın olası sonuçlarına gelince, bırakıldığını anladıktan sonra, dünyasının yıkılmasına karşın, hiçbir zaman kendisini geri döndürmeye çalışmamakla onuruna ne denli düşkün olduğunu yeterince gösterdiğini sanıyordu, aralarındaki ilişki şu anda neyse, bir yıl sonra da, on yıl sonra da o olacaktı; en azından, eskiye dönme önerisinin hiçbir zaman kendisinden gelmeyeceğini söyleyebilirdi.

Peygamber, başı önünde, hiç sesini çıkarmadan dinlerken, Feride'yle karşılaştırılması olanaksız olmakla birlikte, bir zamanlar onca kız arasında Zarife'yi yeğlemekle en iyi seçimi yaptığını düşündü. Sonra, Zarife şimdi derin bir uykuya daldığı anlaşılan bebeği yatırıp da gözlerini gözlerine dikerek, "Peki, ne diyorsun?" diye sorunca, "Zarife, bu iş olacak iş değil," diye başlayarak ağlamaklı ve kararsız bir sesle gerekçelerini sıraladı: eski duyguların yeniden canlandırılabileceğini kendisinin de sanmaması bir yana, Feride'den sonra hiçbir kadınla böyle bir ilişkiye girmemeye kararlı olduğundan, bu soylu önerinin gerçekleştirilmesi olanaksız görünüyordu: bir kez, Zarife'nin çoktan "küllenmiş" olması gereken bir "çocukluk ilişkisi"ni bu denli önemseyerek bu yaşta yaşamdan el etek çekmeye kalkmasını anlamsız buluyor, umutsuzluğunun geçici olduğuna inanmak istiyordu; ikincisi, kendisinin kızından ayrılması söz konusu olamayacağına, dolayısıyla, tasarısında ısrarlı olması durumunda, Zarife'nin buraya yerleşmesi gerekeceğine göre, bugün olmasa da yarın, ister istemez birtakım tatsız durumlar doğacak, en azından komşular ve tanıdıklar

olmayacak dedikodular çıkaracaklardı; üçüncüsü ve en önemlisi, karısını bir ölçüde yaşatabilmek amacıyla, kızını onun görüşleri doğrultusunda, yani inanmış bir marksçı, bir sosyalist, açıkçası bir komünist olarak yetiştirmek istiyordu; bu da, çocuğun eğitimi konusunda, aralarında sayısız uzlaşmazlıklara neden olabilirdi; kısacası, öneriyi "küçük Feride" ve kendisi açısından düşünülebilecek en güzel çözüm olarak değerlendirmesine karşın, Zarife'nin başına bunca dert almaya kalkışmasını anlamsız buluyordu, buna "Evet," diyemezdi.

Soğukkanlılıkla düşünülünce, Peygamber'e hak vermemek zordu, ama Zarife de kendisi gibi soyut bir tutku uğrunda bütün bir yaşamı bozuk para gibi harcayabilenlerin sınıfındandı: sevgilisinin sevdiği kadının kızına adamak istiyordu kendini: en sonunda önerisini benimsettirdi: hemen o gün, "Rahmi abiye yeni hanım gelmiş," diyerek pencerelerden kendisini görmeye çalışan mahalle çocuklarına da, ta on ev ötelerde bile, kapılarda toplanarak, pencerelerden sarkarak, "Olamaz! Böyle bir işe kalkışmak için canavar olmak gerek!" diye homurdanıp duran komşu kadınlara da kulak asmadan, Peygamber'in evine yerleşti.

Komşu kadınlar sonraki günlerde de pek öyle iyi gözle bakmadılar Zarife'ye, pencerelerin perdesini yenilemesinden Peygamber'i, kucağında bebek, kapının üç adım önünde karşılamasına, bebeği değil mahallede, bütün Üsküdar'da bir benzeri daha bulunmayan, pembe arabasına yatırıp gezmeye çıkarmasından bahçeye bir iskemle atıp bebeğin arabasını da yanına çekerek, ayak ayak üstünde, "erkek gibi" gazete okumasına değin her şeyini insanlığa ve kadınlığa yakışmayan edimler olarak gördüler; Naciye teyze dışında hiçbiri kapısını çalmadı; ama, yavaş yavaş, biraz da Naciye teyzenin etkisiyle, tutumlarını olmasa da yargılarını yumuşattılar: en uzlaşmazları bile, uzun boyuna, omuzlarına uyumla dökülen gür saçlarına, kusursuz bedenine, özellikle de şimdi bir loğusa teni gibi aydınlanmış tenine, dolgunlaşmış kollarına ve kalçalarına bakarak, "Bu kız ötekinden daha çok yakıştı Rahmi'ye; hem de, eğriye eğri, doğruya doğru, başını büyük bir dertten kurtardı; evi iyi çekip çevirdiği de belli," demekten kendilerini alamadılar.

Gerçekten de, Zarife iyi çekip çeviriyordu evi: bebeğe çok iyi bakması bir yana, birkaç gün içinde her şeyin görünüşünü değiştirivermişti: lambalar, çatallar, kaşıklar parıl parıl parlıyor, kitaplar, dergiler, gazeteler bırakıldıkları yerlerde günlerce tozlanmıyor, kül tablaları tepeleme izmaritle

dolmuyor, peynirler tabaklarda yeşermiyor, daha da ilginci, Feride'nin iğneyle duvara iliştirilmiş ya da kitaplığın üst orta rafına, Karl Marx'ın kitaplarının önüne konulmuş büyük boy fotoğrafları gene aynı yerlerde, ama gümüş çerçeveler içinde gülümsüyordu. Mutfakta da düzenli biçimde tencere kaynamaktaydı. Peygamber, her sabah uyanınca, zeytininden balına, kahvaltısını hazırlanmış, her akşam eve dönünce, pastırmasından rakısına, sofrasını çiçek gibi donatılmış buldu, kısa sürede yüzüne renk geldi; daha da iyisi, babasının emektar koltuğunda ayak ayak üstüne atıp gözlerini tavana dikerek sessiz sessiz sigarasını tüttürdükten sonra, şimdi her şeyi yattığı yerden gözleriyle izleyen, çenesine dokunulur dokunulmaz gülümseyen bakımlı kızını kucağına aldıkça, gözleri uzaktan uzağa mutluluğu andıran bir esenlik duygusuyla ışıldadı.

Ne var ki, evde her şeyin düzene girmesinin üzerinden koca bir yıl geçtikten sonra bile, arada bir, birdenbire, kucağındaki çocuğu, elindeki kitabı, kalemi ya da çatalı unutarak Feride'nin karşı duvardan kendisine gülümseyen bir fotoğrafına daldığına, dumanlanan gözlerinde esenliğin yerine kapkara bir umutsuzluk çöreklendiğine göre, bu yaşama kolay kolay alışacağa benzemiyordu; daha doğrusu, hep kendi evinde bulunmakla birlikte, uzun süre özgür yaşamış bir kuşun kafese alıştığı gibi alışıyordu; alıştıkça acısının keskinliği azalıyordu kuşkusuz; ancak düşünceleri ve atılımları ister istemez sınırlı, ister istemez gerçek derinlikten, gerçek devinimden yoksun kalıyordu: her şey yarım, her şey eksikti gerçekte, düşleri bile eksikti: kimi geceler, uykunun derinliklerinde, uzun ve dolambaçlı kovalamacalardan, uzun ve dolambaçlı konuşmalardan sonra, Feride'yle ya da Zarife'yle, anlaşılmaz bir biçimde, hep kapı aralarında, ayaküstü, giyinik olarak, kaşla göz arasında sevişip boşalıveriyordu. Üstelik, gözlerini açmasıyla bedenin bulduğu bu zavallı çözümün beyinde katlanılmaz bir işkenceye dönüşmesi bir oluyordu. Aynı biçimde, evde sürdükleri yaşam dışardan bakanların üzerinde gerçek bir aile yaşamı izlenimi uyandırırken, zaman zaman, Zarife' nin dolgun kalçalarına ya da çıplak kollarına daldığını ayrımsayınca, kendi annesine alıcı gözle bakmışçasına ürperiyor, bu kalçalar bir zamanlar tutkuyla okşadığı kalçalar değilmiş gibi, bütün gün ya da bütün gece kendinden tiksiniyordu. Sokakta ya da bankada, iç gıdıklayıcı bir kadının çekiciliğine daldığı zaman da aynı şeydi; Feride'ye karşı olmayacak bir kusur işlemiş gibi irkiliyordu; sonra, yavaş yavaş, imgeleminin kendiliğinden bulduğu, hiçbir zaman da tam

olarak bilinç düzeyine getirmediği bir kurnazlıkla, güzelliği ve hazzı başka yana yansıtarak herhangi bir erkeğin alacağı haz olarak tasarlamaya başladı, böylece, iyiden iyiye, kafesinin içinde, her şeye dışardan bakan bir izleyici konumuna geldi. İşin ilginç yanı, şiir çalışmalarında da üç aşağı beş yukarı aynı dıştalığı ya da kapanmışlığı yaşamaya başladı.

Şimdi, hemen her gece, odasına kapanıp saatler boyunca çalışıyor, dizelerin, odasının sessizliğini doldurmak istercesine, birbiri ardından beynine üşüştüklerini duyuyor, belki de bütün eski dizelerini geride bırakarak "en iyi Nazım'lar" düzeyine ulaşacak bir şiir çıkarmak üzere olduğunu sezinliyordu. Ama, ertesi sabah, yazdıklarını okuduğu zaman, Feride'nin yaşadığı dönemlerdeki şiirinin çok gerilerinde kaldığını görünce, bunalacak gibi oluyordu. Derin derin içini çekiyor, "Daha çocuk yaşımda çekiç sallamayı öğrendim; Marx'ın kuramını en yetkili ve en coşkulu ağızdan öğrendim; baba acısını, ana acısını, eş acısını en yoğun biçimde yaşadım, yaşamı yakından tanıdım, ilk başarılarım da ortada, öyleyse neden?" diye düşünüyor, bir kez daha, her şeyi saptıran kafes imgesine geliyordu.

Zarife de sezinliyordu bunu, eski sevgilisinin umutsuz durgunluğuna baktıkça içi sızlıyordu. Onu biraz olsun canlandırabilmek için tutum değiştirmeye karar verdi: koca bir yıl, değil Feride'den söz açmak, Feride'yle ilgilendiğini anıştıracak en ufak davranışta bulunmaktan bile özenle kaçındıktan sonra, "Bakarsın, çivi çiviyi söker," diyerek Peygamber'e karısı konusunda sorular sormaya girişti. İlk sorusunu sorarken, korkudan yüreği duracaktı nerdeyse. Ama Peygamber hep bunu beklemiş gibiydi: ne sorduysa uzun uzun, hem de çoktan yitirmiş göründüğü bir coşkuyla yanıtladı; sonra, hemen her akşam, saatler boyunca, eski sevgilisine karısını anlattı. Öyle bakmış, öyle dinlemişti ki, kısa süren ortak yaşamlarının en küçük, en sıradan oluntuları, en geçici, en soluk görüntüleri bile beynine kazılmıştı sanki; biraz kendini zorlasa, söylenenden çok söyleyene bakmak yüzünden genellikle yarım yamalak anladığı, bunun için de belleğinden uçup gittiğini sandığı çeviri ve yorumları bile sözcüğü sözcüğüne çıkarabilir, Feride' nin yüzleri, sesleri, duruşları ve bakışları da içinde olmak üzere, her şeyi olduğu gibi yeniden kurabilirdi. Hiçbir zaman bu denli ileriye gidilmedi, ama, ilk sorusunu sormasının üzerinden bir ay geçmeden, Feride'nin aklı, bilgisi, güzelliği, gözüpekliği, düşünceleri, alışkanlıkları, hatta bakışları ve devinileri konusunda Zarife'nin bilmediği

hiçbir şey kalmamış gibiydi. Gene de Peygamber sözü hep Feride'ye getirmek için fırsat kolladı, her zaman Feride konusunda anlatacak bir şeyler buldu, bulamadığı zaman da daha önce anlatılmış olanları yeni baştan anlattı. Ama bütün bu coşkulu dönüşler de yaşamının umutsuz kapanmışlığına tanıklık ediyordu gene: gelişiyle önünde sınırsız bir çevren açan Feride, gidişiyle bütün yaşamını düş gibi geçmiş iki buçuk yılla sınırlamışa benziyordu: yaşamı yaşam olarak duyabilmek için, Feride'nin İktisat Fakültesi'nin koridorunda, "Kusura bakmayın, ama siz Marx'ı bilmiyorsunuz," dediği günle ateşler içinde yatağına geldiği gecenin arasına çekilmek zorundaydı.

Bu yüzden olacak, bir akşam, Zarife, "Feride'nin mezarını ne zaman yaptırtacağız?" diye sorunca, Peygamber şaşırıp kaldı: Fehmi Gülmez'le bir komşunun arasında, bir külçe gibi, mezarın başına dek gitmiş, hatta, yaşlı bir komşunun zorlamasıyla, tabutun üzerine birkaç kürek toprak da atmıştı; ne var ki, ölümünden önce ölmesini usuna sığdıramadığı gibi ölümünden sonra da öldüğünü usuna sığdıramadığından, Feride'nin bir mezarda yattığını gözlerinin önüne getiremiyordu: kıpkırmızı kesildi: "Bunu hiç düşünmemiştim, ama haklısın, artık düşünmek gerek," diye kekeledi. Neden "artık", neden daha önce değil de şimdi? Feride'nin ölümü "artık" benimsenebilir mi olmuştu, yoksa mezarın gerçeklik kazanması için sözünün edilmesi yetmiş miydi? Söylemek zordu. Ne olursa olsun, ertesi gün, sabahın dokuzunda, küçük Feride'yi de alıp Feride' nin mezarına gittiler.

Mezarlığın kapısından içeri girince, Peygamber güçlü bir akıma kapılmış gibi titredi, sonra, mezarın başına gelince, utanca benzer bir duyguyla, başını önüne eğdi; ama oldukça çabuk toparlandı; hatta, kendisine bile hâlâ inanılmaz gibi gelen serüveninin kesin bir kanıtını sağladıklarını sezinlediğinden olacak, Feride'nin mezarını, mezarın başından görünen koruyu, bahçeler arasına serpilmiş ahşap evleri, daha ötedeki deniz parçasını ve havada süzülen bir çift martıyı bir tür gururla gösterdi. Ancak, Zarife yaptırılacak mezarın biçimi konusunda bir görüş edinebilmek için mezarlığı şöyle bir dolaşmayı önerince, karısının mezarından bu denli çabuk ayrılmakta bir sakınca görmek şöyle dursun, buna nerdeyse sevindi. Dolaştılar. Öğleden sonra da Feride'yi Naciye teyzeye bırakıp Karacaahmet'in kimi bölümlerini gezdiler. Mevsim bahar, otlar çiçek içindeydi, bu da mezar taşlarına bile bir canlılık, bir doğallık, bir

çekicilik veriyordu. Ancak Peygamber ne mezarları beğendi, ne de üzerlerindeki yazıları; daha doğrusu bunların hiçbirini Feride'ye yakıştıramadı: mezarın üstünü mermerle kapatmak Feride'nin "dünyayla bağlarını koparmak", mezar taşına ölüm tarihini kazdırtmaksa "öldüğünü benimsemek" olacaktı. Buna boyun eğemiyordu.

Böylece, birkaç mezarlık daha gezildikten sonra, Feride'nin mezarının yalnızca çevresinin mermerle örülmesine, önden 120, arkadan 60 derecelik bir açıyla başucuna dikilecek 45x60 santimetre boyutlarındaki dikdörtgen mermerin üstüne de

F E R İ D E S Ö N M E Z
(3 Şubat 1921 -)

yazısının kazdırılmasına karar verildi. Eylül ortalarında mezar bitmişti.

Bu biçimiyle, mezar Feride tümden ölmemiş gibi bir izlenim uyandırıyor, böylece Peygamber, en az haftada bir kez, gözlerini 45x60 çapındaki taşa dikince, karısıyla arasında en azından tek yönlü bir iletişim kuruluyormuş, bedensel görüntüsüyle birlikte içinden geçenler de saniyesinde karısına ulaşıyormuş gibi bir duyguya kapılıyordu. Bu nedenle, bundan sonra hem Feride'nin mezarı başında elden geldiğince iyi şeyler düşünmeye, hem de Zarife'nin kendisiyle mezarlığa gelmesini önlemeye çalıştı. Zarife bir anlam veremedi bu tutuma, ama çabuk alıştı: yatağa birlikte girmedikleri gibi mezarlığa da birlikte gitmiyorlardı. Ancak, Peygamber'in mezar başında iyimser görünme çabası bir ölçüde yaşamının geri yanına da yansıdığından olacak, artık oldukça güleç bir yaşam sürüyorlardı; kimi geceler, evlerinin önünden geçen komşular, Peygamber'in

"*Behey, yüzü kağa,*
Ğuğhunu zenci biğ esiğ gibi çıkağdın pazağa,
biğ oğospu odası yaptın kafatasını."

ya da

"*– KEEEES!*

Yeteğ.
Dığlanma bozuk biğ mitğalyöz gibi",

diye bağırdığını duyunca, "Bizim Rahmi ikinciyi pek sevemedi, işte gene azarlıyor," diye söyleniyorlardı, ama bağırmalar aralarında açık bir uyumun belirtisiydi: Zarife, hemen her akşam, Feride'nin davranışları ya da Marx'ın öngörüleri konusunda sorular sorarak, üzerinde çalıştığı son şiirleri okumaya zorlayarak, o da olmazsa *Taranta Babu' ya Mektuplar*'ı, *Gece Gelen Telgraf*'ı ya da *Simavne Kadısıoğlu Şeyh Bedreddin Destanı*'nı eline verip "Hadi, biraz Nazım oku da kulaklarımızın pası açılsın," diyerek Peygamber'i coşturmaya çalışıyor, kafesteki kuşun ötüşünün özgür kuşun ötüşünden farksız göründüğü gibi, Peygamber'in coşkusu da gerçek bir coşku gibi göründüğünden, hemen her zaman da başardığını sanıyordu. Bir akşam, söz Feride'den açılıp da Peygamber gene öyle coşkulu, gene öyle ayrıntılı bir biçimde konuşmaya başlayınca, kaç aydır ilk kez akşam yemeğine gelmiş olan Fehmi Gülmez sinirlendi, konuyu değiştirmeye çalıştı, değiştiremeyince de "Benim erken kalkmam gerek," diyerek çıktı. Sokakta, öfkesinden titriyor, "Olmaz, bu kadar da olmaz, Feride'ye de, Zarife'ye de bu yapılmaz," diye homurdanıyordu.

Her gün gelse, her gün böyle sinirlenirdi belki, ama son zamanlarda pek ortalarda görünmüyordu: bir buçuk yıl süresince, gülünç bir aylık karşılığında, büyük bir yapının giriş katından on sekiz basamakla inilen, basık bodrum katında, küçücük bir masada rakamlarla boğuşup durmuş, sonra, bir gün, büyük patronun bodrum katına ineceği ve bir haftadır kimsenin içinden çıkamadığı bir saymanlık sorunu konusunda onun görüşünü soracağı tutmuş, şimdi yaşamında bir zamanlar Peygamber'in tuttuğu yeri tutan hesap makinesinin yardımıyla, birkaç dakika içinde, tam aradığı çözümü bulduğunu görünce de, yaşamının başdöndürücü yükselişini başlatmak üzere, eski bir arkadaş gibi koluna girerek alıp götürmüştü onu. Bu nedenle, Fehmi Gülmez dostuna ancak birkaç haftada bir, kısa bir süre için uğrayabiliyor, uğrayınca da onunla ya da Zarife'yle konuşmaktan çok, Feride'yle oynamayı yeğliyordu. Belli etmemeye çalışıyordu ya Zarife'nin bu eve yerleşmesini bir türlü içine sindirememişti. Bunun dostunu kurtaran bir çözüm olduğunu bilmiyor değildi; birlikte oturduklarına ve olanakları daha fazla olduğuna göre, evin harcamalarının büyük bölümünü Zarife'nin

yüklenmesini de doğal buluyordu; gene de, çoktan eski günlere döndüklerinden hiç kuşkusu olmadığından, bu birlikteliğin Peygamber'in Feride'ye sevgisinin yüzeyselliğini kanıtladığını düşünüyor, Zarife'nin Feride'den sözetmesini bile onun anısına saygısızlık olarak değerlendiriyordu.

Ne var ki, bir süre sonra, bir rastlantı sonucu, eski sevgililer arasında düşündüğü türden bir ilişki bulunmadığını öğrenince, yanılgısından dolayı utanç duymak şöyle dursun, bu tutumu onaylanması olanaksız bir aykırılık, nerdeyse yüz kızartıcı bir suç olarak değerlendirdi. Arada bir ayrım varsa, o da şimdi bütün suçu Peygamber'in üstüne yıkması, onun Zarife'ye haksızlık ettiğini, büyük özverisini canavarca sömürdüğünü düşünmesiydi. Sonunda dayanamadı, bir pazar günü, mezarlık dönüşü, Peygamber'i sokağın başında yakaladı, koluna girip yönünü değiştirdikten sonra, bir mantık düzeni içinde, ağır ağır sıraladı görüşlerini, arkasından da iş yaşamının getirdiği, yetkeci bir anlatımla, “Onunla en kısa zamanda evlenmeni istiyorum,” dedi.

Peygamber arkadaşının görüşlerine her zaman değer vermişti, bu konuşmasını da tek sözcüğünü kaçırmadan dinledi, ancak kendisinden istediği olacak şey değildi: Feride'ye bağlı kalacağına ant içtiğini, Zarife'nin da bunu başından beri bildiğini söylemekle yetindi; ama, Fehmi Gülmez birden sinirlenerek bağırıp çağırmaya başladı, böyle bir aykırılıkta diretmenin canavarlık olduğunu yineledi. O zaman Peygamber de yükseltti sesini, “Kenter kurallarına uymamak ne zamandır canavarlık sayılmaya başladı?” dedi. Kötü bir amacı yoktu, anıştırmaya çalıştığı bir şey de yoktu, ama Fehmi Gülmez Peygamber'in o günlerde patronuyla ortak olarak birtakım şirketler kurmasını anıştırarak kendisini kenterleşmekle suçlamak istediğini düşündü, “Senin yaşamın ne peki? Tam bir kenter yaşamı değil mi?” deyip yürüdü. Bundan sonra, küçük kızı bayağı özlemesine karşın, dostuyla görüşmelerini en aza indirdi.

Peygamber, şaşkınlık içinde, dostunun arkasından baktı bir süre, “Bunda kızılacak ne var, anlayamıyorum,” diye mırıldandı, “bu iş yalnızca Zarife'yle benim bileceğimiz bir şey, hiç kimseyi ilgilendirmez, Fehmi'yi bile.” Ama, evde, Zarife'nin, ayağında sırmalı terlikleri, mutfakla yemek masası arasında gidip gelmelerini izlerken, arkadaşının son gözlemini anımsadı birden, kafası allak bullak oldu, “En azından bu noktada haklı,” dedi kendi kendine: Zarife'yle aynı yatağı paylaşsın, paylaşmasın, tam bir

kenter yaşamıydı yaşadığı: proletarya devrimi yolunda en ufak bir çabaya girişmeden, şiirlerini yayımlatmayı bile denemeden, gündüzleri para babalarının gözde kurumunda çalışarak kapitalizme destek sağlıyor, akşamları de evinde terliklerini giyip koltuğuna kurularak kızıyla oynuyor, sofrada rakısını yudumlayarak havadan sudan konuşuyordu; delikanlılar gibi gizli gizli şiir yazmakla, yemekten sonra Feride'yle geçen günleri anlatıp haftada bir-iki akşam Nazım'dan şiirler okumakla devrimci olunacaksa, herhangi bir kenter de devrimci sayılabilirdi. "Feride'ye verdiğim sözü unuttum, kendimi kapıp koyverdim," diye söylendi. Bütün gece, kafasında hep bu iki tümce, yatağında bir o yana, bir bu yana dönüp durdu. Ertesi gün, ilkede devrimci kalıp uygulamada bir kenter yaşamı sürmenin acı çelişkisini düşünmekten kendini bir türlü işine veremedi. Çelişkinin nasıl aşılacağına gelince, düşünüyor, düşünüyor, son yazdığı şiirleri fazla beğenmemekle birlikte, yazın dünyasına yeniden dönmekten, bunun için de ilk evrede eski dergi arkadaşlarıyla yeniden ilişki kurmaktan başka bir yol göremiyordu.

Bu nedenle, birkaç gün sonra, akşam vapurunda, Matrakçı Maruf'un kendisine doğru geldiğini görünce, sevinçle yerinden fırladı. Ama Matrakçı Maruf eski Matrakçı Maruf değildi sanki: yüzünde, her zamanki şeytansı alay anlatımının yerine bir şaşkınlık anlatımı yerleşmişti; Peygamber coşkuyla boynuna sarılarak, "Matrakçı! Ne güzel rastlantı! Nasılsın? Nerelerdesin? Ne kadar özlemişim!" türünden sözlerle gerçekten içten dostluk gösterilerine girişince de, yüzünde aynı şaşkınlık anlatımı, soğuk soğuk baktı yalnızca, buz gibi bir sesle:

"Sen nasıl sıyırdın?" diye sormakla yetindi.

Peygamber hiçbir şey anlamadı bu sorudan, ama kaynağını tam kestiremediği bir korkuyla ürperdi:

"Ne demek istiyorsun?" diye kekeledi. "Neden, nerden sıyırmışım?"

O zaman Matrakçı Maruf koluna girerek kalabalıktan uzağa çekti Peygamber'i, kulağına eğildi:

"Damdan," diye fısıldadı.

"Damdan mı? Ne damından?"

"Ne damından olacak, kardeşim? Hapisaneden, tabutluklardan."

"Neler söylüyorsun sen? Kim hapse girmiş ki?"

"Hemen herkes, bütün arkadaşlar, solcuyum diyen kim varsa, ozan, yazar, eleştirmen, ressam, solcudur denilebilecek kim varsa," dedi Matrakçı

Maruf, sonra birbiri ardından bir sürü ad sıralamaya başladı.

Peygamber, ağzı açık, üzüntüyle karışık bir şaşkınlıkla dinliyor, anılan her adı soruya dönüştürerek birer kez daha yinelettirtiyordu:

“Yapma! Vantrilog Arif de mi?”

“Vantrilog Arif de.”

“Yapma! Mujik Necmi de mi?”

“Mujik Necmi de.”

Sonunda,

“Olamaz! Sen benimle dalga geçiyorsun,” dedi Peygamber. “Durup dururken bunca adam nasıl içeri alınır? Ayrıca ben gazetelerde böyle bir şey okumadım.”

Matrakçı Maruf karşılaşmalarının başından beri ilk kez gülümsedi: gazetede böyle bir şey okumamış olması böyle bir şey olmadığı anlamına gelmezdi: gazeteler özel olarak “Yazın!” denilmedikçe yazmazlardı böyle şeyleri: yazmadıklarına göre, olay gizli tutuluyor demekti; ayrıca, gönülleri isterse, daha aylarca, hatta yıllarca gizli tutabilirlerdi; her zaman yaparlardı bunu, işin şaşırtıcı yanı bu değildi. İşin şaşırtıcı yanı, yüz elliyi aşkın yazar, ozan, öğretmen, vb. komünistlik suçlamasıyla içeriye atılırken, kendisinin, yani Peygamber’in, yani bunca kişi arasında komünizmi en iyi bilen kişinin elini kolunu sallayarak Üsküdar vapurlarına binebilmesiydi; düşünüyor, taşınıyor, buna bir açıklama bulamıyordu.

“Feride’nin hastalığı, sonra da ölümü nedeniyle, fazla ortalarda görünmedim,” dedi Peygamber, “epey bir süredir şiir de yayımlamadım.”

“Bunlar gerekçe sayılmaz: bu herifler adamı bir kez mimlediler mi tamamdır: ölünceye dek bırakmazlar yakasını. Mimlemeye gelince, seni nasıl mimlemezler, anlamıyorum, gerçekten anlamıyorum,” diye söylendi Matrakçı Maruf, gözlerini kuşkucu, hatta suçlayıcı bir biçimde Peygamber’e dikerek düşüncelere daldı bir süre, sonra, gene gülümsedi, “Ajan provokatör olamayacağına göre, ancak şu iki nedenden biriyle dışarda bırakılmış olabilirsin,” dedi: “ya hiçbir tabutluğa sığmayacak kadar uzun olduğunu düşündüler, ya da işlevsel bir tutuklama değil, yöntemsel bir tutuklama söz konusuydu.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Yani arkadaşlarımızı bir suç işlediklerini düşündükleri için değil, siyasal bir amaçla tutukladılar, bunun için de ince eleyip sık dokumadılar: belirli bir sayı saptayıp o sayıda adam aldılar içeriye.”

“Anladım,” dedi Peygamber, arkasından, kuşkulanma sırası kendisine gelmiş gibi, gözlerini arkadaşının gözlerine dikti:

“Sen nasıl sıyırdın peki?” diye sordu.

Matrakçı Maruf umursamazca omuz silkti:

“Bana bakma, sıyırmak benim sanatımdır,” dedi.

Öyle anlaşılıyordu ki, Matrakçı Maruf pek de fazla önemsemiyordu bu toplu tutuklamayı, sıradan bir olay olarak görüyordu; Peygamber’se, özellikle iskelede yalnız kalınca, olayı da, arkadaşının olay karşısındaki tutumunu da korkunç buldu: yüz elli solcunun durup dururken yakalanıp tabutluklara atılması ne denli aykırıysa, onun bunu hafifsemesi de o denli aykırıydı; ikinci bir aykırılık, Matrakçı Maruf’un kendi sıyrılmasını bir tür sanat sayarken, onun, yani Peygamber’in sıyrılmasını bir tür kaçaklık olarak değerlendirmesiydi; üçüncü ve en önemli aykırılıksa, yüz elli kişi, suçlu ya da suçsuz, tabutluklarda yatarken, onlar gibi düşünüp onlar gibi davranan bir sürü insanın, örneğin kendisinin, örneğin Fehmi’nin, örneğin Matrakçı Maruf’un dışarıda bırakılması, yani acıda bile birliğe ve eşitliğe izin verilmemesiydi. Hiç kuşkusuz, dışarıda bırakılanların, örneğin kendisinin ya da Fehmi’nin suçu yoktu bunda; öte yandan, Maruf “yöntemsel” bir toplu tutuklama söz konusu olduğunu söylediğine göre, tutuklanmış solcuların tutuklanmamış solculardan daha ileride, daha etkin, daha gözüpek olmaları gerekmiyordu; gene de onların arasında yer almamış olmak tuhaf bir sıkıntıyla kabarttı Peygamber’in içini.

Bu yüzden, o akşam evde her şey çirkin, donuk, itici göründü gözüne, Feride’nin, Marx’ın, Lenin’in fotoğrafları ve kitaplar dışında, neye baktıysa içini kararttı, “Tam bir kenter evi işte, ne eksik, ne fazla,” diye düşündü. Zarife’nin evi toplaması, sofrayı hazırlaması, çocuğa yemek yedirmesi bile sinirine dokundu, çevresinde dört dönerek dergisini okumasını engelleyen Feride’yi de birkaç kez elinin tersiyle itti: nicedir hiç böyle sinirlenmemişti. Gene de, yemekten sonra, kahveler içilirken, olayı Zarife’ye anlatmadan edemedi. Zarife’nin tepkisinin kendisinin dışarıda bırakılmasına sevinmekten öteye geçmediğini görünce, daha da sinirlendi, bir “iyi geceler” bile demeden kalkıp odasına gitti.

Sinirliliği sonraki günlerde de sürdü: haftalar boyunca, yalnızca Zarife’ye değil, bütün kenterlere, bütün duyarsız insanlara kızdı. Ancak, belirli bir hızla birbirine eklenip birbirini körükleyen üzüntü ve kızgınlıklar bir bakıma olumlu bir sonuç verdi: Peygamber şiir çalışmalarını iyice

yoğunlaştırdı. Böylece, birkaç günlük bir çalışmadan sonra, oldukça uzun bir “toplumcu gerçekçi” şiir çıkardı. Ertesi akşam, alıcı gözle okuyunca, bir süre önce yazıp yırttıkları gibi bunu da beğenmedi: bu da Feride yaşarken yazdıklarının soluk bir öykünüsüymüş gibi bir duyguya kapıldı, “Olmuyor, ne yapsam boşuna, eskisi gibi yazamıyorum,” diye mırıldandı. Ama bu kez şiirini yırtmaya kalkmadı: olaylara her şeyden önce mantık açısından bakmak gerekiyorsa, dizelerinin soğuk birer yineleme izlenimi uyandırması doğaldı: sömürenler sömürüyü sürdürdüklerine, artık-değer eskisi gibi anamalla bütünleştiğine, insanlık eskisi gibi devrime doğru yol aldığına, ozanın görevi de gene eskisi gibi bu gerçekleri dile getirmek olduğuna göre, sorun yok demekti: şiir yaşananın yansımasıydı. Ne olursa olsun, yazacak ve yayımlayacaktı: kenter koşulundan kurtulmanın, devrimci dostlarla bütünleşip onların yazgılarını paylaşmanın yolu buradan geçerdi: şiirini hemen ertesi gün her şeyinden solda yer aldığı anlaşılan bir dergiye yollamaya karar verdi.

Ama, tam iki ay süresince, bu uzun şiirin derginin ön sayfalarında boy göstermesini bekledikten sonra, iç kapakta, “Gençlerle baş başa” gibi gülünç ve beylik bir başlık altında, kendisine yanıt verildiğini görünce, neye uğradığını bilemedi, bir de yanıtı okuyunca başını taşa vurmuş gibi sersemleşti: adamlar, Türk şiirinin hızla değiştiğini vurgulayarak, günümüzde artık böyle şiir yazılmadığını, şiirlerini “günümüze, bir başka deyişle bu dergide yayımlanabilecek düzeye” getirebilmesi için “çalışması, çok çalışması” gerektiğini bildiriyorlardı. Peygamber yumruklarını sıktı, “Anlayamıyorum, bunu nasıl yaparlar? Beğenmesinler, tamam; yayımlamasınlar, tamam; ama nasıl genç ozanlar arasına sokarlar beni?” diye söylendi. Sonra, dergide “yayımlanabilecek düzeye” erişmiş şiirleri okumaya girişip de yazı işleri müdürünün orta sayfanın tam ortasına konulmuş şiirinin “artık böyle şiir yazılmıyor” diye geri çevrilen şiirinde söylediklerini yinelediğini, biçimsel bakımdan da bir ikiz kardeş gibi kendi şiirine benzediğini görünce, şaşkınlığı son sınırına vardı, “Anlamıyorum, hiçbir şey anlamıyorum,” diye söylendi gene, “bu adamlar benimle dalga mı geçiyorlar?”

Sorusunun yanıtını çok uzun bir aradan sonra kendisini görmeye gelmiş olan Fehmi Gülmez verdi: hayır, bu adamlar kendisiyle dalga geçmiyorlardı, kendisini ve “şiirimizdeki yeri”ni çok iyi bildikleri de kesindi, ama bu dergiyi ceplerinden para koyarak kendi şiirlerini, kendi

yazılarını yayımlayabilmek için çıkarıyorlardı; gırtlaklarından kestikleri paralarla onu bunu ünlendirmek gibi bir amaçları yoktu. Fehmi Gülmez bilgece gülümsedi, elini Peygamber'in omzuna koydu, "Sıkma canını: bu kıytırık dergi için değmez. Bence en iyisi bir kitap çıkarmak. Nasıl olsa, olanaklarımız yok değil. Olmasa da yaratırız. Al sana bunlardan biri," diyerek çantasından çarşaf gibi çizimler çıkarıp masanın üstüne yaydı, elinde bir yazı makinesinden daha pahalı bir kalem, oldukça uzun bir açıklamaya girişti: yönetiminde kendisinin de bulunduğu güçlü bir şirket, beşer katlı lüks apartmanlar yükseltip çevreyi yeniden düzenleyerek semtlerinin görünüşünü ve yazgısını tümden değiştirmeye karar vermiş, bu amaçla, tasarı alanına giren evlerin büyük bölümünü satınalmıştı; ancak kendi eviyle Peygamber'in evi konusunda değişik bir uygulamaya gidilecek, arsaları üzerinde yer alacak dairelerin yarı yarıya paylaşılmasını öngören bir sözleşme yapılacaktı; bu durumda, alacağı daire sayısı beşten aşağıya düşmeyeceğine göre, en geç bir buçuk yıl sonra, Peygamber parasal açıdan büyük bir rahatlığa kavuşacak, kitaplar yayımlayabilecek, dergiler çıkarabilecekti; canı isterse, bankadan ayrılıp deniz görünümlü, kaloriferli, sıcak sulu evinde kendini tümden şiire de verebilirdi.

Peygamber sesini çıkarmadan dinliyordu, ama, elinde olmadan, dostunun önünde açmaya çalıştığı çevrenlerden çok, iki dirhem bir çekirdek giyimi ve yepyeni konuşma biçimi üzerinde duruyor, sokaktaki ağız kavgasından sonra, kapısını çalmaz olduğunu, bugün de iş için geldiğini düşünüyor, önerisini doğrudan yapacak yerde, bin dereden su getirmesine sinirlenerek dudaklarını çiğneyip duruyordu; sonunda, evine ve yapıtlarına ilişkin tasarıların ayrıntılarına girilince, kendini tutamadı:

"Bu şirket benim şiir çalışmalarımı desteklemek için kurulmuş diyeceğim geliyor," dedi. "Ama ben bu işte yokum: babamın evini kapitalistlere bırakamam."

Fehmi Gülmez kıpkırmızı kesildi; arkadaşının tepkisinin fazla katı olduğunu, üstelik dostluklarına hiç yakışmayan bir alay gizlediğini düşündü; yaşamını özel bir bankada kazandığına göre, kapitalistlerle yeterince işbirliği yaptığını, oysa bu tasarının kendisine kapitalistlere karşı da, yazın çevrelerine karşı da bağımsızlık kazandıracağını söyledi; ama Peygamber'in inadını kıramayacağını çabuk anladı, çizimleri çantasına yerleştirip kalktı:

“Evinin kocaman apartmanlar arasında kümes gibi kalmasını istiyorsan, keyfin bilir, ama kümeste yaşamakla kenterlikten kurtulamazsın. Ayrıca küçük bir kızın sorumluluğunu taşıyorsun. Onun geleceği ne olacak, hiç düşündün mü?” dedi.

Peygamber Feride’nin sık sık kullandığı bir sözü anımsadı:

“Bilinmeyeni göğüslemesini de bilmek gerek,” diye yanıtladı.

Fehmi Gülmez yüzünü buruşturdu, Zarife’ye gülümsedi, Feride’nin başını okşadı, Peygamber’in elini bile sıkmadan çıkıp gitti.

Peygamber, böylesine saçma bir nedenin bunca yıllık bir dostluğu bir anda yerle bir etmesinin olsa olsa insandışı anamalcı düzenin yeni bir etkisi olabileceğini düşündü, ama, gene aynı etkiden olacak, fazla bir üzüntü duymadı; tam tersine, görüntüsünden bir şeyler kalmış gibi, az önce dostunun oturduğu koltuğa horgörüyle baktı, yüzünü buruşturdu:

“Vız gelir! Fehmi beyin şirketinin apartmanları da, kıytırık dergilerin yanıtları da vız gelir!” diye söylendi, sonra Zarife’ye döndü: “İyi söylemedim mi?” diye sordu.

“Bilmiyorum, yer de senin, arkadaş da senin,” dedi Zarife. “Ama yüzde yüz haksız da değildi: kızın geleceğini düşünmek gerekir.”

Peygamber gülümsedi:

“O çok güzel günler görecek,” dedi.

Ama, üzerine çöken sıkıntıya bakılırsa, en azından bugünü iç açıcı bulmadığı kesindi, tam tersine, ülkenin solcularının ya Fehmi Gülmez gibi yozlaştırıldığını, ya Vantrilog Arif ve Mujik Necmi gibi içeri alındığını, solun tehlikede olduğunu gizlemek amacıyla, kendisine “Gençlerle baş başa” sayfasında yanıt veren dergi gibi yalancı sol dergiler çıkarıldığını, kısacası, solun yolunun iyiden iyiye tıkandığını, evinde de Zarife’nin kenter değerlerini savunduğunu düşünüyor, bunalacak gibi oluyordu.

Ne var ki, ileride ikinci Feride’nin çıkaracağı sorunlarla karşılaştırılınca, bütün bunlar sorundan bile sayılmazdı.

IV

Peygamber devrimci düşüncelerini kızına aşılamak için elinden geleni yaptı. Okuma-yazmadan önce kenter sınıfıyla işçi sınıfı arasındaki indirgenmez karşıtlığı öğretti ona, tarihin vereceği yargının tek uygulayıcısı işçi sınıfı olacağına göre, eninde sonunda onun kesin yengisiyle taçlanacak olan bu karşıtlıkta okumuş insanın yerini göstermeye çalıştı, onun için özel olarak bir *Sosyalizm Destanı* yazmaya bile girişti. Bu arada, Nazım'ın

"Artık
hepimizin kafasına
şu daaaaaaaaank
desin
Köylünün toprağa hasreti var
toprağın hasreti
makinalar!"

türünden dizelerinin etkisiyle, Feride'yi, sırtında tulum, ırmakların yolunu değiştirip türbinlere devrim türküleri söyleten, dağları çürük bezler gibi "yırtıp ayırarak" geniş yollara dönüştüren bir mühendis olarak düşledi. Her geçen gün annesine biraz daha benzediğini gördükçe de umudu arttı. Ne var ki, Feride bedensel olarak annesine benzedikçe, tinsel olarak ondan uzaklaşır gibiydi: daha üç-dört yaşlarında, sokakta babasının elinden tutup yürürken, dilencilerin önlerine açtıkları mendillere çamurlu ayaklarıyla bastı, yanından geçen yoksul insanları tekmelemeye yeltendi; okulda yoksul çocukları küçümseyerek yalnızca bakımlı, şişman, üstü başı temiz çocuklarla dostluk kurdu; ilkokulu bitirince de Musevi bir züccaciyenin kızının: en yakın arkadaşı Ester'in etkisiyle, "Amerikan Koleji'nden başka yere gitmem," diye tutturdu. Peygamber kızı da Feride gibi almanca öğrenip Marx'la Engels'i kendi dillerinden okusun istiyordu, bu nedenle

epeyce direndi. Ama sonunda Zarife de Feride'den yana çıkarak, "Sen kendin söylememiş miydin, Marx bütün yapıtlarını almanca yazmamış, üstelik mezarı Londra'daymış," deyince, ister istemez boyun eğdi.

Koleje başladıktan sonra, artık eve yalnızca hafta sonlarında, bir konuk gibi geldiğinden, her gelişinde de bir yığın isteği bulunduğundan olacak, Feride Peygamber'le Zarife'ye daha çok bağlanır gibi göründü. Okul dönüşü, coşkuyla boyunlarına atılıp uzun uzun öptü ikisini de, devrim konuşmalarını ve Nazım Hikmet şiirlerini daha bir ilgiyle dinledi. Ama, yıllar geçtikçe, tutumunu değiştirdi: bir yoksul akraba evine gelir gibi, isteksizce gelmeye, arkadaşlarını böylesine eski bir eve çağırmaktan utandığı gerekçesiyle, başka bir eve taşınmayı önermeye başladı. Önerisi öfkeyle geri çevrilince de aralarındaki ilişkiyi doladı diline, "Bu zamanda böyle bir salaklık olacak şey değil!" deyip durdu. Kısacası, her geçen gün biraz daha uzaklaştı onlardan. Özellikle *sophmore*'da, nerdeyse her üç hafta sonunun ikisinde, eve telefon ederek ders çalışmak için Ester' de kalacağını söyledi. Sonra, bir cumartesi akşamı, tam yemek saatinde eve geldi, babasının karşısına oturup ayak ayak üstüne attı, "Bakın, size ne diyeceğim," diye başlayarak şaşırtıcı bir konuşmaya girişti: daha önce de söylemişti, zaman zaman birbirlerine yiyecekmiş gibi bakmalarının da gösterdiği gibi, birbirlerini çok istemelerine karşın, ilişkilerini hep böyle kısır bir biçimde sürdürmekte dayatmalarının yalnız kendileri için değil, çevresindekiler için de katlanılmaz bir şey olduğunu bilmeleri gerekirdi; en azından kendisi bu bunaltıcı ortamdan fazlasıyla bıkmıştı; bu nedenle, anlamsız tutumlarını değiştirmelerini, zararın neresinden dönülse kârdır deyip evlenerek sağlıklı bir yaşama başlamalarını, yeni yaşamın gereği olarak da bu evi bırakıp karşıya, Şişli ya da Nişantaşı'nda bir apartmana taşınmayı öneriyordu onlara, "İnsan gibi yaşamak istiyorsanız, annemin tozlu anılarından sıyrılmak zorundasınız!" diyordu.

Peygamber yumruğunu masaya vurdu.

"Saçmalama! Boyundan büyük işlere burnunu sokmaya da kalkma!" diye bağırdı.

Ama, öyle anlaşılıyordu ki, Feride de tam böyle bir yanıt istiyordu.

"Öyleyse ben gidiyorum!" diye atıldı hemen. "Bir daha bu eve adımımı bile atmayacağım. Sakın ardıma düşmeyin!"

Peygamber sapsarı kesildi.

“Sen neler saçmalıyorsun? Bana bak, neler saçmalıyorsun?” diye kekeledi.

Feride, hiç yanıt vermeden, az önce çıkarıp askıya astığı paltosunu giydi, az önce duvarın dibine bıraktığı çantasını aldı, kapıyı çarparak çıkıp gitti. Peygamber, oturduğu yerden, şaşkın şaşkın arkasından baktı. Zarife omuzlarından tutarak var gücüyle sarsmaya, iki gözü iki çeşme, bağırmaya başladı o zaman:

“Gidiyor! Görmüyor musun? Bırakma onu! Kalk çabuk! Sana söylüyorum: bırakma! O bizim kızımız!”

Peygamber önce kalkmaya yeltendi, sonra öylece yığılıp kaldı. Gözlerini önüne dikti.

“Feride’nin kızı o,” diye söylendi. “Bir şeyi kafasına koydu mu yapar, durduramazsın.”

Zarife ellerini çekti.

“Saçmalama! Bu canavarı Feride’yle karşılaştırma!” dedi.

“Bilmiyorum, bilmiyorum,” diye söylendi Peygamber, elleri titreye titreye bir sigara yaktı. “Bilmiyorum, bilmiyorum.” Bildiği bir şey varsa, o da Zarife’yle kendisi arasındaki ilişkinin ya da ilişkisizliğin kızını hiç mi hiç ilgilendirmemesi gerektiğiydi; Zarife’nin yaşamını kendisine adamasını bir aykırılık olarak değerlendirmesiyse, değerbilmezlikten başka bir şey değildi; ancak, öyle anlaşılıyordu ki, Marx’ın öngördüğü düzen gerçekleşmediği sürece, her şey ters, her şey mantıksız olmaya yargılıydı, her şey bir yıkılış mantığı olarak kalacaktı. Ne diyebilirdi ki? Karşısındaki koltukta sessiz sessiz ağlayan Zarife’ye dikti gözlerini, “Sevgili Zarife, sen de bilirsin ki, Karl Marx...” diye başladı.

Ama, sözlerinin arkasını getirmesine zaman kalmadan, Zarife öfkeyle yerinden fırladı.

“Marx’ının da, Engels’inin de!... Yetti artık!” diye haykırarak odasına koştu; aradan beş dakika bile geçmeden, tıpkı geldiği günkü gibi, sırtında paltosu, elinde valizi, karşısına dikildi, “Kız gittiğine göre, bu evde bana gerek kalmadı artık: ben de gidiyorum, hoşçakal,” dedi.

“Ne demek bu? Öyle şey olur mu? Hayır, yapma, beni böyle bırakma!” diye atıldı Peygamber, ama gene kalkmadı, daha doğrusu kalkamadı yerinden: Zarife’nin de ardından bakmakla yetindi. Neden sonra, evdeki bütün rakıyı bitirip duvara tutuna tutuna yatağına giderken, “Korkunç bir

yazgı bu benimki," diye söylendi, "Nazım'ınkinin tam tersi: onunki hep bırakmak, benimki bırakılmak."

Sonraki günlerde de sık sık düşündü bunu: ister yazgıya bağlasın, ister devrim öncesinin yıkılış mantığına, kendisi, inancı gereği, bütün insanlığa kucak açmak isterken, en yakınları bile kendisinden bir bir uzaklaşıyorlardı; kendisi her şey Jdanov'un dizgesi gibi düz, kolay, çelişkisiz bir biçimde sürüp gitsin isterken, yaşamı nerdeyse bir Yeşilçam öyküsüne dönüşüyordu. Kızının eve gelip giden tek arkadaşı Nilüfer'in getirdiği haberler de yeterince doğruluyordu gözlemini: Feride yalnızca evini değil, okulunu da bırakmış, son yıllarda iş dünyasında birdenbire parlayan, evli, üç çocuk babası, kırk beşlik bir adamın Nişantaşı'nda kendisi için özel olarak tuttuğu dairede yaşamaya başlamıştı. Durumundan hoşnut olduğunu, bu babası yaşındaki, ama bir dediğini iki etmeyen adamı "oldukça" sevdiğini söylüyordu. Kendisini bağışlaması durumunda, babasıyla görüşüp görüşmeyeceğine gelince, şimdilik bunu unutmak gerekiyordu: "Ben ortada bağışlanmayı gerektirecek bir davranış görmüyorum, o deli herifle yeniden karşılaşmayı da hiç canım çekmiyor," diye kesip atmıştı.

Peygamber, hemen her akşam, bir dilim peynir, birkaç zeytin eşliğinde rakısını yudumlarken, ikide bir bu konuya geliyor, "Anlamıyorum, hiçbir şey anlamıyorum," diye mırıldanıyordu: kişi kendi davranışını haklı göstermek için uydurma gerekçelere sarılabilirdi, buna bir diyeceği yoktu, en azından bu türlü tutumlara çok sık rastlandığını biliyordu, ama annesinin anısına bağlı kaldı diye babasıyla ilişkiyi kesmeyi anlamıyordu. Feride gibi devrimci bir kadının, kendisi gibi devrimci bir ozanın kızının bunca yıl Marx'ın düşünceleri ve Nazım'ın şiirleriyle büyüdükten sonra, her şeyi yadsıyarak kart bir kapitaliste kapılmasını da anlamıyordu. Tarih sürekli bir evrim süreci olarak tanımlandığına, dolayısıyla, Nazım'ın dediği gibi, kişi ölen babasından ileri, doğacak çocuğundan geri olduğuna göre, bu işte bir yanlışlık bulunduğu kesindi. Kuram yanlış olamayacağına göre de yanlışlığın uygulamada yapılmış olması gerekirdi. Ama nasıl? Nerede? *"Manikür: hayır/ diş fırçası: evet. /Kitap... kitap...",* tam Nazım'ın gösterdiği doğrultuda, devrimci ilkelere göre yetiştirmeye çalışmıştı kızını. Öyleyse? Kenterler kendi yöntemlerini daha iyi mi uyguluyorlardı? Faşistler devrimcilerden daha mı üstündü? Peygamber, bir kez daha, her şeyi kızının kapıyı vurup çıktığı akşam bulduğu kişisel açıklamaya: devrim öncesinin yıkılış mantığına bağlıyordu: bir Feride Sönmez annesinin anısına

bağlı kaldı diye babasıyla ilişkisini kesebiliyorsa, bir Fehmi Gülmez İktisat Fakültesi'ne kusursuz bir sosyalist olmak için girip doymak bilmez bir kapitalist olarak çıkabiliyorsa, davranışlarımızı şimdilik marksçı eytişim değil, eski ağlatıların yıkılası düzeni yönlendirdiği içindi. Kuramda da yeri olması gerekirdi bunun, ama, Marx'ın bu büyük mantıksızlığı nasıl açıkladığını bilemiyordu. Bildiği bir şey varsa, o da bu koşullar içinde suçtan, suçludan sözetmenin anlamsız olduğuydu.

"Ne söylerse söylesin, ona kızmıyorum," diyordu Nilüfer'e. O adamla yaşamayı seçmekle bunca yıldır kafasına sokmaya çabaladığı dünya görüşünü ayaklar altına almış olmasına karşın, arada bir görmek isterdi kızını; en azından, ondan böyle bir öneri gelmesi durumunda, "Hayır," diyemeyeceğini biliyordu; ne olursa olsun, ona kızmadığını söylerken, hiçbir art düşüncesi yoktu. Ne var ki, nerdeyse bütün yaşamı başsız sonsuz bir bunalıma dönüşmüştü; her gece, peynir-ekmek, zeytin-ekmek, bilemedin sucuk ya da pastırma eşliğinde rakısını içerken, yalnızlıktan ve acıdan bağıracak gibi oluyor, yatağına girip ışığı söndürdükten sonra bile, sırtından pijamasını bile çıkarmadan sokağa fırlayıp bir taksiye atlayarak Zarife'nin kapısına dayanmamak için kendi kendisiyle savaşmak zorunda kalıyordu.

Sonunda, bunalımının nedeni öncelikle toplumsal olduğuna göre, çözümünün de ancak toplumsal olabileceğini, öyleyse, koşullar ne olursa olsun, yeniden topluma yönelmek gerektiğini düşündü. Bankadan birkaç günlük bir izin aldı, son şiirlerini cebine koyup ünlü yokuşun yolunu tuttu. Ama bu da yeni bir bunalım kaynağı olacağa benziyordu: ara sokaklarda, uzun arayışlardan sonra bulup kapılarını çaldığı han odalarında, dergi yöneticileri adını bile anımsamadılar, gerek ozan ve devrimci geçmişi konusunda verdiği bilgileri, gerekse şiir, yazın ve devrime ilişkin düşüncelerini bıyık altından gülümseyerek dinleyip şiirlerine şöyle bir göz attıktan sonra, dudaklarının ucuyla, "Beyefendi, son yıllarda Türk şiiri çok değişti, artık böyle şiir yazılmıyor," demekle yetindiler. Peygamber şaşırdı, "Olur şey değil, bu Türk şiiri ne çok değişiyor," diye söylendi, gene de şiirini savunmaya, "ilerleme zorunluk, zorunluk ilerleme" olmakla birlikte, Marx'tan sonra yeni bir felsefe kurulamayacağı gibi Nazım'dan sonra da dize sanatında gerçek bir yenilik beklemek boş bir düş olduğuna göre, başvurulabilecek tek ölçütün devrimci içerik olduğunu, bu açıdan bakılınca da şiirlerini "eski" olarak nitelemenin pek haklı sayılamayacağını anlatmaya çalıştı. Ama, öyle anlaşılıyordu ki, bu çocuklar ya Nazım'ı ve

onu izleyen kuşağı bilmiyor, ya çağdaş Türk şiirini kendileriyle başlatmak istiyorlardı; kısacası, tarih bilincinden yoksundu hepsi de. “Zavallı Türk şiiri, kimlerin eline düşmüş!” diye düşündü.

Bu gözlem ister istemez kendi kuşağının solcu ozanlarına yöneltti Peygamber’in düşüncesini: tutucu kenter dergilerine kapılanarak halka gelecek güzel günlerden ipuçları vermek yerine havadan sudan sözetmeyi seçenler bir yana bırakılacak olursa, kendisi gibi onlar da çekilmişlerdi ortadan. Oysa, değil hepsi, beşi altısı bile bir araya gelip yeni bir dergi çıkaracak olsa, bütün bu kendini beğenmişleri daha ilk sayıda silip süpürürlerdi. Peygamber, kuşağına gösterilen bu anlayışsızlıktan sonra, ne pahasına olursa olsun, böyle bir dergi kurulmasına önayak olmaya karar verdi. Ama yapılması gereken ilk şey eski arkadaşları bulup bir araya getirmekti. Bir zamanlar, kahvelerde, meyhanelerde, yollarda konuşmalarını hayranlıkla dinleyip görüşlerine tümüyle katıldıklarına, şiirlerini de çok beğendiklerine göre, gerisi kendiliğinden gelecek demekti. Eskiden sık sık toplandıkları meyhane ve kahveleri dolaştı, adres defterlerini, telefon rehberlerini karıştırdı; ama kahveler ve meyhaneler ya kapanmış, ya sınıf değiştirmişti, çaldığı kapılarda hiç görmediği yüzler beliriyor, telefonlarına hiç kimse yanıt vermiyordu. Haftalarca uğraştıktan sonra, ancak dört-beş arkadaşını bulabildi.

Ne var ki, çoğu kez bulmak da bulamamak gibiydi: eski dostlar o eski dostlar değildi artık: saçları kırlaşmış, ağarmış ya da dökülmüş, çenelerinin altına bir çene daha eklenmiş, göbekleri kucaklarına bir bohça gibi yerleşmiş, yüzleri, yapay bir tabakayla kaplanmış gibi, biçim değiştirip donuklaşmış, gözlerinin parıltısı sönmüş, alabildiğine çirkinleşmişlerdi. Hele biri vardı ki, ufacık ve sönük gözleriyle çelişen, yuvarlak, yağlı yüzü ve bir kulağının dibinden alınıp tepeden dolaştırılarak öbür kulağının dibine yapıştırılmış bir tutam boyalı saçla insan elinden çıkmışa benziyordu. Her sabah, aynada, hep aynı yüzü gördüğünü sanmakla birlikte, sokakta, vapurda, pazarda insanların “abi” ya da “bey” yerine, “amca”, “baba”, “dayı” demelerinden biliyordu, kendisi de yaşlanıyordu, bundan gocunduğu da yoktu, ama, ona öyle geliyordu ki, bunlarınki yaşlanmadan başka bir şeydi. Ayrıca, yeni yaşama biçimleriyle de bir zamanlar postuna büründükleri genç ozanla bütün ilişkilerini kesmiş görünüyorlardı: kimi babasının işyerinde kasaya oturmuş, kimi kendi dükkânını açmış, kimi en ılımlı sola bile ateş püsküren, tutucu kenter gazetelerine kapılanmıştı; eski

coşkusunu çoktan yitirmiş olmasına karşın, hâlâ şiir yazmakta direten biriyse, oğulları yaşındaki genç kenter ozanların dümen suyunda gidebilmek için, tutumuyla birlikte adını da değiştirmişti. Buna karşın ya da bu yüzden, Peygamber tiksintisini yenerek kendilerini kucaklamak istediği zaman, soğuk ve uzak davrandılar; daha da kötüsü, gözlerinde alayla kuşku arasında gidip gelen tuhaf bir anlatım belirdi. Onları biraz olsun canlandırmak umuduyla, “Bu ne yahu? Ne olmuş böyle herkese? Üstümüze ölü toprağı mı serpildi?” diye sorduğu zaman da kuşku ve alay yüklü bakışlarla baktılar gene, bunca yozlaşma tek bir sözcükle açıklanabilirmiş gibi, “Yaşam,” deyip çıktılar işin içinden. Görünüşe bakılırsa, bunca durgunluktan sonra yeniden canlandırmaya çalıştığı gençlik coşkusu eski dostlarını ancak ürkütüyordu. Kimileri korkmuş gibi, kimileri alay eder gibi bakıyordu yüzüne, sonra önerisini soğukça geri çeviriyorlardı. Doğal olan kendisini ve şiirini tanımayan gençlerin tutumu muydu yoksa, süreklilik bir yanılsama mıydı? İnanmış bir marksçı olarak böyle bir düşünceyi benimsemesi kolay değildi kuşkusuz, ama birbiri ardından uğradığı düş kırıklıkları soruyu her seferinde yeniden gündeme getiriyordu.

Peygamber’i tümüyle düş kırıklığına uğratmayan tek kişi, bir zamanlar kısacık boyuyla çelişen kalın sesi nedeniyle Matrakçı Maruf’un durmadan alaya aldığı Mujik Necmi oldu. Doğrusunu söylemek gerekirse, karşılaşmalarına o da pek sevinmiş gibi görünmedi, Peygamber coşkuyla elini sıkınca da korkunç bir çığlık kopararak havaya sıçradı:

“Parmağım,” diye inledi.

Peygamber kıpkırmızı kesildi:

“Parmağında ne var?” diye sordu.

Mujik Necmi gülümsedi.

“Hiç, faşizmin küçük bir armağanı,” dedi, onu içeriye buyur etti, “Bağırdığım için kusura bakma, sık sık, elimde olmadan yaparım bunu, daha doğrusu, durumu bilmeyen dostlar faşistlerin bıraktığı bu anıyı hep yeniden canlandırır,” diye ekleyerek sağ elini Peygamber’e doğru uzattı: görünüşte pek bir şey belli olmuyordu, ama, sondan bir önceki tutukluluğunda, işkenceciler bilmediğini kendilerinin de çok iyi bildikleri şeyi söyletmek amacıyla iki parmağının kemiklerini topuklarının altında ezmişlerdi: yıllardan sonra bile, biraz bastırıldı mı korkunç acırdı.

“Bilmiyordum, çok üzüldüm,” dedi Peygamber, sonra tepeden tırnağa süzdü dostunu: parmağı sakattı, ayrıca çok zayıflamıştı, eskisinden de

küçük görünüyordu, ama kendi kendine benzerliğinden fazla bir şey yitirmemişti. Korkak, uzak, ikircikli bir havası vardı ya bir süre sonra bunu attı üzerinden, başından geçenleri anlattı.

Üçüncü tutukluluğundan iki ay önce kurtulmuştu daha. Birinci girişinde üç, ikinci girişinde bir buçuk yıl, üçüncü girişinde sekiz ay on gün yatmıştı. Birincisinde kırk sekiz sayfalık bir şiir kitabı aracılığıyla bir sınıfın bir başka sınıf üzerinde egemenlik kurması yolunda etkinlik göstermekle, ikincisinde nerede bulunduğunu, kimlerce yönetildiğini bile bilmediği yasadışı bir partinin etkinliklerine katılmakla suçlanmış, üçüncüsünde hiçbir şeyle suçlanmadan "salıverilmişti". Şimdi yazın dünyasıyla tek ilişkisi bir yayınevinde yaptığı düzeltmenlikti. Şiire gelince, alışmış kudurmuştan beterdi, gene yazıyordu estikçe, ama yayımlamak için değil, yazmadan edemediği için. Peygamber biraz zorlayınca, son yazdıklarından birkaçını okudu. Ne var ki, şiirlerinin beğenilmesi bayağı rahatını kaçırdı, hele bir yolu bulunup kitleye ulaştırılmaları gerektiği söylenince, iyice ürktü:

"Neden? Gene içeri girmek için mi?" diye sordu, gene o uzak ve ikircikli havaya büründü.

"Hayır, devrimci şiirin ölmediğini, Nazım'la başlayan geleneğin hep sürdüğünü göstermek için!" dedi Peygamber; yeni dergi yöneticilerinin kendi şiirlerini nasıl karşıladıklarını anlattı, sonra sözü kafasındaki dergi tasarısına getirdi, o zaman dostunun iyice ürkekleştiğini, faşistlerin anısını saklayan elinin titrediğini gördü, "Necmi, dostum, ne oluyor sana böyle?" diye atıldı. "Neden böyle tuhaf bakıyorsun bana? Neden herkes bana böyle tuhaf bakıyor?"

Mujik Necmi gülümsemeye çalıştı.

"Gerçekten bilmiyor musun?" diye sordu.

"Hayır, bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum," dedi Peygamber. "Anlayamıyorum. Neden?"

"Bunun anlaşılmayacak bir yanı yok ki," dedi Mujik Necmi. "Her şey öyle açık ki!"

Anlattıkları dinlenince, gerçekten de her şey çok açıkmış gibi geliyordu: Peygamber'in kendileriyle bunca yıldan sonra yeniden ilişki kurmaya çalıştığı eski tüfeklerin hemen hepsi, birbirlerinin izini yitirmelerinden sonra, en az bir kez içeri girmişti; buna karşılık, her akşam meyhanelerde yüksek sesle marksçılık dersleri veren, solcu yazın

dergilerinde en hızlı kavga şiirlerini yayımlayan Rahmi Sönmez'le konuşma ve yazılarıyla sürekli olarak ona arka çıkan Fehmi Gülmez'in kılına bile dokunulmadığını herkes biliyordu. İki dostun Mujik Necmi'nin yer aldığı ilk toplu tutuklamadan birkaç hafta önce ortadan toz olması da, Fehmi Gülmez'in hızlı yükselişinin tam o sıralarda başlaması da bir rastlantı olmasa gerekti. Bu durumda, Peygamber'in bunca yıldan sonra birdenbire yeniden ortaya çıkarak bir kavga dergisi çıkarmaktan sözettiğini öğrenince, eski tüfekler haklı olarak bu işin içinde bir bit yeniği bulunmasından, daha açık bir deyişle, onun bir "ajan provokatör" olmasından kuşkulanıyorlardı.

"Ajan provokatör" sözünü duyunca, Peygamber'in bütün bedeni buza kesti, uzunca bir süre, hiçbir şey söyleyemeden, gözlerini dostunun yüzüne dikip öylece kaldı.

"Anlayamıyorum, anlayamıyorum," diye kekeledi neden sonra: "Benerci'yle Somadeva gibi... Ama benden nasıl kuşkulanırlar ki? Devrimci sayılmak için ille de faşistlerce suçlanmak mı gerekir?"

Mujik Necmi başını önüne eğdi.

"Belki de," diye söylendi.

"Ama bu da faşistlerin yargısına devrimcilerin yargısından daha çok değer vermek olmaz mı?"

"Olabilir, ama devrimin gerçekleşmesi için kenterleşmek zorunludur demezler mi?"

"O başka bu başka," dedi Peygamber, sonra, yalvarırcasına, "Peki, sen, sen ne diyorsun?" diye sordu. "Sen de inanıyor musun bu saçmalıklara?"

Mujik Necmi gülümsedi.

"Hayır, inanmıyorum," dedi. "Ancak kapitalist arkadaşına uymuş olman da olanaklı. Yani bilmeden. Ben her zaman senin saf bir çocuk olduğunu düşünmüşümdür."

"Saf mı? Ne demek istiyorsun yani?"

Mujik Necmi gözlerini Peygamber'in gözlerinden kaçırmaya çalıştı.

"Saf işte," dedi. "Yani temiz, dürüst demek istiyorum. Ama hiç içeri girmediğin de bir gerçek. Nazım on iki yıl yattı."

Peygamber arada bir bağıntı kuramadı.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu.

Mujik Necmi soruyu soruyla yanıtladı:

"Ozanlığın daha sağlam bir ölçüsü olabilir mi?"

"Anlayamıyorum, anlayamıyorum," diye mırıldandı Peygamber.

Yıllarca içerde kalmış devrimcilerin özel bir saygı gördüklerini bilirdi, ama ozan ya da yazar sayılmak için hapse girmenin zorunlu ve yeterli koşul sayılabileceğini hiç düşünmemişti. Bu nedenle, üstüne yıkılmak istenen suçların hiçbiri kanıtlanmadan "salıverilmiş" olduğuna göre, Mujik Necmi'nin üç kez tutuklanıp toplam beş yıl iki ay on gün yatmasıyla kendisinin bir kez bile tutuklanmamasının şiir ve devrim açısından bir ayrım oluşturabileceğini sanmıyordu. Ayrıca, Mujik Necmi de çok iyi bilirdi ki, gerek meyhanelerde Marx'ın öngörülerini açıklarken, gerek sol dergilerde devrim şiirleri yayımlarken, bir an bile içeri alınmaktan korkmamıştı; şiirleri savcının gözüne batmadı diye ozanın "ajan provokatör"e dönüştürülmesi haksızlıktı; ama Mujik Necmi konuya başka türlü baktığını bir kez daha kesinlikle belli etti:

"Nazım on iki yıl yattı."

Peygamber nicedir yaşamını karartan bir bunalımı aşabilmek için gelmişti Mujik Necmi'ye, birkaç kat artırmış olarak gitti. Daha sonra bin bir güçlükle bulduğu iki ozan da kendisiyle karşılaşmaktan hoşlanmadıklarını açıkça belli edince, bunca yıldır iyi kötü barındığı evinden beş parasız sokağa atılmış gibi bir duygu çöreklendi içine, kolay kolay da çıkmadı: eski arkadaşlar artık meyhanelerde toplanmadıkları, toplansalar bile kendisini aralarına almayacakları için, yüksek sesle Karl Marx özetleri yapamayacağına, dergiciler "Artık böyle şiir yazılmıyor," diye kesip attıkları için kavga şiirleri yayımlayamayacağına, kendi parasıyla kitap bastırmayı da ozanlık ilkelerine aykırı bulduğuna göre, eski tüfekler arasına katılması nerdeyse olanaksızdı. Öyleyse ne kalıyordu geriye? Sansaryan Han'ın kapısını çalıp "En sıkı komünist benim: beni tutuklayın!" mı diyecekti? Böyle bir durumda, kendi kendisinin "ajan provokatör"üne dönüşmesi bir yana, 141, 142'den içeri alınması çok uzak bir olasılıktı: olsa olsa deli diye tımarhaneye kapatırlardı. O günlerde kendisini görmeye gelen tek insana: kızının arkadaşı Nilüfer'e de anlattı sorununu.

Bu kızdan fazla hoşlandığı söylenemezdi, kalçalarında daralıp göğsünde açılan giysileri, keskin kokuları, yanına gereğinden fazla yaklaşarak durmamacasına bir yerlerine sürtünmesi rahatını kaçırırdı hep, ama sık sık kızından haber getiriyor, tırnaklarını kırmaktan korkmadan evi topluyor, en güzeli de bu bunalımlı döneminde yalnızlığında iyi kötü bir gedik açıyordu. Ne olursa olsun, yakınmalarının üstünden bir hafta bile geçmeden, önüne kalın bir dergi koyup da bu dergiyi çıkaran çocukluk

arkadaşının kendisiyle görüşmeye hazır olduğunu, sanatsal ilkelerde anlaşacak olurlarsa, şiirlerini seve seve basacağını söyleyince, Peygamber boyalı yanaklarını öpmemek için kendini zor tuttu.

Kalın derginin yönetmeni de ötekiler gibi bir “çocuk”tu, ama hem nerdeyse kendisi kadar uzun, hem de bayağı saygılıydı: Peygamber kapıdan girer girmez ayağa fırladı, kendisini tanıttığı zaman da,

“Ben Rahmi Sönmez’i çok iyi tanırım, efendim, bir dönemin en iyi ozanlarından biri olduğunun da bilincindeyim: şiiriniz kendi savlarıyla dalga geçen bir kara mizahtı. Bunu Orhan Veli bile yapamazdı, çünkü şiirin bir bildirisi olduğuna inanıyordu,” dedi.

Peygamber, konuşmanın son bölümüne bir anlam veremedi, ama, şöyle ya da böyle, nice yıldan beri ilk kez şiirinin övüldüğü görüyordu, mutlulukla gülümsedi.

“Teşekkür ederim,” dedi. “Ben de sizin dergiyi beğendim, aranıza katılmak isterdim.”

“Bu bizi de sevindirir,” diye yanıtladı genç adam. “Ama, hemen söyleyeyim, bizim için dünya görüşü pek bir anlam taşımıyor; daha doğrusu, sanatçıları dünya görüşlerine bakarak seçmiyoruz; yazar ve ozanlarımızın tek ortak yanları dergimizin amaçladığı düzeyi simgelemeleri. Bir de sığlıklardan, sloganlardan, sıradanlıklardan, kakavanlıklardan ve pısırıklıklardan tiksiniyoruz. Umarım ki, tutumumuz ilkelerinize ters düşmez.”

Bunlar Peygamber’in hiç düşünmediği şeylerdi, ama bu çocuk son umuduydu; alttan almayı yeğledi:

“Hayır, tam tersine,” dedi, “ama benim bir dünya görüşüm var.”

“Elbette, efendim, elbette olacak: hepimizin bir dünya görüşü var,” dedi genç adam, sonra, düşüncesini somut bir örnekle desteklemek amacıyla, kibarca izin alarak, Peygamber’e son yazdığı şiiri okudu. Üveyik, jartiyer, simit, Spartacus, postal, Zebur, sokak, Abanoz, Pişekâr, çarşaf, sifon, Matta, Christopher Colombus gibi görünüşte birbirleriyle hiçbir ilişkisi bulunmayan adlarla şaşırtıcı bir uyum oluşturan, tam bittiği sanılırken, birdenbire yeniden başlayan bir uzun şiirdi. Peygamber, can kulağıyla dinlemesine karşın, hiçbir şey anlamadı, gene de çok etkilendi.

“Çok güzel,” dedi, “biraz karışık, ama ince duyarlılıklarla dolu bir şiir.”

“Öyle mi buluyorsunuz?” dedi genç ozan, bu övgüden pek hoşlanmışa benzemiyordu. “Öyleyse, şiirim başarısız demektir, çünkü duyarlılık şiirin en büyük düşmanıdır.”

Peygamber karşı çıkmak istedi, ama bu delikanlıyla uzlaşmak zorunda bulunduğunu anımsadı.

“Kusura bakmayın, bunu demek istememiştim,” diye düzeltti. “Ama, hemen belirteyim ki, benim şiirim biraz farklıdır. Ben kolaylıkla anlaşılabilecek ve kitleyi etkileyebilecek şiirler yazmak isterim, bir tür kavga şiiri yani.”

Genç yönetmen anlayışla gülümsedi.

“Anlıyorum, efendim, anlıyorum, ama şiirlerimiz arasında bir karşıtlık bulunduğu inancında değilim,” dedi; “örneğin şu size okuduğum dizeleri bir alanda, on binler önünde okusam, bir kavga şiiri okumuş gibi etkilerim herkesi. Unutmayalım ki, her yeni şiir bir kavga şiiridir, efendim.”

“Doğru, orası da öyle,” diye onayladı Peygamber, ama bu “çocuk”la anlaşmaktan umudunu kesmek üzereydi: yalnızca etkilemek değil, kızdırmak, kışkırtmak istiyordu o, savcıların tepesini attırtarak geç de olsa eski ozan arkadaşlarının arasında hakettiği yeri almak istiyordu, amacına ulaşmasını sağlayacak şiirler de cebinde hazırdı; ne var ki, bunu söylemek, “Ben senin dergini kapattırtmak istiyorum,” demekle birdi, düşüncesini üstü kapalı bir biçimde anlatmak istedi: “Ama ben özellikle kenterleri çıldırtacak şiirler yayımlamak istiyorum,” diye ekledi.

“Çok güzel!” diye haykırdı genç ozan, yerinden fırlayıp Peygamber’in elini sıktı. “Benim istediğim de tam bu işte: kenterleri çıldırtmak!” Sonra şiirinin birkaç dizesini yineledi. “Bunlar kenterleri çıldırtmaz da ne yapar?.”

“Hapse de götürür mü?”

“İpe bile götürür! Kenter sınıfının dışında ve karşısında olduğuna göre!”

Peygamber, kenter sınıfının yalnızca marksçılar için değil, her türlü bildiriyi yadsıyan genç ozanlar için de vazgeçilmez bir eytişim terimi olmasına, kişinin devrim yapmak için de, ozanlığını kanıtlamak için de bu düşman sınıfa sürekli gereksinim duymasına şaştı. Bununla birlikte, az önce yarattığı coşkudan aldığı güvenle,

“Evet, amaçlarımız aynı, ancak ben kenterleri şiirimin içeriğiyle kudurtmak isterim,” dedi.

Ama bu çocukla başa çıkmak olanaksızdı.

“Rahmi bey, üstadım, içerik dediğimiz şey kenterde yarattığımız öfke de olabilir, kitlede yarattığınız coşku da,” diye atıldı, hemen arkasından da kanıtlarını sıralamaya girişti. İçerik önemliydi kuşkusuz, ancak her şey değildi, ya da yalnızca anlamda değildi; içerik her şey olsaydı ve yalnızca anlamda bulunsaydı, Karl Marx’tan sonra yeni olarak ne söylenebilirdi? Karl Marx’tan sonra da yeni şeyler söylenebileceğini varsayalım, marksçı ozan yeni olarak ne söyleyecekti? Oysa, deneyimlerimizle biliyorduk ki, yeni şeyler söylenebiliyordu. Örneğin kendisi, Rahmi Sönmez, bunu başarabilmişti; başarması da doğaldı, çünkü gerçek ozan kendi çağının şiirini “yakalayabilen” kişiydi, “gelecek kipinde” okunabilmenin tek koşulu da buydu. Bu açıdan bakılınca, derginin slogan şiirine karşı çıkması saymaca bir seçimden değil, bir “çağdaşlık sorunsalı”ndan kaynaklanıyordu. “Kısacası, marksçı olmanıza karşı değilim; ama marksçılıkla çağdaşlığı bir arada götürebilirsiniz, bu sorunu da simgeyle çözebilirsiniz diyorum,” diye sürdürdü, “örneğin bütün marksçılığı simgeleşmiş bir kadın bedenine sığdırabilirsiniz diyorum.”

Peygamber, ayrımına varmamakla birlikte, marksçığı yıllar yılı ufak tefek bir kadınla özdeşleştirmişti, gene de bu öneri karşısında irkildi, hatta delikanlının kendisiyle alay ettiğini sanarak dik dik baktı, ama delikanlı ilk dakikadaki gibi içten ve inanmış görünüyordu. Bir de “Nazım yepyeni bir şiirle ortaya çıkmış olmasa, kenterleri böylesine çıldırtabilir miydi sanırsınız? Aruzla yazılmış bir *Benerci* düşünülebilir mi?” diye ekleyince, ne içtenliğinden kuşkusu kaldı, ne haklılığından.

“Anlıyorum, şimdi sizi çok iyi anlıyorum,” dedi, getirdiği şiirlerin hiçbirini cebinden çıkarmadan, ama çok yakında yeni şiirlerini getireceğini söyleyerek izin istedi.

Birkaç saat sonra, Nilüfer görüşmenin sonucunu öğrenmek için Üsküdar’daki küçük eve geldiği zaman, sevinçten yerinde duramıyordu. Daha şimdiden rakısını açmıştı. Ona da yemeğe kalmasını söyledi. Gidip dışardan bir şeyler aldılar, birlikte mutfağa girip yemek hazırladılar. Nilüfer belki de bu akşam Peygamber’in inadının kırılacağını, her şeyin değişeceğini düşündü. Ne olursa olsun, sofrada, karşı karşıya oturdukları sırada, gözleri Nilüfer’in göğsündeki üçgen biçimi kocaman açıklığa dikili, hiç sesini çıkarmadan, öylece dalıp gittiği, arada bir tuhaf tuhaf yutkunduğu görülüyordu. Nilüfer’e de aktardığı gibi, bütün marksçılığı bir kadın bedenine sığdırmaya çalıştığı için mi? Belki o da vardı, ama hem sevinci

bütün ölçüleri aştığı, hem de Nilüfer ilk kez fazla boyanmadan geldiği için böyle bakıyordu ona. Elinde olmadan, “Daha yeni yıkanmış, tertemiz, bütün bedeninde tek damla ter, tek damla kir yok,” diye düşünüyor, gene elinde olmadan, ince giysisinin altından uçları bile belli olan küçücük göğüslerinin avuçlarda –bir başkasının avuçlarında değil, kendi avuçlarında– yaratacağı tadı düşlüyor, gittikçe daha sık yutkunuyordu. Bir ara, Feride’nin cesedi başında verdiği kararın uyulması gerçekten zor bir karar olduğunu bile geçirdi içinden. Ama, belki de bu yüzden, çabuk topladı kendini, “Ben çok gençken, Zarife için bile sözümden dönmedim, bundan sonra hiç dönmem,” diye düşündü, konuyu gene öncü derginin genç yönetmenine getirdi: “Arkadaşın gerçekten değerli çocuk; öyle umuyorum ki, onunla çok iyi anlaşacağız,” dedi. Umduğu gibi de oldu: Nilüfer’in genç dostunun coşkulu desteğiyle, ilginç ve verimli bir yeni dönem başladı Peygamber’in ozanlık yaşamında.

Yazın tarihçisi gözüyle bakılınca, bu ilginç dönem Rahmi Sönmez’in “indirgemeci simgecilik dönemi” olarak adlandırılabilirdi, çünkü, genç dergicinin öğüdüne uygun olarak, dile getirmeye çalıştığı kuramın ya da kavganın bütün temel kavramlarını kadın bedeninin ya da kadın giyiminin öğeleriyle belirtiyor, temel kavramlar arasındaki bağıntıları ve kuramın değişik eklemlenimlerini yansıtırken de kadın bedeninden bir milimetre dışarı taşmıyordu. Hiç kuşkusuz, yalnızca simge olmayan öğeler de giriyordu işin içine: Peygamber, benzersiz belleğinin yardımıyla, sık sık değişik tarihsel olaylara göndermelerde bulunuyor, derginin genel eğilimini de göz önüne alarak Firavun’lar döneminden, Yunan söylenlerinden birbirinden ilginç adlar anıyordu; hatta Şuppiluliuma adını

Şup
pi
lu
liu
ma

biçiminde söylenebilir kılarak Türkiye’de, hatta belki de dünyada ilk kez şiire soktu. Ancak Peygamber bütün bunları ikincil nitelikte süsleme ya da

örneklendirme öğeleri olarak kullanmakla yetinerek temel izleklerini kadın bedeninde yoğunlaştırıyor, zaman zaman,

"Su içer ağzıyla,
Ayaklarıyla gezer"

türünden dizelerinin de tanıklık ettiği gibi, her şeyi yerli yerine koymaktan hoşlanan Nazım'a ters düşmenin sıkıntısını duymakla birlikte, kimi zaman elleri başın, başı ellerin yerine getirerek, kimi zaman çorabı kollara, donu kafaya geçirerek, kimi zaman ince ve kalınbağırsaklar içinde tehlikeli ve karışık bir yolculuk başlatarak kadın bedeninin haritasını baştan sona yeniden çizdi, arada bir, örneğin yargıyı veren "tarih"i kafa, aynı yargının uygulayıcısı olan "proletarya"yı kolla belirtirken, başka kavramlar biraz karışır gibi olsa bile, dizge oldukça iyi işledi. Ne var ki, dönemin genç ozanları, bütün anlaşılmazlıklarına, bütün tarihsel ve söylensel göndermelerine karşın, düşüngüsel yanlarını sezdiklerinden ya da ozanı fazla yaşlı ve fazla yakışıklı bulduklarından olacak, bu şiirleri kendilerine yabancı buldular; Peygamber'in kendi kuşağının ozan ve yazarlarıysa, durmamacasına yeniden önlerine sürülen bu değişken kadın bedeninin toplum, elleriyle ayaklarının proletarya, gövdesinin kenter sınıfı, başının kapitalist azınlık (yer yer de tarih), dönüşümlerininse proletarya devrimi yolunda gerçekleştirilmiş ya da gerçekleştirilecek olan çetin ve önlenmez evreler olduğunu uslarına bile getirmeden, "kaçış"tan ve "sapıklık"tan sözettiler; savcılardansa hiç ses çıkmadı: Peygamber'i sürekli düş kırıklığına uğratmaya yemin mi etmişlerdi, yoksa bu ilginç dizelerin ayrıntılı çözümlemelerine girişince herkesi güldürmekten mi korktular, nedir, hiçbiri kılını bile kıpırdatmadı. Oysa Peygamber, her yeni sayının çıktığı haftanın sonunda, en az iki şiirini içeren dergiyi cebine koyarak mezarlığın yolunu tuttu, burada, devrimci görevini yerine getirmiş olmanın bilinciyle, Feride'nin mezarının ayak ucuna çömelerek, Feride' nin önünde, bir bakıma Feride'yle birlikte, bir aşk yatağı düşler gibi, isli hapishane odalarının ranzalarını, buz gibi betonlar üzerinde uyunan tabutlukları düşledi. Hatta, kimi çok sert şiirlerinin yayımlanışını izleyen günlerde, valizine birkaç temiz çamaşır, birkaç çift temiz çorap, birkaç paket de Birinci koyup güvenle polisi bekledi. Polis hiçbir zaman gelmedi. Dokuz ay

gibi oldukça uzun sayılabilecek bir yayın yaşamından sonra, bu öncü dergi de kapanınca, Peygamber'in eski devrimci ozanların yazgısını paylaşma umudu tümden suya düştü. Bu düş kırıklığı yetmezmiş gibi, Nilüfer de kızı konusunda tatsız mı tatsız haberler getirerek bunalımını büsbütün artırıyordu.

Nilüfer'in anlattıklarına bakılırsa, Feride'nin birlikte yaşadığı adamın çok parlak giden işleri birdenbire bozulmuş, Feride'yse, bu zor döneminde sevgilisine destek olmak şöyle dursun, kendisini aldattığını ileri sürerek onunla hırlaşıp durmaya başlamış, bu arada, gebe olduğunu anlayınca, sırf adama inat olsun diye, "Çocuğumu doğuracağım!" diye tutturmuş, doğurduktan sonra da adamın karısından ayrılıp kendisiyle evlenme önerisini kesinlikle geri çevirmişti. Böylece, kendisi devrim uğrunda özgürlüğünü tehlikeye atarken, kızı yeni bir Yeşilçam oluntusu daha sokmuştu Peygamber'in yaşamına. Sonra, bu da yetmiyormuş gibi, Yeşilçam öykülerinde bile rastlanmayan bir adım atarak on aylık oğlunu alıp Amerikalı bir zenci astsubaya kaçmıştı. Zenci astsubaysa, hem uyruğu, hem uğraşı nedeniyle dokunulmaz ve ulaşılmaz bir konumda bulunması bir yana, çok huysuz bir adamdı: Feride'yi hiç kimseyle görüştürmüyor, kendisi yanında olmadan bakkala gitmesine bile izin vermiyordu. "Kısacası, şimdi ben de sizin gibi Feride'yi göremez oldum," diyordu Nilüfer. Peygamber hiçbir tepki göstermedi, hiçbir yorumda bulunmadı, bir soru bile sormadı, başını önüne eğip öylece sustu yalnızca. Yalnızca solcu ozanları değil, sağın temel direkleri olan ünlü başyazarları bile içeri tıkmış bir yönetimin bütün ileri gelenlerinin küçük bir adaya kapatıldığı dönemdi, ozan, yazar, aydın, üniversiteli, herkes büyük bir coşku içindeydi, ama, baskının kurbanları arasında da, çöküşüne katkıda bulunanlar arasında da yer almadığından, yaşamın dışına düşmüş gibi bir duygu içindeydi çoktandır, şimdi, acı acı, kızından da koptuğunu görüyordu. Doğal bir yıkımdan sözeder gibi, "Ne yapalım, olan olmuş," diye mırıldandı.

Gene de, birkaç yıl sonra, bir güz akşamı, masasının başında tek başına rakısını yudumlarken, sokak kapısı anahtarla açılıp da başında bere, sırtında bir zamanlar annesinin giydiğine çok benzeyen bir gocukla Feride içeriye girince, Peygamber neye uğradığını bilemedi, gelenin karısı mı, kızı mı olduğunu seçemeden, "Feride! Feride!" diye kekeledi, kalkıp ona doğru atılmak istedi. Ama Feride, hangi Feride olduğunu kesinlikle belli edecek biçimde, buz gibi bir bakışla durdurdu atılımını:

“Otur, rakını iç: buraya duygusallık gösterileri için gelmedim,” dedi. “Bak, ne diyeceğim: ben Amerika’ya gidiyorum; ama, biliyorsun, üç buçuk yaşında bir oğlum var, orda bana ayak bağı olacak, ayrıca kendisiyle gittiğim adam da onu yanıma almamı istemiyor. Torunumdur, bakarım, dersen, sana bırakacağım. İstemezsen, başka yerler var. Ne diyorsun? Evet mi, hayır mı? Kararını çabuk ver, çünkü beklemeye zamanım yok.”

Peygamber o güne dek hiçbir zaman, hiç kimseye duymadığı bir kinle yerinden fırladı, bu duygusuz kızı ayaklarının altına almak, neresi gelirse vurmak istedi. Ama yüzüyle, duruşuyla, bakışıyla Feride’ye öylesine benziyordu ki, ikinci adımını atamadan donuverdi olduğu yerde, kızı sorusunu yineleyince de,

“Olur, peki! Allah senin belanı versin!” diye inledi.

“Oldu, hemen getiriyorum,” dedi Feride.

Peygamber, ne yaptığını düşünmeden, sokağa bakan pencereye doğru yürüdü. Sokakta, nerdeyse kendisinden bile uzun, marsık gibi bir zencinin kocaman, yeşil bir arabanın önünde sigara içtiğini, hemen sonra da Feride’nin bu zenciye doğru koşup boynuna atıldığını görünce, bütün evrenselciliğine karşın, bu marsık gibi zenci, az sonra daha kötüsünü yapmak üzere, dokunulmaması gereken bir yerlerine dokunmuş gibi irkildi, başı döndü, kendini iskemlesine zor attı. Burada, başı ellerinin arasında, öylece büzülüp kaldı. Feride’nin elinde bir valiz, kucağında bir küçük oğlanla içeri girip her ikisini de kapının dibine bıraktıktan sonra, bakkala gidiyormuşçasına, “Hadi, eyvallah!” diyerek kapıyı çekişini düşsel bir olayı izler gibi izledi, “Fikret’le Haluk! Fikret’le Haluk gibi tıpkı,” diye mırıldandı. Bu benzetme yavaş yavaş kendine getirdi onu, biraz şaşkın, biraz üzgün, gözlerini tam karşısına düşen büyük koltukta, ayakları boşlukta, ama büyümüş de küçülmüş gibi, kaşları çatık, sessiz sessiz kendisine bakan küçük Amerikan bahriyelisine dikti. Küçük oğlan, kendisine bakıldığını görünce, kaşlarını daha da çattı, ama ne bir şey söyledi, ne oturuşunu değiştirdi. Her şeyi biliyormuş, her şeye hazırmış gibi bir izlenim uyandırıyordu insanda.

Peygamber’in gırtlağına yumruk gibi bir şey oturdu birden, bu çocuğun durumunun kendisininkinden de kötü olduğunu düşündü, kalkıp yanına gitti, önüne çömeldi, gülümsemeye çalışarak yanağını okşamak istedi. Ama çocuk hemen geriye kaykılıp ayaklarını tekmelemeye hazır duruma getirerek böyle şeylerden hoşlanmadığını belli etti. Peygamber

biraz bozuldu, gene de gülümsemeye çalıştı, “Adın ne senin? Ben kimim, biliyor musun? Bu evi sevdin mi? Bir şey ister misin?” türünden sorular sıraladı. Ama oğlan, bahriyeli şapkasının altından, biraz ürkek, biraz alaylı bir bakışla yüzüne bakmakla yetindi, Peygamber’in kendisine dokunmaya yeltendiği her seferde ayaklarını kaldırarak savunmaya geçti. Sonunda Peygamber’in sabrı tükendi.

“Dilsiz misin, nesin, oğlum? Konuşsana, bir şey söylesene!” diye bağırdı.

“What are you saying?” dedi çocuk o zaman. *“Can’t you speak properly?”*

Peygamber şaşırdı, “Ne oluyor, benimle dalga mı geçiyor?” diye düşündü. Sofraya gitti, kadehinde kalan rakıyı başına dikti, sonra oturup bir elma soyarak kocaman bir dilim kesti, gene büyük koltuğun önüne çömelerek bu dilimi torununa uzattı.

“Al! Al, çekinme,” dedi.

Ama oğlan, meydan okurcasına, eline vurarak elmayı yere düşürdü, sonra gene az önceki anlaşılmaz sözleri yineledi:

“Can’t you speak properly?”

Peygamber ilk kez o zaman kavradı durumu: “Bu çocuk türkçe bilmiyor,” diye mırıldandı, halının üstüne bıraktı kendini, “türkçe bilmiyor, ingilizce konuşuyor yalnız, ya da başka bir dil, ne bileyim! Ben ne yapacağım şimdi?” Lisede ezberlettirdikleri fransızca sözcüklerin yüzde doksan dokuzu hâlâ belleğindeydi, ama “büyük sömürgenler”in diliyle hiçbir ilgisi olmamıştı. Başı önünde, öylece dalıp gitti, sonra, birden, Feride’nin kolejdeki ilk aylarında Zarife’nin ona bayağı yardımcı olduğunu anımsadı, “Tamam bu iş!” dedi sevinçle. Beş yıldır kim bilir kaç akşam düşünüp de bir türlü göze alamadığı şeyi zaman yitirmeden gerçekleştirmeye karar verdi. Oğlanın direnmesine karşın, yanağından bir makas aldı.

“Oldu bu iş! Dilinden anlayanı bulduk!” dedi.

Aradan bir saat geçmeden, sağ eliyle sıkı sıkı torununun elini tutuyor, sol eliyle de, hiç ara vermeden, Zarife’ nin kapısının ziline basıyordu. Sonra, kapı açılır açılmaz, Zarife’yi belinden kavramasıyla havada döndürmeye başlaması bir oldu. Zarife, kollarından kurtulmaya çalışarak, “Ne oluyor! Bırak beni! Sen sarhoşsun!” diye bağırdı. Ama o oralı bile olmadı, bu arada, yanakları, alnı, burnu, saçları, neresi gelirse öptü eski

sevgilisini, hem de hiç öpmediği gibi. En sonunda, gücü tükenip de soluk soluğa bir iskemleye yığılınca, bu arada baş köşedeki koltuğa kurularak büyümüş de küçülmüş havasıyla, bıçkın bir bahriyeli gibi ayak ayak üstüne atmış olan oğlanı gösterdi:

“Bak, Zarife, bu gördüğün herif tek sözcük türkçe bilmiyor,” dedi. “Düşünebiliyor musun: hem Rahmi Sönmez’in torunu, hem de hiç türkçe bilmiyor!”

Zarife, şaşkın, soluk soluğa, bir ona, bir çocuğa bakıyordu.

“Ne türkçesi, ne torunu, anlayamıyorum,” dedi. “Söylesene, nerden çıktı bu çocuk?”

“Kaşığımdan,” dedi Peygamber, bir kahkaha kopardı. Zarife’yi yeniden bulmanın sevinci içinde kızının verdiği acıyı tümden yenmişe benziyordu.

“Sen iyice sarhoşsun,” dedi Zarife. Çocuğun yanına gitti. “Bari sen söyle, yavrum: kimsin sen?” diye sordu.

Çocuk ilk kez gülümsedi o zaman, çenesiyle Peygamber’i gösterdi.

*“Go ahead make love, I don’t care,” d*iyerek konuyu başka yana yöneltti.

Zarife gene Peygamber’e döndü, bir iskemle çekip karşısına oturdu.

“Şu işi başından anlat: hâlâ bir şey anlamış değilim,” dedi.

V

Bir zamanlar ikinci Feride'nin başardığını bu kez de oğlu başararak iki eski sevgiliyi yeniden bir araya getirdi: Zarife'nin evinde nerdeyse sabahladıktan sonra, ertesi gün, hep birlikte, kendisine sırtlarını dönmüş görkemli apartmanlar arasında eskisinden de "miniminnacık" görünen ahşap eve döndüler. Ancak, ilk akşamdan salık verdiği edimi uygulamaya koydurtamaması bir tür başarısızlık sayılsa bile, eski sevgililerin yoldan çevrilen iki tanık önünde nikâh kıydırttıkları, hemen arkasından da kendisini Nazım adıyla kütüklerine geçirterek bu üçlü birlikteliğe yüzde yüz yasal bir görüntü verdikleri göz önüne alınınca, oğlun başarısının ananın başarısını gölgede bıraktığı söylenebilirdi.

Feride çocuğun adını bile söylemeden çekip gittiği, bıraktığı valizden de en ufak bir yazılı kâğıt çıkmadığı için, gerek Zarife, gerek Peygamber en sağlam ve en kestirme çözüm olarak görmüşlerdi bu yolu; öte yandan, Zarife, orta yaşın en tatsız günlerini yaşadığı bir dönemde, dairelerini ve dükkânlarını gönül rahatlığıyla bırakabileceği bir kalıtçıya kavuştuğu için mutluydu. Gene de, elde sözlük, isteklerini anlayıp yerine getireceğim diye akla karayı seçmeleri de, valizinden çıkan kırık dökük oyuncakları, kirli çamaşırları, yırtık giysileri olduğu gibi çöpe atıp her şeyini yenilemeleri de Nazım'ın tutumunu fazla değiştirmedi: dilinden anlamadıklarını görünce kendisi onların dilini öğrenmek, önüne konulanı yemek, "yat" denilince yatmak, "kalk" denilince kalkmak gibi birtakım ödünler verdiyse de rengiyle, yüzüyle, konuşması ve davranışlarıyla, ortalıkta gördüklerine hiç mi hiç benzemeyen, üstelik her türlü sevgi atılımını geri çeviren kara adamın gerçek babası olmadığını öğrenmesinin hemen ardından, şimdi, o adam annesini de alıp gittikten sonra, dedesi olduğu söylenen kır saçlı adamın, bu niteliğini hep sürdürmekle birlikte, aynı zamanda babası olduğunu ileri sürmesi, daha çok ablası olabilecek gözlüklü bir kızın resmini göstererek, "Bu senin büyükannen," demek gibi olmayacak saçmalıklara girişmesi, bu da yetmiyormuş gibi, annesi olmadığını

kesinlikle bildiği, ama annesinden çok daha sevecen davranan geçkin kadının bir yandan “Ben senin hem annen, hem büyükannenim” gibi çelişkin sözler ederken, öbür yandan kocası olarak görünen adamla değil kendisinin önünde sevişmek, bir kez olsun yatak odasının kapısından içeri girmemesi bu yeni evde her şeye yapay ve yalancı bir görünüş verdiği için mi, yoksa zenci astsubayın evinde benliği yalnızlık ve sevgisizlik dışında her şeye kapandığı için mi, bilinmez, ilk akşamki uzak, soğuk, alaycı tutumunu hep sürdürdü. Peygamber’e gelince, kızının çat kapı içeriye girişini, çocuğu bıraktıktan sonra o kara adama koşuşunu anımsadıkça hâlâ ürperse bile, yeni durumdan hoşnut olduğu kesindi: tam dünyadan yalıtlanmak, kesin bir umutsuzluğa gömülmek üzereyken, yepyeni bir amaç belirmişti önünde: bu çocuğu gerçek bir devrimci olarak yetiştirerek hem yarım kalmış ozanlığın, hem düşmana kaptırılmış kızın acısını çıkarmak istedi, bütün benliğiyle geleceğe, torununun geleceğine yerleşti, Nazım’ın yeni yeni biçimlenen iç dünyasında “bülbülün güle karşı feryatları”nın yerini “bakır, demir, tahta, kemik ve kirişlerle çalınan” ezgilerin, “arap atı”nın yerini “demir raylarda koşan demir beygir”in, doğanın gizlemlerinin yerini “77 katlı betonarme dağları”nın, baygın bakışlı Havva’ların yerini “meşin kasketli meşin ceketli” işçi ve mühendis kadınların, sarma tütünün yerini “hazır cıgara”nın almasını sağlamaya, böylece onu bir yandan “kurulu düzenin içinde değil, karşısında” yer almaya, bir yandan da “insanlığın tek mutlu geleceğini gerçekleştirme” yolunda savaşa hazır duruma getirmeye çalışırken, yalnızca gelecekte gördü onu, soğuk ve alaycı tutumunun ayrımına varmadı, gözlemlerini ve şiirlerimi hoşlanmadığı bir yerde, bir türlü ısınamadığı insanlar arasında yaşamak zorunda bulunmasının yarattığı tatsız durumu daha da tatsızlaştırmamak için dinlediğini, devrimmiş, makineleşmekmiş, Nazım’mış, Marx’ mış, Lenin’miş, bütün bunları hiç mi hiç umursamadığını, kendisi, düşlerine uygun olarak, “kelepçe”yi bir “altın bilezik”, hapisaneyi en büyük okul olarak nitelerken onun alaylı alaylı bakmakla yetindiğini bir türlü görmedi: Nazım’ın zenci başçavuşun evinde en iyi öğrendiği şey duygularını gizlemek olmuştu.

Ama, yavaş yavaş, Peygamber’le zenci başçavuş arasında hiçbir benzerlik bulunmadığını anladı, ilk yılların ürkekliğini üzerinden attıktan sonra, eski ölçülü ve sessiz tutumunu bıraktı: açıktan açığa annesinin yolunu seçerek kenterce eğilimleri ve kenter arkadaşlarıyla Zarife’yi de,

Peygamber'i de çileden çıkardı. Böylece, gittikçe soğudu araları, devrim şiirleri ve devrimcilik dersleri günlük oluntuların rastlantılarına indirgendi. Peygamber, böyle zamanlarda, yani radyoda dinlenen bir haber, Nazım'ın ders kitabında bir parça ya da Zarife'nin bir gözlemi sözü devrime getirmesine yol açınca, tıpkı gençlik günlerindeki coşkuyla konuşmaya başlıyordu, ama çabuk sönüyordu coşkusu: Nazım'ın doğru dürüst dinlemediğini, konuyu değiştirdiğini ya da saygısızca kalkıp gittiğini görünce, birden sesini alçaltıyor ya da yanlış bir şey söylemiş gibi susuyordu. Bir zamanlar kızı konusunda sorduğu soruları şimdi de torunu konusunda soruyor, "Bu çocuk neden böyle oldu? Nerede yanlış yaptım?" diyordu. O zaman olduğu gibi şimdi de ilkelerde kusur ettiğini sanmıyordu, komünizmi en doğru, kaynağa en yakın biçimde, Marx'tan, Lenin'den ve Nazım'dan esinlenerek öğretmeye çalıştığı kanısındaydı. Öyleyse faşizm komünizmden daha kolay mı öğretiliyordu, karşıtlarının yöntemi daha mı güçlüydü? Her şey bunu engellerken, kendisinin, Feride'nin ve daha nicelerinin komünizmi bunca kolay benimsemelerine karşın, kızı ile torununun her bilgi ellerinin altındayken kenterliği seçmeleri bir çelişki değil miydi? Tarih ilerlemiyor muydu? Kafası karışıyordu Peygamber'in. Tutarlı bir açıklama bulamamak yüzünden, zaman zaman, kızını ve torununu da kendi dünya görüşünden koparanın Zarife olup olmadığını bile düşünüyordu. Ne var ki, yetmişli yılların başlarında, Zarife'nin beklenmedik ölümü de bir yakınlık sağlayamadı aralarında.

Nazım ortanın üçünde okuyordu o yıl, boyu nerdeyse kendi boyuna gelmişti, pek öyle özene gereksinimi yoktu, ama Peygamber, onunla daha çok birlikte olunca belki de kenter değerlerinden uzaklaşmasını sağlayabileceğini düşünerek, son bir umutla bankadan emekliliğini istedi, yaşamını nerdeyse tümüyle ona adadı: yemeklerini yaptı, gömleklerini ütüledi, odasını süpürdü, bu arada, doğal olarak, devrim konuşmalarını da olabildiğince artırdı. Ama gene bir yakınlık doğmadı aralarında: Peygamber en can alıcı konuya girdiğini sanırken, torunu sürekli esnedi ya da alaylı alaylı gülümsemekle yetindi, sonra, yavaş yavaş, sıkıntısını ve horgörüsünü açıktan açığa sözcüklere döktü: "Palavra bunlar, büyükbaba, palavra!" diyerek ağzına tıkadı sözlerini.

Peygamber kızmadı, tam tersine, bir suç işlemiş gibi, başını önüne eğip sustu yalnızca. Söylemek bile fazla, inancı hep aynı ölçüde güçlüydü, öngörülerinin doğruluğundan, kanıtlarının sağlamlığından en ufak kuşkusu

yoktu, ama, öyle görünüyordu ki, başlıca etkinliği ev süpürmek, yemek pişirmek, sofra kurup sofra kaldırmak, önlük takıp bulaşık yıkamak olan bir adamın ağzında devrim söylemleri gülünç kaçmaya yargılıydı, bütün çabalarına karşın, kenter değerlerine bağlanmış olan bu bilinçsiz delikanlıya sözünü dinletebilmek için, kavgasını rakı masasında sözle değil, yazılı basında şiirle yapması, daha da iyisi, bu düzenin önemseyip karşısına aldığı bir insan olarak kovuşturmalara uğramış, hapislere atılmış, işkencelerden geçirilmiş olması gerekirdi. Yazık ki, birinci koşul da, ikinci koşul da başkalarına bağlıydı: solcular da, sağcılar da bir zamanların en ateşli devrim şiirlerini yazmış olan toplumcu gerçekçi ozan Rahmi Sönmez'i anımsamamakta kararlı görünüyorlardı. "Yaşarken ölmek derim ben buna," diye söyleniyordu Peygamber, kuramsal düzlemde inancı hep sürmekle birlikte, bireysel düzlemde her gün biraz daha derin bir umutsuzluğa gömülüyordu. Bununla birlikte, baharla kışın saç saça baş başa geldiği bir sabah, ordu yönetime el koyup da kentin ağaçları ve elektrik direkleri kaşla göz arasında yarı bellerine dek kireçle sıvanınca, Peygamber kavaklar pamuklamış da ardından kiraz gelecekmiş gibi umutla beklemeye başladı.

Gerçekten de, daha ilk belirtiler açıkça gösteriyordu ki, bu yeni düzende, bir ozanın, bir romancının ya da bir köşe yazarının tutuklanması için o sırada suç kanıtı sayılabilecek bir yapıt yayımlamış olması gerekmiyor, kaç yıl önce yayımlanmış bir şiir, kaç yıl önce yapılmış bir telefon konuşması ya da bir dosta yollanmış, sıradan bir mektup elleri kelepçelenip götürülmeye yetiyor, hatta eski defterler özenle karıştırılarak her biri kendi köşesinde, kendi günlük sorunları içinde, bir zamanlar devrimci etkinliklerde bulunduğunu bile unutmuş olan nice insan bir gecede toplanıp götürülerek eski anıları tazeleme olanağına kavuşturuluyordu. "Bu kez tamam," dedi Peygamber, eski meyhane toplantılarında aralarına bile almadıkları birtakım ilgisiz kişiler bile bir sınıfın bir başka sınıf üzerinde egemenlik kurması yolundaki gizli etkinliklerinden dolayı kışlalara doldurulurken, sıranın kendisine de gelmemesi için bir neden göremiyordu. Küçük bir valize iki kat temiz çamaşır, iki spor gömlek, üç çift çorap, bir pantolon, bir defter, beş kurşunkalem, beş paket de Birinci koyup beklemeye başladı. "Hadi, gidiyoruz," dedikleri zaman, dakikasında hazır olacaktı böylece, ayrıntılarla zaman yitirmeyecekti. Gene aynı amaçla, yani ayrıntılarla zaman yitirmemek için, sözlerini ve davranışlarını da önceden belirledi: adamlar, her zaman yaptıkları gibi, evde suç kanıtları aramaya

kalktıkları zaman, hemen önlerine geçerek, “Durun beyler, boş yere evimin altını üstünü getirmeyin, aradığınızı size ben göstereyim: İşte Marx’lar, işte Lenin’ler, işte Nazım’lar, işte benim kendi şiirlerim ki hepsi de devrim şiirleridir; şurada da, eğer ilgilenirseniz, birkaç Rosa Luxemburg’la bir Gramsci var,” demeye karar verdi, sonra da bu sözleri kafasında öyle çok yineledi, en sonunda, gerçekten söyleyeceği dakikayı öyle çok düşledi ki, gelenler dünyanın en sert gestapoları da olsa, teklemeden söylemeyi becereceği kesindi. Ama, dosyası çok mu altlarda kalmıştı, Matrakçı Maruf’un söylediği gibi boyuna göre tabutluk mu bulamıyorlardı, doğma büyüme Üsküdarlı olduğundan kökünün dışarda olamayacağını mı sanıyorlardı, yoksa şu eski Peygamber/Rahmi Sönmez ikiliği onları da mı yanıltıyordu, neydi, gelmiyorlardı bir türlü.

Gene de valizini boşaltmadı Peygamber, çünkü yeni bir tutuklama düzeni başlamıştı: ikide bir sokağa çıkma yasakları konularak evler didik didik aranıyor, yasaklanmış yayın bulunduran, hatta, tek yasak yayın bulundurmasa bile, evde bulundurduğu kitap sayısı evi aramaya gelenin kafasındaki ölçüyü aşan kişiler kesinlikle götürülüyordu. Ne var ki, bunca insan her sokağa çıkma yasağında kilo kilo kitap yakarken, onun Marx’ları ve Nazım’ları kitaplığın en görünür yerinde durmasına, evinin de Fehmi Gülmez’in çabalarıyla dikilmiş lüks yapılar arasında daha çok bir proleter konutu görünümü sunmasına karşın, arama günlerinde sokağına uğrayan bile olmadı. Yeni yönetimin sakallıları gücül düzen düşmanları saydığını öğrendi, hemen sakal bıraktı, ama, uzun boyuyla herkesin içinde seçilmesine karşın, hiçbir zaman, hiçbir polis başını çevirip de suratına bakmadı. “Anlayamıyorum, anlayamıyorum!” diye söylendi durdu Peygamber: bu “çarpık düzen” içinde anamalın emeği, kenterin proleteri ezmesini marksçı kuram eytişimsel olarak çok güzel açıklıyordu, ama savcısıyla polisinin karşıtlarıyla savaşma biçimindeki tutarsızlığını anlamaya da, bağışlamaya da olanak yoktu. Bir gün, okul dönüşü, gülmekten gözleri yaşararak, Nazım son yapılan genel aramada kimliği yok diye karakola götürülen on günlük bebeğin öyküsünü anlatınca, Peygamber nerdeyse ağlayacaktı, dinlediğinin yalnızca bir öykü olabileceğini usuna bile getirmeden, “Anladım, anladım: bu yıkılası düzende mantık diye bir şey yok,” diye söylendi, odasına gitti, tutuklanma çantasını ağır ağır boşalttı.

Peygamber yıkılası olarak nitelediği düzenin solcuları tutuklama konusundaki tutarsızlığını da anlamadığı her şeye uyguladığı açıklamayla: devrim öncesinin yıkılış mantığıyla açıkladı; ancak, baskı düzeni gevşeyip de ortalık birdenbire bu baskıyı anlatan anılarla, şiirlerle, romanlarla dolunca, genel coşku içinde, baskının kurbanı olmanın gerçek anlamını daha iyi kavramaya başladı. Hapisaneyi arkadaşların yazgısının paylaşıldığı, bir oranda da, baskıcılara nerdeyse olumlu bir işlev yükleyen, benimsenmesi güç bir zorlamayla, ozanlığın onaylandığı bir yer olarak görmüştü hep, ama, baskı sonrasının şiirlerini, romanlarını, anılarını birbiri ardından, içer gibi okumaya başlayınca, aynı zamanda her sanatçı için geçilmesi zorunlu bir köprü olduğunu sezinledi; sonra, daha yöntemli bir biçimde, devrimciliğin söylensel dönemlerine doğru gittikçe, sezgisi tam bir kesinliğe dönüştü: mahpusluk “zor zanaat”tı, ama yeri doldurulmaz bir yetişim mucizesi olduğu da kuşku götürmezdi; en azından mucizeyi yaşamış olanlar böyle söylüyorlardı: onlara göre, bunun için iyi kötü bir sanat deneyimi bulunmak, hatta içeriye 141-142’den girmiş olmak bile gerekmiyor, ustaya “çırak durmak” yetiyordu: ne defter, ne kalem, ne kâğıt, ne kitap, volta sırasında anlatılıyordu dersler, birinci gün “diyalektik felsefe”, ikinci gün “sosyoloji”, üçüncü gün “ekonomi politik”, usta anlatıyor, çırak yineliyordu, “Şimdi de şunu yinele,” diyordu usta: “Ben büyük ozanım, sen de büyük ressam”, çırak bunu da yineliyor ve üç derste köy delikanlısı büyük ressam, sıradan gazeteci büyük romancı olabiliyordu. Sıfırdan başlayanların durumu bu olunca, bu ayrıcalıklı uzama belli birikimlerle gelenlerin nerelere dek gidebileceklerini düşünmek bile baş döndürücü bir şeydi. Peygamber faşistlerin, bilerek ya da bilmeden, en büyük kötülüğü kendisine yaptıklarını düşünüyor, hiç içeri alınmamış sanatçılar konusunda olumlu bir görüş öne sürülünce, devrimci yazarların “Kimmiş bunlar, hapislerde yatmışlar da biz mi bilmiyoruz?” diye haykırmalarını haklı bulmaya başlıyordu.

Peygamber bir adım daha attı o zaman: o güne dek sık sık yaptığı gibi kendi yazgısından yakınmak yerine, devrimin ve şiirin gerçek özünü kavramak, bunun sonucu olarak da devrimci ozanlar konusunda sağlıklı yargılara varabilmek amacıyla, başta Nazım’ın hapishane şiirleri ve hapishane mektupları, Nazım’ın Bursa hapishanesindeki yaşamı konusunda yazılmış anı ve incelemeler olmak üzere, devrimci ozanların tutukluluk serüvenleri konusunda ne bulursa okumaya girişti. Daha sonra, bununla da

yetinmedi, devrimci Türk şiirine ozan olarak yeterince sağlayamadığını düşündüğü katkıyı incelemeci olarak sağlamaya karar vererek hapse girmiş ozanların eksiksiz bir abecesel dizelgesini çıkarmaya, her ozanın tutuklanma sayısını, yattığı cezaevlerinin adlarını, giriş ve çıkış tarihlerini, tutukluluk dönemlerinde yazdığı yapıtları belirlemeye, olağandışı bir gözüpeklikle ve ilerde gerekli karşılaştırmaları yapıp gerekli sonuçları çıkarmak üzere, her ozanın toplam tutukluluk süresini kesin bir biçimde güne ve saate dökmeye girişti. Bu amaçla, uzun süre, her iki-üç günde bir Sahaflar Çarşısı'na taşındı, nerdeyse bütün emeklilik aylığını eski, yeni kitap ve dergilere yatırdı; yeni aldıkları eski aldıklarına eklenince, belki de ülkenin en zengin sol kitaplığını oluşturdu. Bu nedenle, kitap ve dergilerin büyük çoğunluğunu kendisine satmış olan kitapçı dostu bu kitaplığı satın almanın büyük bir yatırım olacağını düşünmeye başladı, Peygamber'in Sahaflar'a her gelişinde biraz daha yükselen fiyatlar önerdi. Söylemek bile fazla, Peygamber oralı bile olmadı. Öte yandan, çoğu kez yıkanmayı, giyinmeyi, karnını doyurmayı bile unutarak bu işe kendini öyle bir kaptırdı, kitapları, dergileri, gazete kesiklerini, özenle hazırlanmış çizelgeleri bütün eve öyle bir dağıttı ki, genellikle her şeyine burun kıvıran Nazım bile ilgisizliğinden sıyrıldı: her sabah, sokağa çıkmadan, kimin tutukluluk süresini araştırdığını, her akşam da ulaştığı sonucu sordu. Peygamber de, hemen her zaman, üstün belleğinin ve uzun bankacılık deneyiminin yardımıyla, kâğıda bile bakmadan, kesin rakamı söyledi.

Peygamber, "hapislerde yatmış" ozanları bu denli önemsemekle ozan olarak kendini yadsımış oluyordu bir bakıma, ama bundan yakındığı yoktu, hatta, yazdıklarının değerinden kuşkulu olmakla birlikte, onların aracılığıyla ozanlığını yeniden buldu: okuya okuya, düşleye düşleye, voltalar, koğuşlar, ranzalar, tabutluklar, meydancılar, gardiyanlar, bitler ve tahtakuruları kafasında öylesine somutlaştı ki, hem bütün bu ozanlarla özdeşleştiğini duydu, hem de birinci kişi ağzından yüzlerce mahpusluk ve işkence şiiri yazdı. Hiç kuşkusuz, yıllar önce, Feride'nin isteği üzerine, yaşamından çıkardığı biricik şiirleri yırttıktan sonra, yaşanmak yerine kulaktan öğrenilmiş bir kuramı örneklendiren şiirler yazdığı gibi, şimdi de şiirlerinde kitaplardan çıkarılan olay ve acıları dile getirdiği, dolayısıyla bir kez daha yapayın sınırları içinde kaldığı söylenebilirdi; aynı biçimde, yaşanmaya değer biricik yaşam örnekçesini Feride'yle paylaştığı iki buçuk yıllık sürede, yani geçmişte bulduğu gibi, şimdi de devrimci kavganın özünü

yaşamadığı bir geçmişte aradığı söylenebilirdi. Ancak, şimdi bunları elinde bulunduran Fehmi Gülmez'e bakılırsa, bu şiirler hem bütün ozanlık yaşamı boyunca Peygamber'in yazdıklarının, hem de, Nazım'ınkiler dışında, son elli yıl içinde yazılmış bütün zindan şiirlerinin en güzelleriydi. Ayrıca, gene Fehmi Gülmez'e göre, tutukluluk serüvenlerine daldığı ozanlarla iyice özdeşleşerek onların acı ve umutlarını bütün yoğunluklarıyla yeniden yaşadığından, dile getirdiği duygu ve gözlemlerin yapaylığından sözetmek yanlış olurdu. Şu var ki, tutuklu ozanlarla bu denli özdeşleştikten sonra, kendi kişisel yaşamı bulanıklaştıkça bulanıklaştı, daha doğrusu, özellikle çalışmasının araştırma evresini tamamlayıp da ikide bir Sahaflar'daki kitapçı dostuna gitmek üzere karşıya geçme zorunluluğundan kurtulunca, bir tür tutuklu yaşamı olup çıktı. Nazım bile gördü bunu, kahkahalarla gülerek, "Büyükbaba, en sonunda sen de altın bileziği taktın koluna, tam bir müebbet oldun, hem de kendi zindanını kendin kurdun," dedi. Sonra, hiç değilse zaman zaman, kendini gerçekten bir tutuklu, evini gerçekten bir zindan olarak görmesinden kuşkulandı, davranışlarını biraz alay, biraz da kaygıyla izlemeye başladı. Kesin bir karara varamadı: yüzlere ve nesnelere derin bir yanılsamanın ardından bakarak bakkal çırağını gardiyan, kendisini meydancı, yattığı geniş ve aydınlık odayı dar ve karanlık bir cezaevi hücresi olarak görmese bile, en azından devindiği uzamın kısıtlılığıyla bir tutuklu yaşamı sürmeye başladığı açıktı: karısının mezarına gittiği günler dışında, dışarı çıktığı yok gibiydi.

Yavaş yavaş dışarıyla ilgili her türlü işi Nazım'a bıraktı: akşam okuldan dönerken alışverişi Nazım yaptı, Zarife' den kalan daire ve dükkânların kirasını Nazım topladı. Peygamber'in zorunlu olmadıkça hiçbir şey istemediğini, hiçbir zaman hesap sormadığını görünce de avcunda toplanan gücü bildiği gibi kullandı: küçük ve bakımsız bile olsa, bahçeli bir ahşap ev insanlara çok daha çekici görünmeye başladığından, annesi gibi ev değiştirme tutkusuna kapılmadı, ama nerdeyse her on beş günde bir yeni bir kılıkla geldi, evde ne pişirilmesini istiyorsa, ona göre alışveriş yaptı; büyükbabasının bu işleri pek beceremediğini düşünerek temizlik yapıp yemek hazırlamak üzere haftada üç sabah eve gelecek bir hamarat kadın buldu; Marlboro' ya başladı; "Büyükbaba, bundan böyle Birinci almayacağım sana, Samsun içeceksin: hem çok zor bulunuyor, hem de hamalların bile filtreli sigara içtikleri bir zamanda bakkaldan Birinci istemekten utanıyorum," diyerek Peygamber'in sigarasını değiştirmeye dek

götürdü işi; eve kocaman bir televizyon getirip böyle bir aygıtı ilk kez gören büyükbabasının şaşkın gözleri önünde çalıştırdı, sonra gevrek gevrek güldü, “Müebbetliği seçerek dünyadan el çeker misin, ben de o dünyayı geri getiririm. Otur da biraz bak, çok seveceksin, sevmesen de alışacaksın. Ayrıca Avrupa’ da her müebbedin odasında bir televizyon varmış,” dedi. Peygamber, şaşırtıcı bir edilgenlikle, her konuda olduğu gibi bu konuda da torununa boyun eğdi, ilk günlerde yalnızca haberleri dinleyip başka izlencelere geçilince horgörüyle yüzünü buruşturarak kapatmasına karşın, yavaş yavaş televizyona da alıştı: birçok akşam, sekizden on ikiye değin, tanıtımından dizi filmine, ne gösterildiyse, hepsini izledi, karşısında devinip konuşan insan görüntüleriyle söyleşime girişerek sorular sorup yanıtlar verdiği bile oldu.

Ama, bir gece, sürükleyici bir filmin orta yerinde, birdenbire, Kızılderililere karşı Amerikan kovboylarını tuttuğunu ayrımsayarak ürperdi, son günlerde edindiği kendi kendine konuşma alışkanlığıyla, “Allah Allah! Bana ne oluyor böyle!” diye mırıldandı. Kalktı, aygıtı kapattı, babasının büyük koltuğuna oturdu, gözlerini tavanda kırılıp kırılıp bütünlenen, incecik bir ışık çizgisine dikti, “Anlayamıyorum, bana ne oluyor, anlayamıyorum,” diye söylendi. Tam bu sırada, ortalık ışığa keserken, kulakları sağır eden bir korkunç motor gürültüsü içinde, koca ev zangır zangır titredi. Peygamber korkuyla yerinden fırlayarak pencereye koştu, sokak lambasının altında parıl parıl parlayan, uzun burunlu bir kırmızı arabadan, sırtında kot montu, bacaklarında kot pantolonu, boynunda mor fularıyla, dünyanın en doğal, en gündelik işini yapar gibi, Nazım’ın ağır ağır inip kapısını kilitlediğini gördü, şaşırıp kaldı. Nazım elinde arabanın anahtarlarını sallayarak içeriye girip lambaları yaktığı zaman, o hâlâ pencereden arabaya bakıyordu, ama ışık yanar yanmaz geriye döndü:

“Bu araba nerden çıktı?” diye sordu.

Nazım gülümsedi, elindeki anahtarları yukarı doğru kaldırıp şıkırdattı, gözlerini büyükbabasının gözlerine dikti:

“Satınaldım. Yoksa beğenmedin mi?” dedi.

Peygamber, utanmış gibi, gözlerini torununun gözlerinden kaçırmaya çalıştı:

“Ben arabadan anlamam,” diye yanıtladı. “Ama araba almaya neden gerek duydun, anlayamadım,” diye ekledi.

“Büyükbaba, vallahi çok kıyaksın!” dedi Nazım, bir kahkaha attı. “Neden gerek duyacağım? Araba her çağdaş insan için bir gereksinim. Ben de bugüne bugün iki yıllık mimarlık öğrencisiyim.” Durdu, büyükbabasına baktı, gözlerini hep önüne diktiğini görünce, içlenmiş gibi gülümsedi. “Büyükbaba, ben bu olayı ıslatmak istiyorum: Mustang’imize atlayıp güzel bir lokantaya mı gideriz, yoksa evde mi kafayı çekeriz?” diye sordu. Peygamber’in mırıldandığı yanıttan çok, yüzünde beliren anlatımdan, hiçbir yere gitmek istemediğini anlayınca da “Oldu, tamam, sen otur, sofrayı ben hazırlayacağım,” dedi.

Nazım’ın sofra hazırlaması da, büyükbabasıyla bir “olay”ı ıslatmaya kalkması da ıslatmak istediği “olay” gibi olağandışı bir şeydi. Ama “olay” kendisini çok mutlu ettiğinden olacak, yemekleri ısıttı, sofrayı çiçek gibi donattı, Peygamber’in karşısına oturup “Hadi, büyükbaba, şerefe!” diyerek kadehini kadehine vurdu, sonra, her “Hadi!” deyişinde kadehini başına dikmekle birlikte, onun oldukça sessiz ve durgun olduğunu görünce, alışkanlığını bir kez daha bozarak uzun bir konuşmaya girişti, bu arabayı getirtebilmek için ne çok uğraştığını, bugün nerdeyse herkesin Avrupa arabalarını yeğlemesine karşın kendisinin neden Amerikan arabalarını sevdiğini, Amerikan arabaları içinde de neden Mustang’i yeğlediğini anlattı uzun uzun, Mustang’in gücünü, hızını, güzelliğini övdü. Peygamber bilmediği bir dil konuşan bir yabancıyı dinler gibi dinliyordu, verilen ayrıntılardan hiçbir şey anlamıyor, anlamadığı için de söze karışmıyordu. Ama torunu televizyonda izlediği Amerikan filmlerinde de Mustang arabalarla çok karşılaşmış olması gerektiğini söyleyince, birdenbire sözünü keserek sık sık kafasına takılan sorunlardan birini açtı ona: kızmadan, sesini yükseltmeden, önce annesini, sonra kendisini komünist ilkelere göre yetiştirmek için bunca yıl elinden geleni yapmış olmasına karşın, annesinin küçücük oğlunu bırakıp bir zenciyle Amerika’ya kaçmasını, kendisinin de bir Amerika hayranı olup çıkmasını bir türlü açıklayamadığını söyledi, bu konuda da bir görüşü olup olmadığını sordu. Nazım sorudaki iğnelemeyi sezdi, ama alınmadı, bir an, başparmaklarını elmacıkkemiklerinin uçlarına, öteki parmaklarını alnına bastırıp düşündü, sonra gülümsemeye başladı.

“Büyükbaba, senin anneme ve bana öğrettiğin komünizmin dört dörtlük bir Amerikan düşü olabileceğini hiç düşündün mü?” diye sordu.

“Saçmalama! Benim tepemi attırma!” diye gürledi Peygamber, önündeki her şeyi yerlere fırlatmamak için zor tuttu kendini.

Nazım'ın annesi Zarife'yle evlenmedikleri için evi bırakacağını ya da Nazım'ı burda bırakıp zenci çavuşla Amerika'ya gitmeye karar verdiğini bildirdiği zaman da ancak bu kadar kızmıştı, ama Nazım gene gülümsedi.

"Saçmalamıyorum, büyükbaba," dedi. "Yetmiş yedi katlı betonarme dağları, yetmiş yedi katlı yekpare camdan mağazalar, meşin kasketli, meşin ceketli kadınlar, saatte yüz altmış kilometre hızla giderken öpüşmenin güzelliği... Bütün bunlar Amerikan düşü değil de nedir?..."

"Saçmalama dedim sana! Bunlar hep Nazım'ın sözcükleri!" diye bağırdı Peygamber.

Nazım gene sinirlenmedi.

"Ben de Whitman'ın *Çimen Yaprakları*'nın sözcükleri demedim," diye yanıtladı, sonra kalktı, yalpalaya yalpalaya gelip yanına dikildi, anlayışla omzunu okşadı.

Peygamber gene sinirlenerek elini tutup itti.

Sonraki günlerde de kırmızı Mustang'in evin önünde döşeme taşlarını testereyle biçercesine durduğu ya da kalktığı her seferde torununun bu aykırı gözlemini anımsayarak suratını astı. Mustang'in gümbürtüsüyle yerinden fırladığı eylül akşamından Mujik Necmi'nin ölümünü öğrendiği aralık gününe değin torunuyla nerdeyse hiç konuşmadı.

Gazetelerin ölüm duyurularına hiç bakmazdı; o gün, sıkıntıdan, *Cumhuriyet*'in her sayfasını yöntemle tarayacağı tuttuğu için, dolayısıyla bir rastlantı sonucu gördü Mujik Necmi'nin ölüm duyurusunu. Gazete elinden düştü, gözleri yaşlarla doldu:

"O mükemmel bir kafa
mükemmel bir yürek,
yumruklarıyla erkek
gözleriyle çocuktu.
Hudutsuz ve Allahsız bir baştı o.
Yoldaştı o.."

diye mırıldandı, "toplam bin dokuz yüz on yedi gün yatmıştı." Kitaplıktan Mujik Necmi'nin iki şiir kitabından birini çekti, arada bir gözlerini kurulayarak baştan sona okudu. Daha bu kitabın yayımlanmadığı mutlu

dönemi, gece gündüz devrim ve şiir konuştukları coşku günlerini anımsadı. Anılarını daha da belirginleştirmek için iki tozlu ayakkabı kutusundaki irili ufaklı gençlik fotoğraflarını halının üstüne boşalttı, en azından yüzde doksanında Feride'nin hâlâ ışıl ışıl gülümsediği bu sararmış fotoğraflar arasında Mujik Necmi'nin de bulunduklarını ayırmaya girişti. Bu işe öylesine daldı ki, Mustang'in çığlık çığlığa sokağa girişini de, Nazım'ın tepesine dikilip kendisini izleyişini de ayrımsamadı. Ama, bir süre sonra, Nazım yanına çömelip ne yaptığını sorunca, dostunun ölümü bütün kırgınlıkların üstünden bir sünger geçirmişçesine, ayırdığı fotoğrafları gösterdi ona, Mujik Necmi'nin dostluğundan, yaşamından, şiirlerinden sözetti. Nazım bu beklenmedik açılış karşısında bayağı duygulandı, eski alışkanlığının tersine, sonuna dek dinledi; Peygamber Mujik Necmi'nin cenazesine gitmek istediğini, ama cenazenin ta Şişli camisinden kalktığını, İstanbul'da, Taksim'in ötelerinde, Şişli diye bir semt bulunduğunu çocukluğundan beri bilmekle birlikte, bu semte nasıl gideceğini bilemediğini söyleyince, duygululuğu içliliğe dönüştü, bir çocuğu okşar gibi, anlayışla omzunu okşadı.

"Hiç dert değil, büyükbaba, arabayla atarım ben seni Şişli camisine," dedi.

Peygamber şaşkın şaşkın yüzüne baktı.

"Arabayla mı? Nasıl?" diye kekeledi.

"Nasıl olacak? Köprüden."

"Köprüden mi? Alay mı ediyorsun benimle? Sen ne köprüsünden sözediyorsun?"

Nazım, bütün içliliğine karşın, kahkahasını tutamadı, sonra, bir kez daha, anlayışla omzunu okşadı:

"Harikasın, büyükbaba, gerçekten harikasın!" dedi. "Boğaz köprüsü yapılalı altı yıl oldu, üstelik yatak odanın penceresinden başını uzatsan görürsün, ama altı yıldır hiç üstünden geçmedin, hatta varlığından bile haberin yok!"

"Hayır, varlığından haberim var," dedi Peygamber.

Varlığından haberi vardı, yüz kez de görmüştü belki, üzerinden art arda, irili ufaklı araçlar geçtiğini de her zaman ayrımsamıştı, ama, kendi alışkanlıklarının dışında kaldığından, işlevini hiç usuna getirmemişti. Ertesi gün, ilk kez bindiği Mustang'in içinde, ilk kez üzerinden geçerken de ne bu işlevin boyutlarını tasarlamaya, ne belirgin özelliklerini saptamaya çalıştı:

Nazım'ın korkunç hızı buna izin vermiyordu, hem de her şeyden çok, Mujik Necmi, Şişli camisi ve burada karşılaşacağı eski dostlar karıştırıyordu Peygamber'in kafasını.

Camide, birkaç cenaze birden kalktığı için, Mujik Necmi'yi uğurlamaya çok insan gelip gelmediğini bilemedi, birtakım tanıdık yüzler gördü yalnız, kimileriyle eskiden karşılaşmıştı, kimilerini dergilerdeki fotoğraflarından tanıdı. Ancak ne berikiler arasında yanına yaklaşan oldu, ne ötekiler arasında; hatta, hâlâ bir ajan provokatör olduğunu düşündüklerinden olacak, kendi kuşağından birkaç sanatçının gözlerini kendisinden kaçırdıklarını ayrımsar gibi oldu. Ama birden güçlü bir el indi omzuna, sonra da tanıdık bir ses, "Vay, Peygamber, sen de bu dünyada dolaşır mıydın?" dedi. Döndü, yaşlılık yüzünü gene fotoğraflardan tanıdığı ünlü bir romancının, kolları açık, kendisine gülümsediğini gördü, birdenbire, hiçbir şey düşünmeden, bu açık kollara attı kendini, hıçkırmaya başladı. Romancı, Peygamber'in yalnızca Mujik Necmi'ye ağladığını sandı, "Biliyorum, onu çok severdin, ama onurlu bir yaşam sürdü, toplam beş yıl yattı," dedi, sonra, bu içli dışlılıktan rahatsız olmuş gibi, "Hadi, başın sağ olsun, gene görüşürüz," diyerek uzaklaştı. Peygamber, çevresini saran gençlerden birinin kendisini gösterip "Kim bu yakışıklı?" diye sorduğunu, onun da gülümseyerek, "Ha, o mu? Bilmiyor musun? Peygamber! Eski kulağı kesiklerden," diye yanıtladığını işitti. Romancının ne demek isteğini çıkarmaya çalışırken, bir başka tanıdık dikildi karşısına, bir zamanlar kendisi gibi şiir yazmış, gene kendisi gibi unutulmuş biriydi. "Vay, Peygamber, sen yaşıyor muydun?" dedi, ayaklarının ucunda yükselerek yanaklarını öptü. Sonra koluna girdi. Birkaç gençle el sıkıştı, kendisini de tanıştırdı: "Peygamber, çok eski bir dost!" Peygamber Rahmi Sönmez'den bir kez daha koptu böylece. Sonra, hiç tanımadığı, yazınla bir ilgileri bulunduğunu da sanmadığı birkaç adam ve yüzleri ağlamaktan şişmiş iki yaşlı kadınla birlikte, gösterilen kırık dökük otobüse binerek mezarlığa dek gitti. Gittiğine de iyi ettiğini düşündü, çünkü uzakta duran iki kadın dışında, topu topu altı kişi vardı mezarın çevresinde. Hiç böyle bir alışkanlığı bulunmamasına karşın, cesedin indirilmesine yardım etti, Mujik Necmi'nin üstüne en çok toprağı da kendisi attı. En sonunda, hoca "El fatiha!" deyince, herkes gibi avuçlarını göğe açtı, ama, herkes fatiha okurken, o, içinden, Mujik Necmi'nin öldüğünü okuduğu zaman usuna gelen dizeleri yineledi, sonra, sanki bu dizeleri yüksek sesle okumuş gibi, yanındaki kasketli

delikanlıya doğru eğilerek, “Benim fatiham budur,” dedi. Delikanlı, sözüne yanıt vermeye gönül indirmeden, dik dik bakmakla yetindi. Peygamber horgörüyü sezdiyse de kızmadı: Mujik Necmi’nin üzerine atılan kürek kürek toprağın yarattığı soğuk ve ağır kedere karşın, nicedir hiç duymadığı bir esenlik, nerdeyse bir mutluluk duygusu vardı içinde; bu da, öyle anlaşılıyordu ki, kendini eski ortamında bulmaktan, eksik bir biçimde bile olsa, Mujik Necmi’nin tabutu başında, eski dostlarla kaynaşmış olmaktan geliyordu.

Bu esenlik duygusunun sonucu olarak, Peygamber’in yaşamında yeni bir evre başladı: bundan sonra, tutuklanmış ozanlar dizelgesinde bulunsun bulunmasın, kendi kuşağından olsun olmasın, hiçbir ozanın cenazesini kaçırmadı; sonra, halkayı daha da genişleterek, işine ya da evine giderken çapraz ateşe tutulan yazar ve profesörlerin, adı karşı-devrimciye çıkmamış her yazarın, her ressamın, her oyuncunun, hatta yazın çevreleriyle az çok ilişkisi bulunan her profesörün cenazesine katılarak eski çevresiyle yeniden kaynaştı. Hiç kuşkusuz, tam bir kaynaşma denilemezdi buna: hep cami avluları ve mezarlıklarla sınırlı kalması bir yana, sakat bir kol, kırık bir burun, sökülmüş bir tırnak göstererek “Bu da bana faşizmin küçük bir armağanı,” diyemediği için, “Ben ozan Rahmi Sönmez’im” de diyemiyor, devrimci ozanların dünyasına hep yabancı kalıyordu, ama, yabancı mabancı, hiç değilse giriyordu bu dünyaya, insanlarına sürtünüyordu. Daha önemlisi, onları da varlığına alıştırmıştı: bütün cenazelerde, genç-yaşlı ayrımı yapmadan, bütün yazar ve ozanlara sevilen birini yitirmenin acısıyla gene sevilen birini yeniden görmenin sevinci arasında bocalayan titrek bir gülümsemeyle yaklaşarak başsağlığı diliyor, r’leri ğ’ye dönüştüren, hafiften çocuksu sesiyle, “Geleceği göğemeden gidiyoğ,” diye söyleniyor, sözleri yanıtsız da bırakılsa, ölümün getirdiği içli dışlılık içinde herkese sigara tutuyor, “Göğüyoğsun, biz de Samsun’da kağağ kıldık,” dedikten sonra, hiç içeri alınmamış, sıradan bir kişi olarak insanları daha fazla oyalamayı göze alamadığından, daha Samsun’unu yarılamadan, “Gene göğüşüğüz, sağolsun büyükleğimiz,” diye mırıldanarak, aynı edimleri ve aynı sözcükleri yinelemek üzere, başka topluluklara doğru ilerliyordu. Bir de, uğurlamaya geldiği kişi kendi kuşağından bir ozan ya da yazar olunca, en az yüzde doksanlık bir olasılıkla, değişmez edimlerine bir yenisini ekleyerek, dudaklarında hep aynı kararsız gülümseme, cüzdanından sararmış bir fotoğraf çıkarıyor, “Bakın bakalım, şu delikanlılağı tanıyabilecek misiniz?”

diyordu. Çevresindekiler de alıp bakıyorlardı ister istemez: beş-on adım ötelerindeki tabutun içinde yatan adamın torunu yaşında, gür saçlı, kocaman yakalı, incecik kravatlı bir genç adamın üç aşağı beş yukarı kendisi gibi giyinmiş, ama olmayacak gibi yakışıklı, genç ve sakalsız bir Peygamber'in yanında gülümsediğini görerek bir tuhaf oluyorlardı. Ne var ki, Peygamber'i Rahmi Sönmez'le birleştirerek ozanlar dünyasına yeniden katılmasını sağlamak şöyle dursun, Peygamber/Rahmi Sönmez bölünmesine yeni bir bölünme daha ekliyordu bu fotoğraflar: üzerlerindeki yakışıklı genç adamla cami avlusundaki ak sakallı adam arasındaki bölünmeyi. Bölünmeyi karşıtına dönüştürmek için küçücük bir çaba yeterdi belki, ama yıkılmış bir kentin üzerine kurulmuş yeni bir kentin insanları bastıkları toprakların altında bir zamanlar başka bir kent bulunduğunu uslarına getirmeden yaşadıkları gibi, Peygamber'in uzattığı fotoğraflara bakanlar da bu sararmış görüntülerin özdeksel düzeyini aşamıyorlardı.

Doğrusunu söylemek gerekirse, bu satırların yazarlarından biri de kuşağının bütün yazar ve ozanlarının yanılgısına kapılmıştı, kimi acımasız kişilerin Garipçi'lerle karşıtlaştırarak "Gariban kuşağı" diye adlandırdıkları Kırk Kuşağı'nın en silik ozanları bile, şöyle böyle kırk yıllık bir gecikmeyle, birer Isidore Ducasse parıltısıyla yıldızlaşırken, Peygamber'in de onlar gibi bir ozan olabileceğini usuna getirmiyor, sanatçılarla senli benli konuşmayı, onların dostuymuş gibi görünmeyi onur sayan bir yazın hastası, bir yaşlı kaçık olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle, çok uzun bir süre, gerçek adını öğrenmeye bile çalışmamıştı. İlk işitildiğinde insanı şaşırtan takma adını da nedense İsa'yı düşündürten seyrek sakallarına, kimi zaman nerdeyse omuzlarına inen dümdüz ve ak saçlarına, uzun, zayıf yüzünün gerçekten garip bir uzaklık ve arılık havasında yüzen, güzel ve soylu çizgilerine, ince, uzun, uyumlu bedenine bağlamakla yetinmişti. Böylece, birçokları gibi o da, değişmez bir görünüşle üç beş tümceye indirgemişti Peygamber'i. Oysa onun bu görüntüyü fazlasıyla aştığını anlamak için o üç-beş tümcenin üstünü azıcık kazımak bile yeterdi.

Hiç kuşkusuz, biraz yaşlılığın, biraz da yıllanmış saplantıların etkisiyle aynı durumlarda hep aynı sözleri yinelemesi gibi yinelediği sözler de karşısındakileri gülümsetecek nitelikteydi, örneğin ölmüş birinin ardından "Geleceği göremeden gitti," demek ilk bakışta bir La Palisse gerçeğini dile getirmekten başka bir şey değildi. Ne var ki, Peygamber'in düşüncesinde, geleceği göremeden gitmek, bir gün sonra doğacak oğlunu kucağına

alamadan, bir hafta sonra gelin olacak kızının düğününde bulunamadan ölmek gibi bir şeydi, çünkü onun sözlüğünde "gelecek" proletarya diktatörlüğüydü, proletarya diktatörlüğünü görmekse sanatçının en doğal hakkıydı. "Göğüyoğsun, sonunda biz de Samsun'da kağağ kıldık," derken de aynı gelecek inancı yönlendirmekteydi Peygamber'i: son yıllarda, işçi, memur, kapıcı ve ozanların kapıldığı genel eğilime uyarak Birinci yerine Samsun içmesini mutlu geleceği çabuklaştırmak üzere gittikçe daha yoksul olması gereken emekçi sınıfın önlenmez ilerleyişinde küçük de olsa bir sapma olarak görüyor, ama kendi devrimci yaşamında tek ödünün Birinci'den Samsun'a geçmek olduğunu vurgulayarak bir bakıma bu yaşamın hesabını veriyordu. "Gene göğüşüğüz, sağolsun büyükleğimiz" sözüne gelince, bir minnet duygusunun değil, doğal bir hakkın çiğnenmesi karşısında sessiz ve derin bir başkaldırının anlatımıydı: bunca yıldır ödünsüz bir devrimci olarak yaşamış olmasına karşın, sanki kurulu düzenin sıradan öğelerindenmiş gibi, bir kez bile tutuklanmamış olması olsa olsa kenter sınıfına yön verenlerin kaba bir alayı olabilirdi; o da, işi yakınmaya götürmeden, çok ölçülü bir biçimde, alaya alayla karşılık veriyor, bu kaba çelişkide hiçbir payı bulunmadığını anıştırmak istiyordu.

Çelişkide payı bulunmadığına, ama ötekiler bu oyunu sürdürmeye kararlı göründüklerine göre, Peygamber şiir ve devrim evreninin dışında kalmaya yargılı olduğunu artık iyice biliyor, ama, Flaubert'in yaşamındaki sözcükler gibi, durgun yaşamında birer serüven niteliği taşıyan bu cenaze törenlerinin sağladığı avuntunun da yardımıyla, şimdi yazgısına daha kolay boyun eğiyor, hatta, kendisini bir anlamda "topraktan öğrenip kitapsız bilen"le özdeşleştirdiği için, bu yazgıya sıcak bir yorganın altına sokulan bir ağır hasta gibi yerleşiyordu. Gene de, bir eylül sabahı, paşalar bir kez daha yönetime el koyup da kent yollarındaki ağaçlar ve elektrik direkleri yarı bellerine dek kireçle sıvanmaya başlayınca, Peygamber de, bir kez daha, kavaklar pamuklamış da ardından kiraz gelecekmiş gibi umutlandı, tutuklu yaşamını çok yakından bilen bir devrimci olarak, küçük çantasını hemen o akşam hazırladı. Ancak umudunu çabuk yitirdi: yeni yönetim özellikle silahlı eylemlere girişmekle suçladığı gençlerin ardına düşüyor, arada bir yaşlılara ve orta yaşlılara da el attığı olsa bile, bunları yazar ve ozanlardan çok, birtakım dernek ve sendika üyeleri arasından seçiyor, çoğu yaşlı ve orta yaşlıları da tutuklayıp olağandışı yargıçlar önüne çıkarmak yerine, işinden uzaklaştırmakla yetiniyordu. Kolaylıkla kestirilebileceği gibi,

Peygamber büyük bir haksızlık olarak değerlendirdi bu tutumu, sorumluların bir tür hileye başvurarak gerçek devrimcilerin haklarını çiğnediklerini düşündü. Bu nedenle, hem düştüğü büyük haksızlık, hem de karşıdevrimciliğin en yüz kızartıcı biçimlerini kişileştirmesi yüzünden, yeni yönetimden tiksindiğini kesinlemesine karşın, yavaş yavaş, gerçekten şaşırtıcı bir sapmayla, yönetimin kendisinden çok karşısına aldıklarına kızmaya, “Bunlar onların ürünleri, biricik var olma nedenleri!” diyerek kovalayandan çok kaçanı, ezenden çok başkaldıranı suçlamaya başladı. Tıpkı yakalarından tutup içeri atanlar gibi kendisi de onlara verip veriştirdi durmadan. Özellikle akşamları, televizyon kitap, tüfek, tabanca, yazı makinesi ve mermilerden oluşturulmuş bir garip sofranın ardında, dayaktan, açlıktan, uykusuzluktan ya da korkudan anlamını ve canlığını yitirmiş, solgun ve sakallı delikanlı yüzlerini yansıttıkça, “Nedir bu, anlayamadım gitti, ne oluyor bu çocuklara?” diye homurdanıyor, bir zamanlar babasının sobacı dükkânında çekiç sallamış olması nedeniyle bir kez daha bir proleter olduğunu anımsayarak, “Proletarya dışında kim varsa, proletaryanın görevini yüklenmeye kalkıyor. Şimdi de öğrenciler çıktı! Proletaryayla ne ilgileri var? Emekte olmadıklarına göre, kavgada işleri ne? Saçma, saçma, her şey saçma!” diyordu.

Ona öyle geliyordu ki, bütün bu yanlışlar marksçı kuramın eksik bilinip yanlış yorumlanmasından, ya da faşistlerin bu bilinçsiz delikanlıları bile bile aldatmalarından kaynaklanıyor, öğrencilerin silahlarıyla birlikte yakalanan kitapları da bunu kanıtlıyordu: Balzac’ın *Vadideki Zambak*’ını ya da Zola’nın *Nana*’sını okuyarak marksçı olamazdı ki insan! Baskı yönetiminin her akşam tabanca, mermi ve elbombabaları arasında sergilemeyi görev saydığı yakalanmış kitaplar arasında Nazım’ın kitaplarına bile rastlanmadığına göre, bu kavruk delikanlılar nasıl marksçılık taslarlardı? İyiden iyiye sinirleniyordu Peygamber, “Değil köşe bucak kovalayıp içeri atmak, ayda bir milyon aylık da bağlasan, sosyalizmi getiremez bunlar: Marx’ın yapıtından haberleri bile yok!” diyordu. Sinirine dokunan bir başka şey, deneyim insana gerçek kişiliği zindan ve işkencenin kazandırdığını gösterirken, bu çocukların yakalanmaktan korkmaları, kimliklerini gizlemek için kod adları kullanmalarıydı. Televizyonda haberleri izlerken, bu iki sözcüğü her işitişinde, kod adları başkalarının yakalanışını değil de kendi yakalanışını önlüyormuş gibi tepesi atıyor, “Kod adıymış! Şu işe bak! Devrimcinin adı neyse odur! Bu adamlar vur kaç

savaşı yapıyorlar, hem proletarya adına savaşmaya kalkıyor, hem de utanmadan kod adı kullanıyorlar! Utanır insan!" diye söyleniyordu.

İşin ilginç yanı, Nazım da onun bu türlü ayrıntılara takmasına bozuluyor, "Elin serserilerinin kod adının kaygısı sana mı düştü? Takma kafana, ne bok yerlerse yesinler! Sen otur, rakını iç, kitabını oku, televizyonunu izle, şiirlerinle oyalan," diye susturuyordu onu; büyükbabası konuşmayı sürdürmeye kalkınca da "Anlıyorum, anlıyorum: kitaplarından çıkamıyorsun sen, çıkamadığın için de dağıtıyorsun; şöyle biraz gözlerini aç da çevrene bak diyeceğim ya artık çok geç: baksan da göremezsin ki: yaş yetmiş!" diye kesip atıyordu. Peygamber içini çekerek susuyordu o zaman: öyle anlaşılıyordu ki, bütün kenterler için olduğu gibi Nazım için de yaşlı insanlar bu dünyada fazladan yaşıyorlardı, değil toplum sorunları, hiçbir konuda düşünmeye, görüş bildirmeye hakları yoktu, hapse girmeye bile hakları yoktu. Bu yüzden olacak, Nazım kaç yıldır hiçbir işine karıştırmıyordu onu, dersleri konusunda bir soru soracak olsa, "İyidir, iyidir, sen benim işlerimi düşünme!" diyerek sözünü ağzına tıkıyordu. En azından şu parkalı çocukların yolunu seçerek kendini doğru ya da yanlış bir devrimci eyleme adamış olsaydı, hatta arada bir oturup bir şiir, bir roman, bir kuramsal kitap okusaydı, yaklaşımını onaylamasa bile horgörüsünü anlardı, ama nerde! Bazı bazı, kapıdan içeri girip kendisine doğru yürüdüğünü görünce, sanki o kendisine doğru gelmiyormuş da kendisi yıllar öncesinden bir boy aynasına doğru yürüyormuş gibi bir duyguya kapılıyordu ya benzerlik orada duruyordu: olmayacak gibi kaba ve duygusuzdu bu çocuk.

Son zamanlarda büsbütün değişmiş, büsbütün yılışık, büsbütün umursamaz bir insan olmuştu: insan düşüncesinin binlerce yıllık birikimini ve Marx'ın yapıtında somutlaşan büyük ereğini usuna bile getirmeden, Zarife'nin daire ve dükkânlarının kira parasını har vurup harman savurarak ağır bir tıraş losyonu ve deodorant kokusu içinde, gerek renkleri, gerekse biçimleriyle, erkek, hatta kadın giysilerinden çok, bir delinin düşlemlerini çağrıştıran, birbirinden tuhaf kılıklara bürünüyor, bu da yetmiyormuş gibi, bir kez olsun kendisinden izin almadan, kimi ilkokul çocukları, kimi eski zaman kadınları gibi giyinmiş, kiminin saçları cadı saçları gibi kabarıp dağılmış, kiminin saçları başına zamkla yapıştırılmış gibi dümdüz kız arkadaşlarını gece de kalmak üzere eve getiriyordu. Böylece, haftada en az üç akşam, yüzünde umursamaz bir gülümseme, yanında her biri bir başka

türlü giyinip bir başka türlü boyanan, ama arsızlık ve tuhaflıkta hiçbir zaman birbirini aratmayan sayısız kız arkadaşlarından birini koluna takıp paldır küldür içeriye dalıyor, dudaklarının ucuyla şöyle bir "Merhaba, büyükbaba!" dedikten sonra, kızla birlikte odasına kapanıyordu; sonra, daha Peygamber rakısını bile bitirmeden, sırtında Nazım'ın gülkurusu bornozu, ayaklarında Nazım'ın terlikleriyle, konuk kız kırıta kırıta önünden geçip banyoya giriyor, bir dakika sonra da sifonu çekiveriyordu.

Peygamber, sifonun her çekilişinde, sular tepesine boşalmış gibi yerinden sıçrıyor, "Bu kadarı da fazla!" diye söyleniyordu. Neyin bu kadarı? Bu yaşına gelinceye dek, nice kabalıklarla, nice densizliklerle karşılaşmıştı, ama şimdi onun için kabalığın ve densizliğin en somut imgesi son modaya göre giyinen, büyük bir olasılıkla da varlıklı kenter ailelerinden gelen bu birbirinden bakımlı kızların evinin banyosunda sifon çekmeleriydi. Hakçasını söylemek gerekirse, doğrudan bir kabalıkta bulunmuyorlardı hiçbir zaman, hatta Nazım'ın erkenden kalkıp fakülteye gittiği sabahlarda, kimileriyle kahvaltı etmek, oturup bir süre konuşmak zorunda kalınca, gerektiğinde saygılı davranmasını bildiklerini de görüyordu, ama, ne denli kibar davranırlarsa davransınlar, omuzlarına attıkları pahalı şallardan kimi zaman kalçalarının üstünde kalan, kimi zaman topuklarına dek inen eteklerine, ayak ayak üstüne atışlarından dumanlı bakışlarına dek, torunu gibi onların da her şeylerinden ürkütücü bir kabalık sızdığını sezinliyor, onlara bakarken ister istemez kendi gençliğini, yıllarca her türlü koşulda hep sırtlarında bulundukları için bedenin doğal bir uzantısı, yaşamın bir parçası olup çıkan, nerdeyse kendi başlarına birer kişilik oluşturdukları için her birinin kendi adı bulunan giysileri, Sarıkız'ı, Chopin'i, Mehmetçik'i anımsıyor, dumanlanan gözlerini silerken, "Feride'nin torunu! Nasıl olur, anlamaya olanak yok," diye mırıldanıyor, sonra, elinde olmadan, tarihin gidişine ters düşen bir yozlaşma olarak gördüğü şeye tutarlı bir açıklama ararken, Nazım Hikmet'in on dokuz yaş izlencesine gelerek

"24 saatta 24 saat Lenin
24 saat Marks,
24 saat Engels,
yüz dirhem kara ekmek,

20 ton kitap
20 dakika şey!..”

dizelerini bir kez daha yineledikten sonra, “Örneğin şu bizim Nazım dolabındaki gömleklerin ya da yatağına giren kızların sayısında kitap okumuş olsaydı, bir devrimci olmasa da bundan üstün bir insan olurdu,” diyerek içini çekiyor, yaşamlarında oranlar tersine döndüğü için, Nazım’ın ve bütün benzerlerinin hep kaba kalmaya yargılı olduklarını düşünüyordu: Lenin, Marx, Engels, kuram, şiir, roman, kitabı yaşamlarından attıkları için kabalıktan kurtulamıyor, dört-beş adım ötesinde bedensel açlıklarını giderdikten sonra, varlığından rahatsız olmak şöyle dursun, kendilerinden başka hiç kimsenin üstesinden gelemeyeceği bir iş başarmış da göstermek istermiş gibi, göğüslerini gere gere önünden geçiyor, banyoya girip sifonu çekiveriyorlardı.

Bir kış gecesi, üçlere, dörtlere değin, tuvalette saat başı sifon çekilirken, Peygamber bu karamsar düşüncelerle boğuşarak yatağında uzun süre bir o yana bir bu yana dönüp durdu. Ortalık ağarmaya başladıktan sonra da, Nazım’ la arkadaşının bütün yaşamı alaya alır gibi görünen umursamaz yüzleriyle karşılaşmamak, kahkahalarını işitmemek için, alışkanlıklarını bozarak, erkenden, kahvaltı bile etmeden sokağa atmak istedi kendini. Ama, sırtında mavi çizgili pijaması, ayaklarında terlikleri, yüzünü yıkayıp da tuvaletten çıkınca, göğüsleri yarı yarıya açık, saçları başından yirmi santim yukarda, sarışın bir genç kızla burun buruna geldi, başını önüne eğdi, özür dileyip odasına gitmek istedi. Kız birden yolunu kesti, “Dur bakalım, dur bakalım, öyle hemen kaçmaca yok! Sana bir bakayım,” dedi, sabahlığının iyice açılıp çıplak bedeninin ortaya çıkmasına kulak bile asmadan, ellerini tuttu, otuz iki dişi dışarıda, anlaşılmaz bir sevinçle gülümseyerek, “Ama, ama... ama sen torunundan da yakışıklısın!” diye kekeledi, sonra, Peygamber ellerini kurtarıp bir an önce odasına dönmeye çalışırken, “Evde yalnızız, biliyor musun?” diye ekledi.

Peygamber şaşırdı.

“Nasıl olur? Nazım çıktı mı? Bugün pazar değil miydi?” diye sordu.

“Evet, pazar, ama sabahın beşinde, karanlıkta çıkıp gitti,” dedi kız. “Nazım bu, ne yapacağı belli mi olur ki?”

Peygamber, hiç düşünmeden,

“Doğru, onun işleri belli olmaz,” diye onayladı, bu kızdan kurtulmaktan başka bir şey düşünmüyordu. “Bu sabah ben de erken çıkmak zorundayım, izninizle!” diyerek ellerini kurtardı, hemen odasına girip kapısını kapattı.

Giyinip çıktığı zaman, sarışın kız sere serpe babasının koltuğunda oturuyordu.

“Kahvaltı hazırlayayım mı?” diye sordu.

“Hayır, teşekkür ederim, erken çıkmak zorundayım,” dedi Peygamber. “Ama siz kendinize hazırlayabilirsiniz.”

“Yok, hayır, ben de hemen kaçacağım,” dedi kız. “Bu buz gibi şubat sabahında sokaklara dökülecek ne varsa...”

Peygamber yanıt vermedi, ama sokak kapısını açıp da buz gibi ayazı yüzünde duyunca, o da aynı soruyu sordu kendine, Nazım gittiğine, kız da birazdan çıkacağını söylediğine göre, sobayı yakıp rahat rahat oturmanın daha iyi olup olmayacağını düşündü. Ancak, bir kez çıktıktan sonra, en azından bu kız evden ayrılmadıkça, dönmemek daha doğru olacaktı. Paltosunun yakasını kaldırdı, içinde kurşun gibi ağır bir sıkıntı, aralarındaki sular apak donmuş döşeme taşlarının üzerinden geniş adımlarla yürüyerek bir zamanlar Fehmi Gülmez’in lüks diye nitelediği, kendisinin de hâlâ öyle olduklarını sandığı apartmanların sıralandığı, geniş asfalt yola çıktı. Burada da, kocaman çöp varilleri ve varillerin çevresine yığılmış çöpler arasında kımıldayan birkaç sokak köpeğiyle uzaktan onları izleyen birkaç kedi bir yana, hiçbir yaşam belirtisi yoktu, ne bir ışık yanıyor, ne bir araba geçiyordu. İskeleye inen dik yolda da hep aynı sessizlik, aynı donukluk içinde yürüdü; yalnız, sağ yanında, kaldırımın başka yerlere göre iki kat genişlediği bir yerde, semt karakolunun ışıklarının yandığını, camlarının da, dışarıdakilere içerde insanlar bulunduğunu imlemek istercesine, iyice buğulanmış olduğunu gördü, ama, bu biricik canlılık belirtisi, içini ısıtacak yerde, iliklerine dek ürpertti Peygamber’i. Hem biraz ısınmak, hem de burdan daha çabuk uzaklaşmak için, adımlarını hızlandırdı, bu da yetmiyormuş gibi, ara sokaklara saptı. Yolunu böylece nerdeyse üç kat uzattıktan sonra, iskele alanına indiği zaman, güneş hâlâ doğmamıştı. Bir sabahçı kahvesine girip sıcak bir çay içmeyi düşündü, ama kahveciden çay istemek, karşısına düşen insanların “Merhaba”larına karşılık verip meraklı bakışlarına katlanmak çok zor göründü gözüne. Bir süre daha yürüdü. Deniz kıyısında, parkla arsa arası bir yerde, turuncu çöp kutularını

çevreleyen kâğıt ve plastik yığınları arasında bir-iki kanepe gördü. Güneşi burada beklemeye karar verdi.

Güneş, çelişkin bir biçimde, mezarlığı, daha doğrusu Feride'nin mezarını getirdi gözlerinin önüne. Ellerini ovuşturdu. "Nasıl düşünmedim?" diye söylendi. "En iyisi Feride'ye gitmek; gidebileceğim başka biri de yok ayrıca." Böyle sıkıntılı zamanlarda Feride'nin mezarına gitmekten her zaman çekinmişti. Bu kez gitti. Ama, mezarın başında, belki de bayağı ısınan havanın etkisiyle sıkıntıları nerdeyse dağıldı, daha doğrusu bulandı; böylece, hiçbir şey düşünmeden, dikilip durdu bir süre, sonra, durup dururken, Feride'nin son kez yatağına geldiği gecenin görüntüleri ve devinileri belirdi belleğinde, yalnız belleğinde de değil, bütün benliğinde: gözlerini kamaştıran güneşe karşın, görüntü ve deviniler bedenine bir tatlı sıcaklık biçiminde yayıldı, gözlerini yumdu, özlemle, istekle göğüs geçirdi. Ama, hemen arkasından, durumun aykırılığını ayrımsadı, başını önüne eğip kaldı, uzun süre Feride'nin mezarına bakamadı: gözlerini sürekli kaçırmış olmasına karşın, kendisini bu aykırı duruma sarı kızın göğüslerinin düşürdüğünü düşünüyor, ancak, sarı kızın görüntüsü kendini bağışlamasına yetmediğinden, "Ben bu son günlerde bir tuhaf oldum," diye mırıldanıyordu. Ne olursa olsun, en sonunda başını kaldırıp da gözlerini

F E R İ D E S Ö N M E Z
(3 Şubat 1921 -)

yazısına diktiği zaman, bilemedin yarım saat önce, Feride' nin mezarına geldiğinde duyduğu esenliğin izi bile kalmamıştı: gittikçe daha soğuk, daha yabancı, daha düşman bir dünyanın pençesinden sıyrılarak görüp göreceği en yakın varlığın yanı başına geldiği için rahatlamıştı, şimdi de, çizgiden sonraki boşluğa karşın, bu benzersiz varlığın yitirilmişliğinin en kesin kanıtı karşısında ürperiyordu. Bu ürperti içinde, her zaman denediğinin tersine, Feride'ye iletilecek güzel şeyler bulmaya çalışmadı: sifon seslerini mi iletecekti ona, Nazım'ın yarı çıplak kızlarını, morlu-yeşilli gömleklerini, bütün mahalleyi ayağa kaldıran arabasını mı, yoksa arkasında bıraktığı adamın boşa giden yaşamını mı? "Yaşa, yaşa, bıktım artık, artık sana gelmek istiyorum!" diye inledi. Ağladı ağlayacaktı. Ama, iyi bilirdi ki, duygusallık ve umutsuzluk Feride'nin tiksindiği şeylerdi: başı önünde, ağır ağır Feride'nin mezarından uzaklaştı.

Herhangi bir yere gitme konusunda bir kararı bulunmadığı gibi geçtiği yerlerin ayrımına da varmıyordu. Zaman zaman, delik deşik bir ince asfalt boyunca, şubat yelinin önünde havalanan plastik torbalar arasında, bir ağaca ya da bir duvara çarpıyor, başını kaldırıp bakmadan, "Özür dilerim," diye mırıldandıktan sonra, gene yürümeye başlıyordu. Bir ara, karşı konulması zor bir uykuyla birlikte, birdenbire bastıran bir yorgunluğun etkisiyle, eve dönmek istedi. Başını kaldırıp şöyle bir çevresine baktı: gene bir yokuşun üzerindeydi, iki yanında irili ufaklı evler vardı, uzaktan deniz görünüyordu, ama nerede olduğunu çıkaramadı; öte yandan, daha çok erken olduğundan mı, havanın soğukluğundan mı, boşaltılmış bir semtte bulunduğundan mı, ortalıkta kimsecikler görünmüyordu. "Gene sokağa çıkma yasağı mı koydular yoksa?" diye söylendi. Gene yürümeye başladı, uykusuzluğa, yorgunluğa inat, uzun süre yürüdü. Yeni girdiği bir sokakta, art arda birkaç araba geçti yanından, bir arsada top oynayan çocuklar gördü. "Hayır, sokağa çıkma yasağı yok bugün," diye mırıldandı. "Ayrıca, sokağa çıkma yasağı konulmuş olsaydı, mezarlığa nasıl gelebilirdim?" Gene yürüdü. En sonunda, küçük bir parkta, güneşin altında birkaç kanepe gördü, sanki kapacaklar varmış gibi, var hızıyla bu kanepelere doğru yürüdü, en yakınına oturdu. Oturur oturmaz başı önüne düştü, gözleri kendiliklerinden yumuldu.

Gözlerini yeniden açtığı zaman, çevresinde çocuklar koşuşuyor, karşı kanepede iki yaşlı kadın örgü örerek söyleşiyordu. Yaşlı kadınlardan biri kendisine bakarak dostça gülümsedi, ama Peygamber aldırmadı, artık bu yeryüzünde hiçbir şey kendisini ilgilendirmiyormuş gibi, kuru dallar arasından gökyüzüne dikti gözlerini, uzun uzun baktı, sonra, birdenbire:

"Bugün pazar,
Beni ilk defa güneşe çıkardılar",

diye mırıldandı. Ama birden zorlu bir akıma kapılmış gibi titremeye başladı: bunun korkunç bir çelişki olduğunu bilmekle birlikte, kendiliğinden söyleyiverdiği bu dizeleri hem şu anda içinde bulunduğu durumu belirtmek amacıyla ilk kez dile getirilen bir gözlem, hem de Nazım Hikmet' in ünlü dizeleri olarak algılamaktaydı; bu da yetmiyormuş gibi, aynı anda hem bu kış güneşinin altında bu küçük parkta, hem de gökyüzünden başka hiçbir şeyi görmeye olanak vermeyen, yüksek duvarlarla çevrili bir hapisane

avlusundaymış gibi bir duyguya kapılmakta, bunun sonucu olarak, kendini hem başka biri, hem kendi kendisi gibi algılamaktaydı. “Ne oluyor? Yoksa deliriyor muyum?” diye söylendi.

Sorusu, kendiliğinden, kendine getirdi Peygamber’i: kendini, bu da bir yanılsama değilse, kış güneşinin altında, küçük bir parkta, örgü örüp söyleşen iki yaşlı kadının karşısında, sırtında paltosu, boynunda ta Feride zamanından kalma atkısı, bir kanepede oturan, yaşlı ozan, emekli bankacı Rahmi Sönmez olarak algıladı. Ne var ki, gerçeği yerli yerine oturtmak, Peygamber’i yatıştırmak şöyle dursun, büsbütün rahatını kaçırdı: devrimci bir ozanın, hele böyle bir dönemde, az önce imgeleminde yaşadığı gibi, zindanda güneşe çıkarılmak yerine, herhangi bir kenter gibi, parklarda yaşlı kadınlar ve çocuklar arasında kanepelere oturup güneşlenmesinden daha mantıksız bir şey olamazdı. Mantıksızlık hemen o anda yapılmış gibi, öfkeyle kalktı yerinden, söyleşilerini hâlâ aynı yoğunlukla sürdüren iki kadının önünde, volta alışkanlığını yeniden bulmuş bir eski tutuklu gibi, bir aşağı bir yukarı gidip gelmeye başladı. Yürüyüşün biçimiyle gerçekleştirildiği yer arasındaki çelişkiyi keskin bir sızı gibi duydu, dizginlenmez bir başkaldırı duygusuyla titredi, “Bu adamlar solcuları nasıl yakalıyorlar? Yazı turayla mı? Anlayamadım gitti,” diye homurdandı, dönüp gene eski yerine oturdu, derin derin içini çekti. Yazı turayla ya da başka türlü, bu konunun belki de yalnızca kendisi için değil, kendisi gibi bütün gerçek marksçılar için kapanmış olduğunu düşündü birden: yıllar yılı bir kez olsun kendi kapısını çalmadıkları düşünülünce, bu adamların solcu diye yakaladıklarının gerçekten solcu olduklarından kuşku duymak gerekirdi. Peygamber’e öyle geliyordu ki, en azından şu son bir-iki yıl içindeki etkinlikleri bu konuda sağlam ipuçları vermekteydi: komünist, marksist, leninist, maoist gibi görkemli nitelemeler altında, Marx’ı bilmeleri gerçekten olanaksız görünen kavruk delikanlıları topluyor, böylece marksçılığın ereğinin evrensel proleter devrimi değil, tehlikeli bir çocuk oyunu olduğu yönünde bir yanılsama yaratarak toplumu yolundan saptırmak istiyorlardı. “Faşizm devrimci ozanları halkına yabancılaştırmak için daha etkili bir yöntem bulamazdı,” diye mırıldandı Peygamber, güneşten hücreye götürülmüş gibi, bir eziklik duydu içinde. Bu duygudan kurtulma içgüdüsüyle gözlerini gökyüzüne dikti: gökyüzü gene lekesiz, gene masmaviydi. Peygamber böyle bir gökyüzünün böyle bir dünya üzerinde parlamasının aykırı bir şey olduğunu düşündü. Ama belli mi

olurdu? Devrim öncesinin korkunç kargaşası içinde, korkunç bir bomba gümbürtüsüyle, gökyüzünün birdenbire yeryüzüyle birleşerek onun görünüşüne bürünmesi de olmayacak bir şey değildi. Peygamber, “Hiroşima,” diye mırıldandı: bir yerlerde okumuştu: Amerikalılar Hiroşima’ya uzun süre yaklaşmamışlar, sonra, böyle ışıl ışıl bir günde, böyle masmavi bir gökten, bombayı bırakıvermişlerdi. Nazım’dan sonra son elli yılın en devrimci şiirlerini yazmış olan ozana da faşistlerin Hiroşima’nınkine benzer bir yazgı hazırlamaları olmayacak bir şey değildi. Ama kendi varsayımına kendisi güldü, “Ben iyice zırvalamaya başladım,” diye söylendi. Düşlere kapılmak boşunaydı: bugünüyle de, geleceğiyle de ölmüş bir ozandı artık, hatta, Feride’nin her zaman canlı anısı olmasa, nerdeyse hiç yaşamadığını söyleyebilirdi. Ayrıca, tez, antitez, sentez, ölebilmek için bir öldüren gerektiği gibi, gerçek bir komünist olduğumuzu kanıtlamak için de karşımızda bilinçli faşistler bulunması gerekirdi. “Nerde öyle faşistler? Bu adamlar doğru dürüst faşist bile değil,” diye mırıldandı. Başını önüne eğdi, gözlerini yumdu, kollarını göğsünde kavuşturdu, çok geçmeden de uyudu.

Gözlerini açtığı zaman, güneş batmış, küçük parkta kendisinden başka hiç kimse kalmamıştı. Kalktı, hiçbir şey düşünmeden, ellerini ovuşturarak, hızlı hızlı yürümeye başladı, uzun süre, hiç tanımadığı, ıssız sokaklar boyunca, bir yerlere yetişmek istercesine yürüdü, sonra, bir yokuştan aşağıya doğru inerken, birden sokak fenerleri yanınca, olduğu yerde durdu, karşı kıyının her saniye biraz daha çoğalan renk renk ışıklarına baktı bir süre. Bir kez daha Nazım’ı anımsadı:

“Sosyalizm
Elektrikleşmek
Demek!”

Derin derin göğüs geçirdi: bundan daha fazla bir elektrik yoğunluğu tasarlanmak olanaksız olduğuna göre, sosyalizmin, henüz tam gelmemiş bile olsa, iyice kapıya dayandığı düşünülebilirdi. Ama, en azından şu dakikada, Peygamber’in sorunu sosyalizm değildi: koğuşları, ranzaları, gözleri kör eden ışıklar altında ya da gözler bağlı, eller arkadan kelepçeli, ayaklar zincirlenmiş olarak sorguya çekilmeleri, çizme topukları altında

ezilen parmakları öyle çok düşlemiş, mahpusluğu ozanlığın ve devrimciliğin öylesine zorunlu bir koşulu durumuna getirmişti ki, ülkede kendisi tutuklanmadan önce gerçekleşecek bir sosyalizm ister istemez eksik bir devrim olacaktı onun için. Ne olursa olsun, sosyalizmin elektrikleşmek demek olduğu doğruysa, bu iş bitmiş demekti: hiçbir zaman çalmayacaklardı kapısını. "Bizim defter kapandı," diye söylendi.

Bu nedenle, aynı günün akşamı, sanki sosyalist devrim gerçekleşmişçesine, hepsini ilk kez gördüğünü sandığı sokaklardan geçerek en sonunda evini bulmayı ve soğuktan keçeleşmiş parmaklarıyla kapıyı açmayı başardıktan sonra, saat bire doğru, tam pijamalarını giyip yatağına girdiği sırada, birdenbire birileri kapıyı tekmelemeye başlayıp da "Kim o?" demeye zaman kalmadan, her yanda birden yankılanan bir sesle: "Polis! Açın kapıyı! Bir delilik yapmaya da kalkmayın: ev sarıldı!" diye bağırınca, Peygamber, "Hiroşima! En sonunda geldiler!" diye mırıldandıysa da şaşkınlığı sevincini fazlasıyla bastırdı.

Öte yandan, okuduğu anıların etkisiyle, onları hep dokuz buçukla on arasında beklediğinden, polislerin böyle geç bir saatte gelmeleri bayağı rahatsız etti onu. Hiç kuşkusuz, buna bir diyeceği yoktu: haklarıydı, işlerinin gereğine göre, kendi zamanlarını kendileri seçeceklerdi. Gene de, böyle küçük kenterler gibi, sırtında pijama, ayağında terlikle bastırılmak hoş bir şey değildi. Giyinmek istedi. Ama, sanki zili süs olsun diye koymuşlar gibi, kapı gene tekmelendi. "Duydum! Duydum! Geliyorum! Bir dakika!" diye seslendi Peygamber, sonra, ilk düşüncesinden cayarak, ama korkmadan, sararmadan, eli ayağı birbirine dolaşmadan, karşısında bir dost ya da bir komşu bulacakmış gibi, güvenle açtı kapıyı. Aynı anda, bir değil, iki değil, üç değil, dört, beş, altı, yedi, sekiz polis, elleri makinelilerinin tetiğinde, hışım gibi içeriye daldı. İkisi kendisiyle girişte kaldı, ötekiler, parmakları makineli tabancalarının tetiğinde, duvar diplerini sıyırarak odalara dağıldılar. Peygamber elinde olmadan gülümsedi. "Bir yaşlı adam için bu kadarı biraz fazla değil mi?" demek istedi, ama, tümcesini kafasında kurduktan sonra, biraz geç kaldığını, hem de bunun onların kendi sorunları olduğunu düşünerek vazgeçti. Ancak, hemen sonra, odalardan oraya buraya çekilen yatakların, devrilen iskemlelerin, yerlere atılan çekmecelerin sesleri gelmeye başlayınca, nice yıldır kafasında kurduğu sözleri söylemenin tam zamanı olduğunu düşündü, hepsinin başı olduğu tabancasının küçüklüğünden anlaşılan polise döndü.

“Memur bey, arkadaşlarınıza söyleyin, boş yere evimin altını üstüne getirmesinler, aradığınızı size ben göstereyim,” dedi.

Polislerin başı şaşkınlıkla yüzüne baktı.

“Ya, öyle mi? İyi ya, göster,” dedi, sonra arkadaşına döndü, “amcayla git de bak bakalım, bize ne gösterecekmiş,” diye ekledi, sesinde alaya benzer bir şeyler vardı, gene de tabancasını Peygamber’e doğrulttu.

Peygamber alaydan da, tabancadan da etkilenmedi, güvenli ve kararlı adımlarla, polisin önünden, kapının tam karşısına düşen kitaplığa doğru yürüdü. Polis, Lenin’in ve Marx’ın görkemli resimlerine şöyle bir göz atmaya bile gönül indirmeden, yuvarlak çerçeveli gözlüğünün ardından alaylı alaylı bakan Feride’ye dikti gözlerini, parmağını bir an bile makinelisinin tetiğinden çekmeden,

“Bu kız kim? Torunun mu?” diye sordu.

“Hayır, karım,” dedi Peygamber, sonra, daha polisin şaşkınlığı geçmeden,parmağını üst orta raftaki kitaplara doğru uzattı, “İşte,” diye ekledi: “İşte Marxlar, işte Leninler, işte Nazımlar, işte benim kendi şiirlerim ki devrim şiirleridir...”

Yarattığı etkiden kuşku duymadan, polisten yana döndü, ama polisin, parmağı hep tetikte, dudak bükerek kendisini süzdüğünü gördü. Kızmış mıydı, yoksa alay mı ediyordu, kestiremedi. Ne olursa olsun, hem yıllardır tasarladığı edimi en sonunda gerçekleştirdiği, hem de sorunu kısa yoldan çözümlediği için hoşnuttu; gerisinin önemi yoktu, bunca yılın devrimci ozanı olarak, sıradan bir polisin tepkileri konusunda varsayımlara girişecek değildi. Uzaktan kendilerini izleyen küçük tabancalı polisin yanına döndü.

“Memur bey, izin verirseniz, beş dakikada hazırlanırım,” dedi.

“Neye hazırlanacaksın ki?”

Peygamber, ilk kez girdiği bir dükkânda eski bir alıcı olduğunu anıştırmaya çalışan bir kadın gibi gülümsedi.

“Sizinle gelmeye,” dedi.

Polis tükürür gibi yüzüne baktı, aynı anda, fazla yaklaştığı için olacak, göğsünden sertçe itti. Peygamber ara kapıya tutunmaya çalıştı, ama başaramadı, ayakları sofada, gövdesi odada, sırtüstü devrildi, başının iskemleye çarptığını, pijamasının sol koltuk altından söküldüğünü ya da yırtıldığını ayrımsadı. Başının korkunç sızlamasına karşın, “Of” bile demeden doğrulup kapı aralığına oturdu. Gerçek bir devrimci olarak kolay kolay pes etmeyeceğini göstermiş oldu böylece. Ama bu sert tepkiye bir

anlam veremedi. Solcuların evlerinden alınma öykülerini çok okumuş, çok dinlemişti: dolapları, çekmeceleri, kitaplıkları didik didik ederler, kuşkulu buldukları kitap, dergi ve mektupları hoyratça çuvallara doldururlardı, bunu biliyordu, ama sanığı fazla bağırıp çağırmadan, hatta ellerine kelepçe bile vurmadan götürürlerdi genellikle; ne böyle makineli tabancalarla, sekiz kişi birden geldiklerini duymuştu, ne de suç kanıtlarını kendi elleriyle gösteren yaşlı ozanları yere devirdiklerini. Hiç değilse kendi evinde yapmazlardı bunu adama. Sonra, yaptığı uyarıya karşın, bu adamlar odalarda ne arıyorlardı? Kitaplara neden el sürmüyorlardı? Aramayı da bitirdiklerine göre, ne diye bekliyorlardı böyle? Evde yapayalnız olduğunu, sırtında bu yırtık pijamayla bir yere kaçamayacağını bile bile tabancalarını neden hep üzerine çeviriyorlardı? Oyun mu oynuyorlardı? Ne oyunu? Birkaç gün önce torununun söylediği bir söz geldi birden usuna: “Büyükbaba, hayatın palavra senin!” Bu oyunu o mu düzenlemişti yoksa? Böyle tatsız bir oyun oynayarak acımasız gözlemini kanıtlamak mı istemişti? “Olamaz, Nazım bu denli ileri gidemez, hem bunca suratsız adamı nerden bulacak, hep kızlarla düşüp kalkar o,” dedi kendi kendine. Sonra Hiroşima benzetmesini anımsadı: Hiroşima’nın bir Nazım şiiri gibi dupduru göğünde birdenbire bir korkunç patlama, ateş, toz, duman, kasırga, gökle yerin bir son gün kargaşası içinde birbirine girişinde devrimci ozanın sonu. Bu muydu istedikleri? Peygamber ilk kez korktu. Gözleri dizinin üstünde duran sağ eline gitti: bayağı titriyordu. Kendi kendinden utandı. Güçlükle doğrularak terliklerini giydi, sobaya iki odun attı, sonra, korkmadığını göstermek için, sokağa bakan pencereye doğru yürüdü, ama, daha pencereye varmadan, polis arkasından bağırdı:

“Otur aşağıya, ihtiyar! Ayak altında dolaşma!”

Peygamber en yakın koltuğa oturdu. Ama polis gene bağırdı:

“Oraya değil, şuraya! Ben kalk demedikçe de kalkmak yok bir daha!”

Namlunun ucuyla, hemen yanındaki iskemleyi gösteriyordu. Peygamber gelip bu iskemleye oturdu. Sonra, çekine çekine, polislerin başını konuşturmayı denedi.

“Ne bekliyoruz, anlamıyorum,” dedi, “beni neden götürmüyorsunuz?”

Polislerin başı ilk kez gülümsedi.

“Seni mi?” diye sordu. “Nereye götürecekmişiz ki seni?”

“Ben ne bileyim, memur bey?” dedi Peygamber. “Kışlalar çok, karakollar çok! Sansaryan Han’a mı, Harbiye’ye mi, Balmumcu’ya mı,

Maltepe’ye mi? Orası sizin bileceğiniz bir şey. Ben nerden bileceğim?”

Polis, tepeden tırnağa, alaylı alaylı süzdü Peygamber’i.

“İyi de ne diye taşıyalım seni oralara?” dedi. “Sansaryan Han’ı Darülaceze mi sandın?”

Peygamber bu söze kızdı, olabildiğince sert bir yanıt aradı, ama daha bulamadan vazgeçti: bu korkunç bilinmezlikten kurtulmak için alttan almak daha uygun olacaktı.

“Özür dilerim, memur bey, ama herhalde bir şeyler olmalı,” dedi, “örneğin kitaplarım, şiirlerim...”

Polis bir kahkaha attı, sonra yapay bir sertlikle,

“Ulan, moruk, sen benimle dalga mı geçiyorsun?” dedi. “Başka işimiz kalmadı da senin kitaplarınla mı uğraşacağız? Yoksa bizi uyutmak mı istiyorsun? Oğlun olacak hergele anayasal düzeni değiştireceğim diye çete kurup adam öldürüyor, banka soyuyor, karakol kurşunluyor, sense kalkıp şiirden sözediyorsun! Bizi budala mı sandın?”

“Olamaz!” diye haykırdı Peygamber, ellerini havaya kaldırdı, sonra dört bir yanından tokatlar yağıyormuş gibi, başını ellerinin arasına alıp büzüldü, “Olamaz, olamaz, olamaz!” diye inledi. Düş kırıklığı, korku, öfke, başkaldırı, bir yığın duygu birbirine karıştı benliğinde. “Hayır, olamaz!” diye yineledi. Polisin kesin buyruğuna karşın, fırlayıp kalktı yerinden, kekelemeye başladı: “Yani siz... Yani siz beni değil... Yani bizim Nazım...”

Polis namluyu alnına dayadı.

“Otur aşağı, çeneni de kapa!” dedi.

Peygamber yeniden oturdu iskemlesine, ama, bir kez daha, “Olamaz!” diye söylenmekten kendini alamadı. Ona öyle geliyordu ki, bütün bunlar kaba, çirkin, yersiz ve zamansız bir oyundu, beklenmedik bir zamanda evini basan, Nazımlara, Marxlara, Leninlere bile dudak büken bu adamlar bu devletin polisleri olamazdı. Başını kaldırdı, gözlerini şimdi çevresinde daha da kalabalıklaşmış olan adamların üzerinde dolaştırarak yüzlerinden ve davranışlarından bir şeyler çıkarmaya, örneğin kod adlarının ardında kimliklerini gizleyen sokak devrimcileri olup olmadıklarını anlamaya çalıştı, bir karara varamadı. Bir kez daha, çirkin bir oyun karşısında bulunduğunu düşündü. Şu var ki, eğer oyunlarını benzersiz bir ustalıkla oynamıyorlarsa, adamların bu oyundan pek de fazla bir tat almadıkları açıktı: parmakları tabancalarının tetiğinde, yüzleri gergin ve solgun, konuşmadan, kımıldamadan, kendisinin duymadığı bir şeyleri dinliyor,

öylece bekliyorlardı. Gerçekten Nazım olabilir miydi bekledikleri? “Hayır, olamaz!” Belki her şey Nazım’ın adını kod adı olarak seçmiş bir teröristin işiydi. Sinirleri bu denli gergin olmasa, başı bu denli sızlamasa, Peygamber kahkahalarla gülerdi bu olanlara. Belki, bir zayıflık dakikasında, Nazım’ın ozanlığından, Marx’ın yanılmazlığından kuşku duyabilirdi, ne de olsa kitaplardan tanıyordu onları, ama yıllardır şu çatının altında, yanı başında yaşayan torununun devrimle ilgisi bulunmayan, çürümüş bir züppe olduğundan kuşku duymasına olanak yoktu. Birden bir ışık çaktı beyninde, “Gestapolar,” diye mırıldandı, “gestapolar, kenter adaletinin de gerisine düşmüşler artık, torunumu öldürerek öç almak istiyorlar benden!” Gözlerini küçük tabancalı polisin gözlerine dikti, kararlı bir sesle:

“Bana evimde ne aradığınızı açıklamak zorundasınız!” diye bağırdı.

Küçük tabancalı polis, istediği açıklamayı yapmak yerine, ayaklarının ucuna basarak yanına geldi, tabancalı elini başına bastırdı, öbür eliyle dudaklarını kavradı, koparıp atmak istercesine bükmeye başladı. Tam bu sırada, ev Nazım’ın arabasının yarattığı fırtınayla sarsıldı. Polis kulağına eğildi, “Çıt çıkaracak olursan, mıhlarım,” diye fısıldadı, sonra, uyarısının dinlenmemesinden mi korktu, nedir, sol elini var gücüyle ağzına bastırdı. Peygamber, acıdan ve korkudan çok, polisin avcundan yapışkan bir sıvı gibi yayılan, yoğun soğan kokusunu duydu, bu koku bütün varlığını ağır bir çamur tabakası gibi sarıverdi, bir anda her şeyden koparıverdi onu. Bunun için, polislerin bir akıma kapılmış gibi irkilişini, anahtarın kilitte dönüşünü, kapının açılışını, Nazım’ın içeriye girişini, aynı anda, hepsi de yanında küçücük kalan dört polisin üzerine atlayarak kendisini yere devirişini, ötekilerin de katılmasıyla, kollarını arkadan kelepçeleyip kaldırışlarını, başı, sırtı, karnı, bacakları, neresi gelirse vuruşlarını, nerdeyse bir başka dünyada, örneğin bir Amerikan dizisinde gerçekleşen, ilgisiz bir olayı izler gibi, hiç sesini çıkarmadan, şimdi polisin kendisini bırakmış olmasına karşın, yerinden kımıldamadan izledi. Sonra, birden, Nazım’ın ellerini kelepçeden kurtarmak için harcadığı azgın ve umutsuz çabanın bilincine vardı, yaşından beklenmeyecek bir hızla yerinden fırladı, kendisine en yakın polisi yakasından tutup geriye çekti. Polis sendeledi, ama hızla doğrularak geriye döndü, karnına korkunç bir yumruk indirdi. Peygamber, elleri karnında, iki büklüm, ayakta kalmaya çabalarken, bir an, çok kısa bir an, Nazım’la göz göze geldi, nerdeyse hoşnut bir yüzle kendisine göz kırptığını ayrımsar gibi oldu.

“Nazım, korkma!” diye haykırdı.

Aynı anda, sol gözünün üstünde bir başka yumruk patladı. Bir ağaç gibi yıkıldı.

İKİNCİ BÖLÜM

PEYGAMBER'İN SON BEŞ GÜNÜ

I

Peygamber, bütün gece, ertesi günün de büyük bir bölümü süresince, yüzündeki ve bedenindeki ağrıları bir başka yer olarak algıladı. Kimi zaman karanlık bir tabutluktu bu yer, kimi zaman dar bir ranzada kir ve ter kokan bir yatak, kimi zaman kocaman bir odada, bir başından bir başına “Burda Allah yoktur” yazılı bir duvarın dibinde, çıplak bir ampulün altında bir topal iskemle. Bu yerlerin hepsinde de yalnızdı, bir şeyleri ya da birilerini bekliyordu sürekli. Olacaklar konusunda hiçbir şey bilmiyordu, olanlar konusundaysa, tek bildiği burada bulunduğu ve birilerini beklediğiydi. Ama yakındığı yoktu, bu yerlerde bulunduğuna göre, er ya da geç, burada ya da başka yerde, gelip sorguya başlayacaklar, böylece yarım yüzyıllık devrimci yaşamını en sonunda taçlandıracaklar demekti: yıllar boyunca beklemişti, birkaç saat daha bekleyebilirdi, sabırla. Ne var ki, bekledikleri gelmeyince, sıkılmaya, yerinde kımıldamaya başladı. Önceleri, en ufak kımıltıda bütün kasları birden sızladı. Sonra, yavaş yavaş, başındaki ağrıyı kendi başının ağrısı, kaslarındaki ve kemiklerindeki sızıyı kendi kaslarının ve kendi kemiklerinin sızısı olarak algılar oldu. Korkuyla umutsuzluk arası bir duyguyla titredi, titremesi arttıkça arttı, dişleri birbirine vurmaya başladı. Sonra telefon çaldı, uzun uzun, etinde, eklemlerinde çalarmış gibi. İnleyerek gözlerini açtı, “Olamaz!” diye mırıldanarak yeniden yumdu gözlerini. Elleriyle yüzünü, göğsünü, bacaklarını, ayaklarını yokladı. Kuşku yoktu: kendi yüzü, kendi göğsü, kendi bacakları, kendi ayaklarıydı dokunduğu. Ama bunda şaşılacak bir şey yoktu, yüzünün kendi yüzü, bedeninin kendi bedeni, ayaklarının kendi ayakları olması değil, burada, kendi evinde, tüyleri dökülmüş bir halının üstünde, upuzun yatmakta olması şaşırttı Peygamber’i, bir kez daha “Olamaz!” diye mırıldandı: bunca tabutluk düşünden sonra gözlerini birdenbire kendi evinde açmak inanılmaz bir aykırılıktı nerdeyse. Kötü bir oyuna getirilmiş gibi bir duygu uyandı içinde. Telefon hep çalıyordu. Güçlükle döndü, ellerine dayanarak doğrulup oturdu, sonra gene ellerine dayanarak ayağa kalktı. Tam telefonu tutup

kaldırdığı sırada başı döndü, düşecek gibi oldu, telefonu bırakarak içgüdüyle duvara tutundu, öylece dikilip kaldı bir süre. Sonra, gene içgüdüyle, duvara tutuna tutuna, tuvalete gitti, hep duvara tutunarak uzun uzun işedi. Dönerken, lavabonun ardında, yabancı bir karaltının kımıldadığını ayrımsar gibi oldu. Durup ışığı yaktı, aynada kendini gördü, bir kez daha şaşırdı: sağ gözü kabarık bir morluk ardında görünmez olmuş, pijaması sol omzundan beline dek yırtılmıştı, ama ayna kendi evinin aynası, lavabo kendi evinin lavabosuydu. Birden, her biri keskin bir sızı gibi çakan kıvılcımlarla parçalanmış bir tuhaf karanlık içinde yere devrildiği dakikayı anımsadı. “Alçaklar!” diye mırıldandı. Tıpkı geldiği gibi, duvara tutunarak çıktı tuvaletten, ağır ağır geri dönerken, telefon gene çalmaya başladı. İçgüdüyle yön değiştirdi Peygamber, adımlarını hızlandırdı. Telefonu alıp kulağına götürdü. Bir kadın sesi, “Alo, Nazım, bu ne uyku?” diyordu. “Nazım! Nazım! Ne oluyor? Neden konuşmuyorsun?” Peygamber kulağında çınlayan bu sesler karşısında yalnızca sonsuz bir güçsüzlük duydu, hiçbir şey düşünmeden kapattı telefonu, gene hiçbir şey düşünmeden, içgüdüyle, kendi odasına yöneldi, kapısını açıp girdi, korkunç yumruğu şimdi yemiş gibi yatağa attı kendini. Ama bu kez bilinç direniyor, hızla belirip silinen tabanca, tokat, üniforma görüntüleri arasında herhangi bir bağ kuramamakla birlikte, daha öncelere doğru gitmeye çabalıyordu. Sonunda, karmaşık bir biçimde bile olsa, oluntular zaman ve uzam içinde kendi yerlerini almaya başladı. Peygamber, bir kez daha, “Alçaklar!” diye mırıldandı.

Şu var ki, oluntuları birer görüntü olarak yerli yerine oturtmak onları anlamaya yetmiyordu: Nazım’ın bu adamların söyledikleriyle ne ilgisi olabilirdi? Ancak bir marksçı devrim yapılması durumunda, kenter değerlerini her şeyin üstüne çıkardığı, yaşamı sürekli bir eğlence ve alaya dönüştürdüğü, bu arada devrimi ve devrimcileri hor gördüğü için, proletarya devriminin askerleri tutuklayabilirdi bu çocuğu. Hiç kimse de haksız olduklarını söyleyemezdi. Ama polislerin başı açık açık söylemişti: Nazım’ı kurulu düzeni yıkmaya kalktığı için tutukluyorlardı. Peygamber dişlerini sıkarak yatağında yer değiştirdi. “Çelişki çelişki çelişki,” diye mırıldandı. Bu çelişki, ister istemez, bir başka çelişkiye getirdi Peygamber’i: Nazım gibi yozlaşmış bir kenteri devrimcidir diye ellerini arkadan kelepçeleyip götürmüş, ama kendisini almaya gönül indirmemişlerdi. Yaşamı ve yapıtları ortada olduğuna göre, bu çelişkiye

tutarlı bir açıklama bulmak zordu. Ancak, biraz araştırılacak olursa, artık iyice yaşlandığını, üstelik herkesten uzakta, bir keşiş yaşamı sürdüğüne göre, bir devrimci, hatta yalnızca bir insan olarak işinin çoktan bittiğini, dolayısıyla artık içeri alınmasına gerek kalmadığını düşünmüş olmaları hiç de uzak bir olasılık değildi. Gözünün üstündeki morlukla pijamasının omzundaki yırtığı eski hesapları kapatmak için yeterli buldukları bile düşünülebilirdi. Ama, bu böyleyse, eski hesabı böyle ucuz ve kestirme bir biçimde kapatmak istemişlerse, bu adamlar kendisini nicedir tanıyorlar, tanımaktan da öte, beyninin içini okuyorlar demekti. Bir kez daha, "Alçaklar!" diye söylendi Peygamber. Sonra, nice yıldır ilk kez, polisin etkinlikleri konusundaki düşüncesi öteki solcularınkiyle birleşti: polis her yerdeydi: kendisi, tam bir bilinçsizlik içinde, "Bu herifler gerçek solcuları nasıl yakalıyorlar? Yazı turayla mı?" diye homurdanırken, onlar, sokak köşelerinde, cami avlularında, dergilerde, meyhanelerde, hatta evinin duvarları arasında, aşılmaz ağlar örmüşler, uykusunda soluk alışlarını bile izlemişlerdi belki de. Marx'ın ve Lenin'in kocaman fotoğraflarına, Nazım'ın kitaplığın en görünür yerinde duran kitaplarına bakmamaları da bundandı herhalde, burada durduklarını yıllardır bildikleri içindi. Varsayım doğruysa, adamlar yaptıkları her şeyi bilerek yaptılarsa, gözüne yumruğu indirirken, "Bu adam içeri alınmaya bile değmez artık," diye düşünmüşlerse, devrimci ozan yaşamı hiçbir zaman taçlanmayacak demekti. Peygamber derin bir umutsuzluğa gömüldü, gözleri tavanda bir noktaya dikili, ölü gibi, kımıldamadan yattı bir süre. Sonra, birdenbire, "Saçma! Saçma! Saçma!" diye homurdandı. Doğrulup oturdu. Nazım'ın tam bir kenter olduğunu gösteren her türlü belirti vardı, ama, kendisinin torunu olması dışında, devrimci olduğunu gösterecek tek belirti yoktu: bu adamlar bilinçli olsalar, Nazım'ı devrimci diye yakalayıp götürürler miydi? "Saçma!" diye yineledi Peygamber, bütün bunlar devrim öncesi mantıksızlığının yeni bir belirimi değilse, birileri kendisiyle alay etmişti. Ama kimler? "Peki, Nazım?" dedi kendi kendine. "Bu işi, oyun olsun diye, Nazım düzenlemiş olamaz mı?" Yatağa girmesinden sonra titremesi yavaş yavaş hafiflemişti, birden gene titremeye başladı. Ama, hemen sonra, Nazım'ın dört bir yandan inen yumruklar ve tekmeler altında çırpınışı, sonra, tam götürüleceği sırada, kendisine göz kırpışı gözlerinin önüne gelince, aklı başında bir Peygamber'in en baştan düşünmesi gereken olasılığı düşündü: "Bu adamlar korkunç bir yanlışlık yaptılar: emir benim

için geldi, ama bunlar aldıkları emri doğru dürüst okumadılar, beni Nazım'la karıştırdılar," diye söylendi. "Evet, son zamanlarda hep gençleri yakaladıkları için beni değil, Nazım'ı yakalamaları gerektiğini sandılar, yakalanan gençler hep banka soyduğu, karakol kurşunladığı için de bir sürü masal uydurdular. Budala herifler! Bakarsın, fırçayı yerler, akşam, belki de aynı saatlerde, Nazım'ı bırakıp beni almaya gelirler," diye ekledi, kendi kendine gülümsedi, çok yakınındaki biriyle konuşur gibi, dişlerinin arasından, "Ben onlara ne söyleyeceğimi biliyorum," diye fısıldadı.

Gerçekte, ne söyleyeceğini bilmiyordu, aramıyordu da, ama, bu konuda kendi durumunu öyle sağlam, polislerin durumunu öyle gülünç buluyordu ki, sözü gediğine oturtacağından kuşkusu yoktu. "Bilinmeyeni göğüslemesini de bilmek gerek; hele bir gelsinler bakalım," dedi kendi kendine, uzandı, yorganı çenesine doğru çekti. Yatakta beklemek, kendi elleriyle yırttıkları pijamasıyla karşılarına çıkmak düşüncesindeydi. Ne var ki, son açıklamasını bulduktan, hem kendisinin, hem torununun polislerin gülünç düşüncesizliğinden kaynaklanan bir yanlışlığın kurbanı olduklarını anladıktan sonra, adamları hiçbir şey yapmadan yatakta beklemek bir anlamda bu yanlışlığı benimsemekmiş gibi geldi ona. Işığı yaktı, başucundaki saate baktı. "İşte, koca bir yirmi dört saat doldu bile," dedi. "Bu adamlar bu kafayla daha bir hafta da, on gün de, bir ay da uzatabilirler yanlışlığı; hatta hiç düzeltmemeleri, yanlışlık yaptıklarını benimsemektense, birtakım suçlar uydurarak çocuğu sittinsene içerde yatırmaları bile olmayacak bir şey değil." Birdenbire, umulmadık bir güçle, fırlayıp çıktı yataktan, hiçbir yere tutunmadan, kararlı adımlarla, gömme dolaba doğru yürüdü. Pijamasının üstüne pantolonunu ve ceketini giyip odadan çıktı. Evin girişinde, şaşırtıcı bir çabuklukla, çıplak ayaklarına ayakkabılarını, sırtına paltosunu geçirip kapıyı açtı. Birden hem şaşırdı, hem de iliklerine dek ürperdi: dünkü hava gitmiş, bambaşka bir hava gelmişti: ortalık apaktı, Nazım'ın kırmızı arabası ak bir tümseğe dönüşmüştü, kar hâlâ kurşun gibi iniyordu. Peygamber'in başı döndü, oraya yığılıp kalacakmış gibi bir duyguya kapıldı, kapıya tutundu, eve dönmekle kapıyı kilitleyip tipinin altında yürümek arasında duraladı bir süre, sonra, kararlı bir biçimde, elindeki kocaman anahtarı kapının kilidine sokup çevirdi. "Nazım'ı bulmak zorundayım, bir an önce kurtarmalıyım," diye mırıldandı, bir düşmana doğru ilerlercesine, başını ve gövdesini elden geldiğince dikleştirerek, hışımla inen karların altında yürümeye başladı.

Nazım'la yer değiştirmesinin her ikisi için de kurtuluş olmasının içerdiği çelişkinin ayrımına varmadığı gibi, Nazım'ı nerede bulacağı, kime soracağı, polislerin dün gece düştükleri yanılgıyı nerede, kime anlatacağı konusunda da belirgin bir düşüncesi yoktu, ama, Fehmi Gülmez'in lüks apartmanlarının önünden geçerken, birdenbire, daha geçen gün, uzaktan buğulu camlarına baktığı semt karakolu geldi usuna, karların üstünde kayıp düşmekten korkmadan, var hızıyla bu karakola doğru yürüdü, üstünlüğün kendinde bulunmasının bilinciyle, kapıyı güvenle itti.

Karakolda, bir bekçiyle bir polis yuvarlak bir dökme sobanın iki yanında ellerini ısıtıyor, arkada başka bir polis küçük bir tahta masanın ardında, eski bir Remington'da tek parmakla yazı yazıyordu. Peygamber, kapanmış gözü dışında her yanı kardan apak, hışım gibi içeriye dalınca, üçü birden ayağa fırladı. Masanın ardındaki polis, hemen koşup yanına geldi.

"Hayrola, beyamca, ne oldu böyle? Gözüne kim vurdu? Ne zaman? Nerede?" dedi, sorusunun yanıtını beklemeden, bir iskemle itti önüne, "Buyur otur, önce bir soluk al," diye ekledi.

Peygamber, düşman bir ortamda bulunmanın bilinci içinde, iskemleye bakmadı bile, öylece dikildi olduğu yerde, gözlerini polislerin yüzlerinde, karşı duvara asılmış yazılarda, gazeteden kesilmiş bir takvimde, her yerde rastlanan türden, camlı bir çerçeve içindeki Atatürk fotoğrafında dolaştırdı, sonra öksürdü.

"Torunumu sormaya geldim: nerede?" dedi.

Kalkıp karşısına gelen polis, yaşlı adamın bir saldırıya uğradığını düşünmüştü, araya torun konusu girince rahatladı.

"Torunun mu? Torununa ne olmuş?" diye sordu.

Peygamber kaşlarını çattı.

"Rica ederim, beni yormayın, bilmiyormuş gibi konuşmayın," dedi. "Onu görmek istiyorum. Bu da hakkım, aynı zamanda da oğlum çünkü."

Polisler birbirlerine bakıp gülümsediler. Karşısında dikilen polis elini omzuna koydu.

"Beyamca, sen hastasın, tir tir titriyorsun. Önce bir otur şuraya," dedi, elini omzuna bastırarak nerdeyse zorla oturttu Peygamber'i, sonra şaşkın şaşkın yaşlı adama bakan bekçiye döndü: "Beyamcaya bir ıhlamur doldur."

İskemleye oturunca, korkunç bir güçsüzlük çöktü Peygamber'in üzerine. Bu nedenle, düşman bir ortamda bulunduğunun bilincinde

olmasına karşın, uzatılan ıhlamur bardağını almak istedi, ama tutamadı: elleri kötü titriyordu.

“Masanın üstüne bırak, biraz soluklanıp ısınsın da ondan sonra içsin,” dedi polis, geçip yerine oturdu, gözlerini Peygamber’in yüzünde, saçlarında, paltosunda, pantolonunda, pantolonun paçalarının bittiği yerde, çorapsız ayak bileklerinin üzerindeki sırılsıklam pijama uçlarında dolaştırdı bir süre: kaç yıldır bu karakolda çalışırdı, adı neydi, ne iş yapardı, bilmiyordu, ama tanıyordu onu: arada bir, ama hep tek başına, ağır ağır karakolun önünden geçtiğini görürdü; torununun aynı zamanda oğlu olduğunu söylediğine göre, bunamış olmalıydı, belki de cinnet geçirmekteydi. “Beyamca, hiç telaşlanma, biraz ısın, soluklan, ıhlamurunu iç, zamanımız çok, konuşuruz,” dedi. İçini çekti, “Ne güzel bir ihtiyar,” diye düşündü.

Peygamber, biraz kendini topladıktan sonra, ağır ağır ıhlamurunu içti, ıhlamurun ılıklığı bedenine yayıldıkça yumuşadı, çevresindekilere eskisi gibi düşmanca bakmaz oldu; ancak, buraya niçin geldiğini unutmuş değildi, son yudumunu da içtikten sonra,

“Evet, gene soruyorum: Nazım Sönmez’i ne yaptınız?” dedi.

Hem Peygamber’e çok benzediği, hem bu denli çok ve bu denli güzel kızla ilişki kurmayı nasıl başarabildiğini aralarında sık sık tartıştıkları, hem de şu son aylarda arabasının gürültüsüne bozulmaya başladıkları için, Nazım Sönmez’in kim olduğunu üçü de çoktan çıkarmıştı. Üçü de, “Herif kim bilir hangi yavrunun koynundadır şimdi,” diye düşünüyordu. Bu nedenle, Peygamber’in bu saatte karakolda torununu aramasını bir bunaklık, en azından bir ahmaklık belirtisi olarak değerlendiriyorlardı şimdi. Masanın arkasındaki polis gülümsedi:

“Bizim hiçbir şeyden haberimiz yok, beyamca,” dedi. “Senin torunla ne alıp veremediğimiz olacak ki?”

“Memur bey, çok rica ederim, bilmezlikten gelmeyin,” dedi Peygamber. “Dün gece sekiz on polis birden geldiniz, ellerine kelepçe vurup döve döve götürdünüz. Ben de evdeydim, gözlerimle gördüm.”

Polisler şaşırdılar. Sobanın başındaki polis,

“Olamaz, olamaz!” diyerek başını salladı, sonra, “İşinde gücünde bir adamdır,” der gibi, “Karısında kızında bir çocuktur, onu iyi tanırım,” diye ekledi. “Bir yanlışlık oldu herhalde.”

Peygamber’in gözleri parladı.

“Evet, ben de bunu söyleyecektim,” diye atıldı. “Öyle sanıyorum ki, Nazım’ı benimle karıştırdılar, çünkü ben komünist olarak tanınırım, ama onun böyle bir ünü yoktur.”

Polisler gülümsediler. Sobanın yanındaki polis gene başını salladı.

“Hayır, beybaba, başka konularda yanılabilirler, ama böyle bir yanlışlık yapmazlar,” dedi. “Siyasiler yanlış ihbar almışlardır, anarşit diye alıp götürmüşlerdir senin oğlanı.”

“Benim torunum anarşist olamaz,” diye atıldı Peygamber, Nazım’ın kendisiyle karıştırılmasının neden olanaksız olduğunu açıklamadan, anarşistlere yaklaştırılması tepesini attırmıştı.

Ama sobanın yanındaki polis gene gülümsedi.

“Yani öyle sanmış olacaklar demek istedim,” dedi yumuşak bir sesle. “Anarşit sanmış olacaklar dedim.”

Peygamber birden irkildi, polislerin Nazım’ı götürmelerinden beri ilk kez, onun gerçekten birtakım eylemlere katılmış olabileceğini düşündü, hem bu eylemleri her zaman küçümsemiş olmasına, hem de Nazım’ın gerçekten eylemci olmasının kendisinin tutuklanma olasılığını ortadan kaldırmasına karşın, birdenbire saygıya benzer bir şeyler duydu ona.

“Çok saçma,” diye atıldı. “Kimse benim torunuma anarşist diyemez. Torunum komünist olabilir, ama anarşist olamaz.”

Remington’un arkasındaki polis bir kez daha bıyık altından gülümsedi: karakolda, üç görevlinin önünde, komünist olarak tanındığını söylediğine, torununu da bir çırpıda komünist yapabildiğine göre, bu adamın usunun başında olmadığı kesindi; öyleyse, dün akşam eve geldiklerini söylediği sekiz-on polisi de evinde değil, evindeki televizyonda görmüş olabilirdi; babasından biliyordu; o da, daha dün akşam, bir televizyon reklamında ağdan tekneye boşaltılan balıkları görünce, “Oğlum, bu kış balık çok çıkıyor, ama eve hiç balık getirdiğin yok,” demişti. İçini çekti.

“Peki, beyamca, senin dediğin olsun: kominis diye ihbar etsinler. Ama biz mahalle polisiyiz, bizi bu işlere karıştırmazlar. Karıştırmadıkları için de, sözüm meclisten dışarı, Allah’ın züppesini anarşit diye içeri atarlar, kominis diye yani. Kısacası, bizim senin torunundan haberimiz yok, beyamca,” dedi.

“Peki, şimdi onu nerde bulabilirim?”

“Şimdi mi?” diye kekeledi polis. “Şimdi, öyle mi?” Saatine baktı. “Saat biri geçti. Şimdi hiçbir yerde bulamazsın torununu. Hiçbir yere sokmazlar ki bulasın. Ama üzme tatlı canını. Fazla tutmazlar. Bilemedin, on

beş gün sonra evdedir. Bir masanın üstüne birkaç tabanca, bir Kalaşnikof, birkaç düzine mermi, bir daktilo, birkaç kitap koyup önünde filmini çekerler. Televizyonda gösterirler. Sonra da ipini koyverirler. Dua et de televizyona çıkarsınlar: haftasına evdedir.”

“Peki, nereye götürmüş olabilirler?” diye üsteledi Peygamber, Nazım’ı kurtarmak kadar önemli bir sorunu daha vardı, bu sorunu da çözümlemek zorundaydı.

Ama polis ellerini havaya kaldırdı.

“Bilemem, beyamca,” dedi. “Bilip söylesem de göstermezler ayrıca. Anlattığın gibi götürdülerse, teröris diye götürmüşlerdir. Böylelerini kolay kolay göstermezler.”

“Ama Nazım’ı terörist diye götürmeleri çok saçma!”

“Peki, beyamca, senin dediğin olsun,” dedi polis; anlayışla gülümsedi. “Peki, kominis diye götürdüler diyelim. Ama huzur ve güven ortamında hepsi aynı kapıya çıkar. En iyisi sen şimdi dosdoğru evine git, bir temiz uyku çek. Ne yapacağını ondan sonra düşünürsün. Tamam mı?”

Peygamber, bir tür meydan okumayla, torununun ancak komünist olabileceğini kesinledikten sonra, bir yandan, bütün görünüşlere karşın, onun gerçekten komünist olduğu varsayımını benimsemeye yöneliyor, bir yandan da şimdiye değin hep yerin dibine geçirdiği eylemci gençleri tutucu güçlerce vurulup öldürülen, yakalanıp işkenceden geçirilen insanlar olarak marksçılara, dolayısıyla da kendisine yakın insanlar gibi görmeye başlıyordu. Bu nedenle, biraz daha dayattı, ama, gene bir şey elde edemeyince, “Peki, sizin dediğiniz olsun,” diye söylenerek kalktı. Ayrıca, adamların ellerini sıkarak kendilerinden hoşnut kaldığını göstermek istedi. Onlar da bunun altında kalmadılar: Remington’un arkasında oturan polis, Peygamber’in karşı çıkmasına aldırmadan, sobanın yanında oturan genç arkadaşını kendisini kapısına dek götürmekle görevlendirdi. O da hiç karşı çıkmadı, hemen paltosunu ve şapkasını giyip koluna girdi, sonra, yüzlerine kamçılar gibi inen karların altında yürürken,

“Sen hiç canını sıkma, beyamca,” dedi. “Gerçek eninde sonunda anlaşılır: bu mahallede seninle torunun gibi zararsız insan az bulunur. Biz durumu biliyoruz. Hiç üzülme.”

Peygamber bu sıkıyönetim döneminde bir polisçe zararsız insan olarak değerlendirilmenin aykırılığından çok, sokakta bir polisin kolunda

yürümenin aykırılığı karşısında ürperiyordu, durumu aydınlığa kavuşturmak istedi.

“Evet, haklısınız,” diye yanıtladı. “Komünistler insanların zararına değil, yararına çalışmışlardır her zaman, her zaman da çalışacaklardır.”

Polis içgüdüyle kolunu bıraktı.

“Yani sen bu Nazım kominis mi diyorsun?” diye sordu.

“Evet, öyle diyorum,” dedi Peygamber, biraz soluklandı. “Ama, doğrusunu isterseniz, Nazım’ın iyi bir komünist olacağını hiç ummazdım.”

“İyi bir kominis mi? İyi bir kominis ha?” diye kekeledi polis. “Neden peki? Neden ummazdın iyi bir kominis olacağını?”

“Doğrusunu isterseniz, ben de ne diyeceğimi bilemiyorum,” dedi Peygamber, içini çekti.”Bizler komünist olduk ya çok okurduk. Nazım bu konuda tek kitap okumadı. Marksizm konusunun açılmasından bile hoşlanmazdı. Bunun için, büyük bir yanlışlık yaparak beni götüreceklerine onu götürmüş olmalarından korkuyorum.”

Polis güldü, gene koluna girerek yürüttü Peygamber’i.

“Yok, beyamca, öyle saçma şey olur mu!” dedi. “Televizyon gösteriyor, gazeteler yazıyor: kominis gençleri yakalıyorlar yalnız, iyi de ediyorlar: bu banka soymalar, bu karakol kurşunlamalar, bu adam öldürmeler güzel şeyler değil.”

Bu kez de Peygamber durdu yolun ortasında, gözlerini yoldaşının gözlerine dikerek bir peygamber gibi gülümsedi.

“Güzel mi diyorsunuz?” dedi. “Güzel öyle şakaya gelecek şey değildir. Güzel nerden doğar, bilir misiniz? Geleceğin bugüne gömülü köklerinden. Biz devrimci ozanlar da komünizmin aydınlık yolunu bu köklerde yakaladığımız ipuçlarını okuyarak gösteririz ve Marx’ın öngörüleri şiirlerimizde bir kez daha doğrulanır. Yoksa yanılıyor muyum diyorsunuz?”

Genç polis işittiklerinden bir şey anlamamıştı, ama gözünün içine baka baka komümizmi göklere çıkaran bu yaşlı adamın keçileri kaçırmış olduğundan hiç kuşkusu kalmadı. Bu nedenle, onunla zıtlaşmayı saçma buldu.

“Hayır, yanılmıyorsun,” diye yanıtladı, yeniden koluna girerek yürümeye zorladı onu, olabildiğince hızlı yürüttü. Kapısının önünde, dostça elini sıktı, “Şimdi yatıp bir temiz uyu, beyamca,” dedi. “Bakarsın, bir-iki güne kalmaz, her şey düzelir; hatta, belli mi olur, başımıza kominisler gelir.”

“Ne diyorsunuz! Siz böyle bir şey bekliyor musunuz?” diye atıldı Peygamber. “Yakın bir gelecekte gerçekten böyle bir devrim bekleyebilir miyiz?”

“Olabilir, neden olmasın?” dedi polis, yaşlı adamın kapıyı açmasını bekledikten sonra, iyi geceler dileyerek koşarcasına uzaklaşmaya başladı.

Karların içeriye dolmasına karşın, Peygamber kapıyı kapatmadı, köşede gözden silinmesine değin polisin arkasından baktı, “İyi bir çocuk!” diye söylendi. Genç polis ilk kez koluna girdiği zaman kapıldığı ürpertiden uzaktı şimdi, tam tersine, yanılgısına gülümsüyordu. O güne dek devrimci düşünceyi en son anlayacak kişilerin polisler olduğunu, bu nedenle, devrim yapmış bir toplumda, polisin yeri bulunamayacağını düşünmüştü hep, ama, bu akşam, birtakım “olumlu göstergeler” bu ülkede devrim düşüncesinin polisler arasında bile yayıldığını ortaya koymaktaydı. Işığı yaktı, kapıyı kapattı, “Bu çocuğun da bugünde geleceğin köklerini yakaladığına kuşku yok,” diye söylendi. Semt karakolunun memurları bu denli bilinçli olunca, ötekilerin de gerçeği kavramakta gecikmeyeceklerini düşünmek aşırı bir iyimserlik olmasa gerekti.

Yatağına bu ölçülü iyimserlikle uzandı.

II

Peygamber gözlerini açtığı zaman, saat iki buçuğa geliyordu, üstelik hem açlıktan midesi kazınıyor, hem de odanın soğuğu yorganının içine dek işliyordu; ama, uyumadan önce düşündükleri uykusunda da sürerek daha bir güçlenmiş gibi, yorganı ağzına dek çekti, gözleri tavanda, öylece yattı; polislerin kapıyı Nazım'ın anahtarıyla açıp içeriye dalmaları durumunda onları yatakta karşılamak, kapıyı tekmeleyerek "Polis! Açın kapıyı! Bir delilik yapmaya da kalkmayın: ev sarıldı!" diye bağırmaları durumunda olabildiğince ağır davranmak, Nazım'ı gereksiz bir nesne gibi içeriye iterek, "Yanlışlık olmuş, seni götüreceğimize bu herifi götürmüşüz. Hadi, gidiyoruz, çabuk ol," dedikleri zaman da, bunun acısını ilerde fazlasıyla çıkaracaklarını bile bile, "Bu gecikme benim değil, sizin suçunuz, önce giyinmemi, sonra kahvaltımı bitirmemi bekleyeceksiniz," diye yanıtlayarak çayını hazırlamak üzere, başı dimdik yukarıda, ağır ağır mutfağa doğru yürümek düşüncesindeydi. Ama polisler gelmekte gecikip de midesinin kazıntısı artınca, bu mutluluktan vazgeçmek zorunda kaldı. Kalktı, mutfağa gitti, çaydanlığı doldurup altını yaktı. Sonra, her gün olduğu gibi, kapının altından atılmış gazeteyi yerden alıp da birinci sayfanın sol üst yanında "Terörün başı eziliyor: Nazım Sönmez de yakalandı" gibi çarpıcı bir başlık altında Nazım'ın iki kocaman fotoğrafıyla karşılaşınca, neye uğradığını bilemedi, "Allah Allah! Allah Allah!" diye söylenerek masanın başına oturdu; birincisi Nazım'ı tek başına, ikincisi polisler arasında gösteren bu fotoğraflara uzun uzun baktı, sonra, nerdeyse her satırda yeniden başa dönerek, üç sütun üzerinden verilmiş yakalama haberini, iç sayfalardan birinin nerdeyse dörtte birini kapsayan eylem dökümünü okudu, okuduğu her tümcede, "Allah Allah! Allah Allah! İnanılır gibi değil!" diye söylendi durdu: yazılanlara bakılırsa, birkaç yıldır özellikle İstanbul'la Ankara'da gerçekleştirilmiş olan yıldırı eylemleri içinde, Nazım'ın parmağını sokmadığı kundaklama, karakol tarama, banka soygunu, adam kaçırma, öldürme ve yaralama, kısa ya da uzun bir süre kuramcılığını üstlenmediği

“sol fraksiyon” yok gibiydi. Her şey onun başının altından çıkmıştı nerdeyse, her şeyi o tasarlamış, gene o uygulamıştı. Gazetenin anıştırdığına göre, solun ülke sınırları içindeki en büyük ve en güçlü önderi Nazım Sönmez’di, Nazım Sönmez yakalandığına göre de yıldırı eylemlerinin artık kesinlikle sona ereceği, bunun sonucu olarak sıkıyönetime son verilerek askerlerin kışlalarına gönderileceği düşünülebilirdi.

Peygamber, uzun haberi üçüncü kez yeniden okurken, “Yakışıklılığıyla genç kızların başını döndüren, en pahalı eğlence yerlerinde, en güzel kızlarla boy gösterip su gibi para harcayarak yıkıcı etkinliklerini gizlemeyi uzun süre başarmış olan genç şehir şakisi” sözcüklerini hiç yadırgamadı, evinin “Üsküdar tepelerinde bir kartal yuvası” olarak nitelenmesini de fazla aykırı bulmadı; buna karşılık, Nazım Sönmez’in sırtına yüklenen her suçta, “Abartıyorlar, yok canım, abartıyorlar,” diye söylenmekten kendini alamadı. Ama, Nazım Sönmez’in “kartal yuvası”nda “yaşlı büyükbabası”yla birlikte oturmakta olduğunu okuyunca, sanki gerçek en çok sözün burasında saptırılmış gibi, tepesi attı, “Faşistler!” diye homurdandı: bu gazeteciler sözünü ettikleri “kartal yuvası”nın semtine bile uğramamış, yazdıklarının hiçbirini soruşturup araştırmamış, polisin kendilerine verdiği bilgi ve resimlerle yetinerek faşizme uşaklık etmişlerdi. “Hiç değilse bu yaşlı büyükbabanın bir marksist ozan olduğunu yazabilirlerdi,” diye mırıldandı. “Haberleri yeni bir boyut kazanırdı böylece!” Her konuda olduğu gibi bu konuda da haksızlığa uğradığını düşünerek fırlatıp attı gazeteyi. Ama atmasıyla yeniden alıp yeniden okumaya dalması bir oldu.

Peygamber, bu dördüncü okuyuşunda, her şey yer ve tarih belirtilerek, ayrıntılı bir biçimde yazıldığına göre, suçlamaların en azından bir bölümünün doğru olabileceğini düşünerek tepeden tırnağa ürperdi. Bir sigara yaktı, üç-beş solukta bitiriverdi. “Bunca emeğim boşa gitti, tıpkı şiirlerim gibi,” diye inledi. Ama, çeyrek saat sonra, haberi yeni baştan okurken, bir yandan öteden beri sol eğilimli olarak bilinen gazetenin bol bol kullandığı “şehir şakisi”, “cani”, “katil”, “terörist”, “gözü dönmüş canavar” gibi sövgülerin, öbür yandan Nazım Sönmez’in ikide bir uzlaşmaz ve uslanmaz bir marksçı olarak nitelenmesinin yarattığı tepkiyle, onun gerçekleştirdiği söylenen bütün bu eylemlerin belki de marksçılığın zorunlu kıldığı edimler olduğunu düşündü. Hiç kuşkusuz, varsayım ilk bakışta oldukça kuşkulu görünüyordu. Karakolda da söylemişti, Nazım marksçılık

üzerine tek kitap okumadığı gibi bu konunun açılmasından da hoşlanmazdı. Şu var ki, koca devlet kendisini yakalatmak için evine bir düzineye yakın silahlı adam yolladığına, dönemin en solcu gazetesi bile sırtına elliyi aşkın "marksçı-lenininci amaçlı" öldürme, yaralama ve soygun suçu yüklediğine göre, gerçek bir marksçı olmak için okumak zorunlu bir koşul olmasa gerekti. Peygamber, ta çocukluğundan beri, masasında ders çalışırken, sofrada yemek yerken, sokakta, el ele, insanlar arasında yürürken, Nazım'a verdiği uzunlu kısalı marksçılık derslerini anımsadı; belki giriştiği eylemleri gizlemek için, belki başka nedenlerle, son dönemlerde bu konunun açılmasından hoşlanmaz görünmesine karşın, torununun marksçılığı kendisinden öğrenmiş olması gerektiğini düşündü; sonra, marksçılığın söylensel günlerinde, kan davası ya da aşk uğruna dama düşmüş köylülerin birkaç gün içinde seçkin marksçılara dönüştüklerini anımsadı, varsayımı bir kesinlik olup çıktı, gurura benzer birşeyler kabardı içinde. Şimdi açıklayamadığı tek şey insanlığı aydınlık yarınlara taşıması gereken marksçı düşüncenin öldürmeyi neden ve nasıl zorunlu kıldığıydı. Ama, belki yorgunluk ve soğuktan, belki de Nazım'ı bir kez daha kendinden uzaklaştırmaktan korktuğundan, uzun boylu düşünmek istemedi, ta lise yıllarından beri tarihsel gelişmenin en somut açıklaması olarak gördüğü ünlü dizeleri anımsadı, "Okusun, okumasın, Nazım'ın benden daha ileride bulunması gerekir," diye mırıldandı. "Şurası bir gerçek ki, her şey bir kuşak sorunu, her kuşak kendi savaşını kendi yöntemleriyle yapıyor. Böyle olması da zorunlu, çünkü dünya dönüyor ve tarih dönüşü olmayan yolunda her geçen gün biraz daha ilerliyor."

Ama, tam bu sırada, birdenbire, arnavutkaldırımlarının üzerinde sert bir fren sesi işitince, bütün varsayımlarını unuttu: polislerin en sonunda büyük yanlışlarını anlayarak Nazım'ı bırakıp kendisini almaya geldiklerini düşündü, sokağa bakan pencereye geldi, yavaş yavaş ortalığı saran lacivert karanlığın içinde kocaman bir arabadan Acem subayları gibi bol sırmalı bir adamın indiğini gördü, sanısı nerdeyse kesinliğe dönüştü. Sonra, sırmalı adamın eğilerek açtığı kapıdan sivil giyinmiş, yaşlı bir adam çıkınca, yüreği duracak gibi oldu, "Ama bizim Fehmi'ye benziyor bu adam, evet, Fehmi, ta kendisi! Allah Allah!" diye kekeledi. Başı döndü, ellerini gözlerine bastırdı, ancak böyle birdenbire başını döndüren şeyin sevinç mi, öfke mi olduğunu kestiremedi.

Fehmi Gülmez de bu konuda bir sonuca varmasını kolaylaştıracak biçimde davranmadı: yıllardan sonra birdenbire ortaya çıkmış bir eski dost gibi değil de her gün birkaç kez karşılaşılan bir yakın komşu gibi girdi içeriye, ne bir çığlık attı, ne gülümsedi.

“Gözüne ne oldu?” diye sordu yalnızca.

Peygamber’in beyninde bir ışık çaktı birden, günün birinde birilerine söylemeyi nicedir düşleyip de söylemekten çoktan umudu kestiği sözü anımsadı.

“Faşizmin küçük bir armağanı,” dedi.

“Ne demek istiyorsun?”

“Ne demek isteyeceğim? Polisin yumruğunun izi işte.”

Peygamber gülümsedi, Mujik Necmi’nin sözünü en sonunda kendisi de kullanma olanağını bulabildiği için uçuyordu nerdeyse, hatta bir bakıma kaba güç karşısında kişinin güçsüzlüğünü belirten bu sözü bir güçlülük anlatımı olarak görüyor, bunun için de eski dostuna biraz yukarıdan bakıyordu. Ama Fehmi Gülmez suratını astı.

“Pis herifler! Bir gün bunun hesabını soracağım onlardan,” diye homurdandı, sonra Peygamber’e yaklaştı, ayaklarının ucunda yükselerek yanaklarını öptü, geriye çekilip tepeden tırnağa süzdü dostunu, sonra, kararlı bir yürüyüşle mutfağa gitti. Bir dakika sonra, bir çatlak tabağın içinde bir-iki dilim ekmekle bir parça beyazpeynir getirip masanın üstüne bıraktı.

Peygamber güldü.

“Çok mu acıktın?” diye sordu.

“Hayır, bunları sana getirdim,” dedi Fehmi Gülmez. “Seni iyi bilirim, bahse girerim ki, polisler çocuğu götüreli beri hiçbir şey koymadın ağzına. Belli de oluyor ayrıca: ayakta zor duruyorsun. Hadi, otur şuraya.”

Peygamber gösterilen yere oturdu, gözlerini eski dostunun gözlerine dikti.

“Fehmi, Fehmi,” diye mırıldandı, şimdi ona hiç kızmıyor, hatta onu korkunç özlemiş olduğunu sezinliyordu.

“Sen önce şu peynir ekmeğini ye,” dedi Fehmi Gülmez. “Konuşmak için çok zamanımız var daha. Çay da koydum, birazdan getireceğim.”

“Ben demlemiştim.”

“Hayır, demlememişsin, su koymuşsun, o da kaynaya kaynaya bitmiş, çaydanlık delinecekmiş nerdeyse.”

Peygamber bir parça ekmekle bir parça peynir koparıp protezinin uygun noktalarına getirerek ağır ağır çiğnerken, Fehmi Gülmez, eskiden olduğu gibi, masanın öbür yanına, tam karşısına oturdu, hiçbir şey söylemeden gözlerini çevresinde dolaştırdı, evin yıllar önce bıraktığından hiç de farklı olmadığını gördü, yaşamı sürekli değişim olarak anlayan bir insanın nerdeyse bütün bir yaşamı aynı çerçeve içinde geçirmesinin çelişkisi karşısında hüzünlendi.

“Bakıyorum, evde hiçbir şey değişmemiş,” dedi.

Peygamber gene güldü.

“Doğru,” dedi, “ben de değişmedim, yirmi yaşımda nasıl düşünüyorsam bugün de öyle düşünüyorum; yani gene o komünist herifim; yalnızca yaşlandım.”

“Çok güzel,” dedi Fehmi Gülmez, içini çekti, sonra kalkıp gene mutfağa gitti, bir bardak çayla geri döndü, bardağı sessizce dostunun önüne bıraktı.

“Kendine neden koymadın?” diye sordu Peygamber.

“Bana çay yasak.”

“Tam patron olmuşsun, dört dörtlük!” dedi Peygamber, ama dostça gülümsedi.

“Oldum ya! Beğenemedin mi?”

“Patronlar konusunda ne düşündüğümü bilirsin.”

“Evet, bilirim,” diye yanıtladı Fehmi Gülmez. “Şimdi çayını iç.”

Peygamber sesini çıkarmadan, ağır ağır içti çayını, çayın sıcaklığının etkisiyle olacak, her yudumda biraz daha yumuşadı. “Fehmi işte, hiçbir şey yapamayınca çay yapar,” diye düşündü, sonra derin derin içini çekti, dostunu yarı karanlıkta, hem de daha ilk görüşünde tanıyıverdiğini unutarak, “ama çok çökmüş zavallı, tanınmaz duruma gelmiş,” diye söylendi. İkinci çayı içerken, yumuşamadan da fazla bir şey oldu: onun burada, karşısında olmasından mutluluğa benzer bir şeyler duydu, ama aynı anda Nazım’ı anımsadı:

“Gazeteleri gördün herhalde, Nazım’ı, benim torunu, götürdüler,” dedi. “Beni götüreceklerine onu götürdüler.”

“Biliyorum, buraya da bunun için geldim,” dedi Fehmi Gülmez, sonra kaşlarını çattı. “Ama seni götürmelerine izin vermezdim. Hiçbir zaman da vermedim,” diye ekledi.

Peygamber, elinde boş çay bardağı, öylece donup kaldı birdenbire, bir süre hiçbir şey düşünemedi, neden sonra, kendi kendine konuşur gibi:

“Yani... yani...” diye kekeledi, “yani sen mi engelledin? Onu bırakın da torununu alın mı dedin?”

Fehmi Gülmez sesini çıkarmadı, eski dostuna gücünden sözetmek hoşuna gitmiyordu. Peygamber’se, bu gücü çok kötü kullandığını düşünerek, kinle baktı, sorusunu bir kez daha yineledi:

“Söylesene: gerçekten engelledin mi içeri alınmamı?”

“Evet, çok eskiden, ama yalnız bir kez,” dedi Fehmi Gülmez. “Ondan sonra da içeri alınman için hiçbir neden kalmadı: susup oturdun.”

Peygamber’in gözleri karardı, bir şeyleri parçalamak geldi içinden.

“Belki, ama senin gibi dönmedim ben, inancıma bağlı kaldım,” dedi.

“Çok güzel, seni kutlarım,” dedi Fehmi Gülmez.

Peygamber ne diyeceğini bilemedi, çoktan ilgisini kestiği bir çocukluk arkadaşının, hiç kimse böyle bir şey istemiş değilken, benzerleriyle birlikte hapse girmesini önleyerek ozanlık işlevini yerine getirmesine engel olmasını bağışlayamıyordu, hiçbir zaman da bağışlayamayacaktı belki. Kalktı, odanın içinde sinirli sinirli dolaşmaya başladı. Sonra Fehmi Gülmez’in karşısına dikildi.

“Peki, Nazım’ı neden kurtarmadın?” dedi. “O da benim bir parçamdı.”

Fehmi Gülmez yerinden kalkıp Peygamber’in koluna girdi, sedire oturttu, kendisi de yanına oturup elini omzuna attı.

“Dinle,” dedi: “haberim yoktu, bu bir. Bu çocuk senin gibi şiir yazmakla yetinmiyordu, bu da iki.”

“Evet, karısında kızındaydı,” dedi Peygamber, alaylı alaylı güldü.

“Rahmi, dostum, bu iş bildiğin gibi değil, şakaya gelir yanı yok,” dedi Fehmi Gülmez.

O sabah, gazeteleri okuduktan, özellikle de Nazım Sönmez’in Peygamber’e çok benzediğini saptadıktan sonra, en az beş yere telefon etmiş, hepsinden de aynı yanıtı almıştı: “Aman, beyefendi, bu konu çok duyarlı bir konu: ne siz sormuş olun, ne de biz duymuş olalım. Durum bildiğiniz gibi değil,” demişlerdi. O gene de olayın üstüne gitmiş, delikanlının nerede ve ne durumda olduğunu öğrenmek istemişti, ama bilgi vermekten özenle kaçınmışlardı. Tek umudu ettiği telefonların çocuğun arkasız olmadığını anlamalarını sağlamış olmasıydı; böylece, fazla canını

yakmazlardı belki. Ne olursa olsun, şimdilik beklemekten başka yapılacak bir şey bulunmadığı anlaşılmaktaydı.

“Ben beklemek düşüncesinde değilim!” diye gürledi Peygamber, sigarasını öfkeyle kül tablasına bastırdı. “Hayır, ne beklemesi, tam tersine, ortalığı birbirine katacağım, hem de hemen yarın! Nazım Sönmez’in yaşlı büyükbabasının kim olduğunu göstereceğim onlara!”

Fehmi Gülmez gülümseyerek dostunun omzunu okşadı:

“Rahmi, dostum, bu iş gerçekten çetin iş, inan bana, gene Don Quichotte’luğa kalkma!” dedi. “Bu çocuk anayasal düzeni yıkmak amacıyla silahlı eyleme kalkışmakla, bu arada bir düzine adam öldürmekle suçlanıyor, devrimci şiirler yazmakla değil.”

“Biliyorum, biliyorum, ama devrim açısından hepsi aynı kapıya çıkar, hepsi bir kuşak sorunu,” dedi Peygamber. “Bizim kuşak bu düzeni yıkmanın yolunu şiirde gördü, yeni kuşak silahta görüyor. Hepsi bu! Dün akşam polislere de söylemek istedim bunu.”

Fehmi Gülmez birden irkildi:

“Nasıl? Nasıl?” diye kekeledi. “Polislere de mi?”

“Evet, bizim karakolda, Nazım’ı sormaya gittiğim zaman,” dedi Peygamber, sonra, ürkmüşlüğüyle alay etmek istercesine dostunun gözlerinin içine baktı, “Düşüncemi gizleyecek değildim herhalde,” diye ekledi. “Daha başka konularda da konuştum.”

“Onlar ne dediler peki?”

“Bana hak verdiler. Dünya değişiyor, dostum: öyle görünüyor ki, devrim geldi kapıya dayandı artık,” dedi Peygamber, gizemli bir biçimde gülümsedi: şimdi, şu anda, ilk kez düşünüyordu bunu, hatta düşünmeden söylediği bile ileri sürülebilirdi; ne var ki, dün akşam, karakolda, üç memurla, sonra, yolda, kendisini kapısına dek getiren görevliyle konuştukları göz önüne alınınca, karşı savı ileri sürmek çok daha zordu. “Benim de bildiklerim var,” diye ekledi.

Fehmi Gülmez, bu “ilginç” düşüncelerin karakolun ortasında, polislerce onaylanabilmesini usuna sığdıramadığından, dostunun ya sayıkladığını ya da kendisini şaşırtmaya çalıştığını düşündü.

“Peki, sence bu gelişmeyi neye borçluyuz?” diye sordu.

“Neye borçlu olacaktık? Nazım’ın çok güzel dile getirdiği gerçeğe: tarihin akışına borçluyuz,” dedi Peygamber, sonra, sesini yükselterek, “ben sadece ölen babamdan ileri, doğacak çocuğumdan geriyim,” diye sürdürdü.

Fehmi Gülmez gülümsedi.

“Ve bir kavganın adsız neferisin,” diye tamamladı, sonra yumuşatabileceği kadar yumuşattı sesini, “bak, ne diyeceğim sana,” dedi: “Kalk, giyin de seni bize götüreyim. Bir güzel kafa çekeriz. Gece de bizde yatarsın. Şu günlerde bende kalmanda çok bakımlardan yarar var. Nazım’ın durumunu birlikte izleriz. Ne dersin?”

“Hayır, olmaz!” dedi Peygamber. “Ben askerlik dışında bir gece bile evimden dışarıda yatmadım.”

Fehmi Gülmez gene gülümsedi.

“İşte devrimcilik diye buna derim!” dedi, sonra gene çağrısına döndü: birkaç günlük bir ortam değişikliğinden bir zarar gelmeyeceğini, üstelik, bunca yıllık ayrılıktan sonra, biraz özlem gidermenin her ikisini de mutlu edeceğini söyledi, gözlerini dostunun gözlerine dikti. Birbirlerine dostça göz kırptılar. Başlangıçta, birbirlerinin tanınamayacak ölçüde değiştiğini düşünmüş olmakla birlikte, şimdi, bu nerdeyse hiç değişmemiş gençlik ortamında birbirlerine ısınmaya başladıktan sonra, her ikisi de ayrılmalarının üstünden bunca yıl geçmemiş gibi bir duyguya kapılıyor, birdenbire eski alışkanlıklarını yeniden buluyordu. “Çevremizde her şey bizden çok daha fazla değişti de ondan belki,” diye düşündü Fehmi Gülmez, aynı gençlik havasını kendi evinde de yaratabilmek umuduyla, önerisini bir kez daha yineledi, ama, Peygamber’in evinden ayrılmaya hiç de istekli olmadığını anlayınca, fazla dayatmadı, “İyi ya, burda oturalım öyleyse, eskiden olduğu gibi,” dedi. “Rakın vardır herhalde?”

Rakısı vardı. Fehmi Gülmez, tıpkı eski günlerdeki gibi, mutfağa gitti, Yeni Rakı’yı, bardakları, sürahiyi, ekmek sepetini getirdi, tam oturacağı sırada, Feride’nin bir sözünü anımsadı: “Bizim mutfak boş gibi görünür, ya aradın mı her zaman bir şeyler bulursun içinde.” Gene mutfağa gitti, hemen sonra, yüzü ışıl ışıl, elinde bir tabak zeytinle döndü.

“Feride gene haklı çıktı,” dedi.

“Feride her zaman haklıdır,” dedi Peygamber.

“Öyledir, hadi, Feride’nin şerefine!” dedi Fehmi Gülmez, kadehini eski günlerdeki gibi dostunun kadehine dokundurup başına dikti, sonra, elinde kadehi, kalkıp kitaplığa doğru yürüdü, sırtı arkadaşına dönük, Feride’nin resmine daldı.

Peygamber oturduğu yerden onu izliyordu.

“Geçen gece, Nazım’ı almaya gelen polislerden biri ne dese beğenirsin?” diye sordu.

“Ne dedi?”

“Bu kız senin torunun mu dedi.”

Fehmi Gülmez hep aynı yerde, aynı fotoğrafa bakmaktaydı.

“İyi demiş: Feride hep genç kalmanın yolunu buldu,” dedi, içini çekti. Sonra dönüp Peygamber’in karşısına oturdu gene, kadehini kadehine vurarak “Hadi, şerefe! Feride’ nin ve bizim şerefimize!” diye ekledi.

Bu dakikadan sonra, bir anımsama yarışıdır başladı aralarında, her şeyi, hatta bunca yıldan sonra bir araya gelmelerini sağlayan olayı bile unutarak, bir ortak torundan sözeder gibi, Feride’den, Feride’nin şakalarından, öfkelerinden, bilgisinden, güzelliğinden sözettiler. Peygamber kalkıp içeriye gitti, Feride’nin fotoğraflarını sakladığı ayakkabı kutusunu getirdi. Bütün fotoğrafları masanın üstüne yığdı. Her ikisi de gözlüklerini takıp bunları birbiri ardından, uzun uzun gözden geçirdiler, birbirlerine göstererek gözlemlerde bulundular, her seferinde de birbirlerini onayladılar. Artık çekişmeyi bırakmışlardı. İkisinin de gözleri dolmuştu, sesleri tuhaf bir biçimde titriyordu, ama sanki yitirilmiş bir sevgilinin görüntüsüyle karşılaşmanın acısından çok, nicedir özlemi çekilen bir torunu yeniden bulmanın sevinci titretiyordu seslerini. Hatta, denilebilirdi ki, hiç mi hiç geçmişi görmüyorlardı bu fotoğraflarda: Feride gözlüğünün ardından öyle cin gibi, öyle dipdiri bakışlarla bakıyordu ki, öyle gençti ki, artık yaşamadığını düşünmek olanaksızdı; tam tersine, kimi fotoğraflarında yalnız başına, kimi fotoğraflarında Peygamber’le yan yana ya da karşı karşıya, kimi fotoğraflarında Peygamber’le Fehmi Gülmez’in ortasında gülümserken, gelecek güzel günler konusunda “ipuçları” verir gibiydi. Onlar da, bu dipdiri görüntüler karşısında, o gün bugün yaşamın getirdiği acı dönüşümlere takılmak yerine, Feride’nin yaşadığı günlerdeki duygularını yeniden içlerinde duyuyor, sonrasını hiç yaşamamışçasına, geçmişin sararmış görüntülerinin içinden mutlu bir geleceğe bakıyorlardı. Gene de, son resim kutuya konulduktan sonra, ikisi de derin derin içini çekti.

“Sanki daha dünmüş gibi,” diye mırıldandı Peygamber, “oysa onca yıl geçti, onca şey oldu.”

Fehmi Gülmez başıyla onayladı.

“Hiçbir şey de o günlerde düşlediğimiz gibi olmadı,” dedi. “Birçok şeyler hiç istemediğimiz biçimde gelişti. Feride o kızı doğuracağım diye dayatmasaydı, belki de yaşardı.”

“O kızı, evet, canıma okuyan kızı.”

“Ama ne güzel çocuktu! Ben hiçbir çocuğu öyle sevmedim. O salağa kaçtığını duyunca, deliye döndüm. İnanır mısın, onu öldürtmeyi bile düşündüm. Ama canına okudum, biliyorsun, bir yıl bile sürmedi tepetaklak gitmesi. Yazık ki, sonucun daha da kötü olacağını bilemedim.”

Peygamber yeni bir gerçek daha öğreniyordu işte: Nazım’ın tutuklanması üzerine hemen kalkıp gelmesinin de gösterdiği gibi, eski dostu yaşamını yakından izlemişti; önce hoşuna gitti bu davranışı, ama, hemen arkasından, izlemenin devrimciler arasındaki kötü çağrışımı onu da etkiledi, “Demek uzaktan uzağa bizi yönetmek istemiş, buyur, yönet demişiz gibi!” diye düşündü, sonra birden sinirlendi:

“Bilemezdin!” diye atıldı. “Kapitalist değil misin? Kafanla değil, kesenle düşünürsün!”

“Parlak bir söz söyleme fırsatını buldun mu hiç kaçırmazsın,” dedi Fehmi Gülmez. “Şimdi o hergeleyi korumaya kalkmayacaksın ya!” Bir yudum rakı içti, gözlerini yere dikip sustu.

Peygamber de sustu. Bu kez dostuna haksızlık ettiğini düşündü. Tarih şaşmaz doğrultusunda ilerliyordu, ama bireylerin yaşamında büyüklü küçüklü sayısız sapmalar oluyordu, fazla bir şey gelmiyordu ellerinden, yollarını kendileri çizemiyorlardı. Belki bu da tarihsel evrimin gereğiydi. Fehmi Gülmez’in kendisi de hiçbir şeyin düşlediği gibi olmadığını söylemiyor muydu? Düşüncelerini ona da söylemek istedi. Ama birden koltuğunda uyuduğunu gördü. Bir süre hiç sesini çıkarmadan gülümseyerek baktı ona, sonra uyandırdı.

“Hay Allah, içim geçmiş,” dedi Fehmi Gülmez.

Peygamber bir kahkaha attı.

“Şuna yaşlanmışım desene!” dedi. “İki tek rakıyı kaldıramadım desene!”

“Ne yapalım, dostum,” dedi Fehmi Gülmez. “Bizim yaşımızda bunayanlar, altlarına kaçıranlar var. Durumumuza şükredelim!”

“Biz deme, ben de!” diye güldü Peygamber, eski dostunu üzmek düşüncesinde değildi, ama bu akşam ona karşı bir üstünlük duyuyordu, Feride’yle evlenmiş, ozanlığı sürdürmüş, devrimci eylemlere önderlik eden

bir torun yetiştirmiş bir insan olarak üstünlük duyuyor, bunu da azıcık sezdirmek istiyordu. “Ben demir gibiyim, kafam da, gövdem de demir gibi,” diye ekledi.

Fehmi Gülmez dostunun solgun yüzüne, ak sakalına, biri mosmor, biri sönük gözlerine baktı.

“Seni candan kutlarım,” dedi.

“Sağol,” diye yanıtladı Peygamber, önündeki Samsun paketine uzandı, “Hay Allah! Bitmiş!” diyerek buruşturdu paketi. “Fehmi, bir sigaran var mı?” diye sordu.

“Yok. Ben çoktan bıraktım.”

“Herhalde daha çok yaşamak için,” dedi Peygamber, ona takılmadan edemiyordu bu akşam. “Bunca zenginsin, güçlüsün, ama dostuna verecek bir sigaran bile yok!”

“Yarın istediğin kadar getiririm.”

“Sağol, ama bana şimdi gerek,” dedi Peygamber, sonra, çok doğal bir şey yapar gibi, kül tablasındaki izmaritlerin en büyüğünü aldı, parmaklarının arasında düzeltip yaktı.

Fehmi Gülmez öfkeyle yerinden fırladı, kül tablasını alıp içindeki bütün izmaritleri sobaya boşalttı. Peygamber hiçbir şey söylemeden, gözleri boşlukta, sessiz sessiz izmaritini bitirdi. Bir süre konuşmadılar. İkisinin de üzerine bir donukluk çökmüştü birden. Fehmi Gülmez, bunca yıldan sonra arkadaşını yeniden görmekten büyük bir haz duymasına karşın, bu donukluğu ancak bu evin dışında üzerinden atabilirmiş gibi bir duyguya kapıldı, kalktı, Peygamber’in yanına gitti, elini omzuna bastırdı, “Ben artık gideyim,” dedi, sonra ona Nazım konusunda herhangi bir çılgınlık yapmamasını, örneğin “karakola marakola” gitmeye kalkmamasını, hatta, en iyisi, kendisi gelmeden dışarıya çıkmamasını söyledi. Ama, birdenbire, dostunun söylenenleri anladığından kuşku duydu: gülümseyerek bakıyordu ya bakışı da, gülümsemesi de aşılmaz bir saydam tabakanın ardında donmuş gibiydi. Fehmi Gülmez ürperdi. “Rahmi, bir şey söylesene!” dedi. Peygamber, hep gülümseyerek, “Güle güle,” diye karşılık verdi. Kalktığına, gitmekten sözettiğine göre, bundan daha uygun bir yanıt düşünülemezdi, gene de aykırı bir yanıtmış gibi geldi Fehmi Gülmez’e, “Rahmi’ciğim, istersen kalırım,” dedi, “eskisi gibi, birlikte ders çalıştığımız yıllardaki gibi.”

Peygamber bir sineği kovar gibi elini salladı.

“Ne dersi, ne çalışması? Bizim için her şey bitti artık,” diye söylendi: “şimdi gün Nazım’ın günü artık, ama Nazım da içerde.”

Fehmi Gülmez dostunun ak sakalını okşadı.

“Nazım’ı çok mu severdin?” diye sordu.

“Çok mu severdim, bilmiyorum, ama şimdi gittikçe daha çok seviyorum,” dedi Peygamber, “şimdi onun içerde olduğunu düşündükçe...” Birden durdu, gözlerini dostunun gözlerine dikti, “Peki, ama Nazım’la ilgilenmek sana nerden esti?” diye sordu. “Sen onu görmedin bile.”

“Doğru, onu görmedim bile, ama gazeteyi okuyunca çok sarsıldım, bir şeyler yapmak istedim,” dedi Fehmi Gülmez, bir-iki kez yutkundu. “Bir de seni çok özlediğimi anladım,” diye ekledi, gene yutkundu. “Bir de, nasıl söylemeli, ondan çok senin için korktum. Doğrusunu istersen, şimdi de ondan çok senin için korkuyorum.”

Peygamber “Boşver!” dercesine elini salladı.

“Çok saçma,” diye yanıtladı. “Beni çoktan unuttular. Ama Nazım...”

“Üzülme, Nazım’ı kurtarırız,” dedi Fehmi Gülmez. “Hemen yarın olmasa da eninde sonunda kurtarırız. Gerekirse, onun için özel yasa bile çıkartırız.”

Peygamber’in gene tersliği tuttu.

“Bir kapitalist olarak Nazım’a yardım etmekle çelişkiye düşmüş olmaz mısın?” diye sordu. “Nazım da adaşı gibi proletarya devrimi için savaşıyor, biliyorsun.”

“Öyle bile olsa, ona yardım etmekten çekinmem,” dedi Fehmi Gülmez, “ayrıca ben bu çocukların silahlı eylemlerinin gerçekte patronlara ve sermayeye karşı olduğu düşüncesinde değilim.”

“Saçmalama!”

“Hayır, saçmalamıyorum,” dedi Fehmi Gülmez, dostunun ussal dengesinin yerinde olduğunu sanıyor, onunla tartışmaya kalkıyordu. “Bu çocukların bize bir şey yaptıkları yok. Bizleri öldürmeye kalksalardı, belki, eski kurama göre, sayımızı azaltarak devrimi çabuklaştırmak istedikleri düşünülebilirdi. Ama, tam tersine, kendilerine bizlerden çok daha yakın kişileri öldürüyorlar, yani patrondan çok, proletaryanın yanında yer alacakların sayısını azaltıyorlar.”

“Saçmalama!”

“Hayır, saçmalamıyorum! Çapraz ateşe tuttukları yaşlı hocaları düşünsene! Öte yandan, bu çocuklar olağandışı yönetimleri getiriyorlar,

olağandışı yönetimler de, başkalarına pahalıya mal olsa bile, bizim işimize yarıyor her zaman, bize çalışıyor, gücümüzü büsbütün artırıyor.”

“Ama gücünüz arttıkça sayınız ister istemez azalacaktır, Marx bunu böyle söyler.”

“Hayır, sayımız azalmıyor; tam tersine, çoğalıyor, sayımız arttıkça eşeleneceğimiz çöplükler de artıp çeşitleniyor, anlıyor musun?”

“Hayır, anlamıyorum. Bir de şuna yanıt ver: ister patron ol, ister işçi, bir yurttaş olarak faşizmle savaşman gerekmez mi?”

Fehmi Gülmez gözlerini dostunun gözlerine dikti.

“Hiç kuşkusuz, gerekir,” dedi. “Ülkeyi yabancılar basacak olsa, adam gibi savaşırsın, ama, kendi insanların basınca, yabancılardan da kötü olsalar, iş zorlaşıyor; çünkü her şey birbirine karışıyor; anlıyor musun?”

“Hayır, anlamıyorum.”

“Takma kafana! Sen bana şunu söyle şimdi: gece burda kalıyor muyum, kalmıyor muyum?”

Peygamber dostuna sevgiyle baktı: kalsın isterdi doğrusu, ama, gerçekte yeniden görüştükleri için mutluluk duymasına karşın, ona fazla yakınlık göstermek gençlerin devrimci eylemlerinin patronları güçlendirdiği gibi aykırı görüşlerini, “gerekirse özel yasa çıkartmak” türünden kenter çözümlerini onaylamak anlamına gelirmiş gibi bir duygu uyandı birden içinde, ayrıca, gözünün üstünde faşizmin armağanını taşıyan bir devrimci ozan olarak, hiç kimseye zayıf görünmek istemiyordu.

“Burada rahat edemezsin; ben de çok iyiyim, demir gibiyim,” dedi.

Peygamber’in bu “demir gibi” olma savı Fehmi Gülmez’i bir kez daha içlendirdi, gözlerinin yaşardığını duydu. Onu buralardan uzaklaştırmak, savının yalanlanmayacağı, bu yaşlı, bu düşkün durumunu hiçbir yabancının göremeyeceği, daha da önemlisi, en sonunda rahat edeceği bir yerlere götürmek isterdi. Nereye? Bilmiyordu, ama bulabilirdi; bütün sorun inadını kırmaktı. “Öyle inatçı bir herif ki!” dedi kendi kendine. Ne olursa olsun, onu bir daha bırakmamakta, herhangi bir çılgınlık yapmasını önlemekte kararlıydı. Bir kez daha öptü dostunu, “Hadi, ben gidiyorum, eyvallah! Sen de hemen yatarsan, iyi edersin,” dedi, ağır ağır paltosunu giyip çıktı.

Peygamber öylece durup kapıya baktı bir süre, içini bir sıkıntı, bir boşluk duygusu sardı, dostunun geceyi kendisiyle geçirme önerisini geri çevirdiğine de, sırf onu şaşırtmak için her şeyin bir kuşak sorunu, yıldırıcıların devrimci oldukları gibi daha önce düşünmediği, şimdi

düşününce, doğruluklarından bayağı kuşku duyduğu şeyler söylediğine de üzüldü, ama, canı bir sigara yakmak isteyip de Fehmi Gülmez'in izmaritleri sobaya boşaltışını anımsayınca, gene sinirlendi: “Hep baskı, hep faşizm! Oysa sigaraya birlikte başlamıştık,” diye mırıldandı. Marmara şarabı eşliğinde Birincileri birbiri ardından yakışları geldi geldi gözlerinin önüne. Bu görüntüden Feride'nin dumanları derin derin içine çekişine atladı. Bir kez daha hayranlık duydu ona: Feride sapına kadar solcu olduğu gibi sapına kadar da tiryakiydi: yiyecek, içecek, giysi, ev, para, her şeye boş verebilirdi, ama dolabında, çantasında, her zaman sigarası bulunurdu. “Biz kim, tiryakilik kim! Gerçek tiryaki oydu! Tıpkı torunu gibi!” dedi kendi kendine: torunu da öyleydi, sigaranın zor bulunduğu yıllarda, Nazım hiçbir zaman sigarasız kalmadığı gibi kendisini de sigarasız bırakmamıştı. Birden kafasında bir şimşek çaktı: polisler alıp götürmedilerse, Nazım'ın odasında sigara bulunması gerekirdi! Gene de hemen koşmadı: bir kez, Nazım sevgililerinden başka hiç kimsenin odasına girmesini istemezdi; ikincisi, devrimcilerden çok mandacıların yanında yer aldığını kanıtlamak istercesine, yalnız Marlboro içerdi: Marlboro' dan başka sigara bulamayacaktı, Marlboro da nedense kızının zenci çavuşla öpüşmesini anımsatırdı ona. “Hiç içmem, daha iyi,” dedi. Bununla da kalmadı, sırf Marlboro içiyor diye Nazım'ın solculuğundan bir kez daha kuşku duydu. Bununla birlikte, belki artık sigarasız duramayacağını kesinlikle anladığı, belki de Nazım'ın bir devrimci olduğu düşüncesine iyice alışmaya başladığı için, “Kimliğini gizlemek için Marlboro içmek zorundaydı belki!” dedi, sonra, yavaş yavaş, Nazım gibi Marlboro da nitelik değiştirdi düşüncesinde, nerdeyse bir devrimcilik göstergesine dönüştü. Kararlı adımlarla Nazım'ın odasına doğru yürüdü.

Nazım'ın odasında her şey darmadağınıktı: masanın ve dolabın çekmeceleri çıkarılıp bir köşeye yığılmış, giysiler, gömlekler, çamaşırlar, kravatlar yerlere ya da bozulmuş yatağın üstüne atılmıştı. Ama Peygamber masanın üstünde yarı yarıya dolu bir Marlboro paketini kendisini bekler buldu, yerdeki eşyalar arasında da iki koca karton Marlboro gördü. Hemen bir sigara alıp yaktı, daha ilk solukta öksürdü, “Amerikan sigarası değil mi!” diye düşündü. Gene de, gırtlağını alıştıra alıştıra, sonuna dek içti sigarayı. Bu arada, gözlerini çevresinde dolaştırırken, Nazım'ın odası baba evinin bir parçası olmaktan çok, Marlboro sigarasıyla bütünleşiyormuş gibi bir duyguya kapıldı: renkli çarşafları, yeni dolapları, kocaman bir aynanın

önüne dizilmiş, boy boy, renk renk şişeleri ve tüpleriyle bir yabancılık havası vardı. Ayaklarının dibinde bir pembe kâğıt ilişti gözüne, eğilip aldı: Nazım'a yazılmış bir mektuptu. Nazım'ın eylemlerine ilişkin bir bilgi edinmek umuduyla gözlüğünü takıp okumaya başladı, ama daha yarısına bile gelmeden yüzü de mektubun rengine girdi: mektupta bir kız öyle şeyler anlatıyordu ki, iki erkek birbirine zor anlatırdı. "Nazım gibi bir devrimci böyle bir kızla nasıl arkadaşlık eder, olur şey değil!" diye söylendi Peygamber, bir sigara daha yaktı. "Böyle bir kız, böyle bir mektup!" Torununun devrimciliğinden gene kuşku duydu. En azından, iki olasılık söz konusuydu: ya Nazım devrimci değildi, ya da bu mektup bir şaşırtmaca, daha da iyisi bir şifreydi. "Evet, bir şifre olmalı, her şeyi öyle bir gizliyordu ki!" dedi. Nazım'dan kuşku duyduğu için utandı, sonra, zorlu bir sevgi kabarması içinde, elindeki sigarayı söndürüp don gömlek soyundu birden, Nazım'ın yatağına girip yorganı üzerine çekerek yüzünü yastığa gömdü. Tıraş losyonu, deodorant, kadın parfümü karışımı bir yoğun koku doldu burnuna, yüzünü buruşturdu. Bir kırk kuşağı ozanıydı, böyle yapay kokuları sevmezdi, ama bunun da bir şaşırtmaca olabileceğini düşündü, hatta bu yapay kokunun içinden yiğit bir devrimci kokusunun süzülüp geldiğini duyar gibi oldu. Sonra, polislerin üzerinden Nazım'ın kendisine göz kırpışını anımsadı, "Hepsinden uzundu," dedi, "kenterler devrimcinin omzuna bile gelmiyordu!" O anda, belki de saniyenin onda biri kadar bir süre içinde, birbirlerini tam olarak anladıklarını, bir daha bozuşmamasıya barıştıklarını düşündü, yeniden yastığa gömdü yüzünü. Ne var ki, içinden arada bir Nazım'ın gerçek kokusu süzülüp gelse bile, bu koku bayağı rahatsız ediciydi: belki biraz hafifler diye yavaş yavaş yatağın kıyısına doğru kaydı.

Burada, bir yandan bir yana dönünce, kalçasının altında belli belirsiz bir sertlik duydu, uzak bir sese kulak verir gibi, durup kalçasını dinledi, sonra kalktı, şilteyi kaldırdı: şiltenin altındaki dörde katlanmış battaniyeyi açınca, bir sevinç çığlığı kopardı: Nazım'ın gerçek bir devrimci olduğu kesindi artık: battaniyenin arasında, yedek şarjörleriyle birlikte, biri küçük, biri büyük iki tabanca anayla kuzu gibi yan yana yatıyordu. Peygamber, bir utku sarhoşluğu içinde, "Bu adamlar böyledir işte!" dedi: "her şeyin altını üstüne getirirler, sonra da şifreli mektupla çifte tabancayı görmeden çekip giderler!" Küçük tabancayı uzun süre elinde evirip çevirdi, şarjörünü çekip içindeki kurşunları avcuna boşalttı, yeniden doldurup yeniden yerine

yerleştirdi, namluya bir mermi sürdü. Sonra iki tabancayı yan yana koydu. İkisi de güzel tabancaydı, ikisine de çok güzel bakılmıştı. “Demek bunlarla kasıp kavurdu ortalığı!” diye düşündü. Nazım, daha dünkü çocuk, bu silahları böyle ustalıkla kullandığına göre, bu konuda da çok yetenekli olmalıydı. Ama Peygamber, torununun silah konusundaki ustalığından belirli bir gurur duymakla birlikte, her türlü silahtan, özellikle de tabancayla kasaturadan tiksindiğini unutamıyordu. Bir de Fehmi Gülmez’in gözlemlerini anımsayınca, sıkıntıyla yüzünü buruşturdu. Tabancaların önünde, öyle don gömlek, çenesini avcuna alıp düşünmeye başladı: tam olarak bilemiyordu, ama bu sabah gazetede de okumuştu, Nazım ve arkadaşları kenter düzeniyle, sermayeyle ve faşizmle savaştıklarını söylüyorlardı ya kavgalarıyla doğrudan ilgili olmayan insanları öldürdükleri de ortadaydı. Marx’ın şaşmaz kuramı uyarınca, devrim patron sayısı en aza indiği, proleter sayısı en yüksek noktasına ulaştığı zaman gerçekleşecekse, sermayeden çok emeğe yakın insanları öldürmek kuramla uygulama arasında bir çelişki değil miydi? Derin derin göğüs geçirdi. Kuramsal açıdan bir patronun bir devrimciden daha doğru düşünebilmesini kendisi için de, torunu için de alçaltıcı buldu. “Hayır, hayır, kuramsal olarak, devrimcinin patrondan daha doğru düşünmesi, olguları daha iyi değerlendirmesi gerekir,” diye söylendi. Ama patronun savını çürütemediği de ortadaydı. Yanılıyorsa, nerede yanılıyordu? Gözden kaçırdığı şeyler varsa, nelerdi? Bu kararsız durumdan nasıl kurtulacaktı? Tam umutsuzluğa düşerken, bir kez daha, Nazım Hikmet’in ünlü dizeleri ışıldadı belleğinde: kişi ölen babasından ileri, doğacak çocuğundan geri olduğuna göre, bu konuda Nazım’ın haklı olduğunu kesinlemek, bir “sıra neferi” olarak onun yanında yer almak gerekirdi. Gözlerini tabancalara dikerek gülümsedi. Fehmi Gülmez ne derse desin, Nazım’la arkadaşlarının silahlı eylemleri devrimi getirecekti. Öldürülenlere gelince, Fehmi Gülmez bu konuya kenter gözüyle bakıyor, bunun için de yanılıyordu: ak saçlı bir profesörü, bir mahalle bekçisini, bir banka memurunu karşı devrimci olarak nitelemek zordu kuşkusuz, ama bireysel olarak bakmamak gerekirdi konuya, devrim şu sayıda, şu kadar insan ölecek diyorsa, bu insanlar ölecekti. Toplumsal açıdan bakmak gerekirdi konuya, kişisel açıdan değil. “Bizim Fehmi olaylara dar açıdan bakıyor, eytişim bilmiyor. Tez, antitez, sentez! Sorgu soruş yok, gidiş var, duruş yok!” dedi Peygamber. Şimdi artık Nazım’a hak

vermekle kalmıyor, başlattığı savaşa katılmayı da bir zorunluk olarak görüyordu.

Ne var ki, hem soğuktan titremeye başlamıştı, hem de uykusuzluktan gözleri yumuluyordu. Tabancaların az ötesinde Nazım'ın pijamalarını gördü, hemen alıp giydi. Ama, yatağa girecek yerde, gidip aynanın önüne dikildi, şaşkınlıkla kılığını inceledi: pijamanın bir kolu mor, bir kolu turuncuydu, kara gövde bölümünün üstünde, kocaman, parlak pembe harflerle

UNITED STATES
OUTSIDERS

daha aşağıda, daha küçük harflerle *"Levi-Strauss & Co."* yazıları görülüyordu. Başını salladı. "Nazım bu kılıkları nerden bulur, neden giyer, bilmem ki! Faşistleri şaşırtmak için mi? Yoksa bu renklerin, bu yazıların özel anlamları mı var?" diye söylendi. Ama uyku gittikçe bastırıyordu, sorusunun kesin yanıtını bulamadan, ışığı bile söndürmeden yatağa attı kendini, büyük tabancayı yastığın altına çekti, küçük tabancayı avcuna aldı. Tam dalacağı sırada, bir-iki saniye süresince, daktiloda tek parmakla yazı yazan polis belirdi gözlerinin önünde, tabancayı tutan parmakları birdenbire gevşedi. "Ağaçkakan gibi," diye söylendi. Sanki bunu bir isteyen varmış gibi, "Hayır, o çocuklara ateş etmem! Hayır, etmem!" dedi.

III

Belki yeni bir yatakta yattığından, belki ışığı açık bıraktığından, Peygamber erkenden uyandı. Ama düşünde hep polislerle, savcılarla uğraştığı, kimi zaman elleri arkadan kelepçeli, yumruklar, tekmeler altında dimdik durmaya çabaladığı, kimi zaman gözleri bağlı, durup dinlenmeden sorulara yanıt aradığı için, ilk dakikalarda nerede bulunduğunu çıkarmakta güçlük çekti. Sonra, eli küçük tabancanın soğuk namlusuna değince, iliklerine dek ürperdi, ama hemen topladı kendini. Kalktı, önce tuvalete uğradı, sonra mutfakta ocağa çay suyu koydu, geri döndü, sırtına çok renkli bir kazak geçirip Nazım'ın yerlere atılmış giysilerini ve çamaşırlarını dolaba yerleştirmeye girişti. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu giysiler renkleri, biçimleri, boyutları, özellikle de üzerlerindeki kocaman yazılarla her zaman sinirlendirmişti onu. Bu kez, sinirlenmek şöyle dursun, yerden alıp askılara asarken, katlayıp çekmecelere koyarken, bir tür saygıyla dokundu hepsine. Bir zamanlar tepesini attıran bu giysiler yeni çağların bir belirtisiydi belki de, devrimci bir mantığın, eytişimsel bir düşüncenin ürünüydü: "Genç devrimciler yeni çağlara dünün kenter giysileriyle girecek değiller ya. Tez ve antitez," diye mırıldandı. Mutfaktan bir bardak çay aldı, bir de Marlboro yaktı, sindire sindire içti. Nazım'ın ceketlerine ve pantolonlarına alıcı gözle bakınca, devrimci eyleme çok elverişli oldukları sonucuna vardı: bu dar pantolonlar asker pantolonlarının işlevini görüyordu, bu geniş ve kalın kazakların, bu renk renk ve şişkin montların, bu geniş ve uzun ceketlerin altında tabancalar ve elbombaları kolaylıkla gizlenebilirdi.

Ama bu düşünce birdenbire Nazım'ın durumunu anımsattı ona: Nazım şimdi tabancasızdı. Yüreği gümbür gümbür vurmaya başladı: bir yolunu bulup tabancalarını ona ulaştırabilirse, belki çocuk cellatlarının elinden kurtulabilir, eylemini kaldığı yerden sürdürebilirdi. Dolap yerleştirmeyi yarıda bırakıp hızla giyindi. Ağzına bir lokma kuru ekmek atıp ikinci bir çayla ikinci bir Marlboro içtikten sonra, sağlam bir naylon torba buldu, en dibe bir pijama koydu, pijamanın üstüne Nazım'ın tabancalarını, Marlboro

kartonlarını, hepsinin üstüne de Nazım'dan sözeden *Cumhuriyet*'i yerleştirdi. Paltosunu giyip naylon torbayı kararlı bir biçimde eline aldı. Şimdi Nazım'ın devrimciliği ve eylemlerinin gerçekliği konusunda en ufak kuşkusu bulunmadığı gibi, giriştiği işi başaracağından da kuşku duymuyordu. Tek korkusu dostu Fehmi Gülmez'in tasarıyı engellemeye kalkmasıydı. Kapıyı açtı. Kar durmuş, hava biraz aydınlanmıştı, ama Nazım'ın arabası hâlâ tümüyle kar altındaydı.

Peygamber derin derin soluk aldı, "Kartal yuvadan çıktı," diye mırıldandı. Birkaç adım yürüdükten sonra, dönüp evine baktı. İki yanda yükselen apartmanların arasında, bir kartal yuvasından çok, eski bir oyuncak evi andırıyordu, gene de, küçüklüğüyle, biçimiyle, bahçesindeki ağaçlarla, bir yuvayı düşündürtebilirdi. Üstelik iki yanındaki apartmanları yapanlar, yalıtlanmışlığını ve aykırılığını daha iyi vurgulamak istercesine, kapılarını başka yandan açmışlardı. Dönüp yürüdü. Nazım'a olabildiğince erken ulaşmak gerektiğini düşündü. Ancak Nazım'ın yaptıklarını ayrıntılarıyla anlatan gazete nerede bulunduğu konusunda bugün de en ufak bilgi vermiyordu. Bu durumda, en sağlam bilgiyi gene karakoldaki çocuklardan alabileceğini düşündü.

Karakolda, önceki akşam konuştuğu memur, odanın bir parçasıymış gibi, gene masasında oturuyordu. Peygamber'i görünce irkildi: gazeteleri okumuştu, yaşlı adamın torunu konusunda yazılanların doğruluğundan kuşku duymakla birlikte (öyle bir züppenin böyle işler yapabileceğini hiç sanmıyordu), azgın anarşit diye yakalanmış birinin babası ya da dedesiyle söyleşiye girişmek hiç hoşuna gitmiyordu. Ama yaşlı adam ("Zavallı bunak!") öyle bitkin, öyle yıkılmış görünüyordu ki, "Buyur, beyamca," demekten kendini alamadı. Bununla da kalmayarak sobanın başında dikilen bekçiye beyamcaya ıhlamur doldurmasını söyledi gene. Sonra, alçak sesle,

"Haklıymışın, seninkini bütün gazeteler yazdı," dedi.

Peygamber yoruma girişmek istemedi.

"Ben de onun için geldim," dedi: "nerede arasam diye soracaktım."

Memur acıyarak yüzüne baktı.

"Bilmem ki, beyamca," dedi: "Balmumcu'da da olabilir, Maltepe'de de, Sansaryan'da da, Gayrettepe'de de. Hiç adını duymadığımız bir yerde de olabilir. Huzur ve güven ortamında öyle çok anarşit yakalanıyor ki, tıkacak yer bulunmuyor."

"Nazım gerçek bir komünisttir," dedi Peygamber.

“Aynı kapıya çıkar!”

“Olur mu!” diye atıldı Peygamber, arkasını da getirecekti, ama, tam bu sırada, bekçi ıhlamur bardağını uzattı:

“Buyur, albayım.”

Peygamber irkildi: albayı da nerden çıkarıyorlardı? Deli miydi bu adamlar, yoksa bilinçli olarak her şeyi tersine çevirmek mi istiyorlardı? Ne olursa olsun, gerçekleri böylesine çarpıtmaları karşısında sessiz kalmak istemedi.

“Torunum komünisttir,” diye yineledi.

“Yani fikir suçlusu mu demek istiyorsun? Öyle olsun, ama bence hepsi aynı kapıya çıkar,” dedi memur. “Milletin huzurunu bozuyorlar mı, bozmuyorlar mı, ana babalarını üzüyorlar mı, üzmüyorlar mı, ben buna bakarım. Sen de o lafı durmadan ağzına almasan, iyi edersin, beyamca.”

Peygamber öğüde de, öğüdü noktalayan “beyamca” sözüne de sinirlendi birdenbire. Hiç tanımadığı insanlar sokaklarda kendisine önce amca, sonra beyamca, dayı, beybaba diye seslendikçe, yaşlılığının bilincine varmış, yaşlandığına üzülmediği gibi bunu vurgulamalarına da fazla kızmamıştı, ama, ona öyle geliyordu ki, şimdi, öğütten sonra söylerken, bu “beyamca” sözüyle yalnızca gençlikten değil, erkeklikten de uzaklaştığını anıştırmak istiyorlardı; bunun için, eski tüfeklerdenmiş gibi davranmak istedi.

“Bizim zamanımızda komünistleri Harbiye’ye götürürlerdi,” dedi.

“Orası müze oluyor,” dedi memur. “Bence en yakınından başla: Balmumcu’ya git: vapurla Beşiktaş’a geçip bir arabaya atladın mı ordasın.”

“Yani orada mıdır diyorsunuz?”

“Hayır, bilmiyorum,” dedi memur, sıkılmaya başlıyordu. “Ben hiç aramaya kalkmasan daha iyi edersin derim ya ille de arayacaksan, bir yerden başlaman gerek nasıl olsa. Bu durumda, en iyisi en yakını. Tamam mı?”

Peygamber torbasını alıp kalktı.

“Teşekkür ederim. Ben de öyle yapacağım,” dedi.

Ama pek de ivedi davranmadı: yokuşu oldukça ağır indi. Memurun sözleri kafasını karıştırmıştı: şu Harbiye’nin müze olması her şeyi, hatta Nazım’ın içeriye alınmış olmasını bile bir düşe dönüştürüyor, kitaplarda, gazetelerde okuduğu, arkadaşlardan dinlediği tabutluk öykülerine olmamış, olmayacak, gerçekdışı bir roman niteliği kazandırıyordu. Düşünmeden,

belki yalnız tutunulacak bir gerçek kırıntısı bulma içgüdüsüyle, babasının yıllar yılı çalıştığı sokağa saptı. Bunca soğuğa karşın, sokak oldukça kalabalıktı. Bu kalabalığın arasında, ayakları bileklerine dek çamurlara gömülerek yürüdü, bir zamanlar çekiç salladığı dükkânın önüne geldi. Ne var ki, aynı dükkânın önünde bulunduğunu söylemek zordu: tümüyle değiştirmişlerdi dükkânı, tek parça bir vitrin bile yapmış, her yanını renk renk gömlek, kravat, ceket, kazak ve pantolonlarla doldurmuşlardı. Şaşkın şaşkın baktı. Öteki dükkânlar da öyleydi: hepsinde de giysi satılıyordu. "Kim giyer ki bunca giysiyi?" diye düşündü. Düş izlenimi büsbütün güçlendi. Biraz da bu izlenimin etkisiyle, ters bir yönelişle, gözlerini yumdu. Eski çekiç seslerini duymak istermiş gibi öylece bekledi bir süre, ama benliğinden başka hiçbir yerden çekiç sesi gelmedi, yalnız dükkândan dışarıya doğru kirli hava gibi bir şarkı püskürdü: "Kız sen İstanbul'un neresindensin?" Güvenini yitirir gibi oldu. Ama birden vitrindeki giysiler Nazım'ı getirdi usuna: Nazım hiç çekiç almamıştı eline, ama bu giysileri giyip devrim yolunda tabanca kullanmıştı. Öyleyse bütün bu değişiklikler olumlu bir evrimin belirtisiydi: Nazım'a yetişmek gerekiyordu. Kararlı adımlarla iskeleye doğru yürüdü.

Kışlanın kapısından içeriye gireceği sırada, bir asker yolunu kesti.

"Dur, babalık, nereye gidiyorsun?" dedi.

Peygamber, askerin Marlboro kartonlarını ve tabancaları görebileceğini usuna getirmeden, torbadan *Cumhuriyet* gazetesini çıkarıp Nazım'ın fotoğrafını gösterdi.

"Ben bu tutuklunun babasıyım, büyükbabasıyım daha doğrusu, görüşmek istiyorum," dedi.

"Bu, bu, bunu astsubayım bilir," diye kekeledi asker, sonra, bir terslik çıkmasından korkar gibi, Peygamber'in koluna yapışarak bir camlı bölmenin ardında dikilen tıknaz bir astsubayın karşısına getirdi, "Komutanım, bu amca bir şey istiyor, ama ben anlayamadım," dedi.

Astsubay Peygamber'in yüzünü görebilmek için başını iyice yukarıya kaldırmak zorunda kalınca, biraz sinirlendi, bir de Peygamber *Cumhuriyet* gazetesini gösterip askere söylediklerini yineleyince, iyice tepesi attı, gazeteyi buruşturup Peygamber'in yüzüne doğru fırlattı, sonra da en sert sesiyle,

"Toz ol!" diye bağırdı. "Sen de oğlun gibi içeri tıkılmak istemiyorsan, hemen toz ol buradan!"

Peygamber gazeteyi göğsünün üstünde yakalarken gülümsedi: karşısındakinin çok kaba davrandığı kesindi, ama polislerin Nazım'ı almaya geldikleri gece sayılmazsa, düşlerindeki tabutluklara hiç böyle yaklaşmamıştı. Bir an, *Cumhuriyet*'in ilk sayfasında, "Ozan Rahmi Sönmez tutuklandı" yazısını görür gibi oldu. Şimdi en önemli sorun Nazım'ı kurtarmak olduğuna göre, dışarda kalması gerektiğini bilmekle birlikte, içeriye alınmaktan korkmadığını, hatta buna hazır olduğunu göstermek istedi.

"Başçavuş, bu ne biçim konuşma?" dedi. "Siz vatandaşa böyle mi hizmet verirsiniz?"

Astsubay mosmor kesildi.

"Bana bak, sakallı: nerede ve kiminle konuştuğuna dikkat et!" diye bağırdı. "Belediye değiliz biz, kimseye hizmet verdiğimiz yok! Biz burada vatanı koruyoruz."

"Ya, öyle mi? Vatanı mı koruyorsunuz?" dedi Peygamber, alaylı alaylı güldü. "Peki, kimden koruyorsunuz? Vatandaşlardan mı?"

"Iyi bildin, vatandaşlardan koruyoruz!"

"İyi, kolay gelsin," dedi Peygamber, gene güldü. "Ama ben gene de torunum Nazım Sönmez'i görmek istiyorum," diye ekledi. "Ne zaman görebilirim?"

"Göremezsin, hiçbir zaman göremezsin."

"Emanetlerini getirmiştim."

"Emanetlerini mi? Ne emanetlerini?"

"Sigara, pijama filan."

"Vay be! Sen burayı Hilton mu sandın, babalık? Terlik de getirdin mi bari?"

Peygamber gülümsedi: iyice anlaşılıyordu ki, bu başçavuş işi kavgaya dökmek, sonra da içeri atmak istiyordu kendisini, ama tabancaları Nazım'a ulaştırmanın en kestirme yolu buydu belki de.

"Hayır, getirmedim," dedi sert bir sesle. "Onu ne zaman görebilirim?"

"Göremezsin dedik ya! Ne laf anlamaz adamsın!"

"Neden? Nazım Sönmez için özel yasa mı çıktı? Babası ve dedesiyim, görmek hakkım."

Astsubay öfkeyle başını salladı, sonra önündeki çekmeceden bir kâğıt çıkarıp bir süre baktı.

"Olsa da göremezdin ya o herif burada değil," dedi.

“Peki, size nasıl inanacağım?”

Astsubay iyice kızdı o zaman, camlı bölmeden yıldırım gibi çıkıp Peygamber’in üstüne yürüdü, ayaklarının ucunda yükselerek iki eliyle birden yakasını kavradı.

“Sen bela mı arıyorsun, ihtiyar?” diye bağırdı. “Kominis misin, nesin?”

Peygamber hızla geri çekilerek yakasını kurtardı.

“Evet, komünistim, var mı bir diyeceğin?” dedi yüksek sesle. “Marksizmi tartışmak istiyorsanız, buyurun, tartışalım, ama ben buraya bunun için gelmedim, torunumu görmeye geldim.”

Astsubay, yüzü kıpkırmızı, bir köşeden şaşkın şaşkın kendilerine bakan insanlara döndü.

“Duydunuz, değil mi,” dedi, “bu moruk bir Türk subayının önünde kominis propagandası yapıyor!”

Peygamber oturaklı bir yanıt hazırlarken, kolunda kırmızı nöbetçi kolçağıyla bir üsteğmen araya girdi.

“Beyefendi ne istiyor?” diye sordu.

“Şehir gerillası Nazım Sönmez’i görmek istiyormuş, hem babası, hem dedesiymiş,” dedi astsubay. “Anlaşılan, kendisi de aynı örgütten.”

Üsteğmen gülümsedi: şu günlerde, herhangi bir kışlanın kapısına dayanarak “Ben Nazım Sönmez’i görmek istiyorum,” demek için deli olmak gerekirdi.

“Sen yerine git,” dedi astsubaya, sonra, hep gülümseyerek, Peygamber’in koluna girdi, aradığı tutuklunun bu kışlada olmadığını, olsa bile, kendisiyle görüşmesine, eşya ya da mektup yollamasına olanak bulunmadığını, ayrıca, oğlu çok büyük ve çok güçlü bir devletin elinde bulunduğuna göre, buna gerek de olmadığını söyledi.

Ama Peygamber bir türlü hızını alamıyordu.

“İyi de nerede bu çocuk?” dedi. “Yakaladığınızı bütün gazetelerde ilan ediyorsunuz; yaptıklarını bir bir sıralıyorsunuz; ama nereye kapatıldığına ve ne durumda bulunduğuna gelince, yalnızca susuyorsunuz. Olacak şey mi bu?”

Üsteğmen Peygamber’in kolunu bıraktı, karşısında durup şöyle bir baktı: bayağı yakışıklı bir adamdı, üstü başı da, konuşması da düzgündü, ama böyle bir zamanda, böyle bir yerde, böyle sözler edebildiğine, daha da korkuncu, Nazım Sönmez gibi azılı bir teröristle görüşmeye kalktığına göre, kaçığın biri olduğu kesindi. Elindeki naylon torbada görünen Marlboro

kartonları da açıkça doğruluyordu bunu: bu bile içeri atılmasına yeterdi. Gene gülümsedi, torbasının ağzını iyice kapatmasını söyledi.

“En iyisi, siz doğru evinize dönün,” diye ekledi. “Devletimiz büyük devlettir: tutukluyla görüşmenizin zamanı gelince, sizi saniyesinde bulur.”

Peygamber, kendisini saniyesinde bulacağı söylenen bu büyük devletin bunca yıldır bunca toplu tutuklamada bir kez olsun kapısını çalmadığını söyleyecekti, ama, birdenbire, üsteğmenin belki de bambaşka bir şey söylemek istediğini düşündü. Bu kez kendisi onun koluna girdi.

“Söylesenize, Nazım ne durumda?” dedi usulca. “Sizden duyduğumu kimseye söylemem, bana güvenebilirsiniz, çünkü ben de komünistim.”

Üsteğmen şaşkın şaşkın yüzüne baktı, “Bu adam gerçekten oynatmış,” diye düşündü, sonra göz kırptı.

“Yoksa bu Nazım Sönmez’i siz yetiştirmiş olmayasınız?” diye sordu.

“Evet, ben yetiştirdim,” dedi Peygamber.

Üsteğmen böyle aslan gibi bir adamı yaşlılığın ya da başka şeylerin etkisiyle böylesine zavallı bir duruma düşmüş görmenin etkisiyle içini çekti. Bir zamanlar, *Komünizmin gençlik hastalığı* adında bir kitaptan söz edildiğini işitmiş, sonra, hangi etkiyle, bilinmez, bu adı belleğine *Komünizm, bu gençlik hastalığı* biçiminde yerleştirmiş, sonra da, kendi imgeleminin ürünü olan bu addan yola çıkarak, komünizmin yalnızca gençlere özgü bir sapma olduğunu düşünmüştü hep. Bu nedenle, böyle yaşlı bir adamın komünist olmasına olanak bulunmadığına göre, bir kez daha kafayı üşütmüş olduğuna karar verdi. Omzuna vurdu.

“Doğru evinize dönün şimdi,” dedi, “orda, burda dolaşmayın. Son günlerde ortalık çok tehlikeli, biliyorsunuz.”

“Yani öteki kışlalara gitmeyeyim mi diyorsunuz?”

“Hayır, boşuna yorulmuş olursunuz. Doğru evinize dönün bence.”

“Peki, öyle olsun,” dedi Peygamber, üsteğmenin elini sıktı, boynunu içine çekti, yokuş aşağı, ağır ağır yürümeye başladı. Bir an durdu, *“Susuyor zindan kanı içine akan yaralı bir hayvan gibi,” d*iye mırıldandı, ancak, zindana benzer bir yapı göremediğinden olacak, dize hiçbir zindan imgesi canlandırmadı gözlerinde. Adımlarını hızlandırdı, belki de açlığın ve yorgunluğun etkisiyle, üsteğmenin öğüdüne uymak, bir an önce eve dönmek istiyordu. Ama, karakolun önüne gelince, buradaki dost memura araştırmaları konusunda bilgi vermenin kaçınılmaz bir görev olduğunu düşündü. Evine girercesine, hiç duralamadan kapıyı itip girdi, memurun,

şimdi bayağı kalabalık olan odanın dibinde, daktilosunun başında, gene tek parmakla yazı yazdığını gördü, kalabalığı yararak yaklaştı, “Otur” demesini beklemeden, masanın önündeki iskemleye bıraktı kendini:

“Balmumcu’dan geliyorum,” dedi. “Nazım’ı göstermediler. Burada yok, olsa da göstermeyiz dediler. Ne biçim adamlar bunlar! Bu çocuğu nasıl görebilirim dersiniz?”

Gözlerini memurun gözlerine dikti: hem kendinden yana olan, hem de bu işleri yakından bilen bir insan olarak en inandırıcı yanıtı onun vereceğini düşünüyordu. Ama, kendisi gittikten sonra, arkadaşlarından biri iki gündür, olmayacak zamanlarda, çat kapı içeriye dalan bu bunağın başlarını belaya sokabileceğini söylemişti. Aynı kuşkuyu bir süredir kendisi de duymaktaydı. Bu nedenle karakoldan Peygamber’in ayağını kesmeye karar vermişti.

“Bana bak, babalık, sen iyice sıkmaya başladın,” diye gürledi. “Daha kaç kez söyleyeceğiz: torununun tutuklanmasıyla hiçbir ilgimiz yok bizim! Kafa ütülemeyi bırak. Tamam mı?”

Peygamber şaşırdı: şimdi kendisini azarlayan bu adamın bu sabah konuştuğu adam olduğundan kuşkuya düştü. Yüzüne dikkatle baktı: en azından çok benziyordu. Ne olursa olsun, kışlada olduğu gibi burada da sertliğe sertlikle karşılık vermeyi yeğledi.

“Sözlerinize dikkat edin: bu ülkenin bir ozanıyla konuşuyorsunuz!” dedi.

Memur o zaman gerçekten sinirlendi: kendileri, asker, polis, gece gündüz demeden ülkede düzeni korumaya çalışırken, bakkal, kasap, şoför, çiftçi, bir lokma ekmek için çırpınırken, birtakım hazır yiyicilerin ozan mozan ayaklarına yatarak anarşi, yani komünizm kışkırtıcılığı yapmalarının en büyük insanlık suçu olduğunu söyledi. Peygamber, bir kez daha, kendisini anarşiyle komünizmi birbirine karıştırmamak gerektiği konusunda uyarmak isteyince de sözünü ağzına tıkadı.

“Yetti be! Çek git başımdan!” diye haykırdı. “İçeri tıkılmak istemiyorsan, çek git başımdan! Burada devlet hizmeti yapıyoruz, deli güllabiciliği değil!”

“Peki, torunum?” dedi Peygamber.

Memur masaya bir yumruk indirdi.

“Çık dışarı! Torunundan başlatma beni! Çık dışarı!” diye bağırdı.

Peygamber iskemlesini azıcık geriye çekti, sevgiyle horgörü arasında bocalayan bir gülümsemeyle, uzun uzun, polisin yüzünü inceledi, sergilediği beklenmedik tutum değişikliğini de devrim öncesinin sayısız mantıksızlıklarından biri olarak yorumladı, içini çekti, ellerini dizlerine bastırarak ayağa kalktı, hiç kimsenin yüzüne bakmadan, hiç kimseye bir şey söylemeden, ağır ağır çıktı. Yeniden başlamış olan karın altında evine doğru ilerlerken, “Anlaşılır şey değil,” diye söyleniyordu. “Bu ne biçim memleket, bunlar ne biçim insanlar? Daha bu sabah devrimcileri destekler görünen genç komiser nereye gitti? Her şey tersine mi dönüyor? Tarihsel gerçek ne oluyor? Tarih geriye doğru mu ilerliyor? Biri marksçı, biri faşist iki ayrı tarih mi var yoksa? Vallahi, çıldırmak işten değil!” Durdu, torbasını kucağında sıkarak derin derin soludu. Bunalacak gibiydi. Ama, uzaktan, evinin kapısında, Fehmi Gülmez’in kocaman arabasını görünce, birden rahatladı. Fehmi Gülmez marksçılardan çok faşistlere yakındı belki, ama, eski dosttu, üstelik akıllı adamdı, daha da önemlisi, Feride’yi tanımış ve sevmiş bir insandı, onunla tartışarak tutarlı bir sonuca varabilirdi. Daha dostunun elini bile sıkmadan,

“Fehmi, dostum, söylesene: tarih ileriye mi gidiyor, geriye mi?” dedi.

Fehmi Gülmez, hem şaşkın, hem üzgün, dostunun sararmış yüzüne, dizlerine dek çamura batmış paçalarına baktı.

“Bırak şimdi tarihi,” dedi. “Ben sana evden çıkmamanı söylemiştim. Neredeydin, onu söyle.”

Peygamber boş elini dostunun omzuna bastırdı.

“Nazım’ı aradım, ama bulamadım,” dedi.

Kapıyı açtı, bir yandan paltosunu ve ayakkabılarını çıkarırken, bir yandan da, başından başlayarak, yaptıklarını anlatmaya girişti. Amacı, her şeyi ayrıntısıyla anlattıktan sonra, kafasını karıştıran değişimi onunla tartışmak, önemli kuramsal (tarihin yarına doğru akışında bir sapma söz konusu olabilir miydi?) ve kılgısal (bu kargaşada Nazım en kısa zamanda nasıl kurtarılır, eylemini kaldığı yerden sürdürmesi nasıl sağlanırdı?) sorularına sağlıklı yanıtlar aramaktı. Ama Fehmi Gülmez durmadan yinelenen karakol ve komiser sözcüklerine bakarak dostunun bir gün önceki öyküyü yinelediğini sandı, bunun için de konuşmasını fazla önemsemedi.

“İyi, hoş da bu ev buz gibi,” dedi.

Sobayı yakmaya girişti: önce külleri boşalttı, sonra ağır ağır odunları dizmeye başladı, Peygamber’in öyküsünü iyice boşladı: sobaya odun

dizmeyi unutmadığını görmekten anlatılmaz bir haz duyuyor, yoksul yaşamının da kendine göre güzellikleri bulunduğunu düşünüyordu. Şimdi, odunları dizerken, ona öyle geliyordu ki, bu yaşamdan hiçbir zaman tümüyle kopmuş değildi, kökleri bu yaşamdaydı, sonradan girdiği yaşama hiçbir zaman kesin ve rahat bir biçimde yerleşmemiş, tam tersine, burada yenik düşman ülkesinde bir komutan gibi bulunmuştu, gerekince silindir gibi ezdiği nice kodamanlar da tanıklık edebilirdi buna. Odunların arasına bir-iki çıra yerleştirip kibriti çakmak üzereyken, birden Peygamber'den yana döndü, bu evi yıktırmamakla çok iyi ettiğini söylemek istedi ona, ama, tam bu sırada, "Balmumcu" sözcüğünü duyunca, elinde kibrit, öylece donup kaldı. Sonra, Peygamber astsubayın öyküsüne girişince, kibrit elinden düştü.

"Nasıl, nasıl?" diye atıldı. "Gerçekten böyle mi söyledin?"

"Evet, böyle söyledim," dedi Peygamber.

Sonra üç aşağı beş yukarı hep aynı sözcükler yinelenip durdu: Fehmi Gülmez, ikide bir öyküyü keserek, "Bunu da mı söyledin?" ya da "Bunu da mı yaptın?" diye haykırıyor, Peygamber de, dünyanın en sıradan olayından sözeder gibi, doğallıkla, "Evet, söyledim" ya da "Evet, yaptım" diye yanıtlayarak sürdürüyordu öyküsünü. Fehmi Gülmez, dostunun karakol ve kışla serüveninin başka türlü de sonuçlanmış olabileceğini düşünerek titriyor, onu daha sabahtan denetim altına almadığı için kendini suçlamaya başlıyordu. Sıra üsteğmenin naylon torbaya ilişkin uyarısına gelince, Fehmi Gülmez iliklerine dek ürperdi. Hemen kalktı, dostunun sokaktan getirip sıradan bir nesne gibi kapının dibine bıraktığı naylon torbayı karıştırdı, *Cumhuriyet* gazetesini, Marlboro kartonlarını, pijamayı ve çifte tabancayı gördü.

"Sen, sen delirmişsin!" diye kekeledi.

Sonra, Peygamber semt karakolunda giriştiği tartışmayı anlatmaya başlayınca, dostunun gerçekten delirmiş olabileceğini düşündü.

"Evet, evet, delirmişsin! Seni Tanrı kurtarmış!" dedi.

Peygamber dostunu şaşırtmaktan bayağı haz duydu, bütün bitkinliğine karşın, gevrek bir kahkaha attı.

"Fehmi Gülmez, kapitalistlik az geldi anlaşılan: bakıyorum, bir de dindarlık çıkarmışın," dedi. "Ama Tanrı'nın hiçbir etkisi yok bu işte. Bu herifler kimi içeri alacaklarını bilmiyorlar, hepsi bu."

Fehmi Gülmez sapsarı kesilmişti.

“Rahmi, söz ver bana,” dedi: “bundan böyle kışlaya, karakola gitmek yok bir daha! Söz mü?”

Peygamber dudak büktü.

“Öyle olsun, nasıl olsa işe yaradığı yok,” dedi.

Karakoldan dönerken Fehmi Gülmez’le tartışmak istediği sorunları anımsadı, ama, tam konuya gireceği sırada, telefon çaldı. Hemen koşup açtı. Sonra, düş kırıklığına uğramış gibi, aygıtı Fehmi Gülmez’e uzattı. Fehmi Gülmez alçak sesle bir şeyler konuştu, sonra telefonu kapatıp arkadaşının yanına geldi:

“Ben şimdi gitmek zorundayım, çok önemli bir iş çıkmış,” dedi. “Hadi, sana iyi akşamlar, sakın bir delilik yapmaya kalkma, evden çıkma. Ben en kısa zamanda gene geleceğim, en geç yarın buradayım,” diye ekledi. Tam kapıdan çıkarken, geri döndü, cebinden bir kartvizit çıkardı. “Şunu al, cüzdanına koy, bir sıkıntın olursa, hemen beni ara, bu numaradan hemen ulaşırsın bana. Hadi, cüzdanını getir, gözümün önünde koy,” dedi. Peygamber de yaptı dediğini. Böylece, biraz rahatladı. Ne var ki, şoföre gideceği yeri bildirdikten sonra, çok önemli olduğunu söylediği işini ertelememekle belki hiç de iyi etmediğini düşündü. “Bu deli her şeyi yapabilir, o tabancalarla kendini de, başkalarını da vurabilir,” dedi kendi kendine. Aynı anda, şoför, “Efendim? Duyamadım,” dedi. Fehmi Gülmez kendi kendine konuştuğunu anladı o zaman, canı yanmış gibi yüzünü buruşturdu. Ne oluyordu böyle? Hiç görmediği bir çocuğun tutuklanmasında, yıllardır görmediği bir gençlik arkadaşının huysuzluk ve saçmalıklarında kendisini altüst edecek ne vardı? Bilemiyordu. Bildiği bir şey varsa, o da iki gündür eski dostuna büyük bir yakınlık duyduğu, ama ona yardım edemediğiydi. Her şey ellerinin arasından kayıp gider gibiydi. “Ne oldu bana böyle, anlayamıyorum,” diye mırıldandı. Şoföre geri dönmesini söyledi, sonra, araba Peygamber’in kapısında durunca, adamın eline birkaç on binlik tutuşturdu, “Kendine de, bize de yiyecek bir şeyler al, birkaç paket de Samsun bul,” dedi. Sonra, dostu kapıyı açıp da “Buyur,” deyince, mutlulukla gülümsedi.

“Hiç şaşırmışa benzemiyorsun,” dedi.

“Hayır, şaşırmadım, tam tersine, haklı olduğumu anladım,” diye yanıtladı Peygamber.

“Hangi konuda?”

Peygamber paltosunu alıp askıya astı:

“Boşver,” dedi.

Az önce, dostunun sobayı yakmak için bütün hazırlıkları yapıp da kibriti çakmayı unuttuğunu görünce, “Zavallı Fehmi, bunadı mı, nedir?” diye söylenmişti: “bunca uğraştı, sonra da yakmadan çekip gitti. Eğer bunamadıysa, hemen çekip gidecekti de neden geldi?” Küçük bir çıra parçasıyla sobayı tutuşturmuş, odunların çıtırtısı, sobanın ağzından taşan alevlerin oynak ışıkları içini tatlı bir esenlik duygusuyla doldurmuştu. Bu duyguyla biraz toplanarak mutfağa gitmiş, bir dilim beyazpeynir, birkaç dilim kuru ekmek almış, bir kadehe rakı koyup üstüne musluktan soğuk su ekleyerek masanın başına geçmişti. Bir yandan rakısını yudumlayıp peynir-ekmeğini çiğniyor, bir yandan da gün boyunca karşılaştığı durumları ve kişileri belleğinden geçiriyordu: karakolda tartıştığı memurun önceki gelişlerinde konuştuğu memur olduğu konusunda hâlâ kuşkuluydu, kışlada karşılaştığı başçavuşun kabalığını usuna sığdıramadığı gibi bu memurun tutumuna da bir anlam veremiyor, bunca yıl bunca zindan ve işkence öykülerini ezberlercesine okuyan kendisi değilmiş gibi, “Hemen yüzüne çemkiriyorlar insanın! Ne kaba herifler bunlar!” diye mırıldanıyordu. Bu adamların anlayışsızlığı da devrim öncesinin yıkılış mantığıyla, son günlerini yaşayan kenter toplumunun çelişkisi olarak açıklanabilirdi kuşkusuz; ancak bu çelişki başka bir çelişkiyi daha getiriyordu usuna: tarih ilerlediğine göre, insanların gittikçe kabalaşmasını bir ilerleme olarak mı görmeliydi, bir gerileme olarak mı? Yaşlılara saygısız davranmak bir ilerleme olarak görülecekse, proletarya devriminin ereğinin insanın mutluluğu olduğu söylenebilir miydi? İsteyip istemediğini sormadan bir kadeh rakı da dostuna doldurdu.

“Söylesene, sevgili dostum: insanlık ilerliyor mu, geriliyor mu?” diye sordu.

Fehmi Gülmez, elinde kadeh, bir iskemle çekip oturdu, gözlerini arkadaşına dikti: bunca kişisel sorunun içinde, yıllardır görmediği en yakın dostunun karşısında bile, böylesine genel sorunlarla uğraştığına göre, kafası pek de yerinde olmasa gerekti. “Boşver,” dercesine elini salladı.

“Sana bir soru sordum,” diye üsteledi Peygamber: “insanlık ilerliyor mu, geriliyor mu?”

“İlerlese ne olacak, ilerlemese ne olacak? İlerliyorsa torunun hapisten mi çıkacak? Sana ne ilerleyip ilerlemediğinden?”

Peygamber, bir kez daha, Fehmi Gülmez'in bunadığını ya da bunamakta olduğunu düşündü, anlayışla gülümsedi.

"Ama ben bilimsel konuşuyorum," dedi.

"Öyle mi? Çok güzel!"

"Ama hepimiz insanlığın bir parçasıyız, insanlığın her sorunu bizim de sorunumuz," diye sürdürdü Peygamber. "Kendimizi insanlıktan soyutlayamayız. Nazım'ın durumunu da soyutlayamayız."

Fehmi Gülmez sıkıntıyla içini çekti.

"Ama insanlık dediğin kavramın kendisi soyut," diye yanıtladı. "Diyelim ki, Avrupa'da ya da Afrika'da toplumlar çok ilerliyor, bunun sana bir yararı olur mu? Seni tutucu cuntacılardan kurtarır mı? Torununun ve benzerlerinin insanları öldürmesini engeller mi? Engelledi mi?"

"Zamanla, elbette."

"Peki, ömrün yeter mi buna? Hatta torununun ömrü yeter mi?"

"Birey olarak bizim ne önemimiz var?"

"Yok da neden kışlalarda, karakollarda torununu arıyorsun? Bizim kendi toplumumuz ilerliyor mu, geriliyor mu diye sor hiç değilse."

"Dostum, insanlık diye bir şey var, tarih diye bir şey var. Hepsi birbirine bağlı. Ama öyle istediğine göre, senin dediğin biçimde sorayım: bizim toplumumuz ilerliyor mu, geriliyor mu?"

"Doğrusunu istersen, bu sorunun yanıtını da bilmiyorum," dedi Fehmi Gülmez, "her şey ilerlemeden ne anladığına bağlı."

Bu sırada kapı çalındı.

"Benim şoför olmalı: ben açarım," dedi Fehmi Gülmez. Kalkıp açtı.

"Getirdim, efendim," dedi şoför, eline kocaman bir naylon torba verdi. "İki acısız adana yaptırdım, birer buçuk, ayran da aldım."

Fehmi Gülmez teşekkür ederek kapıyı kapattı. Torbayı masanın üstüne koydu, içinden iki ayran şişesi ve beş paket Samsun çıkardı, sonra mor ve pembe çiçekli bir paket çıkarıp ağır ağır açtı. Ortaya çıkan iki ak plastik kutunun içindeki pideler, pidelerin altında, bildikleri şişköftelerden en az üç kat daha büyük şişköfteler, şişköftelerin üzerinde yattığı kırmızımsı bulgur pilavı, incecik doğranmış yeşil salata ve soğanlar, hepsine yapışmış sumak tanecikleri ve tüm paketten yayılan ağır soğan kokusu kafalarını karıştırdı. Peygamber Nazım'ın götürüldüğü gece dudaklarını büken polisin elindeki ağır soğan kokusunu anımsayarak ürperdi. Fehmi Gülmez de sumağı biber sanarak yüzünü buruşturdu.

“Çok tuhaf, şoför acısız demişti, oysa bu yemek silme biber içinde,” diye söylendi.

Peygamber kutuların üzerine eğildi.

“Öyle görünüyor, hem de çok acayip bir biber,” diye onayladı. “Ayrıca bu pideler nerden çıktı? Ramazan ayında değiliz ki!”

Fehmi Gülmez sinirli sinirli başını salladı, kaldırıp çöpe atmak üzere paketi kapatmak istedi. Ama Peygamber, bir proletarya dostu olarak, bir kez daha dostuna meydan okumak istedi.

“Dur, bir deneyelim bakalım,” dedi.

Bir proleter havasıyla bir parça pide kopardı, sağ eline aldığı pidenin ve sol elinin işaretparmağının yardımıyla bir parça da adana kopardı, gözlerini dostunun gözlerine dikti, çok uzaklardan gelen bir sesi dinler gibi bir havayla ağır ağır çiğnemeye başladı.

“Acı değil,” diye mırıldandı. Biraz daha çiğnedi, yuttu, üstüne bir yudum rakı içti. “Vallahi, hiç fena değil.” Bir parça pideyle bir parça köfte koparıp ağzına attı gene, “Evet, hiç fena değil,” diye yineledi. “Hatta çok güzel. Dur, çatal getireyim de sen de dene.” Mutfaktan bir çatalla bıçak getirip dostunun önüne koydu.

Fehmi Gülmez de nazlanmadı artık, çatalıyla bir lokma köfte koparıp ağzına attı, o da uzak bir sesi dinler gibi, gözleri değişmez bir noktada, ağır ağır çiğnedi, sonra gülümsemeye başladı.

“Evet, fena değil, acı da değil, hatta bildiğimiz şişköfteden de lezzetli,” dedi. “Bu durumda, bu kırmızı şeyler, bu mor gibi kırmızı şeyler biber olmasa gerek. Ama biber değil de ne peki?”

Peygamber önündeki yemekte, çatalıyla bu “mor gibi kırmızı şeyler”e dokundu.

“Ben de bilmiyorum, yeni bir şey olmalı, yeni bir ürün,” diye söylendi.

“Haklısın, yeni bir ürün,” dedi Fehmi Gülmez, “belki de bir Yeni Dünya ürünü.”

“Bir Amerikan ürünü mü yani?”

“Evet, belki, olabilir.”

Peygamber önce yüzünü buruşturdu, sonra Nazım’ın Marlboro’sunu ve giysilerini düşünerek gülümsedi.

“Üzümünü ye de bağını sorma,” dedi.

“Olur, öyle yapalım,” dedi Fehmi Gülmez.

Soğan kokusundan biraz rahatsız olmakla birlikte, arada bir rakıyla destekleyerek, başlarını kaldırmadan, konuşmadan, çabucak bitirdiler adanalarını. Sonra Peygamber gözlerini arkadaşının gözlerine dikti, nicedir kafasını karıştıran soruyu bir kez daha yineledi:

“Ne diyorsun, tarih ilerliyor mu, geriliyor mu?”

Fehmi Gülmez kaşlarını çattı.

“Bu türlü soruların sırası mı şimdi?” dedi. “İlerlemiş, ilerlememiş, ne önemi var? Gerçek olan bir şey varsa, o da bizim alıştığımız, bizim tanıdığımız dünyaya hiç benzemeyen bir dünyada yaşamaya başladığımız.”

“Nasıl yani?”

“Nasıl olacak? İşte şu yediğimiz yemek: ne zamandır böyle lezzetli yemek yememiştik, ama korkunç soğan kokuyor, silme biber dolu, ama acı değil, ekşi. Gencecik çocuklar banka soyuyor, adam öldürüyor, devlet güçleriyle boğuşuyor. Bu dünya bizim dünyamız değil. Tarih ilerliyor mu, hiç sanmam, ama dünya değişiyor, değişti daha doğrusu.”

Peygamber nerdeyse soluk bile almadan dinledi, dostunun gözlemlerinde sorularının yanıtını bulmuş gibi bir duygu uyandı içinde.

“Tamam işte: tarih ilerliyor,” diye atıldı, “her şey birbirini tutuyor: tarih ilerliyor.”

“Ben böyle bir şey demedim,” dedi Fehmi Gülmez, içini çekti, “tam tersine, her şey bozuluyormuş, yozlaşıyormuş gibi geliyor bana. Baksana, lezzeti boğucu bir soğan kokusunun içinde buluyorsun, tepemize çıkıp her gün bize yol gösteren adamları işyerlerimde getirgötürcü bile yapmam, üniversiteli gençler...”

“İyi ya, her şey birbirini tutuyor,” diye atıldı gene Peygamber. “Dostum, görmüyor musun, tarih ilerliyor, proletarya diktatörlüğüne yaklaşıyoruz. Soğan kokusu, kenter değerlerine yabancı yöneticiler, kitap yerine tabancayı seçen üniversiteliler. Bizim Nazım da şiirden tiksinirdi, biliyor musun?”

“Peki, güzel bir şey mi bu? Bence değil, bence ilerleme değil, gerileme. Bence senin tarih geriliyor, en azından bizim toplumumuzda.”

“Hayır, hayır, ilerliyor,” dedi Peygamber, sonra, bir Galilei inancıyla, “Ne dersen de, gene de ilerliyor, gene de ilerliyor,” diye yineledi.

Fehmi Gülmez dostuna acıyarak baktı: bir kez daha, aklının başında olmadığını, onunla tartışmaya girişmenin saçma olduğunu düşündü. Gene de kendini tutamadı:

“Tarih ilerliyorsa da senin düşündüğün biçimde, yani senin Marx’ın söylediği biçimde ilerlemiyor: sermayeyi elinde toplayan bir avuç sömürücüyle savaşılmıyor, ayaktakımı ayaktakımını kırıyor,” dedi.

“İktidardakilerin sermayeden yana olmadıklarını da söyleyecek değilsin ya?”

“Doğru, sermayeden yanalar. Ama sermaye değil iktidardaki, sermayeye uşaklık edenler. Üstelik zorla uşaklık edenler. Biz uşaklarımızı kendimiz seçsek, çok daha iyilerini seçeriz. Kısacası, sizlerin çok sevdiğiniz bir sözcüğü kullanmak gerekirse, lumpenler iktidarda şimdi. Lumpenlerle lumpenler savaşıyor. Kısacası, bir başka...”

Peygamber dostunun sözlerini bitirmesini bekleyemedi.

“Devrimci gençlere lumpen diyemezsin!” diye atıldı.

“Peki, demeyelim,” dedi Fehmi Gülmez. “Ama, senin torunun ve benzerlerinin sürdürdüğü bu vurkaç oyununa savaş denilebilirse, Marx’tan beri durmamacasına yinelenen kalıplar çerçevesinde bir savaş verilmediği kesin. Çünkü bir kez o evreye gelmedik daha: bu ülkede benim gibi binlerce kapitalist var örneğin...”

Peygamber bu kanıt karşısında duraladı, ama şu son günlerde tarihin iyice ilerlediğine ve savaşın zamanının geldiğine inanmaya başlıyordu, bir açıklama aradı, bulamadı, ancak bulunması gerekirdi, kendisi bulamasa da bulunması gerekirdi.

“Görünüşe aldanmamalı,” diye söylendi, “görünüşleri aştığımız zaman görürüz ki, tarih ilerliyor, gene de ilerliyor, gene de ilerliyor!”

“İyi de nasıl?”

“Fehmi, dostum, bilmez misin, sermaye kendisi savaşmaz hiçbir zaman,” dedi Peygamber, “sermaye uşaklarını, maşalarını kullanır, onları öne sürer; ister benimse, ister benimseme, savaşı sermaye yapıyor.”

“Peki, ötekiler, sermayenin askerleriyle savaşanlar? Onların okul çocukları değil de gerçek proleterler olduklarını mı söyleyeceksin? Yoksa proleterlerin kullandığı maşalar ya da lumpenler olarak mı niteleyeceksin onları?”

“Yok, hayır, yok, hayır,” diye kekelendi Peygamber, “yok, hayır, çok bilinçli insanlar bunlar, bilinçli oldukları için de her bilinçli insan gibi proletaryanın yanında yer alıyorlar; yalnız, başlattıkları savaşın gereği olarak, lumpenliğe lumpenlikle, bilgisizliğe bilgisizlikle karşı koyuyorlar, düşmanın silahını kullanıyorlar, hepsi bu.”

“Senin oğlan şiirden bunun için mi tiksiniyor?”

“Evet, öyle olsa gerek. Devrim gerçekleştiği zaman ozanlara gerek kalmayacağını söylemezler mi? Gençler kitabı şimdiden kaldırarak bir tür birliğe yöneliyorlar.”

Fehmi Gülmez kadehini Peygamber’in kadehine vurdu.

“Mantığını kutlarım,” dedi.

“Sağol, teşekkürler,” diye yanıtladı Peygamber, mutlulukla gülümseyerek kadehini başına dikti.

Dostunun kadeh kaldırışındaki alayı sezmemiş değildi, ama önemsemiyordu bunu, onunla giriştiği tartışma sonucu, aradığı açıklamayı en sonunda bulduğunu düşünüyordu şimdi: tarih ilerliyor, devrimci de çağının silahlarıyla savaşarak sertliğe sertlikle, bilgisizliğe bilgisizlikle karşılık veriyordu. Yeni bir telefon çağrısından sonra, Fehmi Gülmez söyleşiyi yarıda keserek giderken, Peygamber kendisinin de bu yolu izleyeceğini söyledi.

Fehmi Gülmez gülümsedi.

“Dostum, sen altmışını geçtin, yirmi iki yaşında bir delikanlının izinden gidebilir misin?” diye sordu.

“Evet, giderim,” dedi Peygamber, dostu gittikten sonra, yeniden masaya oturup rakı kadehini eline alınca da aynı sözcükleri yineledi: “Evet, giderim.” Nasıl? Bilmiyordu, ama, ona öyle geliyordu ki, Nazım’ı yetiştirip bugünlere getirdiğine, yani, bir bakıma, onun öncüsü olduğuna göre, izleyicisi de olabilirdi. Polislerce alınıp götürüldüğü dakikaya değin Nazım’ı anlamadıysa, Nazım hiçbir ipucu vermediği için anlamamıştı. Şimdi, her şeyi bildiğine, yöntemi anladığına, Nazım’ın tabancaları da elinde bulunduğuna göre, açtığı yoldan gitmesi fazla zor olmasa gerekti. İlk adımı hemen atacakmış gibi, kararlı bir biçimde kalktı masadan, kapının ardındaki naylon torbayı alıp Nazım’ın odasına geçti. İki tabancayı, pijamayı ve Marlboro kartonlarını Nazım’ın masasının üstüne bıraktı. Fehmi Gülmez’ in getirdiği Samsunların içimi çok daha rahat olmakla birlikte, bir Marlboro yaktı. İki gündür hep Nazım’dan geçindiğini düşünerek gülümsedi: sigara Nazım’dan, inanç Nazım’dan, kavga Nazım’dan. Şu günlerde en sonunda tutuklanacak olursa, bu da hiç kuşkusuz Nazım nedeniyle olacaktı. Nazım’a sevgisini göstermek istercesine, dolabının önüne oturup dışarda kalmış gömleklerini ve çamaşırlarını çekmecelere yerleştirmeye girişti. Bir kez daha, bunca

gömleği, bunca atleti, bunca donu hiçbir zaman bir arada görmediğini düşündü. Ama bu kez bolluk hoşuna gitti, bu giysi ve çamaşırları birer kenterlik belirtisinden çok, devrimci savaşın silahları olarak gördü.

Her şeyi yerli yerine koyduktan sonra, Nazım'ın yatağına oturup bir yorgunluk sigarası yaktı. Gözlerini keyifli keyifli çevresinde dolaştırdı. “Şimdi oda çok daha düzenli görünüyor. Ama, ne tuhaf, koca odada tek kitap yok!” diye mırıldandı. “Birkaç mimarlık dergisi, bir de mektup, hepsi bu. Ancak tarih bunu böyle gerektiriyorsa, ne denilebilir ki?” Sonra, birdenbire, televizyonda her akşam silah ve mermiler arasında sergilenen kitaplar geldi gözlerinin önüne, yüzünü buruşturdu, öylece kaldı bir süre, ama çok geçmeden gülümsemeye başladı: aralarındaki yirmi-otuz sayfalık kavga yayınları bir yana bırakılacak olursa, çok eski kitaplardı o kitaplar, çok eskiden basılmış kitaplardı; öyleyse çağdışı kalmış polisler ya bunları hâlâ kitapların insanlara zarar verebileceğini sandıkları için sergiliyorlardı, ya da çocukların silahları yanında ana babalarının kitaplarını da topluyorlardı. Ne olursa olsun, yalnızca Nazım'ın tutumu bile proletarya diktatörlüğünde kitabın pek yeri olmadığını, daha da iyisi, devrimin iyice yaklaştığını gösteriyordu. Bunda da şaşılacak bir şey yoktu: yazını ve bilimi yazın ve bilim yapan temel özellik eleştirel gerçekçilik olduğuna, proletarya devriminin getireceği yeryüzü cennetinde de eleştirilecek hiçbir şey bulunmayacağına göre, insanlar ozanı ve düşünürü, dolayısıyla kitabı ne yapacaklardı? Ressamla heykeltıraş, bugünkünden değişik bir biçimde, özellikle ve öncelikle birer işçi olarak, yaşamı güzelleştirmeyi sürdüreceklerdi belki, ama ozan, büyük bir olasılıkla, kalemini bırakacak, bir daha görünmemesiye işçiler arasında yitip gidecekti. Peygamber gözlerini kırptı, “Kim bilir?” diye mırıldandı. Kim bilir, kendisinin çoktan unutulmuş bir ozan olması da çağdaşlığın kaçınılmaz bir gereği, tarihin durmamacasına devrime doğru ilerlediğinin ve iyice yaklaştığının kanıtıydı belki.

Birden kalktı, yaşından umulmayacak bir çabuklukla soyundu, gene Nazım'ın pijamasını giydi, Nazım'ın kocaman aynasının önüne dikilip uzun uzun süzdü kendini, Nazım'la özdeşleştiğini duydu, bu duygu içinde, tabancaları Nazım'ın yastığının altına yerleştirdi, Nazım'ın yatağına girip ışığı söndürdü. Ama uyku tutmadı bir türlü, Nazım'ın yatağının, pijamasının ve tabancalarının etkisiyle olacak, devrim düşleri kurup durdu: Nazım'ı “zindan”dan kaçırıyor, sonra, ellerinde bayraklar ve tabancalar,

onunla kol kola, büyük ve coşkulu bir kalabalığın önünde ilerliyor, “Yaşasın devrim!” çığlıkları arasında, çocukların yanaklarını, yaşlıların omuzlarını okşuyor, r’leri ğ’lere dönüştürmeden, ateşli konuşmalar yaparak savaşı bitirmek üzere olduklarını muştuluyordu. Ne var ki, görüntüler gittikçe silikleşti, sonra büsbütün silindi. Peygamber, “Elbette,” diye mırıldandı, “iki tabancayla savaş olmaz ki.” Kalkıp oturdu, ışığı yaktı, terliklerini bile giymeden telefonun başına gitti, eve telefon geldi geleli en çok çevirdiği numarayı: Sahaflar’ daki kitapçı arkadaşının numarasını çevirdi.

“Alo, kimsiniz? Ne istiyorsunuz?” dedi kitapçının sesi.

“Ben Rahmi,” dedi Peygamber.

“Hangi Rahmi?”

“Rahmi Sönmez, Peygamber yani.”

“Tamam, anladım. Saatten haberin var mı?”

“Hayır, yok.”

“Öyleyse öğren: üçü çeyrek geçiyor.”

“Sana bir şey diyecektim.”

“Ne diyecektin?”

“Kitapları satmaya karar verdim.”

“Anladım. Bir milyon demiştim.”

“O eskidendi. Şimdi her şey pahalandı.”

“Bir buçuk diyelim. İyi mi?”

“İyi. Ama peşin.”

“Peşin.”

“Yarın en geç dokuz buçukta bekliyorum.”

“Acelen ne?”

“Peki, on diyelim.”

“Oldu, peki. İyi geceler.”

“İyi geceler.”

Peygamber, telefonu kapattıktan sonra, gözkapaklarının tatlı bir uykuyla ağırlaştığını duydu. “Her şeyin bir zamanı var, çünkü her şey tarihin içinde,” dedi kendi kendine. “Bu yaşta yeniden gençleşeceğim usuma bile gelmezdi. Ama gençleştim işte, gençliğimdekinden bile gencim: her şeyi düşünüyorum, her düşündüğümü saniyesinde uygulamaya koyuyorum. Yaşamım sürekli bir devinim: kaç gündür bir kez bile televizyonu açmadım. Öyle sanıyorum ki, uzaktan uzağa Nazım yönlendiriyor beni.”

Işığı söndürüp Nazım’ın yatağına girdi, başını Nazım’ın yastığına koydu, Nazım’ın kokularını içine sindire sindire uyudu.

IV

Kitapçı yeşil on binliklerden oluşan desteyi uzatıp da “Tam bir buçuk, bir de sen say!” deyince, Peygamber beklenmedik bir yumruk yemiş gibi sendeledi, duvara yaslandı, gözleri elindeki para destesiyle döşemenin üstündeki dizi dizi kitap ve dergi yığınları arasında gidip geldi, içinde bir şeyler koptu sanki. Hiç kuşkusuz, telefonda kitapçıya söylediklerini anımsıyordu, bu kitapları satması gerektiğinin bilincindeydi, ayrıca, telefon ettiği saatten beri, kitaplarına ve dergilerine fazla bir bağlılığı kalmadığı kesindi. Gene de tek elle tutulabilen şu küçücük desteyle evin her yanını dolduran ve her parçası başka öyküler anlatan koca kitap ve dergi yığınları arasındaki oylumsal oransızlıkta bile rahatsız edici bir şeyler vardı. Sonra, iki, üç, dört sayı çıkmış hevesli dergileri, küçüklü büyüklü şiir ve öykü kitapları, hapishane ve işkence anıları, raflarda dururken, hiç açılmadıkları zaman bile, hep bir ölümsüzlük ortamında dinlenir gibi görünmüşlerdi gözüne, şimdi, yerlerinden indirildikten sonra, kurşuna dizilmek üzere elleri arkadan bağlanıp bir duvar dibine sıralanmış eski devrim askerlerini andırıyorlardı. Öyle ya da böyle, göğsünün üstüne çöken taş gibi ağırlıktan anlıyordu, bir terslik olmalıydı bu işte. Kitapçı, “Ne duruyorsun? Saysana hadi!” deyince, Peygamber, çocuklar gibi ağlamaya başlamaktan ya da elindeki on binlikleri sobaya atmak gibi bir çılgınlık yapmaktan korktu. Hiçbir şey söylemeden, koşarcasına Nazım’ın odasına girip kapıyı kapattı, paraları komodinin üstüne, kendini yatağa attı.

Burada, Nazım’ın her şeye sinmiş varlığının etkisiyle olacak, göğsünün üstündeki ağırlık kalktı. Bu işi gereğinden fazla büyüttüğünü, malı canla özdeşleştiren bir kenter içgüdüsüyle duygusallığa kapıldığını düşündü, kendi kendinden utandı: kırk yıllık devrimci olarak bu türlü içgüdülerden çoktan arınmış olması gerekirdi! Ayrıca, devrim için bu kitapların parasına gereksinimi bulunması bir yana, Nazım’ın yaşamının da kanıtladığı gibi, devrimcinin kitaba gereksinimi kalmadığına, hatta bu yolda kenterler de devrimcileri izlediklerine göre, kitaplarını elden çıkardığına üzülmemeliydi.

Kalktı, yüzünde üzüntü ve şaşkınlık yerine gizemli bir gülümseme, gidip kitapçının önüne dikildi. Kitapçı, eve geleli beri birkaç kez yaptığı gibi, tepeden tırnağa süzdü Peygamber'i.

"Pijaman çok kıyak," dedi.

Ama Peygamber işitmemiş gibi davrandı.

"Kitaplarımı neden sattığımı merak etmedin mi?" diye sordu.

"Ettim, hem de çok merak ettim," dedi kitapçı. "Doğrusu, herhangi bir neden de bulamadım. Neden peki? Sıkıyönetim korkusundan mı?"

Peygamber gene gizemli gizemli gülümsedi.

"Hayır, dostum, ben Rahmi Sönmez olarak hiçbir zaman bu türlü korkulara kapılmadım," diye yanıtladı. "Hiçbir zaman kitaplarımı gizlemeye ya da yakmaya kalkmadım. Nasıl hep solcu kaldıysam, kitaplarım da hep yerli yerinde durdu."

"Öyleyse neden satıyorsun? Çok mu sıkıntıdasın?"

"Hayır, sıkıntıda değilim, kitap artık tarihe karışıyor da ondan satıyorum," dedi Peygamber, her işin püf noktasını bilen insanlar gibi gülümsedi gene. "Devrimci gençler geleceğin kitapsız da kurulabileceğini gösterdiler bize. Çağa ayak uydurmasını bilmek gerek."

Kitapçı şaşkınlıkla baktı Peygamber'e, bunca yıllık bir kitap delisinin böyle sözler edebilmesini usuna sığdıramadı, ama, bir süre düşündükten sonra,

"Belki de haklısın," dedi. "Kitap merakı güvercin merakı gibi bir şey oldu artık: on milyonluk bir kentte güvercin uçurmaya kalkmak ne denli salakça görünebilirse, kitap biriktirmek de öyle salakça geliyor insanlara. Bu nedenle, kitaplarını çok iyi bir fiyata sattığını düşünebilirsin. Gene bu nedenle, çok sevdiklerin varsa, geri alabilirsin," diye ekledi.

Peygamber teşekkür etti: kitap serüvenini gerçekten bitirmiş olmakla birlikte, hem geçmiş günlerden bir anı saklamak, hem de evinde sol kitap bulundurmaktan korkmadığını kanıtlamak için *Memleketimden İnsan Manzaraları*'nın büyük boy baskısını almak istediğini söyledi. Yığınların içinde hemen bulup aldı bu kitabı, sonra Feride' nin, Marx'ın ve Lenin'in fotoğraflarını topladı, evin geri kalan bütün odaları ve bütün eşyaları bundan böyle yaşamının öğeleri olmaktan çıkmış gibi bunları Nazım'ın odasına götürdü. Sonra geri döndü, dipteki koltuğa kurulup bir Marlboro yaktı, kitapçının yanında getirdiği iki delikanlıyı izlemeye başladı: kim bilir kaç kez tozlarını alıp özenle yerleştirdiği, her birinin üzerinde saatler

geçirdiği, her birinin yerini gözü kapalı bulduğu kitapları yirmişer-otuzar alıp kapıdaki kamyona götürüyor, düşürdüklerine başlarını çevirip bakmaya bile gönül indirmiyorlardı. İşin tuhafı, kendisi de bundan acı duymuyor, kitapları böyle umursamazca taşımalarını kendisini hiç mi hiç ilgilendirmeyen, hatta gerçekdışı bir olayı izler gibi izliyordu. Bu arada, sıra Nazım Hikmet'in kitaplarına gelip de kitapçı yerinden fırlayarak, "Çocuklar, bunları alta koyun; bakarsın, yolda çevirip arama yapmaya kalkarlar, başımız belaya girmesin!" deyince, gülmekten kendini alamadı. Delikanlılardan biri de kendisi gibi güldü.

"Patron, bunların hepsi tehlikeli: hangi birini alta koyalım!" dedi.

Patron ayağını yere vurdu.

"Ulan, sen benden yana mısın, yoksa kitap avcılarından yana mı?" diye gürledi.

Hep birlikte güldüler. Çocuklar baş döndürücü bir hızla, karıncalar gibi taşıdı kitapları. Peygamber, sanki devrimci eylemin başlaması odadaki son kitabın da yüklenip götürülmesine bağlıymış gibi, taşımanın sona ermesine sevindi. Tam bu sırada, delikanlılardan biri yanına geldi.

"Beyamca, şu senin kapının üstündeki nalı da bana satar mısın?" dedi. "Benim kamyonun dikiz aynasının altına çok yakışacak."

Peygamber şaşırdı.

"Ne aynası? Ne nalı?" diye sordu.

"Senin sokak kapısının üstündeki nal."

"Benim sokak kapısının üstünde nal mal yok, hiçbir zaman da olmadı," dedi Peygamber.

"Olmaz olur mu, beyamca! Gel göstereyim istersen."

Peygamber, göğsünde *United States / Outsiders* yazılı renk renk pijaması, delikanlıyla birlikte kapının önüne çıktı, iyiden iyiye kararmış pervazın üstünde, paslanmış, onunla bütünleşmiş olmasına karşın, doğmamış bir tayın nalını düşündüren, küçücük bir nal gördü. Hem şaşırdı, hem duygulandı: ta çocukluğundan beri hiç ayrımına varmamıştı bu nalın, ama, şimdi, ayrımına vardıktan sonra, güzel buldu, bir bakıma baba evinin anlamını oluşturuyormuş bir duygu uyandı içinde; ancak çoktan tarihe karışmış olması gereken bir kenter değerini simgelediğini, karşısında içlenmesininse benliğinde bir kenterlik tortusunun varlığına tanıklık ettiğini düşünmekte gecikmedi. Büyük bir adım atmak üzere olduğu şu anda, gözü yaşlı duygusallıklardan uzak durması gerekirdi.

“Al, senin olsun!” dedi.

Delikanlı bir iskemleye çıkarak kaşla göz arasında nalı söktü. Kitapçı gülümseyerek elini uzattı, sonra, tozdan kapkara olduklarını görünce, el sıkmaktan vazgeçti, ayaklarının ucunda yükselerek yanaklarını öptü, “Hadi, Peygamber’ciğim, hoşçakal, kitapsız yaşamında sana başarılar dilerim,” dedi. Peygamber, “Güle güle!” demekle yetindi. Kamyon ağır ağır uzaklaşmaya başlayınca, kitapları, kitapçı dostu ve adamları bir başka yere doğru değil de bir başka zamana doğru yol alıyormuş gibi bir duygu uyandı içinde. Kendi zamanında kalmanın rahatlığıyla derin derin soluk aldı. Üzerlerinde kitapların yeri tek tek belli olan boş raflar hüzün vericiydi, ama bu boşluk her şeyden önce Nazım’la kendisi arasında kurulan denkliğin göstergesiydi. Nazım’ın odasına girdi, komodinin üstündeki paralara, tabancaların yastığın altından çıkan namlularına baktı, ellerini ovuşturdu, “Her şey tamam artık,” dedi. “Nazım’ı daha fazla bekletmek, yani devrimi daha fazla geciktirmek istemiyorsak, bir an önce eyleme geçmeliyiz artık. Evet, bir an önce!” Sert ve kararlı adımlarla ilerleyerek Nazım’ın dolabını açtı, askılarda yan yana sıralanan renk renk, boy boy ceketlere, montlara, parkalara, yeleklere, gömleklere, pantolonlara hayranlıkla baktı, ellerini dolabın sol kapağında kalın bir ipe geçirilmiş, ip gibi ince kravatların üzerinde dolaştırdı, yalnız kendisinin işittiği bir soruyu yanıtlar gibi, “Evet, dostum, evet, evet, evet,” diye söylendi. Sonra birden pijamasını çıkarıp yatağın üstüne attı, askılardaki sayısız gömlekler arasından, küçücük yakası ak, geri yanı soluk pembe bir gömlek çıkarıp atletinin üstüne giydi, kravattan çok kundura bağını andıran kravatların en kırmızısını seçip taktı; uzun arama ve karşılaştırmalardan sonra, üst yanı köylü şalvarları gibi bol, paçaları daracık bir kara pantolon, mendil cebinin üstündeki sırmalı armanın altında *Indiana University* yazılı bir kalın, bir ince, turuncu çizgilerle bölünmüş, kocaman bir sütlükahve ceket, bir çift beyaz çorap, sivri burunlu bir incecik mokasen, lacivert bir Lenin kasketi çıkarıp bir bir giydi, aynanın önüne dikilip kendine baktı. Bu Lenin kasketi, bu alabildiğine bol ve uzun ceket, bu garip pantolon, bu daha çok kadın pabuçlarını andıran mokasenlerle kılık değiştirmekten çok, deri değiştirmiş, böylece birdenbire gençleşmiş, dinçleşmiş, bir ikinci Nazım oluvermiş gibi bir duygu uyandı içinde. Bu duygudan aldığı güvenle kitaplarının parasını turuncu çizgili ceketin sağ iç cebine yerleştirdi, yastığın altından küçük tabancayı aldı, namlusuna mermi sürüp sol iç cebine koydu. Bir kez daha

baktı aynaya, aynadaki Lenin kasketli, ak sakallı adamın gözlerindeki soruyu yanıtlamak ister gibi, “Kenterlere onların kendi silahlarıyla karşılık vermek zorundayız,” dedi. Sonra, daha Mustang’ini almadığı günlerde, Nazım’ın hemen her gün kadınlar gibi omzuna asıp çıktığı Samsonit çantayı açıp büyük tabancayı içine koydu, tabancanın üstüne gelişigüzel birkaç gömlek, don, atlet, çorap, mendil tıkıştırdı, en üste de *Memleketimden İnsan Manzaraları*’nı koyup fermuarı çekti. Nazım’ın daha çok bir pelerini andıran, geniş, lacivert yağmurluğunu da giyip Samsonit çantayı omzuna astı, kararlı adımlarla kapıya yöneldi. Sanki arkasından gelenler varmış gibi, yüksek sesle, “Artık çıkabiliriz,” dedi. Usuna geleni saniyesinde uygulamaya koyabilmesi sonucu, her şeyin hızla ilerlediğini, Nazım’ın kurtarılmasından proletarya devriminin gerçekleştirilmesine dek bütün sorunların çözümüne yönelen hızlı gidişini bundan böyle hiçbir gücün durduramayacağını düşünerek çıktı. Kar gene başlamıştı. Lenin kasketini gözlerinin üzerine indirdi, yağmurluğunun yakasını kaldırdı, ellerini cebine soktu, Nazım’ın bacaklarıyla yürürcesine, hızla ilerlemeye başladı, karakolun önünde daha da hızlandı, yokuşu nerdeyse yuvarlanırcasına indi. Bu hız ona güven veriyor, tatlı bir esenlik duygusuyla içini serinletiyordu. Sonra, birdenbire, Üsküdar çarşısında hep aynı noktada durduğunu, bir zamanlar babasıyla teneke çekiçlediği dükkânın önünde dikilip vitrinindeki gömleklere baktığını ayrımsadı, tepeden tırnağa titredi. “Ne oluyor? Bir terslik var bu işte,” diye söylendi. Ama, bir kez daha, usuna geleni saniyesinde uygulayarak bir taksi çevirdi, kapısını açmasıyla oturması bir oldu.

Taksinin şoförü ağzını açmadan bekledi bir süre, hiç ses gelmeyince, yolcusunu dikiz aynasından incelemeye girişti: böylesine yaşlı bir adamın yirmilik züppeler gibi giyinmiş olmasına bir anlam veremedi, belki bir kart zampara, belki bir eşcinsel olduğunu, ne olursa olsun aykırı bir adam karşısında bulunduğunu düşündü. Ama en aykırısı yaşlı adamın gözlerini uzak bir noktaya dikip hiç sesini çıkarmadan arabada oturmasıydı.

“Beybaba, nereye gidiyoruz?” diye sordu.

Peygamber irkildi.

“Efendim? Ne dediniz?” dedi.

“Nereye gidiyoruz dedim!”

“Ha! Evet!” dedi Peygamber, sonra, usuna geleni bir kez daha saniyesinde uygulamaya koyarak Feride’nin yattığı mezarlığın adını

söyledi.

Şoför arabayı kaldırdı, ama Peygamber'in mezarlığa gitmesini de aykırı bulduğu anlaşılıyordu:

"Bu havada mezarlıkta ne yapacaksın, beybaba?" dedi. "Düşünde mi gördün?"

Peygamber yanıt vermedi; yalnız, birkaç dakika sonra,

"Şoför bey, biraz daha hızlı gidemez misiniz?" diye sordu.

"Neden? Acelen mi var?" dedi şoför.

"Evet, acelem var."

"Neden? Gittiğin yerde randevuyu kaçırma tehlikesi yok ki."

"Olabilir."

"Olabilir değil, böyle: bekleyenin eli mahkûm."

"Karımın mezarına çabuk gitmek istiyorum diye hesap mı vereceğim?" dedi Peygamber, arkasına yaslanıp Lenin kasketini düzeltti, kurulacak sosyalist düzende taksi şoförlerine yer vermemek gerektiğini, çünkü her şeye burunlarını sokarak insanları yıldırdıklarını düşündü, "Ben buna faşizm derim," diye söylendi. "Faşizm siyasal bir öğreti olmaktan çıkmış, insanların en küçük davranışlarına, en sıradan konuşmalarına bile sızmaya başlamış, en iyi uygulayıcıları da lumpenler." Göz ucuyla şoförün omzuna, ensesinde kıvrılan yağlı saçlarına baktı, düşüncesini kestirmeden dile getirecek, etkili bir söz aramaya girişti, ama gönlünce bir tümce gelmedi usuna; şoför arabayı durdurup da "Uyan, beybaba, geldik senin mezarlığa," dediği zaman, "Faşizm lumpenlerin elleri üstünde yükselmektedir" tümcesinden başka bir şey bulamamıştı. Hemen toparlanıp indi, tek sözcük söylemeden mezarlığın kapısına doğru yürüdü.

"Beybaba, bizim ücret ne oldu?" diye seslendi şoför.

Peygamber durdu, Nazım'ın ceplerinde cüzdanını aradı. Almamıştı. Bir an ne yapacağını şaşırdı. Ama kitapçıdan aldığı bir buçuk milyonluk desteyi anımsadı, bir yeşil on binlik çekti, alaylı alaylı kendisine bakan şoföre uzattı.

"Bozukluğun yok mu?" dedi şoför. "Bu ıssız yerde on bin lirayı kime bozduracağım?"

Peygamber işi uzatmak istemedi.

"Tamam, tamam! Üstü kalsın," dedi.

"Olur mu, beyamca: on bin lira bu," dedi şoför. "Burada bekleyeyim mi? Dönüş için?"

“Tamam, tamam, istemez! Dönmek için çıkmadım ben yola!” diye kesip attı Peygamber, kararlı adımlarla mezarlığa girdi.

Mezarlık, yolların tersine, baştan başa kirli ve cıvık bir karla örtülüydü. Nereye bassa, ayağı dört parmak kara gömülerek kırmızı çamur renginde bir iz bırakıyordu. Böylece, daha ilk adımlarında, yalnızca Nazım’ın incecik mokasenleri değil, pantolonunun paçaları da çamura battı, ama bunun ayrımına varmadığı gibi ayaklarını saran ıslak soğukluğa da aldırmadı. Bir zamanlar, Feride’nin mezarı başında kızını ya da torununu düşünerek onun kemiklerini sızlatmaktan korktuğu için, mezarlığın kapısından geri döndüğü olurdu. Oysa şimdi, Feride’nin karşısına devrimciliğini kesinlikle kanıtlanmış torunuyla özdeşleşmiş ve kavgaya atılmaya kesinlikle karar vermiş olarak geliyordu. Her zaman yaptığı gibi, ama bu kez genç devrimci kılığından gurur duyarak, Feride’nin ayakucunda dikilip öylece durdu, geldiğini duyurmak ister gibi öksürdü, sonra, gözlerinin önünde Nazım’ın gazetelerde çıkmış resimleri, mezarın dibine çömeldi. “Feride, devrimci eylemi Nazım’ın bıraktığı yerden ben sürdüreceğim, hatta daha iyisini yapacağım, çünkü ben bireysel eylemlerle yetinmek düşüncesinde değilim. Bu nedenle bütün kitapları sattım, yani, senin anlayacağın, gemileri yaktım,” dedi. Durdu, gözleri karlarla kaplı mezarda, bir onay, bir yanıt bekledi. Ne onay geldi, ne yanıt; tam tersine, Feride’den mi, kendinden mi geldiğini pek seçemediği bir soru biçimlendi benliğinde: nasıl?

“Nasıl olsun istiyorsun ki?” diye söylendi. Yüzünün kızardığını duydu: sorunun bir tek yanıtı varmış, yani eylemi nasıl başlatıp nasıl gerçekleştireceğini biliyormuş, Feride’nin de bilmesi gerekirmiş gibi konuşmuştu, ama, şimdi, Feride’nin karşısında, eyleme nasıl, nerede, ne zaman, kimlerle başlayacağını bilmediğini sezinliyordu. Yanıtı ondan bekler gibi, “Nasıl olsun istiyorsun ki?” diye yineledi. Gözlerinin önünde birtakım kalpaklı atlılar belirdi, sonra, başında Nazım’ın kasketi, sırtında Nazım’ın giysileri, elinde Nazım’ın tabancası, al bir atın üstünde uçarcasına ileri atılırken, birdenbire alnının ortasından vurularak karların üstüne düştüğünü görür gibi oldu. İçini çekti, alnından vurulup öldükten sonra buraya, Feride’nin yanına gömülmenin çekilen bütün acılara değeceğini düşündü. En ufak bir ürperti duymadan, tam tersine, alıcı bir gözle çevresine baktı. Feride’nin çevresini yabancılar, büyük bir olasılıkla da kenterler doldurmuşlar, kendisine hiç yer bırakmamışlardı. Kendisinin Feride’nin yanında yatamaması gibi Feride’nin böyle kenterler arasında kalması da

haksızlıktı, düzeltilmesi gerekirdi. Bunca ölü mezarından çıkarılamıyacağına göre de bir tek çözüm kalıyordu geriye: Feride'nin buradan alınarak yeni kurulacak bir devrimci mezarlığına gömülmesini sağlamak. Bu düşünce, bir an için, içini rahatlattı. Ne var ki, düşündüğü şeyi gerçekleşmesini gözlerinin önüne getirince, bedeninin sararmış, çürük bir kefen içinde bir yığın kemik gibi dağılmaya başladığını duydu birdenbire, Feride'nin mezarının mermerine tutunmaya çalıştı, tutundu da; ama, hemen hemen aynı anda, bir yığın kemik gibi mezarın dibine devrildi.

Neden sonra, kara kuru mezarlık bekçisi koltuklarının altından tutarak kendisini ayağa kaldırmaya çalışırken, Peygamber boş boş bakıyor, bütün benliğinde korkunç bir uğultu, bekçinin bedenini kendi bedeninden, devinilerini kendi devinilerinden ayıramıyordu. Ama, bekçinin kolunda, ayaklarını sürükleye sürükleye, bir süre ilerledikten sonra, birden duruverdi.

"Ne oluyor, nereye götürüyorsunuz beni? Buna hakkınız yok!" dedi.

"Nereye olacak? Benim kulübeye," dedi mezarlık bekçisi. "Isınır, kendine gelirsin, üstünü de temizleriz."

Bütün yumuşaklığına karşın, Peygamber bu yanıttan ürktü, mezarlık içinde bir sorgulama ve işkence yeri tasarladı, bu adamlar her şeyi yaparlardı.

"Karakolun adı ne zamandır kulübe oldu?" dedi.

Mezarlık bekçisi şaşırdı, kendisi onu böylesine iyi tanırken, onun kendisini karakol bekçileriyle karıştırmasını bir haksızlık olarak değerlendirdi, ama, elinden çok bahşişler aldığı adam olduğuna göre, kusurunu bağışlamaya fazlasıyla yatkındı: dediğini bilmiyor, gördüğünü başka türlü görüyor olmalıydı. Yanıt vermeyi bile gereksiz buldu, beline sımsıkı sarılarak kulübesine getirdi onu. Kirden kararmış bir tahta iskemleyi kulübenin ortasında çıtırdayan teneke sobanın önüne çekti, "Buyur, otur, beyamca," dedi.

Peygamber hiç direnmeden oturdu ya sobanın üstünde fokurdayan çaydanlığı görünce, karakola getirildiğinden hiç kuşkusu kalmadı. Ancak, öyle üşümüştü ki, ellerini içgüdüyle sobaya doğru uzattı, mezarlık bekçisi üstündekileri çıkarıp kurutmayı önerince de dizlerine dayanıp kalkarak yağmurluğunu çıkarmakta bir sakınca görmedi. Ama, "Kunduraları da çıkar, çamura batmış," deyince, "Hayır, olmaz!" diye yanıtladı, kaçmasını önlemek istediklerini düşündü, "Kesinlikle olmaz!" diye ekledi. Ancak bekçi çok kararlı görünüyordu, "Ne varmış olmayacak?" diyerek çekip

çıkardı mokasenleri, çoraplarını da çıkardı. Sonra paçalarına dokundu, “Sıksan suları akacak!” diye mırıldandı, başını kaldırdı, “Hadi, beybaba, şu pantolonu da çıkarıp bir güzel kurutalım,” dedi. İnsanları böyle yavaş yavaş soymak faşistlerin yeni kelepçeleme yöntemi, ele geçirdikleri devrimcilere böylesine güler yüzlü, böylesine yumuşak davranmak, onlara yardım eder gibi görünmekse alaycılığın son sınırına ulaşmış son işkence yöntemleri olmalıydı: Peygamber, beyninin uğultusuna, bedeninin uyuşukluğuna karşın, silkinmek, direnmek istedi, “Hayır! Hayır!” dedi. Ama adam dinlemiyordu, gülümsüyor, bir şeyler söylüyor, çevresinde dönüyor, kemerini gevşetiyor, omuzlarından tutup kaldırıyor, pantolonunu indiriyor, yeniden oturtup paçalarını aşağıya doğru çekiyordu. Yaptıklarını da öyle çabuk yapıyordu ki, korkunç başı dönüyordu Peygamber’in, sonunda, doncak kalınca, iliklerine dek ürperdi, düşmemek için karşısında gülümseyen düşmanına tutundu. Düşmanı oturmasını söyledi, dizlerinin üstüne bir eski battaniye örttü, duvarın dibinden bir çift nalın alıp çıplak ayaklarına geçirdi, sonra sobanın üstünde fokurdayan çaydanlıkla demlikten bir bardak çay doldurup eline verdi. Peygamber, düşmandan geldiğini hiç unutmamakla birlikte, çayı hazla, sindire sindire içmeye başladı. Ne var ki, daha ilk yudumlarda, karşı konulmaz bir gevşeklik çöktü üstüne, karşısındaki adamı ve nesneleri doğru dürüst göremez oldu. Sonunda dayanamadı, birden bıraktı kendini, elinden kayan boş çay bardağının betonun üstünde parçalanırken çıkardığı gürültü de, bekçinin “Beybaba! Beybaba!” diye seslenişi de bilincinin sınırını zor aştı. Sonra koltuklarının altından çekilerek bir yerlere doğru sürüklendiğini ayrımsadı, son bir çabayla gözlerini açtı, “Yoksa çaya?...” diye kekeledi, ama arkasını getiremedi. Yalnız, bir ara, bir yatağa yatırılıp üzerine bir örtü örtüldükten sonra, birdenbire bastıran ağır ve sası bir kokudan kaçabilmek için doğrulmaya çalıştı, ama gene yastığa düştü başı: tabut mu, tabutluk mu diye düşündü, sonra, bir kez daha, her şey tümüyle silindi.

Belki bir, belki iki saat sonra, gözlerini açıp da tam tepesinde ışıldayan çıplak ampulü görünce, düşman elinde, bir hücrede bulunması gerektiğini düşündü, usulca kendini yokladı: elleri bağlı değildi, küçük tabanca da hâlâ ceketinin iç cebinde duruyordu. Yüreği sevinçle çarpmaya başladı: düşman gene eksik yapmıştı işini, kurtuluş umudu var demekti: *“Dran! / Drrran!... / Drrrrrran!!!... / Atıldı üç el tabanca”:* nöbetçiler neye uğradıklarını bilemeden çuval gibi yere yığılırlar, kendisi de elini kolunu sallayarak çıkıp

giderdi. Sol iç cebindeki tabancayı uykusunda kımıldıyormuş gibi, hiç belli etmeden, ağır ağır sağ eline alıp emniyetini açtı, bir süre bekledi, sonra sol elini bedenine destek yaparak hızla doğruldu. Tam o anda karşısında resmi ya da sivil biri belirmiş olsaydı, üç el tabanca büyük bir olasılıkla patlardı. Ne var ki, karşısında, duvarın en yüksek noktasında, yeşil bir Kuran mahfazası, onun altında gazeteden kesilmiş renkli bir futbol takımı fotoğrafı, fotoğrafın sağında, solunda, altındaysa gene gazetelerden kesilmiş, yarı çıplak kadın fotoğrafları sıralanıyordu. Böylece, bir hücreden çok, bir kalça mezarlığına düşmüş gibi bir izlenim uyanıyordu insanda. Öteki duvarlarda, irili ufaklı çivilere havlular, temizlik bezleri, çamaşırlar, çoraplar, gömlekler, ceketler, pantolonlar asılmıştı. Peygamber kendi pantolonuyla yağmurluğunun da, iyice silinip temizlenmiş olarak, bunların arasında bulunduğunu gördü. Arkasından, çevresini daha büyük bir dikkatle denetleyince, sobanın üstünde bir çaydanlığın tıkır tıkır kaynadığını, sobanın dibinde çamurlarından arınmış olarak mokasenlerinin, kirli bir tahta iskemlenin arkalığında da yıkanmış olarak çoraplarının kurumakta olduğunu, çantasının da bütün fermuarları kapalı durumda yatağın dibinde durduğunu görünce, tabancayı cebine koydu. Ama, nerede bulunduğu konusunda hâlâ kesin bir kanıya varmış değildi.

Bu sırada bir su sesi duydu, hemen arkasından, yandaki dar ve basık kapının açıldığını, kapkara pos bıyıkları, kısacık boyuyla çarpıcı bir oransızlık izlenimi yaratan, geniş omuzlu, koyu esmer bir adamın pantolonunu çekerek odaya girdiğini gördü. Bulunduğu yere ilişkin bütün kuşkuları silindi. Mezarlık bekçisine gülümsedi. Mezarlık bekçisiyse, gülümsemesine bir sevinç çığlığıyla karşılık verdi:

“Afferim be!” diye haykırdı. “İyisin, beybaba, uyuyunca yüzüne renk gelmiş. Ama beni çok korkuttun. Neydi o halin? Pat pat düşüyordun. Çok mu üşümüşün, nedir! Bir çay içer misin?”

“Vallahi içerim,” dedi Peygamber, gene gülümsedi.

Bekçi sobanın üstünde tıkırdayan çaydanlıktan kırmızı çizgilerle süslü bir bardağa çay doldurdu, bardağı iskemlenin üstüne koyup içine tam dört çay kaşığı toz şeker atarak kendi eliyle karıştırdıktan sonra, Peygamber’e uzattı. Güzel bir çay olduğu söylenemezdi, daha çok bir ot kokusu vardı, çok da tatlıydı. Gene de, ilk yudum sıcak sıcak gırtlağından inerken, Peygamber anlatılmaz bir haz duydu. Cebindeki paketten bir Marlboro çıkarıp yaktı, bir Marlboro da bekçiye uzattı. Çayın hazzına sigaranın tadı

da eklenince yumuşak bir esenlik duygusu yayıldı benliğine. Ozanlığı tuttu, “Mezarlıkta ilk günüm,” diye düşündü, “her zaman böyleyse, hep böyle çay, sigara ve halktan insanlar bulunabiliyorsa, öbür dünya hiç de kötü bir dünya sayılmaz.” Yenilip içilen, insanlarla karşılaşılabilen bir öbür dünya düşüncesi, Feride’nin mezarı başında düşündüklerini getirdi usuna, çoktan başlamış bir konuşmayı sürdürür gibi,

“Benim mezar işim ne olacak, bekçi efendi?” dedi. “Karımın yanında bir tabutluk yer bulamayacak mıyım?”

Bekçi hiç şaşırmadı, tam tersine, sorumlu ve yetkili bir kişi havasına büründü hemen.

“Ah, beybaba, şimdi mezar aslan ağzında,” dedi. “Mezarlık ağzına kadar doldu: elimizden bir şey gelmez.”

“Ama ben karımın yanına gömülmek istiyorum. Hakkım değil mi?”

“Amaan, beybaba, insan bir kez öldükten sonra...”

“Ben daha ölmedim ki, yaşıyorum, yaşarken istiyorum,” dedi Peygamber. “Yaşayan bir yurttaş olarak istiyorum. Buna hakkım yok mu?”

“Var, beyamca, var da sen mezardan haber ver! Gördün işte: hanımannenin dört yanı silme mezar. Sen bunu önceden düşünecektin.”

“Yani daha önce mi ölseydim?”

“Yok, beybaba, öyle demek istemedim,” dedi bekçi. Bir süre düşündü, sonra birden: “Hanımanne öleli ne kadar oldu?” diye sordu. “Beş yılı geçti mi?”

Peygamber içini çekti.

“Hem de kaç beş yıl!” diye mırıldandı.

“İyi ya, başka mezarı ne yapacaksın?” dedi bekçi. “Seni de oraya gömerler, hanımannenin mezarına yani.”

Peygamber’in gözleri parladı.

“Öyle şey olur mu?” diye atıldı.

“Olur, olur. Dinimizce bir engel yok: hanımannenin mezarına gömülürsün.”

“Bilmiyordum, oluyorsa, güzel bir şey, çok güzel bir şey, korkunç güzel bir şey,” dedi Peygamber. Boş çay bardağını iskemlenin üstüne bırakıp yeni bir Marlboro yaktı, bir Marlboro da bekçiye verdi. “Kaldıysa, bu güzel haberden sonra bir çay daha içerim,” diye ekledi.

“Kalmaz olur mu, beybaba? Aşkaleli’nin evinde çay eksik olur mu?”

Çayın sıcaklığı bir mutluluk gibi yayıldı Peygamber’in içine.

“Teşekkür ederim, dostum: çay da güzel, haber de,” dedi.

Bekçi gülümsedi. O da mutlu görünüyordu.

“Hanımanne öleli kaç yıl oldu?” diye sordu.

“Kırk yılı geçti.”

“Ya! Hanımanne çok gençmiş desene!”

“Evet, öyle, gençtir,” dedi Peygamber, içini çekti. “Ölüler genç kalır.”

“Doğrusun, beybaba.”

İkisi de sustu, ama Peygamber bir süredir ılık ve yumuşak bir işeme gereksinimi duymaktaydı, sessizliği bozmak zorunda kaldı.

“Dostum, sizin burda tuvalet var mı?” diye sordu.

“Efendim? Ha! Helayı mı soruyorsun? Şurası,” dedi bekçi, giriş kapısının yanındaki basık ve dar kapıyı gösterdi.

Peygamber iki büklüm olup girdi kapıdan, kulübenin ağır ve ekşi kokusuna alışmış olmasına karşın, buradaki keskin dışkı ve sidik kokusu burnunu sızlattı, gene de, halkını tanıyan bir ozan olarak, bu kokuya katlanmayı göze alıp koyu sarı bir tabakayla kaplı, ayak biçimi bir çift yükseltinin üstüne çıktı, önündeki geniş deliğe uzun uzun işedi. Bir an, “Bunlar nereye gider ki?” diye düşündü, soğuk bir yel esmiş gibi ürperdi. Gitme düşüncesini de bu ürperti getirdi usuna: heladan çıkınca, kendisine dost dost gülümseyen mezarlık bekçisinin omzunu okşadı.

“Dostum, ben artık gitmek zorundayım,” dedi.

“Oldu, beybaba: giyeceklerin kurudu,” dedi bekçi.

Peygamber iskemleye oturup temizlenip kurutulmuş pantolonunu, çoraplarını, ayakkabılarını giydi ağır ağır, lacivert yağmurluğunu sırtına, Lenin kasketini başına geçirdi, sonra ceketinin iç cebinden bir on binlik çıkardı, bekçinin avcuna tutuşturmak istedi. Ama bekçi elini yakmış gibi geri çevirdi parayı.

“Delirdin mi, beybaba! On bin lira bu!” dedi.

“Biliyorum, yaptığımın bilincindeyim,” dedi Peygamber, parayı bekçinin cebine sokuşturdu. “Hadi, hoşçakalın, benim için yaptıklarınıza, özellikle de verdiğiniz son bilgiye teşekkür ederim.”

Kapıdan çıkınca şaşırdı: ortalık iyice kararmış, Boğaz’ ın iki kıyısında renk renk ışıklar yanmıştı. “Sanki bayram, sanki kent yirminci yüzyılın bu son çeyreğinde hâlâ faşist boyunduruğunda değil!” diye mırıldandı, ama, mezarlık bekçisinden Feride’nin mezarına gömülebileceğini öğreneli beri daha bir iyimser bakıyordu olaylara: sosyalizm elektrikleşmek demekse,

devrim gününün çoktan gelmiş olması gerektiğini, belki de şu anda devrimci güçlerin mürekkep yalamayı bırakarak yerlerinden doğrulmaya başladıklarını, tarih bunu böyle istediğine göre de artık hiçbir biçimde durdurulamayacaklarını düşündü, *"Dağlarla dalgalarla, dağ dibi dalgalarla dalga gibi dağlarla...* Sökün edecekler artık," diye söylendi. Nasıl, orasını hâlâ belirleyebilmiş değildi, ama, çok güçlü bir biçimde, birdenbire, dört bir yandan sökün edeceklerini de, kendisinin birdenbire, dört bir yandan sökün edecek bu devrimciler ordusunun ilk sıralarında yer alacağını da sezinliyordu. "Ya onlar beni bulacaklar, ya ben onları," diye söylendi. "Kesin olan bir şey varsa, o da elimi çabuk tutmam gerektiği." Bir kez daha, düşündüğünü saniyesinde uygulamaya koyarak, dolu gibi inen karların altında, Lenin kasketini başına biraz daha oturtup adımlarını hızlandırdı. Mezarlıktan çıktı, sert bir kar tabakasıyla kaplanmış, dolambaçlı bir yokuştan aşağıya doğru inmeye başladı. Uzaklarda kent pırıl pırıldı, ama bu yokuş bayağı karanlık, üstelik ıssızdı. Yalnız, arada bir, karların üstünde kayarcasına, art arda köpekler geçiyordu. *"Köpekler nereye gidiyor mu diyorsunuz, dikkatsiz insanlar? İşlerine gidiyorlar," d*iye mırıldandı, köpeklerin böyle bir an bile duralamadan kayıp giderken gerçekten de Fransız ozanının dile getirdiği izlenimi uyandırdıklarını, kitaplarını satmış bile olsa, gerçeği en doğru, en güzel biçimde yazının anlattığını, Nazım'ın da işte bunun için, yaşamanın *"çok ciddi bir şey"* olduğunu bilen bir ozan olarak, *"Oku, / yaz, / boz, / bağır, /çağır! / Bütün kuvvetinle nefes al..."* dediğini, devrimin gerçekleştirilmesinden sonra dünya çocuklarının abecelerini Nazım'ın bu dizeleriyle başlatmak gerektiğini düşündü. Bu düşle avundu bir süre. Sonra gene gerçeğe döndü: böyle pek geç sayılmayacak bir saatte sokaklarda kendisinden ve köpeklerden başka kimse bulunmamasını, kenterlerin, belki de başlarına geleceklerden korkarak, erkenden inlerine çekilmelerini devrim açısından umut verici, ama insanlık açısından yüz kızartıcı buldu. Kendisi hep dışarıda, alabildiğine devingen bir yaşam sürermiş gibi, "Böyledir bunlar," diye mırıldandı, "hep köşelerine çekilirler. Aşkaleli dostuma benzemez hiçbiri, her şeyden korkarlar, ödleri kopar. Bunun için, yeryüzünde bugüne dek faşizmin kol gezmiş olmasına şaşmamak gerekir: kenter eşit bencillik, bencillik eşit faşizm."

En sonunda oldukça geniş bir yola çıktı. Burada da insan yoktu, ancak iki yana adam boyu çamurlar sıçratarak arabalar geçiyordu. Kendileri de

silme çamura batmışlardı. Bir yerlere yetişmeye çalışmaktan çok, büyük bir yıkımdan kaçar gibiydiler. Kimilerinin bir yöne, kimilerinin tam karşıt yöne gitmesiyse, olsa olsa şaşkınlıklarının ve umutsuzluklarının göstergesi olabilirdi. Peygamber birden öyle bir bunalım duygusuna kapıldı ki, bir devrimci olduğunu unutarak kaçanlar arasına katılmak istedi. En az on dakika süresince, yüreği çarpa çarpa, hızla geçen arabalara el sallayarak birini durdurmaya çalıştı, ama durmuyorlardı. Adamlar, elleri direksiyonda, gözleri uzakta, mumyalar gibi oturuyor, bir an bile başlarını çevirmiyorlardı. Arabaların seyrekleştiği bir sırada kendisi de çamurlar sıçratarak karşı kaldırıma geçti. Bu ıssız yerden bir an önce uzaklaşmak için dakikalar süresince gelip geçen arabalara el salladı. En sonunda bir taksi durdu önünde, kasketli bir şoför kapıyı açtı, “Beybaba, üstünü silkele de öyle bin, kardan adama dönmüşsün,” dedi. Peygamber üstünü silkeleyip bindi, “Sür, dosdoğru ileriye,” dedi. Şoför de, yıkımdan kaçanlarla birlikte, dosdoğru sürdü. Arada bir, kavşaklarda, “Sağa mı? Sola mı?” diye sordu. Peygamber, içinden hep “Sola,” demek gelmesine karşın, tarihin akışı gereği “dosdoğru”nun da “sol” olduğunu düşünerek, “Dosdoğru, dosdoğru!” demekle yetindi. Ama, kaldırımlarında az da olsa birtakım insanlar yürüyen, vitrinleri ışıl ışıl parlayan bir sokağa gelince, tarihin varış noktasına gelmiş gibi, “Burada dur, ineceğim,” dedi. Nerede indiğini bilmek şöyle dursun, yabancı bir kente gelmiş gibi bir duygu vardı içinde; üstelik yolun iki yanındaki bu vitrinler tam bir kenter ortamında bulunduğunu gösteriyordu; şu var ki, en azından bir insan ortamındaydı, devrimin de, eğer yapılacaksa, karşısında kenterlere gereksinimi vardı.

Karın hep aynı yoğunlukla yağmasına karşın, kaldırımlardaki insanlar, hiçbir şeyden haberleri yokmuş gibi, vitrin önlerinde oyalanıyor ya da hiç acele etmeden yürüyorlardı. Kendisi de onlar gibi yürümeye başladı. Birden, yıllarca önce, Feride’yle kol kola, kentin sokaklarında yürüyüşleri geldi usuna: sokaklar, caddeler, alanlar bir noktadan bir noktaya ulaşmak üzere hızla geçilen yerlerdi onlar için, nerdeyse hiçbir şeye bakmadan geçip giderlerdi hep, vitrinlerse en son bakacakları şeydi, arada bir baktıkları zaman da düşman kenter evreninin tiksindirici göstergeleri diye bakarlardı, kısacası, bu insanlara hiç mi hiç benzemezlerdi. Şu var ki, bir süre yürüdükten sonra, nerdeyse kıskandı onları: hep kolayın, hep bilinenin ardından koşuyor, ellerini uzatınca tutabilecekleri şeyleri arıyor, bunun için de gerçek özlemlerden ve gerçek bunalımlardan uzak kalıyorlardı.

Kendisiyse, sonu kesinlikle belli olmakla birlikte, yolları alabildiğine karışık ve tehlikeli bir alanda yürümekteydi; sağduyusundan, deneyiminden ve devrim bilincinden başka hiçbir tutamağı yoktu şimdi elinde. Bunlar da, çok önemli olmakla birlikte, her zaman yeterli değildi. İşte, usuna geleni saniyesinde uygulamaya koyarak, kenter ya da proleter, insanların arasına gelmişti, ama tam şu anda bulunması gereken yerin burası olduğundan, dolayısıyla burada devrimcilerle buluşacağından kuşkudaydı. Öyle görünüyordu ki, devrim uzaktan bakılınca dünyanın son sınırı gibi görünen yüksek bir dağdı: tepesine ulaştın mı hemen bir başka çevren açılıyordu önünde, sınır yeniden uzaklaşıyordu. Böylece, Peygamber, düşündüğünü baş döndürücü bir hızla uygulamasına karşın, sonunda hep aynı noktaya, hep çıktığı yere geliyordu. Kesin olan bir şey varsa, o da köprüleri yaktığı ve ne pahasına olursa olsun geri dönmeyeceğiydi. Ne yapacağını düşünmek üzere bir kapının girintisinde durdu.

Bu sırada, sakalları uzamış, yeşil parkalı bir genç adam çekingen adımlarla yanına yaklaştı, durdu, gelip geçenlere belli etmemeye çalışarak avcuna bir kâğıt sıkıştırıp hızla uzaklaştı. Peygamber, kâğıdı avcunda duyunca, sevincinden bayılacak gibi oldu, boş elini yüreğinin üstüne bastırarak gözlerini yumdu bir an. Sonra, coşkusunu yenip gözlerini açtığı zaman, genç adamın dört-beş adım ötede kendisi gibi yeşil parkalı ve blucinli bir genç kızın koluna girerek hızlı adımlarla uzaklaşmaya başladığını gördü, “Şimdi tamam!” diye mırıldandı, delikanlıyla genç kızın arkasından yürüdü. Böyle hiç duralamadan, hızlı ve kararlı adımlarla yürümelerine, karşılarına çıkan başka insanların ellerine başka kâğıtlar sıkıştırmaya da çalışmamalarına bakılırsa, kenterlere bildiri dağıtmaya çıkmamıştı bu çocuklar, özel olarak kendisine bir haber getirmişlerdi, dolayısıyla Nazım’la ilişkideydiler ve Rahmi Sönmez’in kim olduğunu biliyorlardı. “Öyleyse Nazım’ın örgütü gerçekten çok güçlü bir örgüt!” diye mırıldandı. Avcunda sıktığı kâğıdı hemen okumaya girişmekle delikanlıyla genç kızın arkasından koşarak doğrudan bilgi almak arasında duraladı bir süre. Sonra, karşılıklı bir görüşmeyi gerekli bulması durumunda, örgüt bunu böyle düzenlemiş olacağına göre, yapması gereken ilk şeyin kâğıdı okumak olduğunu düşündü; delikanlıyla arkadaşı soldaki sokağa saptıktan sonra, bir vitrinin önünde durarak kâğıdı özenle açtı. Ama, en azından görünüşte, çoğaltılmış bir bildiriydi bu, Nazım Sönmez’in büyükbabası ve devrimci ozan Rahmi Sönmez olarak doğrudan kendisine seslenmiyordu; öte yandan,

“kurtuluşa kadar savaş” gibi, “faşizme ölüm” gibi, “halklara özgürlük” gibi her yerde rastlanan kalıpları yinelemekteydi. Gençlerin arkasından koşmadığına üzüldü. Gene de, biraz düşününce, fazla karamsarlığa kapılmamak gerektiği sonucuna vardı: bir kez, bu bildiri devrimin sürmekte olduğunu gösteriyordu; ikincisi, doğrudan doğruya kendisine olmasa bile, emekçi, aydın, öğrenci, ülke halklarının bütün devrimci güçlerine sesleniyor, silahlı devrim eylemlerinin kentsel ve kırsal bütün bölgelerde hızlandırılmasıyla artık son kozlarını oynamakta olan faşist güçlerin kısa sürede alaşağı edilmesinin işten bile olmadığını kesinliyordu; üçüncüsü ve önemlisi, bu çocuklar bu bildiriyi başka birine değil de kendisine verdiklerine göre, bu işte Nazım’ın parmağı bulunması ve devrim yazışmalarını açık saçık aşk mektupları görünüşü altında yürütecek ölçüde önlemci olan torununun kendisine iletmek istediği bilgiye genel bir bildiri görünüşü vermek istemiş olması çok büyük bir olasılık olarak beliriyordu. Şimdi bütün sorun, bildiriyi gerektiği gibi çözümlemekti.

Böylece, bir kez daha, başlangıç noktasındaydı, ama önünde koca bir gece vardı: bu süre içinde, Nazım’ın askerleri gelip kendisini bulmasalar bile, elindeki bildiriyi şöyle ya da böyle çözer, girişimlerini ona göre yapardı. Ancak, hangi biçimde olursa olsun, eyleme geçmesi kesin göründüğüne ve eylem ister istemez ölümü de gündeme getirdiğine göre, önce mezar sorununu çözmenin yararlı olacağını düşündü. Kaldırımın kıyısında durup gene taksilere el sallamaya başladı. En sonunda, önünde bir taksi durdu, üstünü silkeleyerek girip oturdu.

“Postaneye, en yakın açık postaneye,” dedi.

Yaşamında ilk kez girdiği bir postanede, gişeden aldığı kâğıdın önünde, elinde kalem, öylece dikilip kaldı. Sonra adres bölümüne Fehmi Gülmez’in ve en bilinen şirketinin adını, bildiri bölümüneyse, “Öldüğümde beni Feride’ nin mezarına gömdürt. Bu senden son son isteğimdir” sözcüklerini yazdı. Telgrafı bir on binlikle birlikte gişedeki adama uzattı. Paranın üstünü ve makbuzu almadan sokağa çıktı. Bir süre, nereye gittiğini bilmeden yürüdü. Yüzünün, ellerinin, ayaklarının soğuktan sızladığını duydu. “Şimdi sıcak bir yere oturup şu bildiriyi çözmeye çalışmalı,” dedi. Ancak çevrede öyle oturulabilecek bir yer göremedi. Eve dönmeyi düşündü. Ama, telgrafı çektiğine göre, artık eve dönemezdi: Fehmi Gülmez tasarısını önlemeye kalkabilirdi. “Başka bir yer bulmalıyım,” dedi. Şimdi, yürüye yürüye, oldukça ıssız ve ışıksız bir sokağa gelmişti, ortalıkta taksi maksi de

görünmüyordu. Bereket, karşı kaldırımda, birbirine tutunarak düşmeden yürümeye çalışan yaşlı bir çift gördü, sevinçle onlara doğru koştu.

“Özür dilerim, efendim: yolumu şaşırdım: tramvay durağına nerden gidebilirim?” dedi.

“Tramvay durağına mı?”

“Evet, tramvay durağına. Ne yana düşer?”

Adamla kadın şaşkın gözlerle süzdüler Peygamber’i. Sonra adam, kadının kolunu dürtmesi üzerine, “Milletle dalga geçmenin yeri de, sırası da değil,” deyip yürüdü. Peygamber şaşkın şaşkın arkalarından baktı, “Ne tuhaf insanlar bunlar: yol sormayı dalga geçmek sanıyorlar,” diye mırıldandı. “Yolumuzu kendimiz bulacağız!” Yolunu uzun süre aramasına gerek kalmadı: biraz yürüdükten sonra, az önce ayrıldığı ışıklı caddeye çıktı gene. Bir dört yol ağzında bir şoförün “Taksim bir! Taksim bir!” diye bağırdığını duydu, belki de özel olarak kendisini beklediklerini düşündü. Uzaktan el salladı şoföre, “Geliyorum! Geliyorum!” diye seslendi.

Taksim’de hava tipiye çevirmişti. Ama, hem en sonunda bildik bir yere geldiği, hem de dolmuşta bayağı ısındığı için, Peygamber daha bir güçlü buldu kendini. Nedenini düşünmeden, ama kararlı adımlarla, Taksim Bahçesi’nin basamaklarına yöneldi. Ayaklarının bileklerine dek kara gömülmesine, Bahçe’nin de ıssız ve karanlık olmasına karşın, son basamağa dek çıktı. Başında Lenin kasketi, cebinde ve çantasında tabancaları, bir süre öylece dikilerek aşağıya doğru baktı. Karın altında tek tük insanlar hızlı adımlarla yürüyor, genellikle de arada bir ağır ağır geçen taksilere doğru seğirtiyor, sonra durup arkalarından bakıyorlardı. Bu alanı böylesine sessiz ve boş gördüğünü anımsamıyordu Peygamber. Ama iki adım yürünemeyecek ölçüde dolduğu ve dört bir yanına konulmuş hoparlörlerden taşan seslerle çınladığı zamanları çok iyi anımsıyordu. Taksim Alanı’nın en anlamlı zamanlarının bu zamanlar olduğunu düşündü. Hiç kuşkusuz, bu alanda toplanmış gördüğü insanlar kenterlerdi her zaman, gene de on binlerce kişinin tek bir insanı dinleyerek coşmaları çok güzel bir şeydi. Daha kesin, daha büyük gerçekler söylendiği zaman daha da çok coşarlardı herhalde. Bu nedenle, cebinde “kurtuluşa kadar savaş” bildirisiyle basamakların yukarısından bakıp da alanın insan selleriyle değil, karlarla kaplı olduğunu görmek bayağı hüzün vericiydi. “Yoksa ben bu işe zamansız mı girişiyorum?” diye söylendi. 14 temmuz 1789, 24 ekim 1917, 1 ekim 1949: öyle görünüyordu ki, büyük devrimler daha çok yaz ya da güz

mevsimlerinde gerçekleştiriliyordu. Ama, Nazım içerde, tabancalar kendi üzerinde, ülke faşizmin çizmeleri altında bulunduğuna göre, kışsa kış, karsa kar, soğuksa soğuk, böyle ayrıntılarla zaman yitirmek saçmaydı. Basamaklardan ağır ağır inip İstiklal Caddesi'ne yöneldi. Tipinin altında ilerlemeye çalışırken, arkasından hiç kimse olmadığını bile bile, en önde yürüyormuş gibi bir duygu biçimleniyordu içinde.

V

Peygamber ne zamandır uğramamıştı Beyoğlu'na. Gençlik yıllarının bu çekici odağı yaşamından yavaş yavaş silinmişti. Bu yakaya pek geçmemesi bir yana, bir yazar ya da düşünür cenazesi nedeniyle geçtiği zaman da dolmuşla Şişli ya da Nişantaşı'na gelip Şişli ya da Teşvikiye camisine gidiyor, cenazeden sonra da hemen Üsküdar'a dönüyordu. Kısacası, bir zamanlar iki gün uğramadı mı özlemeye başladığı Beyoğlu artık anılarında bile fazla bir yer tutmuyordu. Ama, tam bunu düşünürken, gene böyle karlı bir akşam, bir Çiçek Pasajı çıkışı, İstiklal Caddesi'nde Feride'yle kol kola yürüyüşünü anımsadı. Feride, her zamanki coşkusuyla, meyhanede kimi görüşlerine karşı çıkmış, hatta Peygamber'in düşüncesini açıklama biçimiyle dalga geçmeye kalkmış olan bir genç yazarın nerede yanıldığını anlatıyor, Peygamber de, her zaman olduğu gibi, tek sözcüğünü kaçırmamak için ona doğru eğiliyordu. Bu arada, Feride öyle yüksek sesle konuşuyordu ki, gelip geçenler durup kendilerine bakıyorlardı. Birden yavaşladı, o gece devrimci görüşleriyle dalga geçmeye kalkan genç yazarın adını anımsamaya çalıştı, "Tamam, Maruf!" diye mırıldandı. "Herkesle, her şeyle dalga geçerdi. Ama hoş çocuktu. Şimdi ne oldu, kim bilir?" Nice dostlar gibi o da ölmüştü belki. Kesinlikle bildiği bir şey varsa, onun da kendisi gibi ünlüler arasına katılmadığı ve içeri alınmadığıydı. "İkisi aynı şey," diye söylendi, "tavuk ve yumurta hesabı." Gözlerini çevresinde dolaştırdı: burası geldiği yerlere göre daha kalabalıktı, ayrıca insanlar burada bir düşmandan kaçar gibi değil, ağır, ölçülü adımlarla yürüyorlardı. Ama bu insanlar onun gençlik günlerinin İstiklal Caddesi'nin koyu renk giysili, kravatlı, fötr şapkalı, kibar insanları değildi. Arada bir, ikişer üçer, dünyaya meydan okurcasına geçip giden, garip kılıklı, çok boyalı, erkeksi kadınlar ya da kadınsı erkekler bir yana bırakılırsa, hep kasketli, yoksul kılıklı, tıraşsız ve bakımsız insanlardı, ama Tophane'de dolaşır gibi güvenli adımlarla yürüyordu hepsi de: sanki işçi sınıfı Beyoğlu'nu kenterlerden kurtarmıştı. Kimi kapıların girintilerinde üçer beşer bir şeyler konuşmaları

da ortada bir şeyler döndüğünü gösterir gibiydi. Peygamber cebindeki bildiriyi yokladı. Hem ortalığı daha iyi denetlemek, hem de biraz soluklanmak üzere, kendisi de bir kapı girintisinde durdu, bir sigara yakmak istedi. Cebindeki Marlboro paketinde hiç sigara kalmamıştı. Paketi avcunda buruşturup yere attı, ama, tam bu sırada, belki bir rastlantı, belki de ucu ta Nazım Sönmez'e dek uzanan bir düzenleme sonucu, hemen önünde bir çocuk belirdi, "Marlboro var! Marlboro! Marlboro!" diye bağırmaya başladı.

"Getir!" diye seslendi Peygamber.

Kambur bir çocuktu, ağır ağır yanına yaklaştı.

"Marlboro mu istedin, amca?" diye sordu.

"Evet."

"Kaç paket?"

"İki."

Çocuk eğildi, pantolonunun paçasını yukarı çekerek çorabının içinden iki Marlboro paketi çıkardı, ödeyeceği parayı söyledi. Peygamber bir on binlik uzattı çocuğa, paketlerden birini açıp ağzına bir sigara aldı, sonra çocuğun paranın üstünü sayışını dikkatle izledi: bakarsın, bir bildiri sıkıştırırdı paraların arasına. Umduğu çıkmadı, gene de, çocuk, "Tamam, beyamca, cephaneyi düzdün," deyince, bunun önemli bir anıştırma olabileceğini düşündü.

"Evet, dostum, yerine göre sigara da bir cephanedir," diye yanıtladı, bu arada sigarasını yakmak istedi, çakmağı yanmadı.

"Cephaneyi düzdün, ama fünyen yok, benim ateşimden yak," dedi çocuk.

Peygamber, sigarasını yakmak için eğilince, birden irkildi:

"Aa! Sen çocuk değilmişin!" dedi.

Değildi, sesinin inceliğine karşın, yüzü iyiden iyiye kırışmış, köse ve şaşı bir kamburdu, alaylı alaylı gülümsedi:

"Ben çocuğum diyen oldu mu sana, beyamca?" dedi. Sonra, gözlemine kızmadığını göstermek istercesine. "On adım ilerde, sağ kolda bir gazcı var: çakmağına gaz doldurt!" diye ekledi.

Peygamber, "Besbelli, bir şeyler olacak bu akşam, yoksa adam neden çocuk gibi görünsün?" diye düşündü, teşekkür etti, sigarası ağzında, adımlarını sayarak yürüdü, tam on adım ilerde, sağ kolda, bir kapı girişinde, pırıl pırıl bir gaz doldurma aygıtı görünce, nerdeyse sevinçten haykıracaktı:

öyle görünüyordu ki, her şey önceden, inceden inceye hesaplanıp belirlenmişti, bu garip kılıklar, bu boyalı yüzler, hatta bir türlü dinmek bilmeyen bu kar, her şey, her şey birkaç saat önce avcuna sıkıştırılmış olan bildiride muştulanan amaca yönelmekteydi; kendisini de, en azından mezarlıktan çıkışından bu yana, adım adım yönlendiriyorlardı. Bu nedenle, gaz doldurma aygıtının arkasında oturan adama daha bir alıcı gözle baktı: adam paltosunun yakalarını kaldırmış, kasketini gözlerinin üzerine indirmişti, gür bıyıkları ağzını tümüyle kapatıyordu. “Devrimin adsız bir neferi,” diye düşündü Paygember, içten bir sevgiyle gülümseyerek çakmağını uzattı, ama, adam ellerini dizlerine dayayarak doğrulurken, devinilerini ürpertili bir şaşkınlıkla izledi, sanki böyle bir şey olamazmış, olunca da belirli bir anlamı bulunması gerekirmiş gibi, “Ama...ama... ama siz benim kadar varsınız,” diye kekeledi.

“Bizimki boy büyüklüğü, beybaba!” dedi gazcı, elindeki çakmağın vidasını çıkarmaya girişti.

Peygamber bunu da anlamlı bir yanıt olarak algıladı, hiçbir devinisini kaçırmadan izlemeye başladı adamı: düşündüğü gibi bir devrim savaşçısıysa, gerçekten iyi seçilmişti: boyuna posuna, kılığına, konuşmasına, hiç renk vermeyen sözlerine ve davranışlarına diyecek yoktu; yanılıyorsa, adam bir devrim savaşçısı değil de kenterlerin çakmaklarına gaz doldurarak köşeyi dönmeyi düşleyen bir lumpense, bunu devrim açısından küçümsenmeyecek bir yitik olarak değerlendirmek gerekirdi. Ama sanmıyordu. Biraz da kendi durumunu daha iyi belirlemek düşüncesiyle, gazcının ağzını aramak istedi.

“Neden gaz dolduruyorsunuz?” diye sordu.

Gazcı dik dik yüzüne baktı.

“Doldur dedin, dolduruyoruz, beybaba. Yoksa doldurmasa mıydık?” diye yanıtladı.

“Boyunuza daha uygun bir iş bulamadınız mı? Bunu sormak istemiştim.”

“Gazcılığın nesini beğenmedin, beybaba? Kötü para getirmiyor. Ayrıca piyango bileti de satıyorum. Çeker misin bir tane? Köşeyi dönersin belki.”

“Hayır, köşe dönme meraklısı değilim,” dedi Peygamber, sonra, borcunu öderken, kafasında dönüp duran sorunun yanıtını almak umuduyla, “Birlikte sıcak bir şeyler yer miyiz?” diye sordu.

Gazcı irkildi, geriye doğru çekilerek tepeden tırnağa süzdü Peygamber'i: böyle aykırı kılıklı erkek meraklılarıyla çok karşılaşıyordu bu caddede, başına ekşiyenleri de olmuyor değildi; ama bu yaşa gelmiş, hem de böylesine uzun birinin erkek aradığını hiç görmemişti; tiksintiyle yüzünü buruşturdu.

"Hayır, benim o taraklarda bezim yok," dedi.

Peygamber üstelemedi, ama biraz sinirlendi. "O taraklarda bezim yok," dediğine göre, devrim hazırlıklarını biliyordu bu adam; ne var ki, bu güçlü yapısıyla, devrimin adsız askerleri arasında yer alabilecekken, kapı aralıklarında çakmaklara gaz doldurarak köşeyi dönmeye çalışan lumpen niteliğini sürdürmeyi yeğliyordu. "Yıkılası düzen," diye homurdandı, "yıkılası kenter düzeni!"

Bu arada, gazcıya yaptığı "sıcak bir şeyler" yeme önerisi sabahtan beri hiçbir şey yemediğini anımsattı ona: böyle bir fırsat beklermiş gibi midesi kazınmaya başladı, canı sıcak bir menemen istedi birden, ama herhangi bir sıcak menemen değil: üç basamakla çıkılan, dar ve uzun bir dükkânda, küçük bir mermer masada, buz gibi bir çekme bira eşliğinde, bol biberli bir sıcak menemen. Üniversitenin ilk yılında, akşamüstleri, sinema çıkışında, Fehmi Gülmez'le hep bu dükkâna girip bira ve menemen isterler, bu arada, şansları varsa, birtakım tiyatro oyuncularını yakından görme olanağını bulurlardı. Dükkânın adını da, sokağını da anımsıyordu, ama sokağın bulunduğu yere göre konumunu çıkaramadı. Bunun için, Galatasaray'a doğru, insan yüzlerinden çok, mağaza ve sokak adlarını okuyarak, ağır ağır yürüdü. Daha ilk adımlarda, İstiklal Caddesi'nde bulunduğundan kuşkuya düşerek ürperdi: nerdeyse bütün mağazaların üstünde renk renk yabancı adlar ışıldıyor, insanda yabancı bir kentteymiş gibi bir izlenim uyandırıyor, arada bir rastlanan türkçe adlar da, ya "Tombiche" gibi yabancı biçimlere sokuldukları, ya çok seyrek oldukları için, bu yabancılık duygusunu azaltacak yerde artırıyorlardı. Peygamber bunun da bir kılık değiştirme, devrimin eşiğinde düşmanın gözünü boyamak için girişilmiş bir aldatmaca olabileceğini düşündü. Ama bütün bu yabancı adların yarattığı bu yabancılık duygusunun insanın göğsüne taş gibi oturan, korkunç bir bunalım yarattığı da kesindi. Bu bunalım içinde karşı kaldırıma geçip yeniden Taksim'e doğru yürüdü. Bu kaldırımda da her şey aynıydı, yani tepeden tırnağa değişmiş, yabancılaşmıştı. Ama, hangi mucizeyle, bilinmez, menemencinin bulunduğu sokağın adını değiştirmemişlerdi. Umutla bu

sokağa saptı: adı aynı kalmış olmakla birlikte, eski sokak değil gibiydi, küçük dükkânı da göremedi. Gene de umudunu yitirmedi, dükkânın yerini unutmuş olabileceğini düşünerek yürümesini sürdürdü. Sokak gittikçe ıssızlaşıyor, arada bir, bir yalnız adam ya da bir yalnız kadın beliriyordu önünde, duvarı sıyırırcasına ilerleyerek hızla gözden siliniyorlardı. Bütün bu insanlar hep aynı yere gidiyormuş, daha da tuhafı, önünde bulunmalarına karşın, hep kendisini izliyorlarmış gibi geliyordu Peygamber'e; bu nedenle, zaman içinde de, uzam içinde de doğru yönde olduğunu, sonunda menemenciyi bulsun, bulmasın, bu yönde ilerlemesi gerektiğini düşünüyordu.

En sonunda, kırmızı ışıklı bir kapının önünde acayip kılıklı birtakım adamlar gördü. Bunlardan biri, kırmızı cepkenli, kara şalvarlı, fesli ve pos bıyıklı bir genç adam, tarihin karanlıklarından kaçarcasına, koşa koşa yanına geldi, "Buyur, beyim, buyur, programımız çok zengin, ama fazla yerimiz kalmadı, çabuk olalım!" diyerek teklifsizce koluna girdi, nerdeyse sürükleyerek ışığın altına, öteki adamların arasına getirdi onu. Bu adamlar da şalvarlı, cepkenli, fesli ve pos bıyıklı olduklarına göre, görünüşte onlarla hiçbir alışverişi olamazdı, ama, her şeyin ve herkesin kılık değiştirmiş olduğu bu olağanüstü akşamda görünüşlerin ardında neler gizlendiğinin bilinememesi ve karşısına çıkıp koluna girdiklerine göre kendisini doğru yere götürmelerinin büyük bir olasılık olması bir yana, midesi öyle kazınıyordu ki, fesli adamın önerisini geri çevirmenin yanlış olacağını düşündü.

"Yiyecek bir şeyleriniz de bulunur mu?" diye sordu. "Örneğin bir menemen..."

"Bulunur, efendim, her şey bulunur! Sen paradan haber ver!"

"Para kolay."

"Öyleyse buyur, beyamca, şuradan buyur!" dedi fesli adam, kolunu hiç bırakmadan, süslü bir kapıdan içeri soktu Peygamber'i, bir kapıdan daha geçirerek zayıf bir kırmızı ışıkla aydınlanan, dar bir yere getirdi. "İçerisi sıcaktır, pardösünü alalım, kasketinle çantanı da," dedi, kasketi başından alıp sağda, oymalı bir tezgâhın ardında gülümseyen çok boyalı bir kadına uzattı, sonra yağmurluğunu çıkarmasına yardım etti, "Çantayı vermiyor muyuz?" diye sordu.

"Hayır, çantamı veremem."

"Sen bilirsin," dedi adam, bir kapıyı daha itti.

Peygamber her bir köşesinden iç bayıltıcı bir oyun havası fışkıran, loş bir yerde buldu kendini; önünde, en fazla iki metre ötesinde, nerdeyse tümden çıplak bir tombul kadın, ellerini başının üstüne getirmiş, bedeni kımıldamadan dururken, boynunu doğa kurallarına meydan okurcasına bir omzundan öbürüne kaydırıyor, sonra, darbuka ve sazlar coşunca, göbeğini, bedeninden koparmaya çalışır gibi, çalkalayıp çalkalayıp var hızıyla hoplatıyordu; kadının arkasında, biraz daha alçak bir yerde, parlak, kara ceketli, pembe gömlekli adamlar, kemanları, klarnetleri, tefleri ve darbukalarıyla insanın içini bıçak gibi doğrayan sesler çıkarıyor, çevrelerinde, küçük masalarda çok besili, gür bıyıklı birtakım adamlar, ağızları açık, bedenden kopmaya çalışan göbeğin devinilerini izliyorlardı.

Çalgıcılar gibi parlak kara ceketli bir garson dikildi başına:

“Hoş geldiniz, efendim,” dedi. “Galiba menemen yiyecekmişiniz. Menemen hazırlanıncaya kadar bir viski getireyim mi?”

Peygamber yanıt vermeye hazırlanırken, nerdeyse ciğerlerinin dibinden gelen, zorlu bir hapşırık bastırdı birden, elini ağzına götürmesine zaman kalmadan, gırtlağından kurşun gibi fırlayan bir parça kadının çıplak göbeğine yapıştı. Peygamber yüzünün kızardığını duydu, başını önüne eğdi, Nazım’ın mendilini ağzına götürdü, bir daha, bir daha, bir daha hapşırdı, ancak garsonun getirdiği viskiyi ağzında birkaç kez çalkaladıktan sonra rahatlayabildi. Derin bir soluk alarak utana utana çevresine baktı, az önce sahnede göbek atan kadının, şimdi sırtüstü yerde yattığını, ayakta yaptığı devinileri şimdi yerde yinelediğini gördü, hem şaşırdı, hem de bunun nedeni kendisiymiş gibi utandı, menemeni bile beklemeden kalkıp gitmeyi düşündü; ama, hapşırınca içi tümden boşalmış gibi, kendini çok güçsüz, çok yorgun bulması bir yana, bu kaba ve aykırı görüntülerin altında kendisini devrimci yoldaşlara götürecek birtakım öğeler bulunup bulunmadığını, koluna girilip bu garip yere getirilmesinin nedeninin bu ülkenin devrime gönül vermiş bir ozanı, en azından Nazım Sönmez’in büyükbabası olması olup olmadığını kesinlikle öğrenmek istiyordu. “İnceldiği yerden kopsun!” diye mırıldanarak viski kadehini başına dikti. Avcuna sıkıştırdıkları bildiride burasıyla ilgili bir ipucu bulunabileceğini düşündü, bir kez daha okumak istedi. Ama tam bu sırada, garson menemenini getirdi.

“Buyurun, efendim: aşçıbaşı sizin için özel olarak hazırladı, çünkü bizim burda pek menemen yenmez,” dedi. Peygamber’in teşekkür etmesinden sonra da tepesinden ayrılmadı, bir şifreymiş de çözmeye

çalışıyormuş gibi uzun uzun kılığını inceledi, sonra, saygı oranı pek de yüksek görünmeyen bir gülümseme eşliğinde, “Menemeninizi viskiyle mi alırsınız, yoksa başka bir içki mi getireyim, efendim?” diye sordu.

Peygamber en sonunda menemene kavuşmanın mutluluğuyla gülümsedi.

“Bira,” dedi, sonra, seçiminin nedenini açıklamak zorundaymış gibi, “anısı vardır da,” diye ekledi.

“Oldu, efendim, hemen.”

“Bir de... bir menemen daha istiyorum.”

“Emredersiniz, efendim.”

Peygamber, şaşkınlıkla kendisini izleyenlerin ayrımına bile varmadan, iki menemeni de çabucak bitirip tabağını ekmeğiyle sıyırdı, “Menemenler iyi geldi, biraz toparlandım,” diye düşündü, sonra garsonu çağırdı.

“Bir menemen daha,” dedi.

“Efendim, dokunmasın sakın. Tek yemeğimiz menemen değil.”

“Sen getir: acı patlıcanı kırağı çalmaz!”

Üçüncü menemenini de çabucak yiyip bitirdi Peygamber, sonra, gördüklerinden bir anlam çıkarmak amacıyla, çevresini denetlemeye girişti: şimdi sahnede kırmızı ceketli, sarı saçlı, kara kaşlı bir adam, elinde kocaman bir mikrofon, kırıta kırıta şarkı söylüyor, arada bir, şarkıyı yarıda keserek, dinleyicileri kendisiyle el çırpmaya ya da şarkısını birlikte söylemeye zorluyordu. Ama şarkı öyle bayağıydı ki, Peygamber tiksintiyle yüzünü buruşturdu; ekonomik açıdan Marx’ın öngördüğü dönemin çok uzaklarında bulunsak bile, beğeni açısından yozlaşmanın son sınırına dayandığımız kuşku götürmezdi; “Demek ki, Nazım tüm ekonomik belirtileri beklemeden eyleme geçmekle iyi etti,” diye düşündü. Tam bu anda, sarı saçlı, kara kaşlı şarkıcı şarkısını bitirerek abartmalı devinilerle eğildi, arkasından, ağzı kulaklarında, iki eliyle birden kendisini gösterdi, “Canım dinleyicilerim, şimdi okuyacak olduğum şarkıyı yüksek huzurlarınızda şu karşımda görmekte olduğunuz yakışıklı delikanlıya armağan ediyorum,” diyerek mikrofonu avcuna vurur gibi yaptı, sonra da şarkısını söylemeye başladı. Peygamber içgüdüyle yüzünü buruşturdu gene, Nazım gibi bir ozan yetiştirmiş bir ülkede, böylesine cıvık, böylesine bayağı şarkılar söylenebilmesinin korkunç bir çöküşün belirtisi olduğunu, böyle bir şarkının Nazım’ ın yolunu izleyen çağdaş bir ozana armağan edilmesininse sağduyuyla alay etmek anlamına geldiğini düşündü, “Yoksa

düşmanlar arasına mı düştüm?” dedi içinden, ama, şarkının ortalarına doğru, Nazım’ın şiirinde geçen bir dizeyi seçer gibi olunca, birden toparlandı, kulak kesildi: şarkıcı aynı dizeyi bir kez daha yineleyince, üzerinden büyük bir yük kalkmış gibi rahatladı: geleceği yere gelmiş olduğundan kuşkusu kalmadı: devrimciler arasındaydı, devrim de çok yakındı. Bu rahatlama içinde, az önce tiksinerek dinlediği şarkılara daha hoşgörülü bir gözle baktı: büyük Nazım arada bir bunlardan alıntılar yaptığına, onları kendi şiirleriyle bütünleştirdiğine göre, bu şarkıların o kadar da yılışık, o kadar da bayağı olmaması gerekirdi; hatta, biraz düşünülecek olursa, bunların da tıpkı türküler gibi “topraktan öğrenip kitapsız bilen”nin tükenmez kaynağından geldikleri söylenebilirdi. Gülümsedi, kadehini sarı saçlı, kara kaşlı şarkıcıya doğru kaldırdı, o da bu yakınlık gösterisini karşılıksız bırakmadı, şarkısını bitirir bitirmez, arkadan dolaşarak yanına geldi. Açıklanması zor bir biçimde, aynı anda hem öne, hem iki yana birden eğilerek.

“Merhaba, ben Attila,” dedi. “Oturabilir miyim?”

“Buyurun,” dedi Peygamber.

Şarkıcı bir iskemle çekip karşısına oturdu, hemen tepesine dikilen garsondan içki istedi, sonra, tuhaf bir biçimde gülümseyerek, uzun uzun süzdü Peygamber’i.

“Aaa, gözün yeşilmiş senin!” diye haykırdı. “İnan bana, üstadım, ben yeşil gözlere bayılırım.”

Peygamber senli benlilikten de, kaşından gözünden sözedilmesinden de hoşlanmazdı, ancak “üstadım” sözü sezgilerini doğruladığına göre, izlenecek en doğru tutumun küçük ayrıntıları bir yana bırakarak söyleşiyi sürdürmek olduğunu düşündü.

Bu arada, Attila elini avcuna alıp okşamaya başlamıştı.

“Ellerin buz gibi! Donmuşsun sen!” diye fısıldadı. Sonra gülümseyerek göz kırptı. “Gözünü de morartmışlar! Söylesene, kimin, neyin peşinde koştun bu soğukta? Böyle tiril tiril, iki dirhem bir çekirdek...”

Peygamber şaşırdı, biraz da rahatsız oldu, ama işin sonunu beklemekte kararlıydı, gülümsemekle yetindi.

“Evet, kimin peşinden koştun?” diye yineledi Attila, elini avuçlarında daha çok sıktı. “Yoksa senin peşinde mi koşuyorlardı?” diye fısıldadı. “Öyle yakışıklısın ki, hiç şaşmam buna doğrusu. Ne kadar yakışıklı olduğunu söylediler mi sana?”

“Evet, bazı bazı,” dedi Peygamber, “ama benim sorunum bu değildi.”

Attila şaşırmış gibi gözlerini ayırdı.

“Ya, öyle mi?” dedi. “Sorunun bu değildi de neydi peki?”

Peygamber, “Sanki bilmiyormuş gibi!” diye geçirdi içinden, durumun gerekleri ne olursa olsun, bu işin fazla uzatıldığını düşündü, Attila’ya doğru eğildi.

“Devrim!” diye fısıldadı.

Attila irkilmiş gibi yaptı.

“Ya, öyle mi? Allah Allah!” dedi, bir açıklama istercesine Peygamber’e dikti gözlerini.

Ne var ki, Peygamber’in herhangi bir şey söylemesine zaman kalmadan, sırtında pırıl pırıl bir giysiyle tombul bir kadın dikildi tepelerine, “Şunlara bakın, şunlara: nasıl yakışmışlar birbirlerine, kumrular gibi!” dedi, sonra Attila’ya doğru eğildi, “Şekerim, böyle fısıl fısıl neler kaynatıyorsunuz?” diye sordu, Attila, “Adam gibi konuş: üstadımız bir devrimci,” diye yanıtlayınca da “Öyle mi? Ne güzel!” diyerek masaya yerleşti, garsonu çağırdı: “Cevat, bana bir bol getir, gırtlağım kurudu,” dedi.

Peygamber, kadının yüzüne bakınca, buraya girdiği sırada sahnede kıvranan kadın olabileceğini düşünerek kızardı, başını önüne eğdi. Ama, aynı anda, hepsi de aynı ölçüde tombul, aynı ölçüde boyalı, parmakları, bilekleri, kulakları ve gerdanları aynı abartmalı takılarla süslü üç kadın daha gelip masaya yerleşerek aynı biçimde birer bol ısmarlayınca, belki de yanıldığı düşündü: parlak giysilerinin renkleri çok farklı olmakla birlikte, hepsi de aynı kadının değişik örnekleri gibi görünüyordu, hepsi de o kadın olabilirdi, ya da hiçbiri o kadın olmayabilirdi. Ne olursa olsun, Attila bu konuda daha fazla kafa yormasını önledi: abartmalı devini ve sözcüklerle tek tek tanıttı kadınları kendisine: kimi şarkıcı, kimi dansözdü, ama hepsi de televizyona çıkmış, hepsi de ünü ülke sınırlarını aşmış sanatçılardı. İçkiler geldi, gerek Attila, gerekse kadınlar, yayvan kadehlerini Peygamber’in yarı yarıya boşalmış bira bardağına vurarak “Şerefe!” dediler, Peygamber de aynı sözcüğü yineleyerek birasını başına dikti. Ama, Attila, “Bakın, kızlar, haberiniz olsun: bu boller üstadımızdan içtiğiniz ilk ve son içkiler, üstadımız susuzluğunuzu tümden dindirecek yaşta değil!” dediği zaman, hemen devrimi anımsadı. “Evet, doğru, istesem de yapamam,” diye onayladı: “önce devrimi düşünmek zorundayım.”

“Gördünüz mü, üstadımız gerçek bir devrimci,” diye atıldı Attila, hafiften göz kırptı.

Masaya ilk gelen kadın Peygamber’e belirgin bir ilgiyle baktı o zaman.

“Sizin gibi zengin ve kibar bir beyefendi devrimci olduğunu saklamadığına göre, devrim iyi bir şey olmalı,” dedi. “Geçen akşam da düşündüm bunu: yakışıklı bir çocuk gelmişti buraya, oturup birkaç kadeh içtik, güzel güzel konuştuk, çocuğun adı Devrim’di, böyle kibar, böyle yakışıklı bir çocuğun adını Devrim koyduklarına göre, devrim güzel bir şey olmalı dedim. Çocuk ‘Boşver şimdi bunlara,’ dedi ya alçakgönüllülüğünden böyle konuşuyordu. Haksız mıyım, üstadım?”

Peygamber gülümsedi.

“Hayır, haklısınız, hanımefendi,” diye yanıtladı: “devrim insanlığın tek umududur.”

“Değil mi ya!” diye sürdürdü kadın. “Televizyonda Tanrı’nın günü devrimcilere atıp tutuyorlar ya ben onlara inanmıyorum artık. Hem bunlar güvenilir insanlar olsalar çerden çöpten karıları karşımıza şarkıcı diye çıkarırlar mı? Haksız mıyım, üstadım?”

Peygamber hafiften öksürdü, soruya bir yanıt aramaya başladı, ama bir başka kadın kaptı sözü.

“Olabilir, devrimciler iyi insanlardır belki, ama yalnız onlar yok ki ortada,” dedi. “Anarşit diyorlar, maksit diyorlar, teröris diyorlar, kominis diyorlar, örgüt diyorlar, döküman diyorlar, diyorlar da diyorlar işte. Aynı adamlar mı bunlar? Aynı adamlarsa adları neden bu kadar çok? Aynı adamlar değillerse, neden bunlardan hep aynı adamlarmış gibi sözediyorlar? Biz cahiliz, bilmiyoruz. Siz bize bunları anlatabilir misiniz, üstadım?”

Peygamber belki de bir sınavdan geçirilmekte olduğunu düşündü, sırtını dikleştirip öksürdü:

“Çok güzel bir soru,” dedi, sonra bir an duraladı, “neresinden başlasam, bilmem ki,” diye söylendi.

Sağındaki mavili kadın kolunu omzuna atarak parmaklarının ucuyla sakalını okşadı.

“Canın neresinden isterse orasından başla, güzel üstadım,” dedi.

“Konuyu kısaca özetlemek gerekirse, önce şurasını belirtmeliyim,” diye başladı Peygamber, bir kez daha öksürdü. “Önce şurasını belirtmeliyim ki, şu anda tarihin tekelci aşamasını yaşamaktayız; böyle bir aşamada coşku direniş oluyor ve sözünü ettiğiniz bütün o insanlar bir direniş coşkusunun

ardından koşuyorlar; ancak ben elmalarla armutların birlikte toplanmasına karşı olduğumdan, örneğin anarşistleri...”

Konuyu açmış olan kadın sözünü kesti.

“Üstadım, kusura bakmayın, ama ben bu sözlerinizden hiçbir şey anlamadım,” dedi.

“Öyle mi? Gerçekten hiçbir şey anlamadınız mı?”

“Allah seni inandırsın ki, hiçbir şey anlamadım!”

“Hoppala! Allah’ın işi ne burada?” diye düşündü Peygamber, gözlerini tavana dikti. Bir kez daha, açıklıkla görüyordu ki, halkı anlamak başka, halkın düzeyine inmek başkaydı, en büyük sorun burada yatıyordu belki: kenter sınıfının onu ortaçağın karanlıkları içinde tutma çabaları da işin içine girince, göbek bağın hep halka bağlı kalsa bile, düşünce bağların ister istemez ondan kopuyordu. Ne var ki, düşüncemi anlamıyor diye, hatta tutucudur diye halka sırt çevirmek değil, onu anlamaya çalışmak ve ona çıkarının nerede olduğunu göstermek gerekirdi. Sözlerinin anlaşılmamasının tek nedeni hızlı konuşmasıymış gibi, her sözcükte dura dura açıklamaya başladı: proleter devriminin nasıl gerçekleşeceğini Marx’ın çok açık bir biçimde söylediğini, ancak, bu devrimin gerçekleşme zamanının belli olmaması nedeniyle ve sonuçta hepsi aynı kapıya çıkacağına göre, halkın çektiği acıya dayanamayan kişilerin işi çabuklaştırmak üzere silaha sarıldıklarını, silahların kullanılma biçimi konusunda değişik yorumlar bulunduğunu, bu bakımdan, zaman zaman, belirli bir sapkınlıktan sözetmenin olanaksız olmadığını, ancak her kuşağın kendine göre bir yaklaşımı bulunduğuna, tarih de sürekli ilerlediğine göre, genç kuşağın kavgasını haklı ve soylu bir kavga olarak nitelemek, buna karşılık, faşist odakların çok sık kullandıkları teröris, anarşist gibi kuramsal dayanaktan yoksun adlandırmaları fazla önemsememek gerektiğini söyledi. Sonunda, “Şimdi anlatabildim mi?” diye sorduğu zaman, herkesten olumlu bir yanıt alacağından kuşkusu yoktu, ama konuyu açmış olan kadın sorusuna soruyla karşılık verdi:

“Yani anarşit, maksit, teröris, kominis, hepsi bir mi?”

“Hayır, söyledim ya: komünistlere anarşist ve terorist adlarını yanlış olarak veriyorlar,” diye atıldı Peygamber. “Anarşistler hep yıkıcı, karıştırıcı, düzen bozucu olmuşlardır. Çoğunlukla da teroristtirler, göz kırpmadan adam öldürürler. Şimdi anladınız mı? Halkın gözünde komünistleri küçük düşürmek için anarşist ve terorist diyorlar onlara.”

Attila söze karıştı:

“Ama kominislerin düzeni yıkmak istediklerini, hatta bu düzeni daha çabuk yıkmak için silaha sarıldıklarını siz söylemediniz mi, üstadım?”

Peygamber bayağı canlanmıştı, hemen buluverdi sorunun yanıtını: evet, komünistler silaha sarılmışlardı, evet, zaman zaman suçsuz insanları öldürdükleri de oluyordu; ne var ki, devrim öncesinde suçsuz insanlardan sözetmenin oldukça aykırı kaçması bir yana, onlar soylu bir amaç uğrunda, geçici olarak yapıyorlardı bunu. Ancak konuyu açmış olan kadın aradaki ayrımı bir türlü göremiyordu.

“Peki, banka soyanlar hangileri oluyor, üstadım? Anarşitler mi, maksitler mi? Yoksa onlar da mı kominis?” diye sordu.

Peygamber’in sabrı tükenmek üzereydi, daha da yükseltti sesini.

“Proleter devrimi bir an önce yaşama geçirmek amacıyla geçici olarak terorist eylemi benimsemiş olan, bu nedenle tutumları görünüşte anarşist tutuma yaklaşan komünistler,” dedi. “Ben bilimsel konuşuyorum.”

Kadın umutsuzca kollarını iki yana açtı.

“E buyur, de buyur: şimdi bir de proleter çıktı başımıza,” diye mırıldandı.

Peygamber bu kadının durumunun umutsuz olduğunu düşünürken, Attila gene elini avcuna alıp okşamaya başladı, sonra gözlerini gözlerine dikti.

“Üstadım, bilimsel konuşuyorsunuz, biliyorum, ama ben de ipin ucunu kaçırmaya başlıyorum artık,” dedi. “Size göre, anarşitler kominis değil; ama, gene size göre, kominisler hem anarşit, hem terorist.”

Hep sorular soran kadın da onayladı bu gözlemi.

“Evet, ben de bunu böyle anladım,” dedi.

Peygamber umutsuzca başını salladı.

“Söylediklerimi yanlış değerlendiriyorsunuz, kavramları birbirine karıştırıyorsunuz,” diye homurdandı.

“Olabilir, ben cahil bir kadınım. Peki, örgüt hangisi, üstadım? Bizim Cihangir’de ev sahipleri en çok bunlardan çekiniyor. Hiç kimse bunlara evini kiraya vermek istemiyor.”

Peygamber böyle bir soruyu hiç beklemiyordu: bilgisizlik o denli açıktı ki, anlayışla gülümsemekle yetindi. Ama şarkıcı Attila aynı anlayışı gösteremedi, “Kızım, sen de sırılsıklam cahilsin vallahi!” diye tersledi kadını. Kadın da ona sert çıktı, bir tartışmadır başladı: birkaç kişi birden

konuşuyor, kimi karşısındakileri mantıklı olmaya çağırırken, kimi bağırıyor, kimi televizyonu, kimi bir müşteriyi, kimi bir komşuyu, kimi "üstadım"ı gönderge olarak kullanıyor, tartışma uzadıkça uzuyordu.

"Kızlar, beni dinlerseniz, bu konuyu kapatalım," dedi Attila. "Nasıl olsa bir sonuca varamayacağız. Nasıl üstat sizin gibi göbek atamazsa, biz de onun bildiğini bilemeyiz, çünkü onun gibi devrimci değiliz."

"Nedenmiş o?" diye atıldı bir kadın. "Devrimciler okuldan mı çıkıyor? Kurs mu görüyorlar?"

Bir başkası,

"Elbette, Eda'cığım," diye yanıtladı. "Geçen gün televizyonda dinledim: üniversiteden çıkıyorlarmış."

"Üniversitede devrim fakültesi diye bir fakülte bulunduğunu bilmiyordum."

"Elbette yok."

"Öyleyse?"

"Öyleyse ne?"

"Öyleyse üstadımız da devrim okulundan çıkmadı."

"Ne var bunda?"

"Ne olacak? Devrim okulundan çıkmadı, ama gene de devrimci."

Attila bir kez daha Peygamber'in elini avcuna aldı, gözlerini gözlerine dikerek içer gibi baktı.

"Üstadım, sizden esas mesleğinizin ne olduğunu sorabilir miyim?" dedi.

"Ozanım," dedi Peygamber.

"Gördünüz mü, ozanmış. Demek ki devrimci değil."

Devrimci sayılmamak Peygamber'in hiç hoşuna gitmedi. Ama bu coşkulu insanların dillerinin altında bir şeyler saklamaları da olanaksız değildi. Yanılgıyı düzeltmek, hem de, varsa, gizli amaçlarını anlamak için tartışmaya katılmayı zorunlu gördü.

"Mao da, Ho Chi Minh de ozandı," dedi.

Kadınlar, çince konuşmuş gibi, şaşkın şaşkın yüzüne baktılar. Attila onları aydınlatmak istedi.

"Üstadımız demek isterler ki, devrimcilik kafa işidir. Bunun için ozanlar devrimci olabilir, ama sizin devrimden anlamanız için onar fırın ekmek yemeniz gerekir," dedi. "Öyle değil mi, güzel üstadım?"

Peygamber bu açıklamayı da beğenmedi. Elini Attila' nın elinden kurtararak bira bardağını alıp birkaç yudum içti.

"Bir yerde haklısınız belki," dedi: "devrimci kuramı anlamak için, tarih, ekonomi, felsefe, toplumbilim, hatta matematik bilmek gerekir; ama bir yerde de haksızsınız, çünkü, kılgısal olarak, devrim hepimizi ilgilendirir; çünkü devrim hepimizin kurtuluşu demektir ve hepimiz..."

Bu sırada, bir düzine dolayında saç telini ensesinden alıp tepesinde birkaç kez dolaştırdıktan sonra alnının yukarısına yapıştırmış, iri yarı, göbekli bir adam bitti karşısında, "Ama bizim Peygamber bu! Peygamber, evet, ta kendisi! Görür görmez tanıdım! Peygamber! Olur şey değil!" diye haykırdı. Peygamber şaşırıp kaldı. Ama, Attila başta olmak üzere, herkes ayağa fırlayarak ellerini göbeğinin üzerinde kavuşturdu; herkes, yuvalarından fırlamış gözlerle, bir yeni gelene, bir Peygamber'e baktı. Yeni gelenin onlara aldırdığı bile yoktu, masanın çevresinden dolaştı, kolundan çekip ayağa kaldırdı Peygamber'i, coşkuyla sarıldı, yanaklarını öptü, sonra iki adım geriye çekilerek tepeden tırnağa süzdü onu:

"Vay be! Peygamber'e bak sen! Görür görmez tanıdım!" dedi. "Bu kılıkta bile tanıdım! İyi de bu kılık ne böyle, Peygamber? Defileden mi çıktın? Yoksa ahir zaman peygamberliğine mi soyundun? Gözüne ne oldu?"

Peygamber şaşkın şaşkın bakıyordu, ama son soruyu yanıtsız bırakmaya gönlü elvermedi.

"Faşizmin küçük bir armağanı," dedi.

"Faşizmin armağanı mı? O da ne demek?"

Peygamber açıklayacaktı, ama Attila gene araya girdi.

"Faşizmin cömertliği tutmuş, devrimcilere yılbaşı armağanı dağıtıyor! Çünkü üstat devrimcidir," dedi.

Adam yüzünü buruşturdu, Attila'yı dinlemek değil, kendisi konuşmak istiyordu.

"Bilirim, bilirim," dedi, "devrimcidir, bir kavganın adsız neferidir, ölen babasından ileri, doğacak çocuğundan geridir." Bir kez daha kucaklayıp öptü Peygamber'i, sonra birden kaşlarını çattı, "Ama yüzün berbat senin! Yoksa hasta mısın?" diye sordu. Kolundan tutup oturttu, kendisi de karşısına oturdu. Sonra başlarında toplanan adamlara baktı, "Ulan, ne ıspanak dümbeleklersiniz, be ulan!" diye gürledi. "Kırk yılda bir gençlik arkadaşım düşmüş şuraya, ona bile kazık atmaya kalkmışsınız! Hem de ne kazık! Üç menemen, iki bira, bir viski, birkaç bol. Öyle bir hesap ki, beni

bile şaşırttı. Burda menemen yiyen keriz kimmiş, bir bakayım dedim. Bir de ne göreyim, bizim Peygamber! Bu bana yapılır mı, ulan!”

Kendisi gibi dazlak kafalı garson söze karıştı.

“Bilmiyorduk ki, patron!” dedi.

“Bilmiyormuş!” diye gürledi adam. “Bir de bile bile mi kazıklayacaktın!” Pusulayı yırtıp eline verdi. “Hadi, durmayın, bir güzel donatın şu masayı! Peygamber’in onuruna!” Ötekilere oturmalarını söyledi, sonra, kendi kendisiyle konuşur gibi, “Şu işe bak! Düşümde görsem inanmazdım: bunca yıldan sonra, gecenin bu saatinde, bir gözü mosmor, son moda bir züppe kılığında, Peygamber karşıma çıksın! Hem de kendi barımda! Olacak gibi değil!” dedi. Birden gözlerini Peygamber’e dikti: “Neden hiç ağzını açmıyorsun? Küs müyüz, yoksa tanıyamadın mı?” diye sordu.

Peygamber başını salladı.

“Özür dilerim, çıkaramadım,” dedi. Okudukları gibi gördüklerini de bir daha çıkmamasıya belleğine yerleştirmekle ünlüydü, ama bu kocaman göbekli kabadayıyla daha önce karşılaşmış olabileceğini sanmıyordu, üstelik adam kolundan çekip ayağa kaldırınca korkunç başı dönmüştü, hâlâ da dönüyordu. Bir daha baktı adama. “Hayır, çıkaramadım,” diye yineledi; tam bu anda, beklediği açıklamaları getirecek kişinin bu güçlü adam olduğunu, belki de kendisine sarılırken cebine bir şeyler sokuşturduğunu düşündü, yüreği küt küt atmaya başladı.

“Bu kavanoz dünya böyledir işte!” diye gürledi adam. “Sen onu Peygamber yap, ama o seni tanımasın!” Gevrek bir kahkaha attı. “Hey gidi günler! Ne gülmüştük o gece,” diye sürdürdü. “Yalan değil, biraz bozulmuştun, ama sonunda yenge bile beğenmişti.” Masadakilere döndü. “Evet, ben Peygamber yaptım bu adamı, kendisine ilk biat eden de ben oldum. Ama, görüyorsunuz, beni tanımadı bile!”

Peygamber gülümsemeye başladı.

“Şimdi tanıdım, Maruf’sun sen, Matrakçı Maruf,” dedi, dikey ak çizgili lacivert takımı, dikey mavi çizgili ipek gömleği ve inci kaşlı kocaman kravat iğnesiyle onun da devrim için kılık değiştirmiş olabileceğini düşündü, ama hemen arkasından bir kaygı belirdi yüzünde: burada devrimcilerle birleşmeyi umarken, kıskıvrak yakalanmış da olabilirdi. Kaşlarını çattı. “Seni Fehmi mi yolladı?” diye sordu.

Matrakçı Maruf şaşırdı.

“Fehmi mi? Hangi Fehmi?” diye sordu. “Ha, anladım! Fehmi Gülmez’i söylüyorsun! Delirdin mi, sevgili Peygamber? Fehmi Gülmez benim düzeyime iner mi hiç? Bir aralar yüz kez aradım belki, adresler, numaralar bıraktım, telefona bile çıkmadı. Oysa her ikimiz için de yararlı olurdu. İyi bir iş ilişkisi kurardık. Kızlarını benden alırdı.”

“Kızlarını mı? Hangi kızlarını?”

“Hangi kızlarını olacak? Bilemedin mi?”

“Nerden bileyim?”

“Öyle ya, nerden bileceksin? Peygamber’sin sen! Ama bunu herkes bilir. Büyük işadamlarının büyük konukları gelir, bu konuklar gündüzleri çok çalıştıklarından geceleri iyi eğlenmeleri gerekir. Bunun için el altında temiz kızlar bulundurmak ister. Bu da bir uzmanlık işidir.”

“Sen bu işin uzmanı mı oldun peki?”

“Pek sayılmaz. Ama iyi uzmanlarım var. Ben büyük kuruluşlarla ilişkileri düzenlerim, uzmanlarım da onların kadın gereksinimlerini anında sağlar.”

Peygamber tiksintiyle yüzünü buruşturdu.

“Yıkılası kenter düzeni,” diye söylendi.

“Ne yaparsın, sevgili dostum? Kimi senin Fehmi Gülmez gibi dört ayak üstüne düşer, kimi de köşeyi döneceğim diye burnuna dek boka girer. Ben de girdim, patronlara kaçak içki, kaçak sigara, kaçak havyar, kaçak karı buldum, lokantalar, barlar, oteller açtım, sonunda köşeyi döndüm.”

“Herkes senin çok iyi bir felsefeci olacağını söylerdi.”

Matrakçı Maruf göbeğini hoplata hoplata güldü.

“Sen bunca yıl tek bir felsefeci gördün mü bu memlekette?” dedi, sonra gene gülerek, “Ayrıca bu iş de bayağı felsefe bilgisi ister, mantık ve incelik ister. Kim bilir, belki de felsefeden iyi çaktığım için böyle çabuk yükselmişimdir!,” diye ekledi, gözlerini Peygamber’e dikti.

Peygamber, “Evet, bu da kılık ve kişilik değiştirmiş herhalde. Ama neden bu kılığı, bu kişiliği seçmiş?” diye düşündü, yanıt vermedi.

Şarkıcı Attila,

“Patron, size baba diyorlar, doğru mu?” diye sordu.

“Evet, doğru,” dedi Matrakçı Maruf, “dört çocuk babasıyım, her biri bir başka karıdan.”

Masadaki kadınlardan biri,

“Aslan patron!” diye bağırdı, bununla da yetinmeyerek coşkuyla alkışladı.

Alkışa ötekiler de katıldılar, ama Peygamber gözlerini tavana dikerek derin derin içini çekti. Bir kez daha anlıyordu ki, Nazım tüm üretim araçlarının bir avuç ayrıcalıklının elinde toplanmasını beklemeden eyleme geçmekte yüzde yüz haklıydı, çünkü devrimin gecikmesi insanları yozlaştırmaktan başka sonuç vermezmiş gibi görünüyordu; gecikme devrime hastalık mikropları bulaştırabilirdi. İşte Matrakçı Maruf, o kıvrak mantığıyla herkesi hayran bırakan çocuk, Feride’nin gocuğunun adını Sarıkız koyan arkadaşı, eğer numara yapmıyorsa, yozlaşmış, çürümüş, alçalmıştı, patronlara kadın satıyordu. Her şey devrim öncesinin yıkılası kenter düzeninden kaynaklandığına göre, ona kızması söz konusu olamazdı, ama acıyordu. Acıyarak baktı yüzüne.

“Peki, bundan hoşnut musun?” diye sordu.

Matrakçı Maruf bir kahkaha daha attı.

“Soruya bak, soruya!” dedi. “Hoşnut muymuşum! Sevgili Peygamber, böyle şeylere kafa yormaya zamanım mı var sanıyorsun? Ben işimi sürdürmeye, sürdürmeye ve büyütmeye bakıyorum yalnızca, tıpkı senin Fehmi Gülmez gibi! Dönem öyle bir dönem ki, bildiğin gibi değil. Herkes kendi devrimini kendisi yapıyor. Zaman zaman her şeyden tiksindiğim olmuyor değil, şu var ki, tiksindikçe daha çok seviyorum işimi, çünkü, en büyüğünden en küçüğüne, herkes beni örnek alıyormuş, benim işime öykünüyormuş gibime geliyor.”

“Kadın bulma işine mi?”

“Evet, kadın bulma işine, daha açıkçası pezevenkliğe!”

“Neden?”

“Ne bileyim neden! Devrimci ozan duyarlığınla sen anla orasını,” dedi Matrakçı Maruf, viskisinden bir yudum içti. “Şurası kesin ki, hiçbir şey gençliğimizdeki gibi değil artık, her şey çürüdü, üstüne üstlük çürümüşlük en büyük amaç durumuna geldi. Bir zamanlar küçük Amerika olacağız deyip dururlardı, şimdi bir adım daha attılar, küçük Arabistan olmak istiyorlar.”

Şarkıcı Attila yapay bir bönlükle,

“Öyle mi, patron? Türkiye’nin adını değiştirmek mi istiyorlar?” diye sordu.

“Öf be! Senin de nükteciliğin tuttu bu gece,” dedi Matrakçı Maruf. “Ancak sorunda bir gerçek payı da yok değil. Evet öyle, değiştirmek istiyorlar, pek yakında Suudi Amerika olacağız.”

Peygamber eski dostunun yanıtını beğendi, ama kitlelere gelecek güzel günleri muştulamakla görevli bir kırk kuşağı ozanı olarak bu fazlasıyla karamsar görüşe karşı çıkması gerekirdi.

“Devrim çok yakında bu kötü gidişi durduracak,” dedi.

“Ya, öyle mi? Hangi devrim?”

Peygamber ayağının ucuyla çantasını yokladı.

“Silahlı devrim,” diye yanıtladı. “Bunun için devrimci gençlere destek olmamız gerekir.”

“Sen benimle dalga mı geçiyorsun, Peygamber?” diye atıldı Matrakçı Maruf. “Yani sence her şeyi bırakıp da bütün umudumuzu çoluk çocuğa mı bağlayalım? Onlara mı katılalım? Kod adları mı alalım? Boşversene sen! Bana kalırsa, senin Marx’ın öngörüsüne belbağlamak çok daha iyi: suçsuz insanları öldürmektense, oturup beklersin hiç değilse. Ama bu bebeler Marx’ın ilkeleri adına önlerine gelene kurşun sıkmaya başladıysa, suç biraz da sende, dostum: çabuk el çektin bu işlerden, peygamberliğini yapmadın!”

“Ben devrimciliği hiçbir zaman bırakmadım,” dedi Peygamber.

Şarkıcı Attila gene araya girdi.

“Gördünüz mü? Üstadımız sürekli devrim yapmış,” dedi.

Matrakçı Maruf sinirlendi.

“Ulan, Attila, elimden bir kaza çıkartacaksın: fazla kavallandın bu akşam!” dedi, sonra gene Peygamber’e döndü: “Hâlâ şiir yazıyor musun?” diye sordu.

“Pek sayılmaz,” dedi Peygamber, “bir felsefeci olarak çok iyi bilirsin ki, her şey bir zaman sorunu, bir kuşak sorunu daha doğrusu. Ben de artık...”

Artık gemileri yaktığını, çağının yönelimlerini sezen bir ozan olarak silahlı devrime girişmek üzere yola çıktığını anlatacaktı, ama şarkıcı Attila bir kez daha araya girerek patronuna yakışıklı ozandan birkaç dize dinleyip dinleyemeyeceklerini sordu. Patron da masaya oturalı beri en az üç kadeh viski devirmişti, bu öneriyi beğendi, “Evet, bize birkaç şiir oku hadi!” diye tutturdu. Kadınlar da kendisini desteklediler. Peygamber, bunca istek karşısında, boyun eğmek zorunda kaldı. Ancak, kendi şiirleri yerine, Nazım’ dan okumayı yeğ tuttu: birbiri ardından “Orkestra”yı, “Yalnayak”ı,

“Belki ben”i, “Bir hazin hürriyet”i okudu, “Dünyanın en tuhaf mahlûku”na geçti, “Dünyanın en tuhaf mahlûku”nun sonlarında,

“Ve açsak, yorgunsak, alkan içindeysek,
ve hâlâ şarabımızı vermek için üzüm gibi eziliyorsak
kabahat senin,
–demeğe de dilim varmıyor ama–
kabahatın çoğu senin, canım kardeşim!

dizelerini okurken, gözlerini hep Matrakçı Maruf’un gözlerine dikti, o da bundan alındı mı, yoksa art arda üç-dört şiir birden dinleyince sıkıldı mı, nedir, dazlak kafalı garsonu çağırdı.

“Behey, kabak! Bakma öyle salak salak, meyve getir bize birkaç tabak! Havayı değiştirelim, Peygamber’i yorduk,” dedi.

Peygamber coşmuştu.

“Bunlar devrim şiirleri, dostum, insanı yormaz,” diye yanıtladı.

Şarkıcı Attila, bu sözü bekliyormuş gibi,

“Öyleyse, hadi hep birlikte: yaşasın devrim!” diye haykırdı.

Kadınlar da hep birlikte,

“Yaşasın devrim!” diye bağırdılar.

Peygamber’in gözleri yaşardı: yaşamlarını kenterleri eğlendirmeye adamış görünen bu bilgisiz, hatta yozlaşmış insanların baskı yönetiminin devrimci avına çıktığı bir dönemde birkaç Nazım şiiriyle coşarak “Yaşasın devrim!” diye bağırabilmelerinin gerçekten sevindirici olduğunu düşündü. Matrakçı Maruf’a da söylemek istedi bunu. Ama Matrakçı Maruf o sırada üzerlerinde ak çizgili lacivert takımlar, ellerinde birer şişkin çantayla gelip bir metre ötelerinde durarak hazırola geçen dört adamı gösterdi.

“Dostum, senden yarım saat izin isteyeceğim, şu adamlardan günün hesabını alacağım, sonra gene görüşeceğiz,” dedi.

“Elbette, görüşeceğiz,” dedi Peygamber. Dört adamın askerce devinileri de içinde belirli bir umut uyandırdı, “Dönmeni sabırsızlıkla bekleyeceğim,” diye ekledi. Ne var ki, bir süre bekledikten sonra, mezarlık kulübesinde olduğu gibi içi geçti gene, elinde olmadan başını masanın üstüne koydu, koyar koymaz da sızıverdi.

Masadakiler biraz şaşkın, biraz alaylı bakışlarla onu izlediler bir süre. Sonra, Peygamber birdenbire zorlu bir biçimde horlamaya başlayınca, gözlerindeki alay ve şaşkınlık bir tür ürpertiye dönüştü, öylece bakakaldılar. En sonunda pembe giysili bir kadın sessizliği bozdu.

"İyice sızdı zavallıcık. En iyisi, şu dipteki üç götlük koltuğa yatıralım onu," dedi.

Şarkıcı Attila, beş kadın ve birkaç garson Peygamber'i başından, ayaklarından, belinden, koltuk altlarından tutarak "üç götlük koltuğa" taşıyıp sırtüstü yatırdılar, boşta kalan ayaklarının altına da bir iskemle yerleştirdiler. Peygamber'in hiç sesi çıkmadı, horlaması da kesildi, yalnız, iskemle ayaklarının altına yerleştirilirken, "Çantam! Çantam nerde?" diye inledi.

"Çantan burda, güzel üstadım," dedi pembeli kadın, çantayı getirip ayaklarının altına koydu, "Zavallıcık," diye söylendi, sonra, böyle rahat edemeyeceğini söyleyerek kendisi de koltuğa oturup Peygamber'in başını kucağına aldı, "Böyle daha iyi! Siz gidin, meyvelerinizi yiyin!" dedi arkadaşlarına. Sırtındaki parlak, pembe giysi, kolundaki altın bileziklerle kucağında dev bir bebek uyutan geçkin bir lohusayı andırıyordu. Matrakçı Maruf hesaplarını denetleyip döndüğü zaman, Peygamber hâlâ pembeli kadının kucağında mışıl mışıl uyuyordu. Attila parmağını dudaklarına götürdü.

"Şısst! Peygamber efendimiz uyuyor!" diye fısıldadı.

Matrakçı Maruf gülmedi, herhangi bir yanıt da vermedi, arkadaşının üzerine eğilerek uzun uzun baktı. "Zavallı Peygamber! Büyük bir derdi olmalı! Gözündeki yumruk izinden belli. Bu cimdallı kılığı da nerden bulduysa!" diye mırıldandı. Doğruldu, şarkıcı Attila'ya döndü, "Sen dalganı geçiyorsun ya Peygamber gerçekten değerli çocuktu," dedi. "Yetenekli bir ozandı, üstelik tam bir bilgi küpüydü. Öyle de yakışıklıydı ki! Kadınlar onu gördüler mi elektrik çarpmış gibi titrerlerdi. Onun gibi yakışıklısına çok az rastladım."

"Hâlâ da öyle değil mi, patron?"

"Evet, hâlâ da öyle," dedi Matrakçı Maruf, içini çekti. "Sen bu işten iyi anlarsın. Ama onun gençliğini görmedin. Bu Peygamber benim gençliğimdeki Peygamber'in dedesi bile olamaz."

Şarkıcı Attila yanındakilere döndü.

"Bu gece bizim patronun ozanlığı üstünde," dedi.

Matrakçı Maruf işitmemiş gibi davrandı, yere çömeldi, Peygamber'in ak saçlarını okşadı, sonra birden omuzlarından tutup sarsmaya başladı onu, "Peygamber! Rahmi! Rahmi!" diye seslendi. Peygamber hafiften gözlerini araladı, sonra gene yumdu, burnunu pembeli kadının kocaman göğüslerinin altına sokarak bir şeyler mırıldandı. Maruf bey, *"Heraklit! Heraklit! Akar suya kabil mi vurmak kilit?"* sözcüklerini seçer gibi oldu, doğruldu.

"Ya şimdi ölüverirse dedim bir ara, tüylerim ürperdi," dedi. "Bir düşünsenize! Bunca yıldır görmemişiz birbirimizi, birbirimizin varlığını bile unutmuşuz belki, sonra, gecenin ortasında çıkagelmiş, benim barımda, kadınlarımdan birinin kucağında yelkenleyivermiş! Korkunç, değil mi?"

"Evet, patron, korkunç güzel!" diye atıldı Attila. "Gerçekten ozanlığınız üstünüzde bu gece!"

Matrakçı Maruf gülümsedi.

"Öyleyse gerçeğe dönelim," dedi: "şimdi bu uyuyan peygamberi ne yapalım?"

"Siz ne isterseniz onu, patron," dedi Attila. "İsterseniz, az önce buyurduğunuz gibi, sizin barınızda, kadınlarınızdan birinin kucağında yelkenleyiversin. Ne de olsa burası peygamberlere göre bir yer değil."

Matrakçı Maruf öneri gerçekmiş gibi irkildi.

"Hayır, hayır!" diye atıldı. "Ben ona yardım etmek, bir derdi varsa çare bulmak istiyorum. Bunun için de yarın ayık kafayla konuşacağım onunla. Ama bu geceyi de güzel geçirsin istiyorum."

Lacivert takımlı adamlardan biri ilk kez söze karıştı.

"İyi de bunu nasıl yaparsın ki, patron? Görüyorsun, pili bitmiş zavallı pederin. Altı okka edip bir yatağa sallamaktan başka bir şey gelmez elimizden," dedi, sonra biraz ileri gittiğini ayrımsayarak, "Hiç değilse bu gece," diye ekledi.

Matrakçı Maruf biraz düşündü.

"Hayır, ben o düşüncede değilim," dedi. "Hemen yukarıya, otele götürün onu, benim oraya yatırın. Meryem de nerdeyse bulup getirin. Söyleyin ona, bu gece bu işi kotaramazsa, bir daha gözüme görünmesin! Tamam mı?"

Lacivert giysililerden bir ikincisi de söze karıştı.

"Yani Meryem bu ölüyü diriltir mi diyorsun, patron?" diye sordu.

"Diriltir, diriltir!" dedi Matrakçı Maruf. "Hadi, çok geç oldu: elinizi çabuk tutun!"

Garsonlar, buyruğu yerine getirmeye giriştiler hemen, Peygamber'i altı okka edip kapıya yöneldiler. Pembeli kadın, "Çantasını unuttunuz! Çantasını da alın!" diye bağırdı.

VI

Peygamber, gerçek bir özdekçi olarak, düşleri her zaman küçümsemişti, ama, bu kez, düşten bilince doğru yönelirken, hatta nerdeyse gelmişken, birdenbire vazgeçti, açmadı gözlerini: bedeninin değişik yerlerine bir çalıkuşu gibi konup konup kalkan bu el olsa olsa Feride'nin eli olabilirdi: yıllar önce bir kez, yalnız bir kez yaşadığı bir erinci yeniden yaşatmak üzereydi ona; o gece olduğu gibi bu gece de, gözlerini açmadan, bedenine konup kalkan elin uyumuna bıraktı kendini. Böylece, el epey bir süre karnında, kalçalarında, nicedir tümden duyarsızlaştıklarını sandığı, ama şimdi, tatlı bir şaşkınlık içinde, yavaş yavaş yeniden canlandıklarını sezinlediği yerlerinde dolaştıktan sonra, Feride'nin bedeni de katıldı işin içine, Peygamber karnında karnının, göğsünde göğsünün, bacaklarında bacaklarının, hemen her yanında da elinin eşsiz dokunuşlarını dinledi, "Düş içinde düş görüyorum ben! Başka ne olabilir ki?" diye geçirdi içinden. Sonra, düşün iki kat derinlerinde olmanın verdiği güvenle, sırtüstü döndü, döner dönmez de bedeni, nerdeyse kendiliğinden, hem de en duyarlı noktasından başlayarak, üzerindeki bedenle kaynaştı. Gözlerini sımsıkı kapamasına karşın, sonsuz bir aklıkta kayıyormuş gibi geldi Peygamber'e, yıllar önce duyduğu tadı duydu, sonra bu tat, o gece olduğu gibi bu gece de, bedeninin odağından kanına, iliklerine, parmaklarının ucuna, saçlarının diplerine dek yayıldı, Heraklit'ten beri akıp gelen bir su gibi, varlığının bütün gözeneklerini doldurdu. Peygamber, büyülenmiş gibi, kımıldamadan, nerdeyse soluk bile almadan, benzersiz bir ezgiyi dinlercesine, bedenin odağında doğan tadın algılanan ya da düşlenen her şeyi kendine dönüştüren titreşimlerini dinledi, sonra, ezgi bütün görkemiyle yörüngesinde ilerlerken, başını ya da ayaklarını oynatarak onun eşsiz uyumuna karınca kararınca katılmaya çalışan, sıradan bir dinleyici gibi, çekine çekine, belli belirsiz bir biçimde, kendisi de katıldı devinime. O zaman, gene tıpkı o unutulmaz gecede olduğu gibi, Feride' nin başlangıçta kalçalarının üzerine çalıkuşları gibi konup kalkmakla kalan ellerinin konduğu yerde daha uzun ve daha

belirgin bir biçimde kalmaya, dokunmakla da kalmayarak dokundukları yerleri esrimeli bir biçimde kavramaya başladığını, Feride'nin dudaklarının, ürkek, hızlı, yanaklarında, boynunda, omuzlarında dolaştığını algıladı, proletarya diktatörlüğünü izleyeceğine inandığı yeryüzü cenneti en azından kendi bedeninde başlamış gibi bir duyguya kapıldı, sonra, birdenbire, varlığın derinlerinden gelen, karşı konulmaz bir içgüdüyle, ama kaynaşmışlığı bozmadan, bedenindeki bedenle konum değiştirdi, kırk yıllık özlemin acısını bir anda çıkarmak istercesine, bütün gücüyle sarıldı bu bedene, dudakları, eski bir alışkanlıkla, hiç aranmadan, kendiliklerinden buldukları dudaklara yapıştı, deviniler, karşılıklı olarak, hızlandıkça hızlandı, sonra, tadın doruğa eriştiği saniyede, bedenin derin bir seğirmesi içinde, bir yerlerde bir şeyler koptu, tat da, büsbütün silinmese bile, yoğunluğunu yitirdi, Peygamber sonsuz bir esenlik duygusu içinde kımıltısızlaştı, üstündeki bedenin usulca yanına kayması da bulandırmadı esenliğini. Gene de, ne olur ne olmaz kuşkusuyla, gözlerini açmadı, içinde bu sonsuz esenlik duygusu, kulaklarında çok yakınlardan gelen, alabildiğine tatlı bir su sesi, uykunun derinliklerine doğru kaydı.

Neden sonra, derinliklerden yüzeye doğru gelirken, Feride'yle kaynaşmasının bedeninde bıraktığı seğirmeyi, çok zayıflamış bir biçimde bile olsa, hâlâ duyuyor, duyduğu için de gözlerini açmak istemiyordu; ancak, bir süre sonra, iyiden iyiye belirsizleşmeye, daha da kötüsü, tarihin bizi hep daha iyiye ve daha güzele götürdüğünü yalanlamak istercesine, gittikçe yozlaşarak tam tersine dönüşmeye başladı. Sonunda, korkunç bir ağırlığın kendisini aşağılara, toprağın derinliklerine doğru çektiğini duydu Peygamber; içgüdüyle doğrulmak istedi; ama, değil doğrulmak, ağzında dilini bile oynatamayacak ölçüde güçsüz olduğunu anladı. "Ne oluyor? Ölüyor muyum?" diye düşündü; aynı anda, elini kolunu bağlayan korkunç ağırlık, sorusuna olumlu bir yanıt getirmek istercesine, yakıcı bir sıvı biçiminde, önüne gelen her şeyi eriterek gırtlağına doğru yürüdü. Peygamber ağzını sımsıkı kapayarak karşı koymak istedi bu dalgaya; ama, dalga gırtlağını aşar aşmaz, ağzı kendiliğinden açıldı, içindeki her şeyin erimesinden mi, yoksa başka bir şeyden mi oluştuğunu bilmediği, anlamaya da çalışmadığı bu nesne, sırtüstü yatmasına karşın, dalga dalga boşalmaya başladı. İnsanüstü bir çabayla başını yana, yatağın kıyısına doğru çevirdi, arkasından da bütün bedenini döndürdü; o zaman akış öylesine hızlandı ki, bütün bedeni yakıcı, yapışkan ve iğrenç bir sıvıya dönüşüp boşalacak,

birkaç saniye sonra varlığından buruşuk ve bomboş bir kabuktan başka bir şey kalmayacakmış gibi bir sanıya kapıldı. “Ölüyorum, evet, ölüyorum,” dedi kendi kendine, sonra, güçsüzlük ve ağırlık duygusunu bile yitirmek üzereyken, dünyanın ışığa kestiğini, aynı anda, düşünde bedeninde dolaşan elin başını kaldırıp yastığa yatırmaya çalıştığını ayrımsadı, “Feride!” diye mırıldandı, gözlerini açtı. Önce hiçbir şey göremedi, sonra, karşısında, yavaş yavaş, bir çiçek açar gibi, ışığın içinden bir kadın yüzü çıkmaya başladı; Feride’nin yanı başında olduğunu düşündü, doğrulmaya çalıştı; arkasından, gözlerinin önünde kara, dümdüz ve çok uzun saçlarla çevrili bir yüz görünce, yeniden yastığa bıraktı başını: Feride değildi: hiçbir zaman, hiçbir yerde görmediği bir kız gülümsüyordu karşısında, ama öylesine yakın, öylesine güzel, öylesine arı, öylesine körpe, öylesine çıplaktı ki, düşündeki sevişmeden doğmuş gibiydi. Ne olursa olsun, Peygamber, az önceki düş kırıklığını, ağzındaki acı bakır tadını, iğrenç bir sıvı gibi duyduğu bedenini unutarak, sevgiyle baktı ona, sonra belki de yeni bir düş daha gördüğünü, üzerine eğilerek gülümseyen bu el değmemiş yüzün her an silinebileceğini düşündü. Bunun için, kız yüzünü daha da yaklaştırarak, uzaksıl bir köylü ağzıyla, “Nasıl, azıcık eyice misin?” diye sorunca, bir mucize karşısındaymış gibi şaşırdı; sonra, bütün gücünü toplayarak:

“Siz kimsiniz? Evimde ne arıyorsunuz?” diye kekeledi.

“Benim adım Meryem,” dedi kız. “Beni sana patron yolladı.”

Bir kez daha, düş gördüğünü düşündü Peygamber.

“Patron mu? Hangi patron?” diye sordu. “Fehmi’yi mi söylüyorsunuz?”

“Yok, Maruf bey! Senin arkadaşınmış,” dedi kız, sonra, Peygamber’in yanıtını beklemeden kalktı, arkasını dönerek bir camlı kapıya doğru yürüdü, ak bir havluyla geri geldi. Elinde havlu, karşısında duruyor, anadan doğma çıplak olmasına karşın, anlatılmaz bir dinginlikle gülümsüyordu. Çıplaklık en doğal durumuydu sanki, sanki hiç giysi giymemiş, hiç yemek yememiş, su bile içmemişti daha; söylediği ilk sözler de az önce kendisine söyledikleriymiş gibi geldi Peygamber’e, yatağın ucuna ilişip elindeki ak havluyla ağzını, çenesini, boynunu temizlerken de, altındaki çarşafı çekerken de, başını özenle kaldırıp yastığını değiştirirken de yaptığını ilk kez yapar gibiydi.

“Şimdi nasılsın?” diye sordu.

“İyiyim, yalnız biğaz midem bulanıyoğ,” dedi Peygamber.

Meryem gene gülümsedi.

"Bende bir ilaç olacaktı," dedi, komodinin üzerinde duran bir çantada bir şeyler aradı, bir başka komodinin üzerinden su dolu bir bardak aldı, gene yatağın kıyısına oturdu, bir eliyle başını kaldırdı Peygamber'in, öbür eliyle hapları ağzına verdi, arkasından suyu içirdi. "Bu haplar bıçak gibi keser bulantıyı. Şimdi ışığı söndüreyim de biraz uyu," dedi.

Peygamber de bundan başka bir şey istemiyordu, ama, Meryem ışığı söndürür söndürmez yatağa girip de arkasından sımsıkı sarılarak "Biraz da ateşin var," deyince, iliklerine dek ürperdi: çıplaklığı hiç de sarsıcı değildi; odada başka yatak bulunmadığına göre, yanına sokulması, sarılması, sağlığıyla ilgilenmesi de o denli aykırı sayılmazdı; ama, serin bedenini bedeninde duyunca, Peygamber kendisinin de anadan doğma çıplak olduğunu anlayarak iliklerine dek ürperdi; sonra, Meryem'in elinin, göğsünün, bacaklarının tadının düşündeki bedenin tadının nerdeyse aynı olduğunu ayrımsadı; bu düş hâlâ sürmüyorsa, korkunç bir oyuna geldiği ortadaydı. Meryem'in kollarından sıyrılarak yatağın ucuna çekilmeye çalıştı, ama Meryem bırakmadı, "Yataktan aşağı düşeceksin, hem orası ıslak," diyerek kendine doğru çekti onu. "Ayrıca benden kaçman da çok saçma," diye ekledi: "bunca yaptıklarımızdan sonra..."

Peygamber doğrulup oturdu birdenbire.

"Bunca yaptıklarımızdan sonra mı? Ne yaptık ki?" diye kekeledi.

Meryem karanlıkta sakalını okşadı.

"Kötü bir şey yapmadık: karı koca olduk," dedi.

"Karı koca mı olduk? Ne demek o?"

"Ne demek olacak? Güzelce yattık seninle."

"Ama ben uyuyordum," diye inledi Peygamber, Meryem'in şimdi omzunu okşayan elini itti. "Neden yaptınız peki bunu? Kim istedi bunu sizden?"

"Maruf bey."

"Maruf bey istedi diye böyle bir şey yapılmaz ki! Utanmadınız mı? Bunun adına ne derler, bilmiyor musunuz?"

"Biliyorum, orospuluk derler, ama benim işim bu, hem de Maruf beyin sözü yerde bırakılmaz," dedi Meryem, sonra, biraz uykusu kaçtığı, biraz da bu yaşlı adamla konuşmaktan haz duyduğu için, geniş ayrıntılara girdi: hayır, gerçekten kıramazdı Maruf beyi; ayrıca, "Bu işi beceremezse, bir daha gözüme görünmesin!" diye haber yolladığına göre, ister istemez

yapacaktı bunu: eski yoksul yaşamına geri dönmek istemezdi. Hiç kuşkusuz, şimdiki yaşamı da hoşuna gitmiyordu: kim isterdi sabahlara dek sarhoş eğlendirmeyi? Ama, orospuluğun yoksulluktan çok daha iyi olması bir yana, Maruf bey şöyle birkaç yıl dişini sıkacak olursa, okkalı bir dünyalık edinip bu yaşamı bırakabileceğini söylüyordu. Yalan da değildi, daha şimdiden epeyce para koymuştu bir yana, yemesi, içmesi, küpesi, yüzüğü, bileziği de caba!

“Öyleyse bu Maruf alçağın biri!” diye haykırdı Peygamber, sonra, bu haykırış bütün gücünü alıp götürmüş gibi, başını yeniden yastığa bıraktı.

Meryem de yanına uzandı, yorganı çenesine doğru çekti.

“Yok, hayır, yanlışın var: Maruf bey çok iyi bir adam,” dedi; en azından, kendisini orospuluğa alıştırdı diye ona kızmak haksızlık olurdu: bu iş çok iyi para getiriyordu. Az önce de söylemişti, hoşlanmıyordu bu işten, zaman zaman öyle adamlarla karşılaşıyordu ki, ellerinden kurtulmak için, alacağı paranın üç katını verirdi, ama, bütün erkeklerin bu denli tiksindirici olmaması bir yana, şimdi ona öyle geliyordu ki, bu denli tiksinmesi cahilliğindendi belki, adamına düşecek olursan, bu iş çok güzel bir şey de olabilirdi, örneğin bu gece olduğu gibi.

“Korkunç, korkunç!” diye mırıldandı Peygamber, daha doğrusu inledi: böylesine güzel, böylesine körpe bir kızın böylesine iğrenç bir yaşamdan tat alabilecek duruma düşmesini anamalcı yozlaşmanın son kertesi olarak görüyordu. “Korkunç, korkunç, korkunç,” diye yineledi.

Meryem hiçbir şey söylemedi; yalnız, gözlemini edimle kanıtlamak istercesine, elini Peygamber’in kalçalarında gezdirdi bir süre, sonra, hiçbir tepki gelmeyince, elini çekti, kendisi de yatağın öbür ucuna çekildi. Doğrusunu söylemek gerekirse, “adamına düşünce” sevişmenin çok güzel bir şey olabileceğini ilk kez düşünüyordu. Başlangıçta bütün öteki adamlar gibi Peygamber de itici görünmüştü gözüne, hatta, ak sakalı ve durmadan boğazlanmış gibi horlaması midesini bulandırmıştı. Ne var ki, bir kez işe giriştikten sonra, bu tekil, üstelik nerdeyse umutsuz sevişme çabasında, önceki deneyimlerinin tersine, etkenlik tümüyle kendisinde olduğundan mı, yoksa, bu yaşlı, yorgun, uyuşmuş bedende en sonunda cinselliği uyandırmaya başladığını görmenin sevincinden mi, bilinmez, yavaş yavaş kendi içinde de bir şeyler uyandığını, kanının hızlandığını, soluklarının sıklaştığını duymuş, tek başına bu uyandırma çabası bile o güne dek hiç duymadığı bir haz vermişti ona. Sonra, bedenini Peygamber’in bedeniyle

kaynaştırınca, bu aynı zamanda hem yalnız, hem ikili sevişmede, düşünmeden, içgüdüyle, en uygun devinileri, en uygun dokunuşları bulurken, yaşamının en büyük hazzını tattığından, daha da iyisi, en büyük sevincini, en büyük mutluluğunu yaşadığından hiç kuşkusu kalmamıştı. Şimdi de aynı mutlulukla dolup taşıyordu benliği. Ama, ona öyle geliyordu ki, bu geceye değin bu mutluluğu başka hiçbir sevişmede bulamadığına göre, kendisinin hemen hiç işlevi yoktu bu işte, haz, sevinç, mutluluk, her şey bu yaşlı adamdan kaynaklanıyordu, onun olağandışı bir ayrıcalığı olsa gerekti. Bunun için, sakallarına yapışmış kusmuk kalıntılarını temizlerken bile, ona sonsuz bir sevgi ve minnetle bakıyor, "Allahım, bu ne güzel adam böyle, bu ne güzel adam!" diye düşünüp duruyordu. Birden coşkuyla doğruldu, pencereden gelen solgun ışıkta bir kez daha uzun uzun yüzüne baktı, gene aynı şeyi düşündü, birden sımsıkı sarıldı ona.

"Korkunç dedin, ama neden korkunç olsun ki?" diye fısıldadı. "Kuşlar bile, sinekler bile yapıyor bunu."

Peygamber uykuya dalmak üzereydi, hem uyumasına engel olunmasına, hem de yozlaşmışlıkta diretilmesine sinirlendi.

"Ben sinek değilim," diye homurdandı, "kimseye de bana kadın yolla demedim. Karımı hiçbir zaman aldatmamıştım, sizin yüzünüzden bunu da yaptım."

Meryem birden üşüdü.

"Ya öyle mi? Evli misin?" diye sordu.

"Evet, iyi bildiniz: evliyim," dedi Peygamber.

Meryem, suçlu gibi, titrek bir sesle,

"Bilmiyordum, kusurumu bağışla," dedi, sonra yüklendiği kusur fazlasıyla ağır geldi, üzerinden atmak istedi. "Sen de neden yengeyi bırakıp buralara geldin ki?" diye sordu.

"Öldü," dedi Peygamber.

"Bilmiyordum, kusuruma bakma, başın sağolsun," diye kekeledi Meryem. Maruf beyin kendisini bu güzel adama karısının acısını unutturmak için yollamış olacağını düşündü, konuyu değiştirmek istedi. "Sormak ayıp olmazsa, ne iş tutuyorsun?" diye sordu.

"Ozanım ben," dedi Peygamber.

"Maruf beyin arkadaşı olduğuna göre, çok paralı bir iştir herhalde," dedi Meryem. "Ama epeyce yaşlısın: emekli olmadın mı daha?"

Peygamber bu bönce soru karşısında ne diyeceğini bilemedi, bunun bile kenter düzenini yıkmak için yeterli bir neden olduğunu düşündü.

“Ozanlığın emekliliği yoktur, yaşam boyu sürer,” dedi, “tıpkı devrim gibi.”

“Bizim eski sokağın adı da Devrim’di, sonra İnkişaf yaptılar, ama mahalleli bu sokağa Baytar Ahmet Bey der öteden beri,” dedi Meryem. “Demek senin işte emeklilik yok?”

“Hayır, yok.”

“Burasını sevmedim doğrusu. Ben erken emekli olmak istiyorum. Olacağım da. Maruf bey sağolsun: orasını hiç merak etme diyor.”

Peygamber yanıt vermedi: böylesine bilgisiz bir kadınla ne konuşulurdu ki? Ayrıca, kızmaya başlamıştı ona: ne denli bilgisiz olursa olsun, arılığın simgesi olabilecek ölçüde güzelken, orospuluktan emekli olmayı düşünmesi bağışlanacak gibi değildi. Böyle bir kadınla aynı yatakta bulunmanın kederiyle derin derin derin içini çekti.

“Uyuyamıyor musun?” diye sordu Meryem, saçlarını okşadı. “Yengeyi çok mu severdin?”

Peygamber iyice kızdı.

“Evet, çok severdim. Beğenemediniz mi?” dedi. “Çok severdim, ama sizin yüzünüzden onu aldattım.”

“Amaan, amca, sen de işi çok fazla büyüttün,” dedi Meryem, gene saçlarını okşadı. “Sen erkeksin, her erkek yapar bunu.”

“Ben yapmam!” dedi Peygamber.

Ama çok zayıf çıktı sesi: Meryem’in gözlemi torununun kızlarla ilişkisini anımsatmıştı: kızların biri gelir, biri giderdi Nazım’a, ama bütün bu kızlar Nazım’ın gerçek bir devrimci olmasını önlememişlerdi: Nazım kuşağının en büyük devrimcisiydi. Bu da bir kuşak sorunu muydu? Kendinden yola çıkarak evet diyecekken, birden büyük Nazım geldi usuna: onun yaşamından da çok kadınlar gelip geçtiğine göre, sorun bir kuşak sorunu olamazdı. Öyleyse Feride’ye bağlılığı yalnızca kişisel bir durumdu: bu kadınla yatmış olması kişisel olarak yaralardı onu, devrimci olarak değil. Rahat bir soluk aldı. Sonra Mao’nun birbirini izleyen eşlerini, Hugo’nun Commune günlerinde, yani çok ileri bir yaşta, önüne çıkan kadını yatağına aldığını anımsayınca, bu gece, neresi olduğunu pek çıkaramadığı bu odada, böylesine arı yüzlü bir kadınla yatmış olmasını tuttuğu yolun doğruluğu

konusunda bir gösterge olarak değerlendirmesine ramak kaldı. Karşı konulmaz bir uyku isteğiyle birlikte bir esenlik duygusu sardı benliğini.

“Kızım, sizden bir ricam olacak,” dedi.

“Buyur.”

“Yarın sabah erkenden uyandırır mısınız beni?”

“Olur, uyandırırım,” dedi Meryem, sabahın solgun ışıklarıyla aydınlanmaya başlayan pencereye bakarak gülümsedi: bir yere yetişmek istiyorsa, hemen kalkması yeterdi. Böylece, isteneni yerine getirdiğine göre, kendisi de rahatça evine dönebilirdi. Ama bu yaşlı adamı bırakmak hiç içinden gelmiyordu. Usulca üzerine eğildi: böyle kolları yanında, ağzı açık uyurken, daha çok bir ölüyü andırıyordu. “Zavallı!” diye mırıldandı Meryem, “Biraz da yarım akıllı mı ne?” Peygamber’in yanına uzanarak yorganı göğsüne doğru çekti, çok geçmeden de uyudu. Bir gece öncesinden de uykusuzdu, bıraksalar, bütün gün uyuyabilirdi. Ama uykusunun en tatlı yerinde telefon çaldı: Maruf bey kendisi otele gelinceye dek konuğunu bir yere bırakmamasını söylüyordu; sonra verdiği görevin üstesinden gelip gelemediğini sordu.

“Geldim,” dedi Meryem.

“Nasıl, iyi miydi bari?”

“Evet, çok iyiydi.”

“Bravo!” diye haykırdı Maruf bey, “ikinize de bravo! Ama önce Peygamber’e!”

Meryem telefonu elinden düşürecekti nerdeyse,

“Efendim? Efendim?” diye kekeledi.

“Ama önce Peygamber’e diyorum! Ne demiş atalarımız: alet işler el övünür...”

“Ben onu sormadım. Ben diyorum ki, arkadaşın... bu güzel adam... peygamber mi diyorsun?...”

“Evet, öyle: Peygamber diyorum!”

“Nasıl peygamber?”

“Nasıl olacak? Basbayağı peygamber işte! Süper peygamber!”

Meryem bu kez telefonu gerçekten düşürdü elinden, ama ayrımına bile varmadı. Bir düşte yürürcesine geldi, şimdi korkunç bir biçimde horlayan Peygamber’in karşısına dikildi, “Allahım, başıma bunlar da mı gelecekti?” diye mırıldandı. Çocukluğunda, anasının tanrı, peygamberler, cennet, cehennem konusunda anlattıklarını anımsıyor, anımsadıkça tüyleri

ürperiyordu. Nasıl olsa kötü yoldaydı, kaç aydır nerdeyse her gece günah işliyordu, biliyordu, ancak bunu yoksulluktan kurtulmak için, geçici olarak yaptığına göre, er geç bağışlanacaktı günahı. Ama, koskoca bir peygamberi uykusunda günaha soktuktan sonra, cennetin kapılarını kendi eliyle kapattığı kesindi. Gözleri yaşardı, “Ne kara yazılı başım varmış,” diye söylendi. Yaşlı adamı uyandırıp ayaklarına kapanmayı düşündü. Bağışlar mıydı? Belki de: çok iyi, çok yumuşak bir peygambere benziyordu. Günahının somut simgesi olarak, çırılçıplak, Peygamber’in başucuna dikildi, uyandırmak üzere elini alnına koydu, ama alnı ateş gibi yanıyordu, uyandırmaktan vazgeçti: nasıl olsa, Tanrı’nın yukardan gördüğünü peygamberi değiştiremezdi. “Ocağın yıkılsın, Maruf bey,” diye söylendi. Sonra, pencereden gelen solgun ışıkta, Peygamber’in yüzüne dikti gözlerini, en büyük suçun kendinde olduğunu düşündü: anlaması gerekirdi, şu nurlu yüzden, şu sakaldan anlaması gerekirdi, şu yüzün, şu ellerin, şu bedenin güzelliğinden ve büyüklüğünden anlaması gerekirdi; bunlardan da anlamadıysa, bu adamın bu yaşında uykuda bile olmayacak gibi güçlü olmasından, bu geceye değin koynuna giren erkekler yalnızca içini bulandırmışken, onun koynunda benzersiz bir haz duymasından anlaması gerekirdi. “Mübarek adam!” diye mırıldandı, sonra, hiç düşünmeden, eğilip usulca yüzünü öptü. Peygamber’in bu dokunuşun etkisiyle, kımıldadığını gördü, “Sabah olur olmaz,” diye mırıldandığını duydu. “Mübarek adam, sanki çoktan sabah olmamış gibi,” dedi içinden. “Bir derdi olmalı, büyük bir derdi olmalı: büyük başın derdi büyük olur.” Kendi derdi de onunkinden aşağı kalmazdı doğrusu: şimdi, dudaklarını yüzüne dokundurduktan sonra, onunla sevişmekten aldığı tat yeniden yankılanıyordu bedeninde, daha da kötüsü, artık her şeyi bilmekle birlikte, bu tadı anımsamaktan haz duyuyordu: efendimizin yukarıdan “Gene yapar mısın?” diye sorması durumunda bile, “Hayır,” diye kestirip atabileceğini sanmıyordu. Ama, biraz düşününce, bunun pek de kötü bir belirti olmadığını düşlemeye başladı: bu işten böylesine bir haz duyduğuna, daha da önemlisi, özellikle sonlara doğru, Peygamber’in kendisi de edimine oldukça etkin bir biçimde katıldığına göre, bu yaptığı çok da kötü bir şey değildi belki, en azından bağışlanabilecek bir şeydi: Peygamber’i günahkârlar arasına sokmak istemiyorsa, Tanrı bu günahını bağışlamak zorundaydı. Sonra, yavaş yavaş, düşle düşünce arasında, biraz da bedeninde hep yankılanmakta olan tadın verdiği esinle, hem bu tadı sürdürmenin, hem günahını bağışlatmanın

yolunu bulur gibi oldu: onun karısı, onun dünya ahret kölesi olabilir, böylece cennete daha yeryüzünde kavuşabilirdi. Onun kölesi, cariyesi olarak bütün günahlarından arınabilirdi. Kim bilir, belki de şimdiden arınmıştı: başka türlü olsa onunla sevişmekten böylesine tat alabilir miydi? Rahat bir soluk aldı.

Bu sırada, Peygamber boğazlanıyormuş gibi horlamaya başladı gene. Meryem, “Ölüyor mu yoksa?” diye düşündü, korkuyla üzerine eğildi, kelime-i şahadet getirdi, üç Elham okuyup yüzüne üfledi. Peygamber başını oynattı, horlaması da hafifledi. “Mübarek adam! Elham’ı anında duydu!” dedi kendi kendine, Peygamber’in sağlığını güvenceye almak için yeni bir duaya girişti. Peygamber hırıltılı, ama nerdeyse kesintisiz bir sayıklamayla karşılık verdi buna. Meryem onun bir şeyler anlatmak istediğini sanarak kulağını dudaklarına yaklaştırdı, ikide bir yinelenen Feride ve Nazım adlarından başka hiçbir şey seçemedi sayıklamada, “Biçare adam! Oğluyla kızını istiyor besbelli: onları göremeden giderse çok yazık olur,” diye söylendi. Ama, Peygamber’in karısı olmayı düşlediği andan beri, iyimserliği daha ağır basıyordu: bir iyimserlik atılımı içinde, Maruf beyin yatağından çıkıp kendi yatağına dönmeden önce söylemeyi hiç unutmadığı sözü anımsadı: “Ulan Meryem, sen ölüyü bile diriltirsin! Senin yerin cennet!” Bu sözün esiniyle yatağa girdi, Peygamber’in dönüşsüz çizginin ötesine geçmesini önlemek istercesine, arkasından sımsıkı sarıldı ona, bir elini tam yüreğinin vurduğu yere bastırdı. Yüreği böyle avcunun içindeyken durmasına olanak bulunmadığını düşünerek avundu. Bu güven içinde, çok geçmeden kendisi de uyudu. Sonra, uykusunda, bir kapının inatla vurulup durduğunu, tanımadığı bir sesin ikide bir “Meryem abla! Meryem abla!” diye yinelendiğini duydu, yavaş yavaş gözlerini açtı, ses gene yinelenince, usulca kalktı, pembe sabahlığını giydi, kapıyı açtı. Kara giysili, pos bıyıklı bir genç adam, yüzünde alaylı bir gülümsemeyle,

“Bu ne uyku, Meryem abla?” dedi.

Meryem içgüdüyle sabahlığının önünü kapattı.

“Peki, ne olmuş?” dedi. “Uykumuzu garsonlardan mı soracağız?”

Adam bu söz üzerine toparlandı.

“Yok, abla, öyle şey olur mu,” diye yanıtladı. “Müdür merak etti, o yolladı. Meryem hanımın bir isteği var mı, git bir bak dedi.”

“Peki, peki. Bir kahvaltı getir bana. Bir de sıcak çorba getir. Ekmekler kızarmış olsun,” dedi Meryem, sertçe kapattı kapıyı, yatağa dönerken,

Peygamber’in gözleriyle kendisini izlediğini gördü, az önceki sesine hiç mi hiç benzemeyen, alabildiğine yumuşak ve sevecen bir sesle: “Günaydın, efendim,” dedi, “nasılsın, azıcık eyice misin?”

Peygamber gözlerini önüne dikti.

“Tuvalete gitmek istiyorum, ama gözüm kesmiyor,” diye yanıtladı.

“Ben seni götürürüm,” dedi Meryem, hemen yanına geldi, koltuğunun altından tutarak kalkmasına yardım etti, sonra kolundan tutarak tuvalete götürdü onu.

Peygamber, kapıyı kapattı, ama birden başı döndü, düşmemek için duvara yaslanıp bir süre öylece bekledi, sonra, duvara tutuna tutuna, gitmesi gereken yere dek ilerledi, başı hep dönüyordu, oturarak, kadın gibi işemekten başka yol göremedi. Öyle yaptı: uzun uzun işedi. İşerken, gözleri ayaklarına takıldı: çorapları hep ayaklarındaydı. Böyle tümüyle çıplakken çoraplarının ayaklarında olması bir aykırılık, yüz kızartıcı bir durum gibi geldi ona, her şey tersine dönmüş gibi, bir buz soğukluğudur yürüdü çoraplarından bedenine, titremeye başladı, eğilip çorapları çıkardı, ama hep donuyor, dişleri birbirine vuruyordu, kalkmak istedi, kalkacak gücü bulamadı. Burda böyle çırılçıplak donup kalacağını, her şeyin bittiğini düşündü. Ama, dönmesi uzayınca, Meryem içeriye girdi.

“Allahım, ne oldu böyle sana?” diye haykırdı. “Yüzün kâğıt gibi, titriyorsun, donmuşsun sen! Hay Allah, pencere açıkmış! Donmuşsun böyle çırılçıplak!” Koltuğunun altına girip yatağa doğru sürükledi onu, yatırdı, sonra, sabahlığını çıkarmasıyla yanına sokulması bir oldu. Var gücüyle sarıldı beline, bacaklarını bacaklarına doladı, yüreğinin vurduğu duyulan yerini sımsıkı avuçlayarak öylece durdu.

Peygamber hiç direnmedi, titremesi azaldıkça, bu yakınlığın bir tür hazza dönüştüğünü algılayarak ürperdi. “Her şey açık,” diye mırıldandı. Doğruydu, her şey açıktı, kız da, kendisi de çırılçıplaktı, üstelik, Meryem kendisini beklerken sıkıntıdan bütün lambaları açtığı için en azından üç yüz mumluk ışık yanıyordu odanın içinde, ama, Peygamber’in kafası öylesine karışıktı ki, “her şey”in ne olduğunu bile algılayacak durumda değildi. Birden Meryem’den yana çevirdi yüzünü.

“Biz ne yaptık böyle?” diye sordu.

Meryem gülümsedi.

“Biz mi? Karı koca olduk,” dedi.

En ufak yosmalık yoktu sesinde, bu kez açıklamasının rahatlatıcı, güven verici ve yasal bir açıklama olduğunu düşünüyordu. Peygamber de, yanıtın etkisiyle olacak, Meryem'in dokunuşlarını bir kez daha Feride'nin dokunuşlarına benzetti. Sonra da kızdı kendine, Feride'nin bedeniyle satılık bir kadının bedeni arasında herhangi bir yakınlık kurmanın sapkınlıktan başka bir şey olmadığını düşündü, ama, dokunuşlar öyle hoştu ki, Meryem'in kollarından sıyrılmaya çalışmak yerine, usuna sığdıramadığı bütün aykırılıklar karşısında başvurduğu açıklamaya başvurdu gene. “Bu da devrim öncesinin korkunç çelişkilerinden biri işte,” diye mırıldandı, “geçiş evresinin ...”

“Efendim, bir şey mi söyledin?”

“Diyordum ki, devrim öncesinin bu geçiş evresinde...”

Bu sırada kapı vuruldu. Meryem sorusunun yanıtını dinlemeden sabahlığını giyip kapıya koştu. Ellerinde bir tepsiyle döndü. Tepsiyi çok kısa bir süre için komodinin üzerine bıraktıktan sonra, yatağın bütün yastıklarını Peygamber'in arkasına yerleştirerek doğrulttu onu, kendisi de yatağın ucuna ilişerek bir kâseyle bir kaşık aldı eline, gülümsedi.

“Çorbamız geldi, sıcacık,” dedi. Kaşığı kâseye daldırarak ağzına doğru götürdü, birkaç kez, usulca üfledi, Peygamber'in ağzına getirdi, “Hadi, çorbamızı içelim,” diye ekledi.

Peygamber, nasıl olsa bir geçiş evresi yaşadığına göre, direnmeyi düşünmedi, uslu bir çocuk gibi açtı ağzını. Belki elli yıldır ilk kez kahvaltıda çorba içiyordu, ama çorbadan ağzına yayılan sıcaklığı Feride'nin ya da Meryem'in dokunuşlarıyla aynı türden bir tat gibi algıladı, daha sonra uzatılan kaşıklara da uysalca açtı ağzını. Meryem kaşığı ağzına uzatırken, sabahlığı aralanıyor, bir göğsü tümüyle ortaya çıkıyordu, ama aldırdığı yoktu. Öyle görünüyordu ki, çıplaklığa alışkındı, daha doğrusu, çıplaklık dışında bir durum tanımamış gibiydi. Sakalına takılıp kalmış bir şehriye tanesini parmağının ucuyla alıp da kendi ağzına götürünce, Peygamber için bu sanı bir kesinlik oldu nerdeyse: yeni gelmişti dünyaya, bu şehriye tanesi de ağzına götürdüğü ilk besindi. Böyle duyuyordu. Böyle bir yaşam süren bir kadının bir devrimcide böyle duygular uyandırabileceğini Marx'ta ya da Nazım'da bile okusa, inanmakta güçlük çekerdi, ama yaşam devrim öncesinin en acılı günlerinde bile beklenmedik güzellikler sunabiliyordu insana. Çorba bir çifte şölen gibi bitti.

“Çok güzel, işte içtik bitirdik!” dedi Meryem. “Bir çorba daha getirteyim mi?”

Peygamber ilk kez gülümsedi.

“Hayır, teşekkür ederim,” dedi. “Hem de ben gitmeliyim artık.”

Öyle anlaşılıyordu ki, bu çorba yalnız şiirli duygular değil, güç ve güven de getirmişti ona. Ama Meryem irkildi.

“Bu durumda nereye gideceksin?” diye atıldı hemen. “Hastasın, ateş gibi yanıyorsun!”

“Gitmek zorundayım,” dedi Peygamber, elini, çok kısa bir süre, Meryem’in elinin üstüne koydu. “Elleriniz yumuşak ve serin, her şeyiniz gibi de güzel, ama ben gitmek zorundayım,” diye ekledi. “İnsanların gereksinimi var bana.”

Meryem uzun uzun süzdü Peygamber’i, “Allah’ım, ne güzel adam! Hem de bu yaşında! Yüzüne nur inmiş! Boşuna Peygamber olmamış!” diye geçirdi içinden. Bütün yaşamını onun yanında, onun çorbasını içirmekle, evini süpürmekle, söküğünü dikmekle geçirebileceğini düşündü, ondan ayrılmak düşüncesi içini ürpertti; ellerini tuttu, gözlerini gözlerine dikti.

“İnsanların ne gereksinimi olacak sana? Dünya öyle bozuldu ki, Allah’ın kendisi de gelse, doğru yola döndüremez artık onları. Onları şıp diye Allah yoluna getireceğini mi sanıyorsun?” dedi.

Peygamber Allah sözcüğünü sevmezdi, ama bu kez hoşuna gitti.

“Evet, bir bakıma öyle,” diye yanıtladı.

“Bunca zaman Allah’sız yaşamışlar, bir-iki gün daha böyle yaşarlarsa ölmezler ya!”

Peygamber içini çekti.

“Zaten yaşamıyorlar ki,” dedi. “Daha doğrusu ben buna gerçek yaşam diyemiyorum. Örneğin şu bizim Maruf’ un adamları, dün akşam tanıdığım o insanlar, o şarkıcı çocuk, o kadınlar...”

“Bırak o namussuzları! Dinsiz imansızdır hepsi,” diye atıldı Meryem. “Onları sen değil, Hazreti Muhammed efendimiz bile hak yoluna getiremez.”

Peygamber anlayışla gülümsedi.

“Hayır, ben bu konuda sizin gibi düşünmüyorum,” dedi. “Hiç kuşkusuz, devrimci terminolojiden haberleri yok, sınıf bilinçleri gelişmemiş, her şeyi birbirine karıştırıyorlar. Ama onları suçlamak haksızlık olur, çünkü egemen sınıflar gerçekleri hep gizledi onlardan. Gene de, dün

gece, düzeylerine inilince, yani somut ve yalın bir devrimci dil kullanılınca, gerçekleri bayağı anladıklarını gördüm.”

Meryem pek bir şey anlamadı bu sözlerden, ama bunu belli etmemeye çalıştı.

“O insanlar seni anlarlarsa, şaşarım doğrusu!” dedi.

“Hayır, bunda şaşılacak bir şey yok,” diye yanıtladı Peygamber, gene anlayışla gülümsedi. “Devrim, nasıl söylesem size, devrim bir güneş gibidir. Evet, doğru söylüyorum, adının güneş olduğunu bilmediğimiz bir güneştir. Onu parmağınızla gösterir, ağzınızla da işte bu gördüğünüz ışık güneştir derseniz, sizi anlarlar. Ya öyle mi? Bugüne dek kimse bize söylememişti derler. Ancak, önemle belirtmek gerekir ki, devrim insanlık tarihinin henüz doğmamış olan güneşidir.”

“Sen öyle dediğine göre, öyledir,” dedi Meryem. “Öyle güzel anlatıyorsun ki! Maruf beyden bile güzel anlatıyorsun. Maruf bey de güzel konuşur, değil mi?”

Peygamber bu ikincil gözlem üzerinde durmadı.

“Adına proletarya diktatörlüğü dediğimiz kısa geçiş dönemi başladığı zaman güneş doğmuş olacaktır,” diye sürdürdü.

“Yani insanlar öbür dünyalarını kurtarmış olacaklar, öyle mi?”

Peygamber irkildi, sert bir sesle.

“Öbür dünya diye bir şey yoktur,” dedi.

“Yok diyorsan, yoktur: en iyi sen bilirsin bu işleri,” diye yanıtladı Meryem, başını önüne eğdi. “Ama, benim düşüncemi soracak olursan, imansızları Allah yoluna getirmek çok zaman ister; diyeceğim, senin bir-iki günlük gecikmenden hiçbir şey çıkmaz.”

“Evet, orası öyle,” diye doğruladı Peygamber. “Hatta kenter, bürokrat, kapitalist üçlüsünün gelişmeyi var gücüyle engellemeye çalıştığını biliyoruz. Bu nedenle tek yol Nazım’ın yolu diyorum ben.”

“Nazım mı dedin? Hangi Nazım?”

“Bir bakıma her ikisi de.”

“Nasıl her ikisi? Nazım’la Devrim mi?”

Peygamber yüzünü buruşturdu.

“Siz de her şeyi karıştırıyorsunuz,” diye söylendi.

“Peki, peki, sustum,” diye atıldı Meryem. “Evet, tek yol Nazım’ın yolu diyordun...”

“Bırakalım, bu konu size göre fazla karışık,” dedi Peygamber, ama, Meryem’in hüzünle boynunu büktüğünü görünce, yukardan aldığına üzüldü. “Siz kahvaltı etmediniz mi?” diye sordu.

“Unuttum, gitti,” dedi Meryem, “öyle tatlı konuşuyordun ki, kitap gibi.”

Peygamber bu sözler karşısında duygulandı, ona haksızlık ettiğini düşündü: böyle bir kızın devrimci düşünceleri anlamaması doğaldı, ancak devrimci düşünceleri anlamaması hiçbir şeyden anlamadığı anlamına gelmezdi. Birden ona yaşamını anlatmak geldi içinden, başını dizlerine koyup anasını, babasını, Feride’yi, Fehmi’yi, Zarife’yi, öteki Feride’yi, Nazım’ı, kısacası ta başından başlayarak bütün yaşamını anlatmak geldi. “Hadi,” dese, hemen başlardı. Ne var ki, şimdi Meryem ilk ekmeğine ilk tereyağını sürmekteydi. Peygamber bir süre izledi onu, kızının küçüklüğünü anımsadı, gene duygulandı. Sonra, Meryem giyinmeye başlayınca, gene küçük bir kız çocuğunu izler gibi izledi. Ama Meryem’in giyinmesi kendi çıplaklığını anımsattı ona.

“Saat kaç?” diye sordu.

Meryem bileğinde bir oyuncak gibi duran saate baktı, sonra, ediminin sonucunu düşünmeden,

“Tam iki buçuk,” dedi.

Peygamber yorganı üstünden atarak yataktan indi birdenbire, eli içgüdüyle önüne gitti.

“Kızım, biraz dışarıya çıkar mısınız?” dedi. “Üstümü giyeceğim...”

“İyi ya, giy,” dedi Meryem. “Giyinmek ayıp değil ki! Ben sana yardım edeyim: pijaman çantanda mıydı?”

“Ne pijaması? Ben dışarı çıkacağım.”

“Dışarı mı? Bu kış gününde, bu saatte ne yapacaksın ki dışarda?”

“Devrimin saati yoktur,” dedi Peygamber. “Lütfen azıcık çıkın da giyineyim.”

“Seni bırakacak olursam, Maruf bey beni öldürür: hayır, olmaz, dünyada bırakmam,” dedi Meryem, bütün çekiciliğini takınarak onu durdurmak istedi. “Ama ille de giyineceğim diyorsan, bırak, yardım edeyim: günahsa, günahı bana, nasıl olsa olan oldu.”

Peygamber böyle dikilip durmaktan sıkılmaya başlamıştı, ayrıca bu tutucu kızdan daha tutucu görünmek de istemiyordu: Meryem’in uzattığı donu, atleti, gömleği, çorabı, pantolonu ağır ağır giydi, incecik kravatını

takıp turuncu çizgili ceketini sırtına geçirdi. Meryem çok şık, çok da yakışıklı olduğunu belirtti.

“Ama yüzün sapsarı, bu durumda sokağa çıkamazsın,” diye ekledi. “En iyisi, azıcık daha bekle de patron gelsin: ille de gitmen gerekiyorsa, o seni istediğin yere götürür.”

“Olmaz, çok geciktim,” dedi Peygamber, Lenin kasketini ve yağmurluğunu da giyip çantasını omzuna astı, elini uzattı: “Hadi, allahaısmarladık, daha güzel günlerde gene görüşmek üzere.”

Meryem elini tutup dudaklarına, sonra alnına götürdü, ama bırakmadı, gözlerini gözlerine dikti.

“Gitme, kal, ne olur, azıcık daha kal,” diye yalvardı.

“Kalamam,” diye mırıldandı Peygamber, ama bu sırada kapı aralığında avcuna sıkıştırılan bildiri geldi eline, hiçbir şey söylemeden pencerenin önünde bir koltuğa oturup iki kez üst üste okudu: gene kesin bir şey çıkaramadı, ancak üç ayrı yerde kırsal savaştan sözedilmesini oldukça anlamlı buldu. Bildiriyi önündeki sehpanın üzerine bırakıp kalktı, kapıya doğru yürüdü.

“Gitme, ne olur, gitme,” diye yalvardı Meryem.

Peygamber daha şimdiden bacaklarının titrediğini duyuyordu, gene de direndi.

“Gitmek zorundayım,” dedi.

Meryem beline sarıldı, yüzünü göğsüne bastırdı o zaman.

“Öyleyse ben de seninle geleyim,” diye yalvardı. “Sana bakarım, çünkü hastasın. İzin ver de hiç değilse birkaç gün yanında kalayım.”

“Hayır, olmaz: bu iş kadın işi değil,” diye yanıtladı Peygamber, Meryem’in kollarından sıyrıldı. Aynı anda, gözleri karardı, düşecek gibi oldu; bunun üzerine bir an duraladı, Meryem’in sözünü dinlemenin daha iyi olup olmadığını düşündü, ama insanlara, özellikle de Nazım’a karşı sorumluydu. “Hadi, hoşçakal,” dedi, kapıyı açtı, bir eli duvarda, bir eli çantasının askısında, titrek adımlarla merdivene doğru yürüdü.

Meryem üzgün üzgün arkasından baktı. “Yazık, çok yazık!” diye söyledi: sokakta, on adım bile gitmeden, karların üstüne yığılıp kalacaktı belki, ama koskoca peygamberi zorla alıkoyamazdı ki.

VII

Otelin kapısından çıkar çıkmaz, Peygamber'in gözleri karardı, düşmemek için duvara yaslanıp öylece dikildi bir süre. Ama, hem düşündüğünü bir kez daha saniyesinde uygulamaya koymuş olmanın, hem de yaşamının en büyük eyleminin eşiğinde bulunmanın bilinci, havanın olağandışı soğuğuyla birleşerek, acılığı ölçüsünde keskin bir ilaç gibi, beklenmedik bir güçle doldurdu benliğini. Lenin kasketini alnının üstüne biraz daha indirdi, yağmurluğunun yakasını kaldırdı, bir eli cebinde, bir eli Samsonit'inin kayışında, kararlı adımlarla caddeye doğru yürüdü. Cadde başka zamanlara göre nerdeyse ıssızdı: arada bir, adam boyu kirli sular kaldırarak, bir araba geçiyordu; kaldırımlarda insanlar, karlar üzerinde, duvarlara tutunarak ya da bastonlara dayanarak güçlükle yürüyorlardı. Peygamber, beklenmedik bir güçle, hiçbir şeye tutunmadan, hızlı adımlarla ilerledi. Yanlarından geçtiği atkılı, eldivenli, kalın paltolu insanlara horgörüyle baktı, "Kenterler!" dedi dişlerinin arasından. Bu ayakta durmakta zorluk çeken yaratıklardan bir an önce uzaklaşmak, karısına, torununa, şiirine, kavgasına yakışan yerlerde olmak istedi. Tam bir taksi çevirmek üzereyken, şu son günlerde kenterler gibi taksiden inmediğini, devrim parasını hep şoförlere verdiğini anımsadı. "Kavgaya da taksiyle mi gideceğiz?" diye söylendi. "Hayır, kavgamız halkın kavgası, halk hangi araçlara biniyorsa, biz de o araçlara bineceğiz." Gözlerini yola dikti bir süre, "Tuhaf şey! ne tramvay geçtiği var, ne otobüs," diye mırıldandı, gene yürümeye başladı. Ortalıkta tek tramvay görünmemesi Taksim'de de şaşırttı onu, ama art arda dizilmiş otobüsler içini rahatlattı. Durağa gitti. Önüne ilk gelen otobüsün üzerinde Eminönü yazısını okudu, "Tamam, oldu," dedi kendi kendine: Eminönü, yanında halkı, karşısında kenterleri bulacağı bir yerdi: hiç duralamadan bindi otobüse, burnuna vuran ağır ve ekşi kokuya aldırmadan, basamağı çıkıp arkaya doğru ilerlemeye çalıştı. Yanlamasına yerleştirilmiş koltuklardan birinde oturan kasketli bir delikanlı kolundan çekti, "Buyur, otur, dayı," diyerek yerinden kalktı. Peygamber yaşamında

böyle bir olayla ilk kez karşılaşıyormuş gibi, şaşkın şaşkın süzdü delikanlıyı, sapsarı yüzü, incecik boynu, sönmüş gözleriyle kendisinden daha yorgun, daha güçsüz, hatta daha yaşlıymış gibi bir duyguya kapıldı, “Oturun, siz oturun!” dedi, ama delikanlı yanıt bile vermeden yürüyüp gidince, ister istemez oturdu. Kapıda burnunu sızlatan koku daha da yoğunlaştı; şimdi, oturduktan sonra, yalnızca bir koku olarak soluğunu kesmekle kalmıyor, yapışkan bir nesne gibi yanaklarına, burnuna, çenesine sıvandıktan sonra, boynundan aşağılara doğru sızarak bedeninin her yanına sıvanıyor, ılıklığı ve kayganlığıyla midesini bulandırıyordu. Kulak verse, sesini de duyardı belki. Gözlerini yumup dinledi: yıllanıp kat kat katlanmış, sonra otobüsün ıslak ve sıcak havasında erimeye başlamış bir ter kokusu olmalıydı. Ne olursa olsun, devrim öncesinin büyük çelişkileri içinde bile, dünyanın en üstün yaratığı olduğu söylenen insanın böylesine iğrenç bir şeyin kaynağı olması korkunçtu. İçgüdüyle geriye, pencereye doğru çevirdi başını, gözkapaklarını araladı, korkunç kokunun kirli bir su biçiminde, yukarıdan aşağıya doğru yol yol indiğini gördü, umutsuzca içini çekerek gene önüne döndü. Şimdi otobüs daha da dolmuştu. Ne kadar toplanırsa toplansın, ayaklarını ne kadar geriye çekerse çeksin, ilerlemeye ya da yerleşmeye çalışan insanlar, Nazım’ın incecik mokasenlerini çamurlu pabuçlarıyla çiğnemenin bir yolunu buluyorlardı. Bile bile yapıyorlardı sanki. “Ne tuhaf insanlar bunlar!” diye düşündü. Kimileri palto, kimileri ceket, kimileri mont giymişti, ama, önceden sözleşmişçesine, hiçbiri önünü iliklememişti. Bu nedenle, giysilerinin uçları sürekli yüzüne sürtünüyor, soluğunu kesen korkunç kokuyu büsbütün yoğunlaştırıyordu. Biraz daha toplanmaya çalıştı, başını önüne eğdi, yüzüne sürtünen bu giysileri elinin tersiyle itti, ama bu insanlar bu kirli giysileri durmamacasına yüzüne sürtmekle görevlendirilmiş gibiydiler, ne yapsa boşunaydı. En sonunda, direnmeyi bıraktı, silahlı devrimle kurtarmaya hazırlandığı bu insanları incelemeye girişti. Ütüsüz, kirli, çamurlu pantolonlarının fermuarları özel olarak böyle üretilmiş gibi hep açıktaydı, çokları da yarı yarıya kapanmıştı ancak, aralarından kirli donlar görünüyordu. “Ne tuhaf insanlar bunlar!” diye düşündü, gözlerini yukarıya doğru kaldırdı. Ufak tefek, eğri büğrü, kavruk bedenler, incecik boyunlar üzerinde, sakalları, bıyıkları uzamış, soluk, donuk, çarpık, hasta yüzler gördü, iliklerine dek ürperdi: kokuyu, kiri, çirkinliği ve düşkünlüğü tek bir görüntüde birleştiren maskeler geçirmişlerdi sanki insanların üzerine. Onlar da, maskelerin altında, büyük

bir yıkımdan, örneğin bir zelzeleden çıkmış gibi bir izlenim uyandırıyorlardı. Ne olursa olsun, yalnızca birer maske değillerse, kötü bir oyuna getirilmişlerdi. Peygamber, göğsüne bir sancı saplanmış gibi dişlerini sıktı. “Alçaklar, utanmaz herifler! bir de bu ülkeyi yönettiklerini, hatta kurtardıklarını söylüyorlar! Alçaklar, aşağılık yalancılar!” diye söylendi. Bu düşkün insan görüntülerine daha fazla bakamadı, gözlerini yumdu. Ayaklarına bastılar, dizlerine, başına, omzuna çarptılar, gene de gözlerini açmamakta direndi, burnu avcunun içinde, öylece durdu. Sonra deviniler çoğaldı, bacaklarından yukarı buz gibi bir soğuk vurdu, birinin “Geldik, beybaba: son durak!” diye bağırdığını duydu, ister istemez açtı gözlerini. Otobüsün şoförünün birkaç adım öteden alaylı alaylı kendisine baktığını gördü. Onunla konuşmak zorunda kalmamak için hemen toparlanıp indi. Ama inince neye uğradığını bilemedi: karları kamçı gibi insanın yüzüne çarpan, buz gibi soğuk bir yelin Lenin kasketini uçurmasına ramak kalması bir yana, yaşamında ilk kez gördüğü bir yerdeydi: “Ne oluyor? Düş mü görüyorum? Burası son duraksa, Eminönü olması gerekir, Eminönü’nün böylesine değişmiş olmasına da olanak yok!” diye düşündü. İndiği otobüse doğru seğirtti, şimdi kapanmış olan ön kapısını yumruklamaya başladı, kapıyı açıp şaşkın şaşkın kendisine bakan şoföre, “Arabanızda Eminönü yazıyor, bu ne biçim Eminönü?” diye bağırdı.

“Ne Eminönü’sü, beyamca! Burası Levent,” dedi şoför.

“Ama Eminönü yazıyor!”

“Yazar ya! Levent de yazıyor.”

“Peki, buraya nasıl geldik?”

“Sen nerelisin, beyamca?”

“İstanbulluyum. Buraya nasıl geldik?”

“Eminönü’nden! Sen otobüse ters yönden binmişin.”

Peygamber durumu anlar gibi oldu.

“Peki, ben ne yapacağım?” diye sordu.

“Çeyrek saat beklemeye razıysan, gene bu otobüse binerek Eminönü’ne gidebilirsin.”

Peygamber bir an duraladı, sonra aynı otobüste, aynı ıslak koku içinde bir yolculuk daha yapmayı göze alamadı, “Hayır, teşekkür ederim,” deyip yürüdü. İster istemez taksiye binecekti gene. Ancak bunu çok da büyütmemek gerekirdi: kenterler gibi gezmek için değil, proletarya devrimini gerçekleştirmek için biniyordu taksiye. Gene de, Beyoğlu’nda

kapıldığı kaygının etkisiyle, harcamaları biraz olsun azaltmak istedi. Bindiği taksinin şoförü, “Nereye, beybaba?” deyince, “İstanbul’a, yani Karaköy’e,” diye yanıtladı.

Oturup arkasına yaslanarak rahat bir soluk aldı: taksinin içi sıcaktı, otobüs gibi kokmuyordu da, ama, araba kalktıktan sonra, pencereden dışarıya bakarken, otobüsteki sıkıntı gene çöktü üzerine: nerdeyse çatılara dek inen kara bulutların etkisiyle erkenden çöken, gittikçe de yoğunlaşan alacakaranlığın içinde, çamura batmış yollar, dağ gibi çöp ve kirli kar yığınları, üst üste yığılmış pencereler, kapılar, onların ardında, karınları deşilmiş, yıkılmış evler uzanıyordu iki yanında, bu yıkıntılar arasında dolaşan birtakım acayip kılıklı insanlar, bir karabasan dünyasının canavarlarını andıran, kocaman, sarı makineler, otobüste duyduğu ürküntü ve tiksintiyi bile gölgede bırakan bir yıkım ya da zelzele izlenimi uyandırdı üzerinde. “Ölü bir kent,” diye mırıldandı.

“Ne diyorsun, dayı?” diye sordu şoför.

“Hiç,” dedi Peygamber, “hiçbir şey dediğim yok.”

“Ama bir şey söyledin.”

“Kendi kendime söylendim: ölü bir kent dedim.”

“İyi demişsin, dayı. Doğrusun, ölü bir kent bu İstanbul. Bizler de çakallar gibi leşini kemirip duruyoruz. Ama bir türlü gömemiyorlar zavallıyı, bir mezarı bile yok.”

“Bu şoför bir ozan,” diye düşündü Peygamber, sonra kendisinin de ozanlığı tuttu.

“Hayır, var,” dedi: “mezarı kendi kendisi.”

Şoför bir an geriye döndü.

“Sevdim seni, be dayı!” dedi. “Kral adamsın. Kalıbımı basarım ki, Fenerbahçelisin. Öyle değil mi, Fenerbahçeli değil misin?”

“Evet, Fenerbahçeliyim.”

“Yaşayasın! Takımın durumuna ne diyorsun peki?”

“Takımın mı? Hangi takımın?”

“Burda hangi takımı konuşuyoruz, be dayı? Fenerbahçe takımının! Takım dökülüyor bu yıl.”

“Öyle mi? Bilmiyordum. Hiç ilgilenmedim.”

“Oldu mu, be dayı! Hem Fenerbahçeliyim diyorsun, hem de ilgilenmiyorsun. İlgilenmedin mi takımın bu durumlara düşer işte: ligi yedinci götürür.”

Peygamber başını önüne eğdi.
“Bilmiyordum, özür dilerim,” dedi.
“Özür de dilesen, bozuldum,” dedi şoför. “Takımınla ilgilenmedikten sonra, kral adam olsan bile ne yazar!”
“İlgilensem ne olacak ki? Takım için ne yapabilirim?”
“Dua da edemez misin?”
“Ben hiçbir şey için dua etmem, dostum,” dedi Peygamber.
İkisi de sustu bunun üzerine, üzerlerine kentin ölümünün sessizliği çökmüş gibi. Peygamber’in gözlerinin önüne Feride’nin mezarı, Feride’nin mezarı başında geçirdiği dakikalar geldi, ama yalnız görüntü olarak. Sonra, birden, şoför, “Geldik, dayı! Karaköy’ün neresinde ineceksin?” deyince, önce Feride’nin mezarı başında olmamasına, sonra Karaköy’e bu denli çabuk gelmesine şaştı. “Burada inivereyim,” dedi. İndi, rıhtıma doğru yürüdü.
En sonunda bildik bir yerde bulunduğu için bayağı rahatlamıştı. Ama çamurlu yollarda önlerine gelenleri iterek hızla iskeleye ulaşmaya çalışan insanları görünce, bu arada karşıdan gelen bir delikanlı çantasına çarpınca sinirlendi: belliydi, bütün bu insanlar bencilce, hayvanca, dolayısıyla bilinçsizce evlerine, eşlerine, terliklerine koşuyorlardı, bütün dünyaları ayaklarının bastığı, gözlerinin gördüğü yerlerdi, kendisi gibi ev defterini kapatmış olanları, Nazım gibi içerde yatanları uslarına getirdikleri yoktu. “Kenter dünyası: soğuk ve karanlık bir mezar,” diye söylendi. İşin tuhafı, bambaşka bir yere doğru yol almakla birlikte, kendisi de bu mezarda, bu insanların çoğunluğunun gittiği yönde gidiyordu. Onların ardından, onlarla birlikte iskeleye girdi, turnikeden geçti. Turnikeyi geçtikten sonra, biraz duraladı. Nereye gidecekti ki? Nazım’ın askerleri hâlâ ortaya çıkıp ne yapması, nereye gitmesi gerektiğini söylemiyor, her şeyi kendi sezgisine, kendi istemine bırakıyorlardı. Tam bu sırada, sol kolda, kocaman harflerle yazılmış “Haydarpaşa” yazısını okudu. “Hay Allah! Nasıl düşünmedim!” diye söylendi: parkalı delikanlının avcuna sıkıştırdığı bildiri tam üç kez kırsal savaştan sözediyordu, *Memleketimden İnsan Manzaraları* da, bilindiği gibi, yolculuğu Haydarpaşa’dan başlatırdı. Bunca kitap arasında yalnız onu alıkoyması belki de toplumsal bir yazgının belirtisiydi. Düşündüğünü bir kez daha saniyesinde uygulamaya koyarak kararlı adımlarla Haydarpaşa iskelesine doğru yürüdü.

Bunca kara, bunca yele karşın, ölü kentin insanları kendilerini mezarlarından dışarıya mı atmışlardı, neydi, kendisini Levent'e götüren otobüs gibi Haydarpaşa vapuru da tıklım tıklım doluydu, otobüsteki ekşi ve ağır koku burada da burnuna vurdu. Yoksa insanların değil de içinde kurtlar kaynaşan ölü kentin, onun uçsuz bucaksız mezarının kokusu muydu bu koku? Bunun için mi her yerde kuşatıyordu insanı? Ne olursa olsun, Haydarpaşa vapurunda insanların kaçmak gibi bir düşüncesi de, kaçacak gücü de bulunmadığı açıkça görülüyordu: koltuklara, aralıklara nerdeyse üst üste yığılmış bekliyorlardı. Peygamber, terden sırılsıklam bir hasta yatağına girercesine en alt kata indi. Burası o denli kalabalık değildi, herkes oturuyordu, boş yerler bile vardı. En loş köşeyi seçip oturdu, ürkek ürkek çevresine baktı. Yolcular, çürümüş ter kokusuna ve sıcağa karşın, kasketlerini, paltolarını çıkarmamışlardı, çokları yakalarını kaldırmıştı. Duyarsızlıktan mı? Devrim öncesinin bozuk düzeninde, bulundukları yer sıcak olsun, soğuk olsun, sürekli üşüdüklerinden mi? Yoksa başka bir nedenle mi? Karar vermek zordu. Peygamber de araştırmadı. Karşısına düşen kanepede oturan orta yaşlı iki adamın söyleşilerini keserek kendisini süzdüklerini ayrımsadı. Uzun boylu bakmadılar öyle, şöyle bir ölçüsünü aldılar gözleriyle, sonra birbirlerine doğru eğilerek fısıldaşıp gülüştüler. Peygamber gülüşmeyi doğru algıladı, kurtaracağı kişiler değil de savaşacağı kişilermiş gibi baktı adamlara, "Bu ülkede devrimciler hâlâ aykırı kaçıyor anlaşılan," diye düşündü. Adama meydan okurcasına arkasına yaslanıp bir sigara yaktı, sonra gene çevresini incelemeye başladı. Çok yaşlı bir adamla çok yaşlı bir kadın gördü; el ele tutuşmuşlardı; bu buruşmuş, damarları çıkmış, pas lekeleriyle kaplı iki ele dikilip kaldı gözleri, "Zavallı insanlık," dedi kendi kendine. Neden zavallı? Yaşlı insanların el ele tutuşmalarını kendisi ölüm nedeniyle hep genç bir kadını sevdiği ya da son gecesini yeni doğmuş bir kadınla geçirdiği için mi bir tür aykırılık olarak değerlendiriyordu? Orasını araştırmadı, çünkü, havadan mı, yorgunluktan mı, nedir, gene içi geçti birden, içgüdüyle arkasına yaslanarak Lenin kasketini gözlerinin üzerine indirdi, "Ben gene uyukluyorum," diye düşündü, sonra her türlü düşünce silindi bilincinden, gözleri kendiliklerinden yumuldu.

Gözlerini yeniden açtığı zaman, karşısında oturup kendisine gülen adamlar da, çok yaşlı çift de, ötekiler de gitmişti, elinde boş çay bardaklarıyla dolu bir tepsiyle ak gömlekli, sakalları uzamış bir esmer adam

gülerek kendisine bakıyordu. “Beyamca, yanılmıyorsam, Karaköy’den binmiştin sen, üçüncü kez Haydarpaşa’ya geldin, hâlâ inmeyecek misin?” dedi. Peygamber hiçbir şey söylemeden kalkıp merdivene doğru yürüdü. Adımını ilk basamağa attığı sırada, adam arkasından seslendi: “Beyamca, beyamca, bir dakika: bu çanta senin değil mi?” Marx’la Lenin yukarıdan kendisine bakıyorlarmış gibi yüzünün kızardığını duydu Peygamber, hemen geri dönüp çantasını aldı, vapur köşelerinde tabanca unutmanın utancı içinde, ağır ağır çıktı basamakları, belki de bu işin altından kalkamayacağını düşündü. Ama iskeleye çıkıp da karşısında, solgun bir elektrik ışığı altında, Haydarpaşa garının geniş basamaklarını bulunca, bütün beklentileri doğru çıkmış gibi güvenle doldu içi, inançlı bir sesle:

“Haydarpaşa garında
1941 baharında
saat on beş.
Merdivenlerin üstünde güneş
yorgunluk
ve telaş”,

diye mırıldandı. Saat on beş değildi, güneş yoktu, ama Nazım’ın sözünü ettiği Haydarpaşa garı da, merdivenleri de yerli yerindeydi, öyleyse her şey yolunda demekti: ortalık karanlıksa, Haydarpaşa’nın merdivenleri üstünde güneş yoksa, devrim bunu değiştirirdi: ölümü göze alarak kavgaya dalmak yeterdi, Peygamber de bunun için buradaydı:

“Burjuvalar
kavgaya davet etti bizi
davetleri kabulümüzdür!”

dedi, kararlı adımlarla çıktı basamakları.

Ne var ki, gişelerin üzerinde, “Anadolu ekspresi”, “Boğaziçi ekspresi”, “Mavi tren”, “Güney ekspresi” gibi yazıları okuyunca, kavgada hep kararlı olmakla birlikte, başlatılacağı yer konusunda kararsızlığa düştü: kavgayı daha çok kırsal alana aktarmak, bunun için de yola Haydarpaşa’dan çıkmak

gerektiğinden kuşkusu yoktu, ama hangi trene binecekti, nereye gidecekti? Bir kez daha kararı kendisi vermek durumundaydı. Bir köşeye çekilip düşündü: buradan kalkan trenlerin hepsi de doğuya gittiğine göre, bütün sorun doğunun kuzeyine mi, güneyine mi, orta yerine mi gideceğine karar vermekti. Ama "Kuzey ekspresi", "Orta Anadolu ekspresi" türünden trenler bulunmadığından, tek bir seçenek kalıyordu önünde: güney. Güney ekspresi gişesine gitti, "Son durağa üçüncü mevki bir bilet," dedi en kararlı sesiyle, memurun, biletini kesecek yerde, şaşkınlıkla yüzüne baktığını gördü, "Son durağa, üçüncü mevki," diye yineledi. "Halk için, halkla birlikte, Mehmetçik Mehmet gibi," diye düşündü. Gişedeki memur biletini uzattı, "Yarım saat sonra kalkıyor," dedi, yüzündeki şaşkınlık anlatımı hâlâ silinmiş değildi, Peygamber'in bu trene bineceğine inanmıyordu sanki. Ama Peygamber bir kez daha kararlı adımlarla yürüdü, yaşamı boyunca hiç İstanbul dışına çıkmamış olmasına karşın, Güney Ekspresi'ni eliyle koymuş gibi buldu, üçüncü mevki vagonlardan birine bindi, vagonun bir başından bir başına yürüyerek oturacak bir yer aradı.

Kompartmanlarda kasketli adamlar, başörtülü kadınlar, şimdiden çıkınlarını açmış, haşlama yumurta, kuru köfte, börek, tavuk, Tanrı ne verdiyse karınlarını doyuruyorlardı. Kimi kompartmanlarda şimdiden uyuyanlar vardı. Bir kompartmanda askerler türkü söylüyorlardı. Son kompartmanda, pencere yanında bir boş yer gördü. Hemen geçip oturdu, çantasını kucağına aldı, Lenin kasketini de çıkarıp çantasının üstüne koydu, arkasına yaslanarak derin bir soluk aldı.

Karşısında, yeşil parkalı bir delikanlı dünyaya kafa tutarcasına *Cumhuriyet* okuyordu. Onun yanında, damalı başörtüsünün çevrelediği küçücük dörtgenin içindeki gözlerden, yumuşamış bir burundan ve incecik bir alın uzantısından çıkarılabildiği kadarıyla, yaşlı bir kadın, onun yanındaysa, gene damalı başörtülü, ama dörtgeni daha geniş tutulmuş bir genç kadın oturuyor, kucağında yatan bebeğin ikide bir düşürdüğü emziği yerden alıp başörtüsünün ucuyla silerek yeniden ağzına veriyordu. Yanında üç-dört yaşlarında bir oğlan, sırtında kalın bir kazak, bacaklarında çiçekli bir pijama, ayaklarında lastik çizmeler, sularını akıta akıta kocaman bir elma yiyor, bir kalkıp bir oturuyordu. En dipte, orta yaşı epeyce geçmiş bir takkeli adam sol ayağını altına alıp oturmuş, vagonda tek başınaymış gibi, gözleri tavanda, doksan dokuzluk bir tesbih çekiyordu. Kendi yanındaysa, üçünün de ceketleri, pantolonları, gömlekleri, kravatları çizgili üç adam, her

tümcesinde birkaç rakam geçen ateşli bir konuşmaya dalmıştı. Ancak, Peygamber içeri girince, üç adam da, parkalı delikanlı da, kadınlar da, elma yiyen oğlan da acayip bir şey görmüş gibi gözlerini üzerine diktiler. Takkeli adamsa, tesbih tutan elini göğsüne bastırarak,

“Merhaba,” dedi.

“Merhaba, efendim,” dedi Peygamber.

“Yolculuk ne yana?”

“Son durağa.”

“Son durak neresi oluyor?”

“Trenin son durduğu yer.”

“Son durduğu yer neresi?”

Peygamber bilmiyordu, cebinden biletini çıkarıp baktı.

“Kurtalan,” dedi.

Takkeli adam ötekilerin baştan yaptıklarını o zaman yaparak tepeden tırnağa sözdü Peygamber’i.

“Turis misin?” diye sordu.

“Hayır, değilim,” dedi Peygamber. “Bu adam her şeyi soracak anlaşılan. Ajan mıdır, nedir,” diye düşündü.

Ama takkeli adam başka bir şey sormadı, sol ayağını indirip sağ ayağını aldı altına, gözlerini yeniden tavana dikerek tesbihini çekmeye daldı.

Birkaç dakika sonra da tren ağır ağır kalktı. Peygamber, yolculuk kesinlikle başladığına göre, her önlemi almak, her şeye hazır olmak gerektiğini düşündü, önce çantasını, sonra ceketinin iç cebindeki küçük tabancayı ve para destesini yokladı. Bir Marlboro yaktı, “Ne tuhaf, bugün hemen hiç sigara içmedim. İstesem, bırakabilirim belki, Fehmi bile bıraktıktan sonra!” dedi kendi kendine, hemen arkasından, devrime doğru yola çıkmış bir ozanın, tıpkı çevresindeki sıradan insanlar gibi, kafasını küçük sorunlara takmasına şaştı. Bu arada, yanındaki adamlar söyleşiyi koyulaştırmışlardı, yüksek sesle, rakam üstüne rakam sıralıyor, hepsini de mark, dolar ya da lira sözcüğüyle bitiriyorlardı. Öyle anlaşılıyordu ki, her şey fiyatıyla tanımlanıyordu onlar için: hangi arsa ya da hangi araba kaç mark, kaç mark kaç lira, hepsini biliyorlardı. Biri Stutgart’ta, çalıştığı fabrikanın çıkardığı elektrikli aygıtların fiyatlarını sıraladı, ikincisi Mercedeslerden başlayarak değişik arabaların fiyatları konusunda ayrıntılı bir karşılaştırmaya girişti, üçüncüsü Türkiye’nin değişik yerlerinde aldığı ev

ve arsaların fiyatları konusunda bilgi verdi, ikincisi sözü gene arabalara getirdi, “Bence Ford’dan şaşmamalı, kimse bunu benden iyi bilemez, çünkü Ford’da çalışıyorum,” dedi. Peygamber, “Demek bunlar proleter!” diye düşündü, göz ucuyla yüzlerini ve devinilerini inceledi, ama, emekçi olduklarını bilmekle birlikte, sözleri gibi yüzlerini de sevmedi, hatta bir tür tiksinti duydu, otobüste, sonra vapurda, şimdi de burada yapış yapış bedenine sıvanan ağır koku bu türlü insanlardan yayılıyormuş gibi sanıya kapıldı, “Ne olacak, lumpen bunlar,” dedi kendi kendine, “gerçek proleter olmak her insanın harcı değil: bu işe küçük yaşta başlamak ve kendini sürekli geliştirmek gerekir.” Başını pencereden yana çevirdi.

Pencerenin arkasından hızla ışıklar geçen buğulu camı somuttan soyuta getirdi onu: bu adamlardan böylesine tiksindiği için utandı: lumpenler de içinde olmak üzere, insanlara bir toplumcu olarak, toplumsal açıdan bakmak, dolayısıyla bireysel kusurlarından dolayı onlara kızmamak gerekirdi: bu adamların birer kenter gibi yaşayıp birer kenter gibi düşündükleri kesindi, ama suç kendilerinde değildi, devrim öncesi toplumunun egemen güçleri yozlaştırıyordu onları, onlara sınıf bilincini unutturtuyordu. Korkunç olan buydu. Karanlık düşüncelerden sıyrılmak için içgüdüyle bebeği aradı gözleri. Genç kadın bebeği kucağına oturtmuş, eline de çirkin bir plastik bebek vermişti, bebek plastik bebeği iki eliyle kavramış, bir yamyam yavrusu gibi kafasını kemiriyordu. Peygamber, kemirilen kendi kafasıymış gibi ürperdi: plastik bebeğin kafasını kemirmede gösterdiği azgınlık bir yana, bu çocuk beş-altı saat önce Matrakçı Maruf’un otelinde kendisine çorba içiren kızdan çok daha yaşlıymış gibi geldi ona. Meryem’in yüzünün, ellerinin, göğüslerinin, her şeyinin ışıltılı arılığını anımsayınca, içinde bir yerler sızladı, otelden ayrılalı beri ilk kez, onu da yanına almamakla doğru bir şey yapıp yapmadığını düşündü.

Bu sırada, küçük oğlan elmasını bitirmiş, ellerini annesinin eteğinde kuruladıktan sonra, kompartmanın içinde oraya buraya seğirtiyordu. Birden Peygamber’in yanına sokularak çantasının kayışından tutup çekmeye başladı, nerdeyse düşürecekti. Peygamber sımksıkı yapıştı çantaya, çocuğu da dirseğiyle itti. Yaşlı kadın, “Kenan, buraya gel!” dedi sertçe, “dedeyi rahatsız etme.” Çocuk, hiç oralı olmadı, bu kez de çantayla askıyı birleştiren sarı halkaya parmağını taktı. Annesi kazağından tutup çekti, ensesine bir şaplak indirdi. Çocuk şımarık bir ağıt tutturdu. Peygamber

çocuğun ağıtla ardına kadar açılan ağzı, buruşan yüzü karşısında, tuhaf bir tiksinti duydu, az önce düşündüklerini unutarak yeniden soyuttan somuta yöneldi. "Ne çirkin bir çocuk! Ne kadar da yaşlı!" diye düşündü. Ama yalnız küçük oğlan değil, herkes çirkin ve yaşlıydı bu kompartmanda. Bütün bu insanlar, yüzleri, devinileri, sırtlarındaki giysileri, kafalarındaki düşünceleriyle ıslak, yapışkan, boğucu bir ter kokusunun içinde kemiklerine dek çürümüş gibiydiler. Bu durumda, söylenebilecek tek şey, bu kompartmanın, üçüncü mevki bir kompartman olmasına karşın, *Memleketimden İnsan Manzaraları'*nın kompartmanlarına benzemediğiydi.

Tren bir süre hırladıktan sonra gürültüyle durdu. Dışarıdan "Pendik! Pendik! Pendik!" diye bir ses geldi. Çok eskiden, bir kış günü, Feride'yle banliyö trenine binerek Pendik'e gelmişler, ahşap evlerle çevrili daracık sokaklardan geçip deniz kıyısına inmiş, deniz kıyısında bir lokantada balık yiyip rakı içmişlerdi. O günden bir şeyler görecekmiş gibi, camın buğularını eliyle silerek dışarıya baktı. Birkaç soluk ışıktan, karın üstünde oraya buraya seğirten birkaç insan gölgesinden başka bir şey göremedi, sonra, tren ağır ağır kımıldayınca, gözlerini yumdu, bir gözlemi dile getirircesine, *"Kalktı Pendik'den 15:45 katarı," d*iye mırıldandı. "Efendim?" diye bir ses duydu, ama sorunun kendisine yönelmiş olabileceğini düşünmedi. Öyle bile olsa, bu vagondaki insanlarla ilişkiye girmek istemiyordu, gözlerini açmadan, tekerlek seslerine kulak verdi, bu sesleri, çoğu solcuların içgüdüyle yaptıkları gibi, düşüncesinde *"Mehmetçik Mehmet, Mehmetçik Mehmet!"* dizesinin heceleriyle eşleştirerek dinledi bir süre, sonra, biriyle konuşuyormuş gibi başını salladı, "Yok, olmuyor!" diye söylendi. Bu dizenin trenin tekerlek seslerini canlandırdığını kaç kişiden işitmiş, kendisi de kaç kez denemesini yapıp benzerliğe hayran kalmıştı. Ama şimdi, tam da devrimin eşiğinde, Nazım'ın ölümsüz dizeleri trenin, en azından Güney ekspresinin tekerlek seslerine uymuyordu. Gözkapaklarını aralayarak pencereye baktı. Cam hep buğuluydu, dışarıda, arada bir, bir pencerenin ışığı belirip siliniyor, kimi pencerelerin derinliklerinde, mavimsi ve daha parlak bir ışık insanların televizyon izlediklerini belli ediyordu; kimi zaman, tren yavaşlar gibi olunca, kör ışıklı kahvelerde, birtakım insanların masalarda birikmiş oldukları görülüyordu: herhalde, devrimden, düşman sınıflardan habersiz, pişpirik, kaptıkaçtı, altmışaltı oynuyorlardı. Peygamber gene gözlerini yumarak tekerlek seslerine kulak verdi, her şeyin gizi bu

seslerdeymiş gibi dinledi, sonra yoğun bir ışık gibi bir şey geçti beyninden, mırıldanmaya başladı:

“*Trrrum,*
trrrum,
trrrum!
trak tiki tak!
makinalaşmak
istiyorum!”

Sıcacık bir mutluluk yayıldı benliğine: Nazım trenlerin tekerlek sesinden almış olmalıydı bu dizeleri, ya da tekerlekler seslerini Nazım’ın bu dizelerinden! Ne olursa olsun, Nazım’ın bu dizelerini söylüyordu tekerlekler, çok da güzel söylüyordu: Nazım makinelerin dilini ve insanın gerçek özlemini bilen adamdı. Her zaman çekici oraktan daha üstün tutmuş bir ozan olarak kendisi de aynı özlemi, aynı gereksinimi duymamış mıydı? Duymuştu kuşkusuz. Ama bu kez, bu tekerlek seslerinin eşliğinde, özleminin derinden derine bir makine gücüne dönüştüğünü duymaktaydı, doğruldu, daha dik oturdu, gittikçe güçlendiğini duydu, yıllar var ki hiç böylesine güçlü, hiç böylesine kararlı bulmamıştı kendini, bu güçle kaslarını kabartarak Nazım’ın ünlü dizelerini yineledi:

Mutlak buna bir çare bulacağım
ve ben ancak bahtiyar olacağım
karnıma bir türbin oturtup
kuyruğuma çift uskuru taktığım gün!”

Eli içgüdüyle kuyruk sokumuna gitti, kuyruk sokumundan başka bir şeye dokunamamakla birlikte, çift uskuru şimdiden kuyruğuna oturtmuşçasına göğsünü kabarttı. Gene yumdu gözlerini, gene Nazım’ın dizelerini mırıldandı:

“*Trrrum,*

trrrum,

trrrum!

trak tiki tak!"

Birden, kompartmanın kapısının gürültüyle açıldığını, tok bir sesin, tekerleklerin devrimci nakaratını bastırmak istercesine, "Kimlikler lütfen!" diye gürlediğini işitti, gözlerini açtı. Biri önde, elleri boş, öteki arkada, parmağı makinelisinin tetiğinde, iki polisin kapıda dikildiğini gördü, eli cebindeki küçük tabancaya gitti, tabancayı sıkı sıkı kavradı, polisleri dikkatle izlemeye başladı: tabancalı polis arkada heykel gibi dururken, öndeki, emziğini şimdi düşünde emmekte olan bebek de içinde olmak üzere, herkesi gözleriyle taradıktan sonra, sırasıyla yolcuların kimliklerini alıp uzun uzun baktı, sonra bir adım ilerleyerek gözlerini kendisine dikti.

"Beyamca, kimliğiniz," dedi.

Peygamber ceplerini aradı.

"Kimliğimi almamışım, özüğ dileğim," dedi.

"Neden almadın? Çok eski diye mi?"

Peygamber alayı anladı, ama üzerinde durmadı.

"Unutmuşum," demekle yetindi.

"Olur mu, beyamca!" dedi polis. "Hangi dönemde yaşıyoruz! Bu zamanda kimliksiz yola çıkılır mı!"

Stutgart'ta çalışan lumpen,

"Hayır, çıkılmaz," diye söze karıştı. "Kimliksiz bakkala bile gidilmez."

Polis hiç yanıt vermeden ters ters baktı adama, sonra gene Peygamber'e döndü.

"Bu seferlik hoş görelim, ama bir daha olmasın. Anladın mı, beyamca?" dedi.

"Anladım, teşekkür ederim," dedi Peygamber, sonra derin bir soluk aldı, yaşamında ilk kez tutuklanmaktan korktuğunu, bunda da haklı olduğunu düşündü: en sonunda devrimi başlatmak üzere yola çıkmışken, saçma bir neden yüzünden eylemini aksatmak istemezdi doğrusu. "Bunu da atlattık," dedi kendi kendine. Ama polis, "Bir de bagajlara bakalım," deyince, gözleri kararır gibi oldu: bundan kurtuluş yoktu artık! Eli gene Nazım'ın ceketinin iç cebine gitti, belli etmemeye çalışarak tabancanın emniyetini açtı, "Çantamı açmaya davranırlarsa, ikisini de vururum, vurmak

zorundayım!” dedi içinden, yüreği çarpa çarpa beklemeye başladı. Hiçbir zaman öldürmekten yana olmamıştı, öldürecekse de böyle trende değil, kavganın ortasında öldürmek isterdi, ama, öldürmeyeceğim diye, eylemin eşiğinden geri dönecek değildi.

Polis önce parkalı delikanlının çantasını açtırttı, içinden çıkan kitapları tek tek gözden geçirdi: görünüşe bakılırsa, delikanlının en büyük amacı ingilizce öğrenmekti. Sonra Peygamber'in yanındaki adamların hepsi birbirine benzeyen, Alman malı valizleri açıldı: Peygamber'le düşünde meme emen bebek dışında herkesin hayran bakışları altında, Alman malı radyolar, teypler, kasetler, oyuncaklar, saç kurutucuları, kazaklar, gömlekler, montlar, bu arada kadın giysileri, özellikle de renk renk, resimli, küçücük kadın donları dağıldı ortaya. Polis bunlardan birini alıp iki eliyle gerdi: donun üstünde örtmekle görevli olduğu şeyin doğal renkte, doğal büyüklükte bir resmi vardı. Polis birkaç kez yutkundu, sonra valizi kucağında tutan adama dikti gözlerini.

“Nedir bu?” dedi.

Adam, böylesinin daha kibar kaçacağını düşündüğünden olacak, nesnenin almanca adını söyledi:

“Unterhose.”

“Ne demek o?”

“Külot, yani don.”

Polis parmağını resmin odak noktasına bastırdı.

“Orasını anladık da bu ne?” diye sordu.

“Resim.”

Polis tiksinmiş gibi yüzünü buruşturarak “Ayıp, ayıp!” dedi, külotu ötekilerin üzerine attı, sonra bebeğin annesinin çantasını açtırttı. Bu kez büyük boy ve renkleri atmış donlar, büyük boy ve renkleri atmış sutyenler ve bol bol çocuk bezi çıktı ortaya. Polis, resimli don gibi böyle şeylerin bulundurulması da ayıpmışçasına yüzünü buruşturdu gene, “Kapat, kapat!” diyerek kapıya yöneldi. Ama, tam çıkacağı sırada, takkeli adam,

“Memur bey, gene bir olaylar mı oldu yoksa? Anarşitler gene başınıza iş mi çıkardı?” diye sordu.

“Yok, amca, emir geldi.”

“Emir niye geldi peki?”

“Anlaşılan, tımarhaneden bir deli kaçmış.”

“Tehlikeli miymiş?”

Polis gülümsedi.
“O konuda bir bilgi yok, ama boyu bir doksanmış, arkası da kalınmış,” dedi, gene kapıya yöneldi.
Ama bu kez de yaşlı kadın durdurdu:
“Öyleydi de bizim torbaları ne diye altüst ettin, oğlum?”
Polis, “Çattık!” dercesine başını salladı:
“Teyze hanım, biz bir şey yapmışsak, bir nedeni vardır. Hadi, iyi yolculuklar,” deyip çıktı.
Peygamber derin bir soluk aldı. Polis “tımarhane” ve “deli” sözcüklerini kullanmamış olsa, aranan kişinin kendisi olduğuna inanacaktı nerdeyse. Kanepenin öbür ucunda oturan lumpen de bu sanısını doğruladı:
“Beyamcayı aramadılar, ama bence ilk aranması gereken oydu, aramızda tek kuşkulu adam o çünkü,” dedi. Öne doğru eğilerek alaylı bakışlarla süzdü Peygamber’i, sonra arkadaşlarına döndü, “Evet,” diye ekledi: “buyurun, bakın: delikanlı kılığına girmiş bir yaşlı adam ya da yaşlı adam maskesi takmış bir delikanlı. Üstelik, boyu en az bir doksan; üstelik, kimliği de yok; üstelik, gâvurlar gibi ‘r’leri söyleyemiyor. Değil mi öyle?”
Arkadaşları başlarıyla onayladılar. Lumpen bununla da yetinmeyerek Peygamber’e döndü.
“Öyle değil mi, beyamca?” diye sordu.
Peygamber adama horgörüyle bakmakla yetindi. Çantasını açtırtmaya gerek duymayan polislerin onlardan çok daha insan, çok daha mantıklı olduklarını, belki de çantasını bilinçli olarak açmadıklarını düşündü. Sonra, tarihin kendinden yana olduğunu bilmenin güveniyle, çantasından *Memleketimden İnsan Manzaraları*’nı çıkardı, nerdeyse baştan sona ezbere bildiği kitabı, parkalı delikanlının faltaşı gibi açılan gözleri önünde, başından başlayarak okumaya girişti. Ama o daha kitapta İzmit’e gelmeden, kapı gene gürültüyle açıldı. Kitabını kapatmadan başını çevirip baktı: ufak tefek bir genç adamdı gelen, elinde ak üstüne kırmızı yazılı şeker kutularıyla dolu bir sepet taşıyordu. Kompartmandakileri bir an süzdükten sonra, “Pişmaniye! Pişmaniye!” dedi. “Pişmaniye İzmit’in.” Hiç kimse ilgilenmeyince, açtığı kapıyı kapamadan çıkıp gitti. Dipteki lumpen kola tabanını dayayarak itti kapıyı. Ama ufak tefek adamın ardından bir pişmaniyeci akınıdır başladı: sol kollarında bir koca sepet, sağ ellerinde bir ya da iki kutu, her dakika biri kapıyı açıyor, “Pişmaniye! Pişmaniye! Pişmaniye İzmit’in!” diye yineliyordu.

Peygamber hiç pişmaniye yememişti, yalnızca adını duyduğunu anımsıyordu, ama bu denli çok yapıldığı usuna bile gelmezdi: buralarda çocuklar, gençler, yaşlılar, orta yaşlılar her işi bırakıp pişmaniye satmaya çıkmıştı sanki, koridor pişmaniyeciden geçilmiyordu. İşin ilginç yanı, sepetleri hep doluydu, kimsecikler de pişmaniye almaya istekli görünmüyordu. Bu yaptıkları olağandışı bir gösteri değilse, bunca insanın bu havada, gecenin bu saatinde, satılmayan bir malı dolaştırmak üzere yollara düşmüş olmasını anlamak olanaksızdı. Nazım da büyük yapıtında bu konuya dokunmuyordu. Ne olursa olsun, bu düzen, sırf anlaşılmazlığıyla bile, yıkılmayı hak ediyordu. Bu bozuk düzeni unutarak devrim sonrasının toplumunu bir kez daha gözlerinin önünde canlandırmaya çalıştı: her şey tek yüzlü, tek yönlü, tek biçimli, her şey açık, yalın, apak, dupduru, her şey çok güzel. "Şu kız gibi," diye mırıldandı, Meryem'in kendisine dikilen gözlerini, çıplak omuzlarını, küçücük göğüslerini, göbeğinin çukurunu görür gibi oldu, içinde bir yerler kıpırdadı. Bir daha görür müydü acaba onu? Yaşamında Feride'den başka kadına yer yoktu, olmamıştı, bundan sonra da olmayacaktı; bunun için, örneğin devrimden sonra, İstanbul'a döndüğü zaman, onu araması söz konusu bile değildi. Gene de onunla yeniden karşılaşmak, çok güzel bir resme bakar gibi onun yüzüne bakmak hoş olurdu doğrusu. Kim bilir, belki de rastlardı, yaşam öyle rastlantılarla doluydu ki! Birden Küplüce mezarlığında, Feride'nin gocuğunu giymiş, Feride'nin gözlüğünü takmış olarak, Feride'nin mezarı başında dikilir gördü onu. "Galiba düş görüyorum ya da sapıtıyorum," diye düşündü. Silkinip toparlanmak, saçma düşleri bırakarak bir durum değerlendirmesi yapmak, kavganın ayrıntıları üzerinde durmak istedi. Bunun için de dün akşam avcuna sıkıştırılan bildiriyi daha alıcı bir gözle incelemekten başka bir yol göremedi.

Ceplerini karıştırmaya başladı, ama daha bildiriyi bulamadan erteledi tasarısını: pişmaniyeci dolaşımı öylesine yoğunlaşmıştı ki, okuduğunu anlamak olanaksızdı. Bu arada, takkeli adam da, herkese inat, pişmaniye almaya mı karar vermişti, neydi, kapıyı açan her pişmaniyeciye, "Taze mi?" diye soruyor, ama verilen olumlu yanıtla yetinmeyerek sepetten bir kutu çekiyor, sorusunun yanıtını bir de bu kutudan almak istiyormuş gibi uzun uzun evirip çeviriyor, üstündeki yazıları okuyor, burnuna götürüp kokluyor, sonra, hiçbir şey söylemeden, gene sepete bırakıyordu. Peygamber sinirlendi sonunda, "Alacaksan al, kardeşim, almayacaksan boş yere

tepemizde bekletme şu adamları!” diyerek bu saçmalığa bir son vermeyi düşündü, ama böyle küçük ayrıntılar için insanlarla dalaşmaktansa, çıkıp bir soluk almanın, olanak varsa koridorda biraz dolaşmanın daha uygun olacağı sonucuna vardı. Önlemi elden bırakmadan, yani çantasını omzuna alarak çıktı. Koridorda durum daha da kötüydü: pişmaniyecilerden ve sepetlerinden adım atmak olanaksızdı. Birden boğulacak gibi oldu, “Bu tren çekilir gibi değil, bu trende ölür insan,” diye mırıldandı. Bu sırada bir kondüktör biletleri deliyordu. Biletini deldirtti.

“Memur bey, Kurtalan’a ne zaman varacağız?” diye sordu.

“Yarın değil, öbür gün.”

Peygamber, devrim girişiminin başarısızlığa uğradığını öğrenmişçesine üzgün bir biçimde yerine döndü: iki gün çekemezdi bu treni, çekse bile, indiğinde savaşacak gücü kalmazdı. Ayrıca, hem Kurtalan’ın sağcı bir çağrışımı vardı, hem de iki gün devrim için çok uzun bir süreydi. Birden kararını verdi: ilk istasyonda inecekti. Nasıl olsa, ülke aynı ülke, halk aynı halktı, bildiride de savaşın “bütün yurt sathında” sözcüklerini okuduğunu anımsıyordu. Elinin tersiyle camın buğularını silerek dışarıya baktı: kar gene başlamıştı, ama ışıklar gittikçe sıklaşmaktaydı. Çok geçmeden de tren yavaşladı. Peygamber kasketini giydi, çantasını alıp kalktı. Hangi yönden ineceğini anlamak için bir kez daha pencereden dışarıya baktı, ama, ak üstüne karayla yazılmış kocaman Ali Fuat Paşa yazısını görünce, bir kez daha karar değiştirerek yerine oturdu, bir sonraki istasyonda inmeye karar verdi: bir halk savaşına katılıyordu, bu savaşa, ne biçimde olursa olsun, paşa maşa adı karışsın istemiyordu. Bu istasyona adını veren paşayı da, savaşını da küçümsemiyordu kuşkusuz, tam tersine, her zaman saygı duymuştu bu savaşa, ama o savaş başka, bu savaş başkaydı,

“Roma bir zaruretti,
geldi gitti”,

diye söylendi, ama biraz yüksek çıktı sesi. Parkalı genç birden gözlerini açtı:

“Efendim, bir şey mi söylediniz?” diye sordu.

“Roma bir zaruretti,” diye yineledi Peygamber.

“Roma mı? Neden? Neden zaruretti?”

“Çünkü tarih bunu böyle gerektiriyordu. Bunu düşünmek zor değil,” dedi Peygamber, sonra, her şeyin en ötesini görmek istercesine, gözlerini kompartmanın buğulu camına dikti, “Düşünüyorum, öyleyse varım,” diye mırıldandı, “varım bu kavgaya.” Sonra bu son sözcükleri trenin tekerlek seslerine uydurarak bir Nazım Hikmet şiiri okur gibi yineleyip durdu içinden: “Varım bu kavgaya, varım bu kavgaya, varım bu kavgaya.” Bu üç sözcüğü yineledikçe, hem kendine güveni arttı, hem de, daha bu sabah tuvalete bile zor giden adam kendisi değilmiş gibi, tuhaf bir biçimde güçlendiğini, dinçleştiğini duydu, karnına yetmiş beygir gücünde bir türbin oturtulmuş gibi yerinde duramaz oldu. Pişmaniyecilerden de rahatsız olmadı artık, hatta, büyük bir olasılıkla, kılık değiştirmiş devrimciler olduklarını, bu trene Nazım’ın buyruğuyla, kendisini izlemek için doluştuklarını düşündü. Varsayımı doğruysa, devrime girişmek için trenin Kurtalan’a ulaşmasını beklemek gerçekten saçmaydı. “Devrimciler buradalar. Polisler de çantamı tarihin akışına ters düşmemek için açmadılar,” dedi kendi kendine. Bir an önce inmek için sabırsızlanmaya başladı, camda iki karışlık bir yeri her buğulanışında silerek buradan dışarıya baktı hep. İneceği yerin adını bile bilmemekle birlikte, uzun bir ayrılığın ardından evine dönen bir çocuk gibiydi: trenin yavaşlar gibi olduğu her seferde, çantasını sırtlayıp doğruluyor, tren duracak yerde hızlanınca üzüntüyle göğüs geçirerek oturuyor, gözlerini gene pencereye dikerek belirecek ışıkları kolluyordu. Bir ara, tam da pencerenin camının buğusu silinmiş yerinde, Feride’nin gözlüklerinin ardından Meryem’in kendisine baktığını, hemen arkasından, Meryem’in sabahlığına sarınmış durumda, Feride’nin karın altında titrediğini, sağ eliyle sıkı sıkı sabahlığının önünü kapatırken, sol elini camın dışından kendisine doğru uzattığını görür gibi oldu. Ellerini içgüdüyle pencereye doğru uzattı, ama her şey siliniverdi. Donmuş gibi kalakaldı Peygamber, “Sanırım, gene içim geçti,” diye düşündü. Kompartmanda herkes uyuyor, almancıların biriyle takkeli adam korkunç horluyordu: kendisinin de içinin geçmiş olması doğaldı. “Her neyse,” diye mırıldandı.

Bu sırada trenin yavaşlamaya başladığını sezinler gibi oldu. Bir kez daha camın buğularını eliyle silerek dışarıya baktı: tek bir ışık bile göremedi. Ama tren daha da yavaşladı, sonra, gücü tükenmişçesine, inleyerek durdu. Peygamber doğruluverdi hemen, çantasının askısını

omzuna aldı, Lenin kasketini gözlerinin üzerine indirip kapıya doğru yürüdü. Takkeli adam gözlerini açtı.

“Ne o? Yoksa iniyor musun?” diye sordu.

“Evet, iniyorum, size iyi yolculuklar,” dedi Peygamber.

“Kurtalan’a gitmeyecek miydin?”

“Kararımı değiştirdim.”

“Burası neresi peki?”

“Bilmiyorum.”

“Bilmiyorsan neden iniyorsun?”

“Bilinmeyeni göğüslemesini de bilmek gerek.”

Takkeli adam, ağzı açık, şaşkın şaşkın bakakaldı öyle, ama Peygamber onun böyle şaşmasına hiç şaşmadı: kenterler ozanlara ya şaşar, ya kızarlardı, ikisinin ortası yoktu. “Hadi, allahaısmarladık,” deyip çıktı kompartmandan, artık tümüyle boşalmış koridordan hızla geçti, vagonun kapısını açtı, buz gibi bir soğuk çarptı yüzüne, ama hiç duralamadan, incecik mokasenleriyle karların içine atladı. Sendeledi, ellerini yere bastırarak yüzükoyun düşmekten kurtuldu, dönüp içgüdüyle trene baktı: tren, sırf kendisini bırakmak için durmuş gibi, doğrulmasına bile zaman kalmadan, her şeyi sarsan bir uğultu içinde uzaklaşmaya başladı.

VIII

Tren uzaklaştıktan sonra, Peygamber zifir gibi bir karanlıkta buldu kendini, gözlerini kırparak ortalığı kolaçan etti, hiçbir şey göremedi: ne bir ışık, ne bir konut, ne bir ağaç. Bir istasyonda mı inmişti, yoksa herhangi bir nedenle trenin kısa bir süre durmak zorunda kaldığı ıssız bir yerde mi, anlayamadı. “Buyur, Rahmi Sönmez, bilinmeyeni göğüsle bakalım,” dedi kendi kendine. İlle de bir istasyonda inmesi gerekmiyordu kuşkusuz, hatta bir istasyonda inmesinin taktik açıdan sakıncalı olduğu bile düşünülebilirdi. Ancak trenden iner inmez diz boyu kara gömülmesi, arkasından da ellerinin üstüne düşmesi iç açıcı bir şey değildi. Üstelik, daha şimdiden, kompartmanın ekşi sıcaklığının yüzünden, ellerinden yonga yonga koptuğunu, bütün bedeninin buza kestiğini duyuyordu. Kar da kamçı gibi dövüyordu yüzünü. Gene de, adına yaraşır bir devrimci olarak, yılgınlığa kapılmak istemedi. Demiryolunu arkasına alarak ağır ağır yürümeye başladı. On beş-yirmi adım sonra, gözleri karanlığa alışınca, karanlıktan daha karanlık bir yapı gördü. Sevindi birden, “Yok yok, bir istasyon burası, yalnız elektrikler sönmüş,” diye söylendi, adımlarını hızlandırdı, yapının önüne geldi. Küçük bir taş yapıya benziyordu, ama kapısı da, pencereleri de kapalıydı, içinde bir mum bile yanmıyordu. Kapıdan geri dönerken, karlarla kaplı bir kanepe çıktı önüne, “Evet, bir istasyon olmalı, bırakılmış bir istasyon,” dedi. “Ne diye bırakmışlar ki?” Kanepenin bir yanındaki karları eliyle süpürüp oturdu. Ne yapacağını saptamadan önce kafasını toplamak düşüncesiyle bir Marlboro çıkardı, başını yağmurluğunun içine alarak yaktı, ama Marlboro çok acıydı: birkaç soluk çektikten sonra fırlatıp attı. Bir kez daha çevresini gözden geçirdi, karanlık yapıya baktı uzun uzun, “Tolstoy gibi,” diye mırıldandı, “Astapovo istasyonunda...” Aynı anda, Stepan Trofimoviç’i, *Cinler*’in başını alıp giden yaşlı kahramanını anımsadı. Ama, hemen sonra, anı da, gözlem de sinirine dokundu: kendisinin bu adamlarla bir ilgisi yoktu ki. Biri kendi yalanlarından, öteki kendi karısından kaçmıştı, kendisiyse olayların üstüne giderek yalan düzenini yıkmak için buradaydı.

Olayların üstüne gitme biçimine gelince, her şey açıktı: bu konuda en somut örneği Nazım Sönmez vermişti, dün akşam kendisine ulaştırılan bildiri de yöntemi açıkça belirliyordu: kırsal kesimden başlanarak "bütün yurt sathında" silahlı devrime girişilecekti. İşte "yurt sathında", kırsal kesimdeydi, kız gibi iki tabancası vardı, eski bir teğmen olarak tabanca kullanmasını biliyordu, strateji de marksist-leninist stratejiydi. "Öyleyse ne kalıyor geriye?" diye söylendi. Ama, tam geriye kalanı araştırmak isterken, düşüncesi birdenbire yön değiştirdi: Üsküdar'daki karakolda, ıhlamurunu tazeleyen bekçinin kendisine "Albayım" deyişini anımsadı. O sırada öyle bir görünüşü mü vardı, yoksa bu bekçi daha o zamandan bir şeyler mi biliyordu? Birden bir şimşek çaktı beyninde: bekçi işin buraya geleceğini önceden biliyorsa, trende karşısında oturup her yaptığını, her söylediğini saygılı bir dikkatle dinleyen parkalı genç de rastlantı sonucu oturmuyordu karşısında: büyük bir olasılıkla, dün akşam Nazım Sönmez'in bildirisini getiren delikanlıydı, kendisinden bir söz, bir küçük devini bekliyordu. Onunla daha fazla ilgilenmediğine üzüldü: bu delikanlıyla ilişki kursaydı, şu sırada her şey daha açık, daha kolay olacaktı belki. Trenin gittiği yöne çevirdi gözlerini, hiçbir şey düşünmeden, düşünemeden, öylece baktı bir süre, derin derin içini çekti, durumunu Nazım'ın dizeleriyle özetledi:

"Yayından fırladı ok!.
Menzil ırak,
Çok ırak,
Çok!
Hedeften eser yok!..."

Gene içini çekti, başını önüne eğdi. Çarmıhtaki İsa gibi bir anlık bir umutsuzluğa kapıldı, "Trenden inmemeliydim," diye söylendi. Tam bu sırada, karanlıktan daha kara, ama gözleri bir çift köz gibi parlayan bir köpeğin bacaklarına sürtündüğünü gördü, anlatılmaz bir sevinçle doldu içi, "Sen de nerden çıktın böyle?" dedi.

Peygamber bir devrimci olarak insanları sever, hayvanlarıysa ancak insanlara yararları açısından değerlendirir, örneğin köpeğin kuzuyu kurttan korurken güzel, ağanın kapısını beklerken iğrenç olduğunu düşünürdü,

bunun dışında hiçbir özellikleri ilgilendirmezdi onu. Yaşamında ilk kez bir köpeğin başını okşadı, sonra, köpek dizlerinin arasına sokularak uysalca kendini okşatınca, bu dostça sokuluşuyla anlatmak istediği bir şeyler bulunması gerektiğini, belki de haberci bir köpek olduğunu düşündü. “Söyle bakalım, dostum, nereye gideceğiz şimdi? Hangi yöne?” diye sordu, sonra, köpeğin başını yukarı kaldırarak onun da aynı soruyu kendisine sorar gibi baktığını gördü, konuyu somutlaştırmak istedi: “Nereye gitmeli, ya da ne yapmalı? İşte bütün sorun bu, dostum. Evet, ne yapmalı? Ne yapmalı çok önemli bir kitabın adıdır, Lenin’in kitabının,” dedi, bir kez daha okşadı köpeğin başını, devrim bilgisini kanıtlamak istercesine, “Vladimir İlyiç Lenin, Simbirsk 1870-Moskova 1924; kısa, ama dopdolu bir yaşam,” diye ekledi. Köpek bu açıklama karşısında ilgisiz kaldı, ama Lenin adı Peygamber’in kararını vermesine yetti: “Hadi, yallah, gidiyoruz!” dedi, kararını saniyesinde uygulamaya koymak üzere doğrulup kalktı, mokasenlerinin ve yerdeki karların elverdiğince sert ve kararlı adımlarla, burnunun doğrusuna yürümeye başladı. Yel karları kamçı gibi yüzüne çarpıyordu, Lenin kasketini iyice gözlerinin önüne indirdi, “Bu karı ve bu yeli ilerde çok güzel ve onurlu bir anı olarak anımsayacağız,” dedi yüksek sesle. “Düşünebiliyor musun? *Omuz yamçısız, /bilek kamçısız,/ atsız, arabasız...”* Ama, hemen arkasından, gene yapayalnızmış, kendi kendine konuşuyormuş gibi bir duyguya kapıldı, durup arkasına baktı. Gerçekten de, köpek hep kanepenin önünde dikiliyordu. “Hadi, dostum, gelmiyor musun?” diye seslendi. “Hadi, gel, seni bekliyorum!” Köpek kımıldamadı bile. “Öyle olsun, ben yalnız da giderim!” dedi Peygamber, gene kararlı bir biçimde yürümeye başladı, ama, doğrusunu söylemek gerekirse, köpekle birlikte yürümeyi yeğ tutardı: bu yelin, bu karın altında, bu başsız sonsuz karanlıkta, derisinden iliklerine doğru ilerlemekte olan ürpertiyi güçlü, zayıf, kim olursa olsun, nasıl olursa olsun, birileriyle paylaşmak isterdi.

Bir kez daha, Meryem’in önerisini anımsadı. Gülümsedi. Arkasından gelmek istediği adamın nasıl bir yolculuğa çıktığını bilmiyordu ki zavallı. Yaşlı, ama dürüst bir adamın ardına takılarak yüz kızartıcı yaşamından kurtulmak, yüzü gibi arı ve dingin bir yaşam sürmek istiyorsa, bunda haklıydı, arılığı ancak bir devrim savaşçısının yanında bulabilirdi; ama bu serüvene kendisine tutulduğu için atılmak istiyorsa, saçmalıyor demekti: devrim öncesinde hiçbir şeyin anlamı yoktu. Devrimden sonra da onun istediği gibi olmayacaktı: miniminnacık bir kadındı o, devrimci bir ozana

ayak uyduramazdı, yaşamında Feride'nin yerini hiçbir kadının alamayacak olması da cabası: bu konuda Peygamber'in yolu çoktan çizilmişti: yalnızlığa yargılıydı. Devrimci yoldaşlar istiyordu o, devrimci yoldaşlarsa, yer yarılmış da yerin dibine girmişlerdi sanki.

Hava tipiye çevirmişti. Ama soğuk sanki yalnız el ve ayak parmaklarına işleyebiliyor, elleri ve ayakları her dakika biraz daha uyuştuğu için de Peygamber her dakika biraz daha rahat, her dakika biraz daha özgür buluyordu kendini. Adımlarını hızlandırdı, kuyruğuna çifte uskur takmış gibi, uzun süre, burnunun doğrusuna yürüdü.

Birdenbire, uzakta, gökle yerin birleştiği çizginin üzerinde, bir insan karaltısı görmese, İstanbul'a ya da Kurtalan'a dek yürürdü belki. Ama durdu, daha birkaç dakika önce, devrimci yoldaş yokluğundan yakındığını unutarak, böyle karanlığın odağında, karın altında yürümek yalnız kendisine özgüymüş gibi, "Bu adam ne arar ki buralarda?" diye söylendi, incecikten bir kaygı sızdı içine, yüreğinin daha hızlı çarpmaya başladığını duydu. Gene de bu rastlantıya daha çok sevinmek gerektiğini düşündü: adam dostsa birleşirdi onunla, düşmansa savaşırdı, her ikisi de bu yalnız yürüyüşten iyiydi. Geçen akşam kendisine Nazım Sönmez'in bildirisini getiren, bu akşam da trene kendisinden önce gelip hiç kimseden çekinmeden *Cumhuriyet* okuyan parkalı delikanlıyı anımsadı: karaltının yürüyüşü tıpkı onun yürüyüşüne benziyordu. Bununla birlikte, her olasılığa karşın, küçük tabancayı cebinden çıkardıktan sonra, bütün gücüyle bağırmaya başladı: "Arkadaş! Arkadaş!" O da mı makineleşmişti, neydi, karaltının yürüyüşünde en ufak bir değişiklik olmadı. Ona doğru koşmaya başladı o zaman, soluğu tükeninceye dek koştu, sonra durdu, elini ağzına götürdü, "Arkadaş! Arkadaş!" diye seslendi gene. Karaltı gene duymadı, ya da duymazlıktan geldi. Peygamber doğal karşıladı bunu, "Savaştayız, çocukçağız kendisine her sesleneni bekleyecek değil ya," diye düşündü. Bir yıl askerlik yapmıştı, bunu çoktan düşünmüş olması gerekirdi: savaşçılar parola ve işaret kullanılırlardı aralarında. Bildiriyi hazırlayanların parolayla işareti belirtmemiş olmaları gerçekten büyük eksiklikti. Öyle anlaşılıyordu ki, Nazım'ın içerde olması işleri karıştırıyordu. Gene koşmaya başladı. Karaltı yürüyüş hızını değiştirmediğinden, çok geçmeden bayağı kapattı arayı.

Böylece, önündeki adam hep bir karaltı olarak kalmakla birlikte, en azından dış çizgilerini seçmeye başladı: o da tıpkı kendisi gibi bir Lenin

kasketi giymişti, gene tıpkı kendisi gibi sol omzunda bir Samsonit çanta taşıyor, sağ elinde bir küçük tabanca tutuyordu. Sevinçten haykıracaktı nerdeyse: bunca benzerlik rastlantı olamazdı: adam kendilerinden biriydi, bir devrim askeriydi: öyleyse bunca yolu boşuna tepmemişti, devrim başlamak üzereydi. “Yoldaş, hey, yoldaş!” diye seslendi var gücüyle. Devrim askerinin bu kez sesini duyması gerekirdi. Ama uyumlu yürüyüşünde gene hiçbir değişiklik olmadı. “Belki de komutan o,” diye düşündü Peygamber. Bütün gücünü toplayarak yeniden koşmaya başladı. Sonra, iyice yaklaşmışken, karaltı ortadan siliniverdi. “Olamaz, hayır, olamaz!” diye söylendi Peygamber, “Olamaz! Yoksa düş mü gördüm ben?” Adımlarını yavaşlattı, kendini şöyle bir yokladı: hayır, düş görmüyordu, ama, çevrede her yer öylesine düzdü ki, bu adamın, karanlığa karşın, gizlenmesine olanak yok gibiydi. Canı sıkıldı, bir yılgınlık çöktü birden üzerine, ama, biraz düşündükten sonra, umutsuzluğa kapılmak için hiçbir neden bulunmadığı kanısına vardı: “Şimdi hangi yöne gideceğimi kesinlikle biliyorum, bu da az şey değil,” dedi.

Aynı anda, sol yanında, hemen yanı başında bir ayak sesi duyarak korkuyla başını çevirdi: olur şey değil, daha birkaç dakika önce en az elli metre ilerisinde bulunan adam şimdi yanında yürüyordu! Tepeden tırnağa süzdü onu, “Ama Nazım bu!” diye haykırdı. “Bu bizim Nazım!” Gene uzun uzun süzdü onu, kendisiyle konuşmamasını, haykırışı karşısında hiçbir tepki göstermemesini anlamak zordu, ama bunca yıllık torununu bir başkasıyla karıştırması da olanaksızdı: duvarları aşıp çıkmıştı demek, görevinin başına dönmüştü.

“Nazım, sen misin?” dedi fısıldar gibi.

Nazım durmadı, duralamadı, hatta başını çevirip bakmadı bile.

“Bir bakıma, evet,” demekle yetindi.

Peygamber hafif bir burukluk duydu: ne oluyordu? Nazım evde olduğu gibi burada, bu savaş alanında da yukarıdan mı bakacaktı kendisine? Gene alay mı edecekti? Bu yaşında bunca tehlikeyi bunun için mi göze almıştı? Kendini tutamadı.

“Nazım, oğlum, bana karşı neden soğuk davranıyorsun? Yanlış bir şey mi yaptım?” diye sordu.

“Hayır, büyükbaba,” dedi Nazım, “hayır, hiçbir yanlışlık yapmadın. Ama savaştayız, biliyorsun: savaşta duygulara yer yoktur.”

“Bunun duygusallıkla bir ilgisi yok ki! Nazım, sen misin dediğim zaman neden bir bakıma dedin?”

“Biz savaşta hep kod adı kullanırız da ondan, büyükbaba.”

Peygamber bu sözleri duyunca, öyle sevindi, öyle rahatladı ki, savaşta duygusal davranmaktan korkmasa, şapur şupur öperdi Nazım’ı. Çünkü, yola çok kararlı bir biçimde çıkmış olmakla birlikte, doğru yolda olup olmadığı konusunda hep bir kuşku kalmıştı içinde: şimdi Nazım hem sezgilerinin ne denli güçlü olduğunu kanıtlıyor, hem de bütün kuşkularını silip atıyordu: kesinlikle doğru yoldaydı. Daha önemlisi, Nazım’ın burada bulunması, yalnızca doğru yolda olduğunu kanıtlamakla kalmıyor, yolun sonunda kesin başarıya ulaşacaklarını da gösteriyordu: elleri arkadan kelepçeliyken onca silahlı polisin elinden sıyrılıp kaçmayı başardığına göre, her şeyi önceden, en iyi biçimde düzenlemiş demekti, devrimi gerçekleştirecekti. Hiç kuşkusuz, Nazım gibi bir önderin varlığı kendi işlevini ikincil duruma düşürüyordu, yaşını göz önüne alarak silahlı savaşa katılmasına bile izin vermeyeceklerdi belki, fazla fazla bir izleyici, bir tanık olarak kalmasını isteyeceklerdi, ama bunda üzülecek bir şey yoktu, hiçbir zaman en büyük görevi kendisi yüklenmek savında olmaması bir yana, tanıklığın da onurlu bir görev olduğu düşüncesindeydi. Mao gibi, Ho Chi Minh gibi iki görevi birden gerçekleştirenler bulunsa bile, genel kural kahramanın savaş kazanması, ozanın utkunun destanını yazmasıydı. En azından, son kahramana en yakın ozan olarak yeni bir *Kuvâyi Milliye Destanı* yazar, bir gün bile hapiste yatmasına gerek kalmadan, unutulmuş adını yeniden duyururdu.

Peygamber bunları düşünürken adımlarını yavaşlatmış, Nazım’ın gerisinde kalmıştı. Nazım durdu, başını ilk kez kendisinden yana çevirdi.

“Hadi, büyükbaba, yürü,” dedi buyurur gibi, “deneyimli bir devrimci olarak sen de çok iyi bilirsin ki, devrim beklemez.”

“Biliyorum, biliyorum, geldim,” dedi Peygamber, koşarak yanına gitti Nazım’ın, kulağına doğru eğildi: “Biliyor musun, biletimi Kurtalan’a almıştım, yani son durağa,” diye ekledi.

“Son durak burası, büyükbaba,” dedi Nazım.

“Burası Kurtalan mı?”

“Kurtalan demedim, son durak dedim.”

Peygamber yüzünün kızardığını duydu.

“Anladım, daha doğrusu sezinledim, Nazım’cığım,” dedi.

Nazım birden kolunu tuttu, gizemli bir biçimde sıktı.

“Kod adım Rahmi’dir,” diye fısıldadı.

“Rahmi mi? Rahmi mi?” diye kekeledi Peygamber, şaşkın şaşkın torununa baktı. “Rahmi mi? Bu tozlu adı da nerden çıkardın? Büyükbabanın kokmuş adından başka kod adı bulamadın mı?”

“Büyükbaba, sen büyük bir ozansın, hem de bana devrimciliği öğrettin; ben de borcumun göstergesi olarak senin adını seçtim. Senin adını taşımak benim için büyük bir onurdur, büyükbaba.”

Peygamber gene kızardığını duydu.

“Biraz büyütmüyor musun?” dedi, başını önüne eğdi. “Ayrıca, sen de çok iyi bilirsin ki, bu konuda en çok borçlu olduğumuz insan Feride Sönmez’dir.”

“Öyle bile olsa, kod adı olarak bir kadın adı alamazdım, büyükbaba.”

“Orası da öyle,” dedi Peygamber, biraz düşündü. “Ama sen de biliyorsun ki, kimse beni ozan yerine koymuyor.”

“Dert etme! Bir gün ister istemez anlayacaklar yanıldıklarını, çünkü sen üçüncü yenisin, gelecek kipinde yaşıyorsun!”

Peygamber’in gözleri parladı.

“O zaman... o zaman...” diye kekeledi, “o zaman ben de kod adı olarak senin adını alırım, Nazım olurum, dengeyi sağlamış oluruz.”

“Öyle istiyorsan öyle olsun.”

“Teşekkür ederim.”

Bir süre hiç konuşmadan yürüdüler, yelin uğultusunu dinlediler yalnızca, sonra Peygamber adımlarını yavaşlattı.

“Şu yaşam ne tuhaf!” diye mırıldandı. “Bunca yıl aynı evde oturduk; ama birbirimizi tanımak için Kurtalan yoluna çıkmamız gerekiyormuş!”

“Hayır, büyükbaba, yanılıyorsun: ben seni yıllardır tanıyorum.”

“Bilmiyordum, bilmiyordum, birkaç gün öncesine değin senin bir devrimci olabileceğini usumdan bile geçirmezdim,” dedi Peygamber, sonra, başını torunundan yana çevirince, olduğu yerde donakaldı: Nazım göz kamaştırıcı bir ışık halkasının içindeydi, bu olağandışı halkanın içinden kendisine göz kırparak gülümsüyordu. “Nazım!” diye haykırdı.

“Büyükbaba, kod adımın Rahmi olduğunu söylemiştim,” dedi Nazım.

“Peki, peki: Rahmi! Ama anlayamıyorum: bu ışık nereden çıktı? Geceyi güne çevirdi. Senden mi çıkıyor? Söylesene!”

“Yanılıyorsun, büyükbaba. Bu ışık senden çıkıyor, ama bana da yansıyor, tıpkı marksçılığın gibi. Görmüyor musun?”

Peygamber büsbütün şaşırdı: Nazım’ın nasıl bir devrim savaşçısı olduğunu bilmese, kendisiyle alay ettiğini düşünecekti. Bu arada, torununun, ışığın içinde, kendisiyle aynı kasketi, aynı yağmurluğu, aynı ceketi, aynı pantolonu ve aynı mokasenleri giymiş olduğunu, elinde aynı tabancayı tuttuğunu ve omzunda aynı çantayı taşıdığını gördü, bir kez daha şaşırdı:

“Anlayamıyorum, anlayamıyorum: her şeyimiz bir...” diye kekeledi.

“Evet, doğru, bir örnek giyindik; bak, bu yağmurluk senin Chopin gibi bir şey...”

“Evet, öyle,” diye mırıldandı Peygamber, Nazım’ın yağmurluğuna baktı uzun uzun. “Sanki aynı yağmurluk. Ama anlayamıyorum,” diye ekledi. “Nazım, oğlum, anlamı ne bunun? Devrimi birlikte mi başlatacağız yoksa? Ben sanmıştım ki...”

Nazım ışık halkasının içinde kaşlarını çattı bu kez, sonra, sözcüklerin üzerine basa basa, hiçbir kuşkuya yer bırakmayan, güven dolu bir sesle konuştu:

“Hayır, büyükbaba, birlikte başlatmayacağız, sen başlatacaksın, çünkü proleter olan sensin: çocukluğunda tenekeci çıraklığı yaptın, körük çektin, çekiç salladın. Ben seni izlemekle yetineceğim, senin arkandan geleceğim. Kim bilir, belki de ilerde bu devrimin destanını yazarım.”

“Nasıl olur, sen şiir okumaktan bile nefret ederdin!”

“Ama, çok dinledim, biliyorsun, ben senin devrimci şiirlerinle büyüdüm.”

Peygamber başını salladı.

“Hayır, Nazım, hayır, oğlum, ben bu işe göre fazla yaşlıyım,” dedi içtenlikle. “Ayrıca her şeyi sen yaptın. Bütün silahlı eylemleri. Gazeteler de yazdı. Önder sensin. Kısacası, meyveyi sen olgunlaştırdın, koparmak da senin hakkın. Baksana, üstümdeki giysiler bile, elimdeki tabanca bile senin!”

“Evet, ama beni yetiştiren de sensin!” diye atıldı Nazım. “Sen bana cennetin yeryüzünde olduğunu öğrettin. Cennetin yeryüzünde olduğunu bildiğin için, dağa çıkmadın, ovaya indin. Sen bu çağın son peygamberisin, büyükbaba. En büyük sensin, başka büyük yok!”

Peygamber hem utandı, hem koltukları kabardı, ama Nazım'ın yerini almayı gerçekten istemiyordu, devrimin başarısı açısından da başta onun bulunması gerektiği görüşündeydi.
“Ama, Nazım,” diye girişti.
Ama Nazım hemen sözünü kesti.
“Büyükbaba, ağzından çıkan sözcüklere dikkat et, çok rica ederim,” dedi. “Kod adım Rahmi. Kurala uymak zorundasın.”
“Biliyorum, biliyorum, ama şurda başbaşa olduğumuz için Nazım diyorum.”
“Hayır, büyükbaba, yalnız değiliz: burada tarihin önündeyiz.”
Peygamber gülümsedi. Tarihin önünde, torununun yanında bulunmak içini sevinçle doldurdu; kuram doğrulanıyordu, yaşamında hiç bu denli güven duymamıştı kendine.
“Tarihin önündeysek, tarihi tanık tutarak konuşuyorum,” diye atıldı, “senin bu saçma inadına hâlâ akıl erdirebilmiş değilim, hatta bunda devrimcilikle pek de bağdaşmayan bir duygusallık sezinliyorum.”
“Büyükbaba, bunu nasıl söylersin?”
“Ben söylerim! Diyelim ki, olgunlaştırdığın eylemin önderliğini kendinden daha yaşlı, daha deneyimli birine bırakmak kararındasın; diyelim ki, bu yaşlı ve deneyimli kişinin bir ozan olmasını istiyorsun. Ama bu ülkede başka ozanlar da var. İçeri girmiş, işkenceden geçmiş, devrimciliğin çilesini çekmiş ozanlar. Neden onlardan birini seçmedin? Neden ben?”
“Onlar hep kendilerine yapılanlarla büyüdüler; oysa sen kendi yaptıklarınla büyüksün, büyükbaba.”
“Ne yaptım ki?”
“Bir proleter ozan ne yaparsa onu yaptın. Bütün devrimci kuramı bir kadın bedenine sığdırdın.”
Peygamber gene şaşırdı.
“Rahmi, oğlum, sen bunları nerden biliyorsun?” diye sordu.
“Seninle ilgili her şeyi bilirim, büyükbaba: devrimcilik biraz da değerbilirlik demektir.”
“Gene de anlamıyorum,” dedi Peygamber, içini çekti. “Yaşam boyu bir haftalık bir tutukluluğun üstüne yatanları bir yana bıraksan bile, yıllarca içerde yatmış ozanları bir kalemde silemezsin.”
Nazım sinirli sinirli elini salladı.

“Devrimci ozan olmak için ille de hapse girilir diye bir kural yok, büyükbaba. Bu konuyu kapatalım artık,” dedi.

Peygamber, Nazım’ı kuşatan ışıktan ya da kendisini bekleyen gelecekten gözleri kamaşmış gibi kirpiklerini kırpıştırdı, başını önüne eğdi.

“Peki, peki, senin dediğin olsun,” dedi. “Ama, öyle sanıyorum ki, önderlik her sorunu çözmez: ister sen başa geç, ister ben geçeyim, biz ikimiz nasıl başaracağız devrimi? Ozan ya da proleter, ya da her ikisi birden, öteki devrimciler neredeler? İkimizden başka kimseyi göremiyorum ortalıkta. Bu savaşta onların da payları bulunması gerekmez mi? Dergilerden, kitaplardan, söylevlerden, gazetelerden, üniversitelerden bildiğimiz bütün o devrimciler neredeler?”

Nazım öyle bir kahkaha attı ki, kendisini çevreleyen ışık halkası bayağı dalgalandı.

“Kestirmeden söyleyeyim sana: o yaman devrimciler, o mangalda kül bırakmayan kuramcılar en güzel arabalara binip gittiler,” dedi.

Peygamber şaşırıp kaldı.

“Rahmi, oğlum, arabaları nerden çıkardın şimdi? Ne demek istiyorsun?” diye sordu.

Nazım bir kahkaha daha attı.

“Çokları yeni efendilere bağlandı, bağlanmayanları da öldü ya da içerde,” dedi.

“Peki, proleterler?” diye kekeledi Peygamber. “Türk proletaryasının o yiğit insanları? Onlar ne oldu?...”

“O yiğit insanlar Almanya’da, Hollanda’da, Belçika’da, Fransa’da sokakları süpürüyorlar, o güzel arabalara binip buraya geldikleri zaman da patron ayaklarına yatıyorlar.”

“Anlıyorum, şu lumpenleri söylüyorsun. Peki, burada kalanlar, yani gerçek Türk proleterleri?”

“Ha, onlar mı? Onlar da, kendilerine proleter demeye kalkarsan, ‘Sen soylu Türk işçisine nasıl proleter dersin?’ diye üstüne yürürler, belki de mahkemelerde süründürürler seni.”

“Ama marksçı terminolojiyi bilmemeleri devrimci olmalarını önlemez herhalde.”

“Onlar yalnız ellerine geçecek paraya bakarlar, Nazım baba.”

“Peki, bu işin altından nasıl kalkacağız o zaman?” dedi Peygamber, “Nazım baba” sözcüklerinin içini sevinçle doldurmasına karşın, kaygısını

yenemiyordu. Gözlerini sıkıntıyla Nazım'a dikti. "Evet, bu işin altından nasıl kalkacağız?" diye yineledi. "Bu savaşı nasıl kazanacağız?"

Nazım gülümsedi.

"Her şey sana bağlı, büyükbaba," dedi. "İçerdekilerin dışarı çıkmalarını da, gidenlerin geri dönmelerini de sen sağlayacaksın."

"Peki, nasıl?"

"Göreceksin, çok kolay olacak, büyükbaba, nerdeyse kendiliğinden olacak. Dosdoğru yürümek yeterli. Dosdoğru, İstanbul'a doğru."

"İstanbul'a doğru mu?"

"İstanbul'a doğru."

"Ama biz İstanbul'dan yola çıktık."

"Olsun."

"İstanbul'a yaya mı gideceğiz?"

"Evet, büyükbaba, neden olmasın? Nasıl olsa, çok güzel yürüyorsun. Makineleşmişin sanki, sanki her tırnağında bin manda kuvveti demirleşmiş. Seninle gurur duyuyorum, büyükbaba. Önümden yürü. Ozanlar önden gider. Eski askerler de ölmez."

"Peki, dediğin gibi olsun," dedi Peygamber, adımlarını hızlandırdı. "Ne oldu bu çocuğa böyle, anlayamıyorum. Bunca yıldır küçümsedi beni. Şimdi de benimle gurur duyduğunu söylüyor. Bunca silahlı eylemi ben mi yönettim?" diye düşündü. Ama direnmedi artık, soru da sormadı, önünde yürümekle yetindi. Nazım'ın ışığının sıcaklığından mıdır, nedir, soğuğu da duymuyordu artık, yalnız soğuğu değil, hiçbir şeyi duymuyordu, bütün varlığı ayaklarının tekdüze devinisine çekilmişti. Bilinci yalnızca Nazım'ın sesini duyduğu zaman uyanıyordu. Ancak Nazım bilincini kullanmasını gerektirecek hiçbir şey söylemiyordu artık, arada bir, adımları yavaşlar gibi olunca, "Yürü, büyükbaba, durma, yavaşlama, bu yolun dönüşü yok, biliyorsun," demekle yetiniyordu. Uzun zaman yürüdü böyle, sonra, durup dururken, bir ad takıldı aklına: Maria Magdalena, Maria Magdalena, Maria Magdalena. Bu garip adı kafasından söküp atamadığı gibi, kimin adı olduğunu da, ona ne zaman, nerede, hangi kitapta, hangi şiirde rastladığını da çıkaramadı. En sonunda dayanamadı:

"Rahmi, oğlum, Maria Magdalena diye birini duydun mu?" diye sordu.

"Evet, duydum, Nazım baba," dedi Nazım. "Maria Magdalena bir kadındır."

"Peki, kim bu kadın, biliyor musun?"

“Bilmiyorum. Sen biliyor musun?”

“Hayır, bilmiyorum.”

“Öyleyse takma kafana. Yürümene bak. Hızlı yürürsen, unutursun.”

Nazım’ın dediği gibi oldu gerçekten: Maria Magdalena bir süre direndikten sonra çıkıp gitti belleğinden. Ne var ki, arada bir bağ varmış gibi, bu kez de geçen geceki serüveni takıldı usuna, yüzünün kızardığını duydu, bu serüveni belleğinden söküp atmak istedi, ama, söküp atmak şöyle dursun, her şeyi Nazım’a anlatmak için yenilmez bir istek duymaya başladı, sonunda isteğine yenik düştü.

“Rahmi, oğlum, ben dün gece çok kötü bir şey yaptım,” dedi.

Nazım güldü.

“Hayır, büyükbaba, kötü bir şey yapmadın, çok güzel bir şey yaptın,” dedi.

“Ne yaptığımı bilmiyorsun ki.”

“Biliyorum, çok güzel bir kadınla yattın, adı Meryem’di.”

“Ama, ama,” diye kekeledi Peygamber, şaşırıp kalmıştı, ne diyeceğini bilemiyordu.

“Aması maması yok, Nazım baba, gerçekten iyi bir şey yaptın, iyi de yaptın.”

“Ama, Rahmi, büyükannene her zaman bağlı kalmıştım, biliyorsun,” diye inledi Peygamber, “üstelik bu işin içinde aşk da yoktu.”

Nazım bir kahkaha daha attı.

“Büyükbaba, kusura bakma, ama sen bayağı saçmalamaya başladın,” dedi.

“Neden saçmalayacakmışım?” diye atıldı Peygamber. “Sence aşkın hiç önemi yok mu?”

Nazım bu kez gülmedi; durdu, çok önemli bir şey söyleyecekmiş gibi kaşlarını çatıp düşündü.

“Nazım baba, ben, aşk için, kapitalist üretim ilişkilerinin değişmesi gerektiğine inanırım, gerçek aşk devrime bağlı olarak bizi orada beklemektedir,” dedi.

“Ama bu yaşında çok kadın girdi senin yaşamına.”

“Evet, girdi, ama aşksız girdi. Kadın devrimcinin ödülüdür, hepsi bu. En iyisi kapatalım bu konuyu, yürümemize bakalım.”

“Peki, öyle olsun, kapatalım,” dedi Peygamber, gene hızlandırdı adımlarını, ama, bir süre sonra, torununun ayak seslerini işitmez oldu,

kendisini bırakıp gitmiş olmasından korktu.

“Rahmi, neredesin?” diye seslendi.

“Buradayım, büyükbaba, arkandayım,” diye yanıtladı Nazım. “Durma, yürü, geç kalıyoruz: saat üçe geldi nerdeyse.”

Gene yürüdü Peygamber, hem de öyle bir yürüdü ki, Nazım hayranlığını belirtmekten kendini alamadı, “Çok güzel, büyükbaba, çok güzel! Benden daha iyi yürüyorsun,” dedi, durdu. Öyle anlaşılıyordu ki, konuşmadan yürümesi daha çok hoşuna gidiyordu. Ama gene bir şey takıldı Peygamber’in usuna.

“Rahmi, sana saçma bir soru sorsam, kızar mısın?” diye sordu.

“Hayır, büyükbaba, kızmam,” dedi Nazım.

“Şey diyecektim: bizim evin sokak kapısının üzerinde bir küçük nal var mıydı?”

“Bilmiyorum, büyükbaba, bizim evin sokak kapısının üzerinde nal mal görmedim hiç. Neden soruyorsun?”

“Nal benim doğmamdan önce bile orada duruyormuş da ondan. Hiç gözüme çarpmamış, senin de gözüne çarpmamış. Yıllar yılı görmemişiz küçük nalı.”

“Olabilir. Ne var bunda?”

“Biz dünyaya bunca ilgisiz miyiz diyorum. Eksik devrimciler miyiz? O nalı ilkelerimize karşın hep orada bırakmışız.”

“Hayır, Rahmi Sönmez, hayır, ihtiyar usta, biz gözlerimiz ve beynimiz hep halkta olduğu için görmedik o nalı.”

“Öyle mi diyorsun?”

“Öyle diyorum.”

“Ama, ama,” diye söylendi Peygamber, yutkundu, duraladı, sonra birden gözlerini Nazım’ın gözlerine dikti, “ama gazete senin suçsuz halk insanlarına kurşun sıktığını yazıyordu,” diye ekledi.

“Sen o gazeteye bakma, büyükbaba,” dedi Nazım, alabildiğine arı bir gülümsemeyle gülümsedi. “O gazete yalan yazıyor, çünkü, sen de bilirsin ki, devrim öncesinde suçsuz insanlardan sözetmekten daha saçma bir şey olamaz.”

“Yani herkes suçludur mu diyorsun?”

“Hiç kimse suçsuz değildir diyorum.”

“Öyleyse, hiç kimse suçsuz değilse, herkesi öldürmek mi gerekir?”

“Hayır, büyükbaba, hayır, ihtiyar usta,” diye atıldı Nazım, gene en arı gülümsemesiyle gülümsedi, “hayır, her şeyden önce olanaklarımız yetmez buna, ama suçluların sayısını azaltmak da boynumuzun borcudur.”

Peygamber birden durdu.

“Ama, herkes suçluysa, biz de suçluyuz demektir, öldürdükçe de suçumuz artar, öyleyse önce bizim öldürülmemiz gerekir,” dedi. “Tez, anti-tez, sentez, mantık bunu gerektirmez mi?”

“Hayır, Nazım baba, yanılıyorsun, öldürdükçe suçlu sayısını azaltırız, suçlu sayısını azalttıkça da arınırız.”

“Ama öldürülecek suçluları nasıl seçeceğiz? Suçun büyüklüğüne ve sayısına göre mi?”

Nazım bir kahkaha daha attı.

“Gazetede okuduklarından bunu anlayabilirdin,” dedi. “Suçun büyüklüğüne ve sayısına göre öldürmeye kalksaydık, hem suç kavramı üzerinde kafa yormakla boşa zaman harcamış olurduk, hem de canımızı ve eylemimizi tehlikeye atardık. Biz suçluları öldürülmelerinin kolay olmasına göre seçiyoruz.”

“Ama bu iş marksçı devrim olmaktan çıkıyor o zaman,” diye atıldı Peygamber, bir suçu önlemek istercesine Nazım’ın bileğine yapıştı. “Evet, bu iş marksçı devrim olmaktan çıkıyor, anarşi ve yıldırı oluyor. Oysa, tarih ilerliyorsa, bunun böyle olmaması gerekir.”

Nazım bileğini Peygamber’in elinden kurtardı.

“Her şey bir yorum sorunu, büyükbaba, ya da, senin deyiminle, bir kuşak sorunu,” dedi. “Senin kuşağın devrimciliği gördüğü işkenceyle, tutuklu kaldığı süreyle, yani başkasının kendisine yaptığıyla ölçülüyordu; benim kuşağımın devrimciliğiyse, kendisinin başkasına yaptığıyla, yani öldürdüğü suçlu sayısıyla ölçülüyor. Şimdi anlıyor musun?”

Peygamber başını salladı.

“Tam olarak anladığımı sanmıyorum,” dedi.

“Boşver, takma kafana,” dedi Nazım, Peygamber’i hafifçe ileriye doğru itti. “Yürümene bak sen: alın yukarda, kırmızı boyun atkısı rüzgârda, adım adım, ama şiirdeki gibi ağır ağır değil, hızlı hızlı.”

“Bu şiiri nerden biliyorsun?”

“Ben senin bildiğin her şeyi bilirim, büyükbaba. Evet, hızlan biraz!”

Peygamber daha da sıklaştırdı adımlarını, konuşmadan, soluk soluğa yürüdü. Bir süre sonra, karşısında, çok uzakta, çevrenin bir ucundan bir

ucuna uzanan, güçlü bir ışık çizgisi gördü. “Düşman hatlarına mı geliyoruz?” diye düşündü. “İyi ama bu ışık olağandışı güçlü, Nazım’ın ışığından bile parlak. Karanlık güçler nerden sağlayabilir böyle bir ışığı?” Adımlarını yavaşlatmadan, ama, yoğun ışığın yarattığı şaşkınlık içinde, kod adı kullanmayı unutarak, Nazım’a sordu.

“Nazım, oğlum, bu ışık ne böyle?” dedi.

“Bu ışık güneştir, büyükbaba.”

Peygamber zınk diye durdu.

“Nasıl olur! Güneş yuvarlak değil midir?” diye sordu. “Daha ilkokulda yuvarlak olduğunu öğretmişlerdi bize.”

“Haklısın, büyükbaba, kenter okullarında öyle öğretirler, çünkü her şeyi kendilerine benzetmek isterler. Ama sen istersen, yuvarlaklaştırabilirsin gene, bir kez zaptettikten sonra, gönlünce yoğurup biçimlendirebilirsin.”

“Ama ben güneşin zaptını güzel bir benzetme diye bilirdim.”

“Hayır, büyükbaba, bu konuda yanılıyorsun: benzetmeyle ilgisi yok bunun, gerçeğin ta kendisi,” dedi Nazım, sonra, her yanı çınlatan bir sesle, Nazım’ın dizelerini okudu:

“Akın var
güneşe akın!
Güneşi zaaaaptedeceğiz
güneşin zaptı yakın!”

Peygamber’in gözleri yaşardı, göğsü gururla kabardı: bu şiiri bu denli güzel okuyana hiç rastlamamıştı. Öte yandan içeriğine, yani güneşin zaptedilebileceğine de kesinlikle inandı. Ama önlerinde çözülmesi gereken somut sorunlar vardı, önce bunları konuşmak gerekiyordu.

“Peki, ama bunu nasıl yapacağız?” diye sordu. “Güneşi nasıl zaptedeceğiz? Karşımızda düşman yok mu?”

“Var, ama devrimci becerimizden yararlanarak etkisiz duruma getireceğiz. Göreceksin, çok kolay olacak bu iş. Yürümene bak sen!”

Gene yürüdü Peygamber. Yürüdükçe, yoğun ışık çizgisinin ardında, birtakım görüntüler, birtakım deviniler seçmeye başladı. Ne olduklarını pek anlayamıyordu. Ama yaklaştıkça daha iyi seçmeye başladı: tek ya da çift katlı, küçük, kararmış, ahşap evler, pencerelerindeki irili ufaklı saksılarda

ıtırlar ve sardunyalar, arkalarında bodur çamlar, incir ve nar ağaçları, arnavutkaldırımlarında oynayan çocuklar. “Ama, ama... Hayır, olur şey değil!” diye kekeledi Peygamber. Olur şey değildi, bu çocukların hepsini tanıyordu, işte Fehmi de oradaydı, çevresindekilere bilyalarını gösteriyordu, nerdeyse seslenecekti ona. Ama birden olduğu yerde donup kaldı: tarih dönüşsüz bir biçimde, hep ileriye doğru akardı, devrim de bu akışın sonundaydı, oysa, bu görüntüler birer yanılsama değilse, onlar, bunca çabadan sonra, daha önce yaşanmışa gelmişlerdi. Ne demekti bu? Tarih tersine mi dönüyordu? Gene kenterler mi kazanıyordu savaşı? Ama Nazım, içinden geçenleri anlamış gibi,

“Bu gördüğün yer başlangıç noktası, ileride beton villaları ve yetmiş yedi kat iş hanlarıyla küçük Amerika var. Küçük Amerika da, biliyorsun, bizim en büyük düşümüz. Diyeceğim, burası yeryüzü cennetinin yalnızca küçük bir köşesi, büyükbaba,” dedi. “Aynı zamanda da bir simgesi. Senin anlayacağın, cehennemin sonuna geldik artık. Şimdi gökyüzünün kapılarında bulunuyoruz. Durma, yürü!”

“Peki, peki, yürüyorum!” dedi Peygamber.

Nazım bu güzel köşenin yeryüzü cenneti olduğunu kesinlediğine göre, insanları, evleri ve sokakları tarihin akışına ters düşer görünse bile, içi rahattı. Bunun için, nerdeyse koşmaya başladı, bu ışık odağına bir an önce dalmak istedi; ama ışık odağının önünde birdenbire bir insan karaltısı belirdi: posta dağıtıcıları gibi giyinmiş, iriyarı bir adam, elindeki makineli tabancanın namlusunu kendisine doğrulttu.

“Dur, yasah!” diye bağırdı.

Peygamber içgüdüyle durdu, ama, aynı anda, Nazım’ ın gür sesi çınladı kulaklarında:

“Hadi, büyükbaba, davran! Davran silahına! Güneşi zaptetmek istiyorsan, bu herifi haklamak zorundasın: önündeki tek engel o artık!”

Peygamber’in küçük tabancası hep elindeydi, Nazım’ ın her buyruğunu yerine getirme alışkanlığıyla, parmağı tetiğe gitti, ama, birdenbire, ilkin bir posta dağıtıcısına benzettiği adamın, karakolda, küçük masasının başında, Remington makinesinde tek parmakla yazı yazan polis olduğunu ayrımsadı, tepeden tırnağa titredi. Nazım’dan yana döndü.

“Rahmi, oğlum, korkarım ki, bu dediğini yapamayacağım,” dedi. “Bu adam bizim komiser. Çok iyi bir çocuk, gerçek bir Anadolu çocuğu. Bana kaç kez ıhlamur ısmarladı. Hayır, onu öldüremem, zavallı bir emir kulu o.”

Nazım kaşlarını çattı.

“Büyükbaba, sana söylemiştim, biz her zaman en kolay öldürülenleri, yani emir kullarını öldürürüz,” diye homurdandı, sonra, sesini yumuşatarak, “Ayrıca, ben bu herifin o ağaçkakan olduğunu sanmıyorum,” diye ekledi. “Bir daha bak!”

Peygamber bir daha baktı: oydu, komiserdi, ya da ona çok benziyordu, ama, yüzü on iki yaşında bir çocuk yüzüydü, bıyığı takma gibi görünüyordu. Üzüntüyle başını salladı.

“O olmasa da yapamam,” dedi. “Yüzü daha çocuk yüzü. Günahsız bir çocuk yüzü. Sen de böyle düşünmüyor musun?”

“Hayır, büyükbaba, hayır, ihtiyar usta!” diye gürledi Nazım’ın sesi. “Bizler silahlı devrimcileriz: bizim için günahsız insan yoktur, biliyorsun. Üstelik, kan akıtmadan devrim yapamazsın.”

“Ama, Nazım...”

“Büyükbaba, çok rica ederim, saçma tartışmalarla zaman yitirmeyelim şimdi,” diye homurdandı Nazım. “Hem neyi tartışacağız ki? Cehennemdeysek, hepimiz günahkârız demektir. Yoksa korkuyor musun? Sen de çok iyi bilirsin ki, korkunun ecele yararı yoktur.”

“Sevgili Rahmi, korkmayı da nerden çıkardın?” diye atıldı Peygamber. “Ben korkmam, senin büyükbabanım. Sonra ozan ne der, bilirsin: tükenmeyiz kırmağile...”

Nazım gülümsedi, Peygamber’in omzunu okşadı.

“Kusuruma bakma, ama burada da yanılıyorsun, tükenmeyen biz değiliz, onlar. Bunun için gönül rahatlığıyla nallayabilirsin bu herifi. Hadi, geç kalıyoruz,” dedi.

“Ama, Nazım, bu çocuk, bu çocuk,” diye kekeledi Peygamber, “bu çocuk şimdi de tıpkı...”

Nazım birden sinirlendi.

“Büyükbaba, kurtuluşa kadar savaş dedik biz!” diye haykırdı. “İşte kurtuluşun eşiğindeyiz! Bas tetiğe! Gerisini düşünme! Unutma ki, devrimciysek, kendimizi kanıtlamak zorundayız.”

Peygamber boynunu büktü.

“Rahmi, oğlum, biraz abartmıyor musun?” dedi. “Kendimizi öne çıkarmakla yanlış bir şey yapmıyor musun? Nazım usta ne der, bilirsin: *Ferdin tarihteki rolü malum. Akışın istikametini değiştiremez. Yalnız tempoyu hızlılaştırabilir, yavaşlatabilir. İşte o kadar.*”

Nazım anlayışla gülümsedi.

"Biliyorum, büyükbaba, biliyorum," dedi. "Ama Somadeva da, gene aynı kitapta, *'Tarihin sonu inanılmayacak kadar güzel olacaktır, buna eminim,' d*er. Hadi bas şu tetiğe!"

Peygamber gene direndi.

"Hiç kuşkusuz, sen haklısın, ama, ne olursa olsun, insan öldürmek çok güç geliyor bana," dedi. "Ben devrimin yaşamdan yana olduğunu düşünmüşümdür hep. Böyle olmasa, devrimcinin faşistten ne farkı kalır?"

"Sen hâlâ köhne kitapların etkisindesin de ondan böyle konuşuyorsun, büyükbaba!"

"Hayır, ben kitaplardan çok, Feride'nin etkisindeyim. 'O bu işe ne derdi?' diyorum."

"Biliyorum, biliyorum, 'Devrim yaşamaktır,' derdi o da, ama hiçbir zaman da 'Devrim öldürmek değildir', demedi. Yalan mı?"

"Hayır, doğru."

"İyi ya! Daha ne konuşuyorsun öyleyse? Evet, devrim yaşamak demektir, ama devrimci olarak yaşamak için de öldürmek gerekir. Biz buna sürekli devrim diyoruz, büyükbaba. Büyükbaba, öldür artık şu herifi!"

"Öyleyse devrimden sonra da durmadan adam mı öldüreceğiz?"

"Hayır, büyükbaba, Jozef Vissarionoviç'in zamanında değiliz artık, bu son! Son kurşunu sen sıkacaksın ve tarihe son kurşunu sıkan adam olarak geçeceksin. Ama ver artık kararını. Tarih durmaz, biliyorsun!" dedi Nazım, bu sözüyle Peygamber'in bütün kuşkularını yerle bir etti, çünkü o da tarihin dönüşsüz ilerleyişine inanırdı:

"Evet, tarih durmaz!" diye onayladı, tabancasını pos bıyıklı çocuğa doğrulttu, nişan aldı, gözlerini yumarak tetiğe bastı. Aynı anda, çok korkunç bir patlamayla birlikte, acı bir köpek havlamasını andıran çığlıklar duydu. Gözlerini açtı: tuhaf şey, güneşi zaptedeceğini umarken, dört bir yanı zifir gibi karanlığa kesmişti, Nazım da ortada görünmüyordu. Bunca yıllık bir devrimci olarak, bu duruma boyun eğemezdi: "Karanlık, parçalayacağım seni!" dedi dişlerinin arasından, bir kez daha bastı tetiğe, bir kez daha, bir kez daha, bir kez daha, bir kez daha bastı. Sonra, karanlıkta mı, aydınlıkta mı, karanlıkla aydınlığı birbirinden ayıran sınırda mı olduğunu anlayamadan, bir ağaç gibi yıkıldı.

EK

Bu kitap, okurun çok iyi bildiği nedenlerle, roman görüntüsüne sokulmuş bir "yaşamöyküsü" değil de gerçek bir roman olsaydı, burada bitirilmesi gerekirdi. Hatta, çarpıcı sonları seven romancılar, anlatılarını birinci "bir ağaç gibi yıkıldı" tümcesiyle noktalarlar, Peygamber'in son beş gününü de yoksayarlardı. Ama, burada bu tür kaygılar yersiz olduğuna göre, biz Peygamber'in ikinci düşüşünden sonra olanlar konusunda da kısaca bilgi vermek istiyoruz.

Araştırmalarımıza göre, Peygamber'in ikinci düşüşünden sonra, olaylar aşağıda özetlediğimiz biçimde gelişti.

Uykularının en derin yerinde üst üste altı el silah sesiyle yataklarından fırlayan birtakım köylüler, bir süre, korku ve şaşkınlık içinde, evlerinde beklediler. Sonra, yavaş yavaş, kapılarının önüne çıktılar, belirli noktalarda toplanarak silahın nerede patlamış olabileceğini tartıştılar. Kolaylıkla kestirilebileceği gibi, her kafadan bir ses çıktı. Ancak silah seslerinin çok yakından geldiğinde, şimdi ortalıkta çıt çıkmadığına göre de tehlikenin geçmiş olduğunda herkes birleşti. Fenerlerini ellerine alıp yedişer-sekizer kişilik topluluklara ayrılarak çevreyi şöyle bir kolaçan etmeye karar verdiler. Aradan çeyrek saat bile geçmeden, köy muhtarının da içinde yer aldığı topluluk, yarı yarıya kara gömülmüş bir durumda, sırtında incecik bir yağmurluk, başında acayip bir kasket, ileriye doğru uzanmış sağ elinin biraz ötesinde küçük bir tabanca, yüzükoyun yatan, kocaman bir adam buldu. İlk düşündükleri, birinin bu adamı vurarak tabancasını atıp kaçtığı, tam altı el silah sesi duyduklarına göre de adamın canlı olmasına olanak bulunmadığı oldu. Bu nedenle biraz ağırdan aldılar, hatta ölüyü olduğu yerde bırakarak jandarmayı çağırmanın daha uygun olacağını düşündüler. Ancak askerliğini sıhhiye bölüğünde yapmış bir köylünün yabancının nabzını yoklayacağı tuttu. Sonra, sevinçle karışık bir şaşkınlıkla, "Adam

yaşıyor!” diye haykırdı. Ötekiler pek inanmak istemediler, gene de yabancıyı altıokka edip köy odasına getirmek kaçınılmaz oldu.

Takır takır donmuş yağmurluğunu, ceketini, pantolonunu, mokasenlerini ve çoraplarını çıkarıp odun sobasının yanındaki sedire yatırınca şaşırıp kaldılar: adamın üzerinde en ufak kan izi yoktu! Sonra, üzerinden çıkan giysilere, sedirden en az iki karış taşan uzun boyuna, her gün gördükleri yüzlere hiç benzemeyen, güzel ve ilginç yüzüne daha alıcı bir gözle bakınca, şaşkınlıkları büsbütün arttı. Bu adamın olsa olsa yolunu şaşırmış bir casus olabileceğini düşündüler. Uzun yıllar Almanya’da çalıştıktan sonra birkaç ay önce kesin dönüş yapmış bir köylü, kulağına doğru eğilerek, “Wer bist du? Woher kommst du? Wohin gehst du?” *diye seslendi, ama bu doğaötesel çağrışımlı sorulara yabancıdan hiçbir yanıt, hiçbir tepki gelmedi. Bir başka köylü, jandarmaların gelmesi beklenirken, yabancının çantasına ve ceplerine şöyle bir göz atmakta yarar bulunup bulunmadığı sorununu ortaya attı. Böylece, muhtarın kısa bir direnme gösterisinden sonra, çanta ve cepler ayrıntılı bir incelemeden geçirildi. Çantadan birincisinden en az üç kat daha büyük bir ikinci tabancayla kerpiç gibi bir kitap, ceketin iç cebinden de koca bir deste on binlik çıkınca, kafalar iyice karıştı. Ama on binlik destesi etkisini göstermekte gecikmedi: yabancının sedirden sarkan ayaklarının altına hemen bir iskemle konuldu, sonra döşek, yorgan, yastık, temiz çarşaf getirildi, ıslak çamaşırları çıkarılıp üzerine köyün en uzun adamının iç gömleği ve uzun donu giydirilerek yaşlı bir köylünün deyimiyle “adam gibi yatması” sağlandı. Muhtar da jandarmayı bir kez daha arayarak çabuk davranılmasını ve bir hekim getirilmesi için girişimde bulunulmasını istedi. Girişimler hemen yapıldı: en yakın karakolun komutanı jandarma kıdemli başçavuş, sabahın dört buçuğunda, kaymakamı uyandırmayı göze aldı: “Daha çok bir dev adammış, efendim, sanki uzaydan gelmiş,” dedi telefonda. Paradan, çifte tabancadan ve Nazım Hikmet’in kitabından sözettikten sonra, “Şimdilik başkaca bir örgütsel dökümana rastlamadık, efendim,” diye bitirdi. Böylece, haber, otuz saati aşkın bir süreden beri arkadaşını arayan, yetkili dostlarına her telefon edişinde, tatlı sert bir dille, “Ee, kardeşim, bunca sürede bir doksanlık bir adamı bile bulamazsanız, gerçek suçluları nasıl bulacaksınız?” demekten kendini alamayan Fehmi Gülmez’e dek ulaştı. Fehmi Gülmez, Sakarya’nın en ıssız köylerinden birinde, yarı ölmüş bir durumda bulunan dev adamın kendi aradığı adam olduğu konusunda kesin*

bir bilgi edinememekle birlikte, iki gözde hekimini de yanına alarak hemen yola çıkmaya karar verdi.

Kıdemli başçavuşun özel çabalarıyla bulunup getirilen genç hekimin tanısı göz önüne alınırsa, buna hiç de gerek yoktu. Bu genç hekim, hastanın gözkapaklarını aralayıp şöyle bir baktıktan sonra, "Çoktan derin komaya girmiş, çıkabileceğini hiç sanmam," diye kesip atmış, çevredekiler de tanının doğruluğundan kuşku duymamışlardı. Ama, ortalık ağardıktan epeyce sonra, muhtarın saptamasına göre, tam on bir otuz ikide, Fehmi Gülmez'in en az iki buçuk araba boyundaki çok görkemli arabası köye öyle bir giriş girdi, Fehmi Gülmez arabadan öyle bir fırlayış fırladı, köy odasına öyle bir dalış daldı ki, köylüler isterse komadaki hastaları bile Azrail'in pençesinden çekip alabilecek bir adam olduğu kanısına vardılar; içlerinden biri, "Bu adam ölüyü bile diriltir," diyerek herkesin düşüncesini özetledi. Bu nedenle, sigara dumanından göz gözü görmeyen odaya girip de "Açın şu pencereleri! İşi olmayanlar da dışarı çıksın!" diye bağırınca, muhtar, jandarma kıdemli başçavuş ve genç hekim dışında, herkes çil yavrusu gibi dağıldı.

Ancak, dağılmamış olsalardı, ünü köylerine dek yayılmış olan bu çok zengin adamın düşündükleri kadar da güçlü olmadığını göreceklerdi. Çünkü, hekimler üstündeki çiçekli yorganı kaldırıp da Peygamber'i çizgili köylü gömleği, uzun ve sararmış köylü donunun içinde upuzun yatar görünce, Fehmi Gülmez gözyaşlarını tutamadı. Kilimin üstüne çömelerek elini Peygamber'in alnına koydu, yanaklarını öptü, "Rahmi! Rahmi! Peygamber!" diye seslendi durdu. Hekimlerden biri, "Beyefendi, izin verirseniz, bir bakalım," deyinceye kadar da seslenişlerine ara vermedi.

Hekimler, odadakilerin hayran bakışları altında, Peygamber'in bedenini gözkapaklarının içinden tabanlarının altına dek inceden inceye gözden geçirerek umutsuzca başlarını salladılar. Sonra biri koluna bir iğne yaptı. Peygamber'in bedeninde bir seğirme oldu, gözleri hafiften aralanıp hemen sonra yeniden kapandı.

Öbür hekim arkada saygıyla dikilen jandarma kıdemli başçavuşun yanına gitti.

"Söyler misin, komutan, hastayı tam olarak saat kaçta buldunuz?" diye sordu. "Kar altında ne kadar kalmış? Bunu bilmemiz çok önemli."

"Bulan biz değiliz, profesörüm, maalesef köylüler bulmuşlar," dedi kıdemli başçavuş. "Ancak gerekli soruşturma ve incelemeleri yapmış

buluyoruz. Yapmış olduğumuz soruşturma ve incelemelere göre, beyefendinin trenden atlaması...”

Hekim hemen sözünü kesti.

“Trenden atlaması mı? Olmaz öyle şey! Bu yaşta bir adam trenden atlayamaz,” dedi.

Başçavuş başıyla onayladı.

“Bilemem, profesörüm, belki de düşmüştür,” diye yanıtladı. “Ancak, cebindeki bulunan biletten anlaşıldığına göre, beyefendi trenden köy yakınlarına yaklaşık olarak saat yirmi dörtle sıfır otuz arasında intikal etmiş olmalı. Demiryolunun yirmi otuz metre berisinde, terkedilmiş bir yapının önündeki bulunan düz bir taşın üzerinde de bir süre oturmuş.”

“Sonra?”

“Sonra, yaklaşık olarak yüz metre ileride, gene yaklaşık olarak yetmiş metre çapında bir daire çevresinde dönüp durmuş, sayın profesörüm. Ayak izleri öylesine sık ki, ben diyeyim kırk kez, siz deyin elli kez.”

Herkes gibi Fehmi Gülmez de başçavuşla hekimin konuşmasını dinlemeye başlamıştı.

“Anlayamıyorum,” dedi, “o tipide neden öyle yürüdü ki?”

“Orasını bilemem, efendim,” dedi başçavuş. “Ancak bu daireleri arkasına alıp da yaklaşık olarak yüz elli metre yürümüş olsaydı, köyün içine gelecekti. Ama gelmemiş, aynı yerde dönüp durmuş. Sonra, belki de bir yardıma gelen olur umuduyla, altı el ateş etmiş olsa gerek, efendim.”

Fehmi Gülmez gözlerini kuruladı.

“Hep dönmüş, kendi çevresinde, yaşamı boyunca yaptığı gibi,” diye mırıldandı. Sonra, sesini yükselterek, “Bir başkası ateş etmiş olamaz mı?” diye sordu.

Başçavuş umutsuzca başını salladı.

“Hayır, hiç sanmam, efendim,” dedi. “Karda başka hiçbir ize rastlamadık.”

“Deli herif, deli herif!” diye mırıldandı Fehmi Gülmez, sedirin kenarına ilişip Peygamber’in elini avuçlarına aldı.

Hekim, biraz bekledikten sonra, sorgulamasını kaldığı yerden sürdürdü:

“Hastayı ne zaman, ne durumda bulmuşlar peki?”

“Üç buçuk-dört arasında, yüzükoyun yatar bulmuşlar, profesörüm. Bulduklarında üzeri nerdeyse karlarla örtülü, üstündeki bulunanlar da takır

takır donmuş durumdaymış.”

Hekim elinde olmadan gülümsedi.

“İnanılması zor bir şey,” dedi. “Bu adam bunca şeyden sonra canlı kalabildiyse, komadan çıkması da olanaksız değil.”

Genç hekim,

“Çok doğru, hocam,” diye onayladı.

Büyük hekim ya duymadı ya da duymazlıktan geldi. Peygamber’in başına döndü, bir kez daha gözkapaklarını aralayıp uzun uzun baktı, sonra, Fehmi Gülmez’e bile bir açıklama yapma gereğini duymadan, koluna bir iğne daha yaptı. Peygamber daha belirgin bir tepki gösterdi bu kez: inledi, gözlerini araladı, sonra, duyulur duyulmaz bir sesle, “Nazım, Nazım,” diye mırıldandı, “Nazım, seni göremiyorum!”

Fehmi Gülmez kulağına eğildi.

“Onu sana getireceğim, söz veriyorum,” diye seslendi.

Peygamber işitti mi, işitmedi mi, belli değildi, ama Nazım’ı sayıkladı durdu. Fehmi Gülmez de hep aynı tümceyi yineledi inatla. Hekimler çabasının boşuna olduğunu söyledilerse de “Onun işi belli olmaz,” diyerek inadında dayattı. Gerçekten de, Peygamber en sonunda dostunu haklı çıkardı.

“Ama az önce birlikteydik,” diye mırıldandı.

“Peki, nerede birlikteydiniz?” diye sordu Fehmi Gülmez.

“Orada. Son düşmanı öldürme onurunu da bana bıraktı.”

Fehmi Gülmez hüzünle dostuna baktı.

“Belli oluyor,” dedi.

Aynı anda, hekimlerin de, Fehmi Gülmez’in de beklemedikleri bir şey oldu: Peygamber gözlerini aralayarak dostuna baktı, hatta nerdeyse gülümsedi.

“Fehmi, sen misin?” dedi. “Az önce gördüm seni. Ne çok bilyan vardı.”

Fehmi Gülmez’in gözleri doldu, “Sayıklıyor,” diye söylendi, sonra gene üzerine eğildi.

“Ya, öyle mi?” dedi. “Şimdi nasılsın?”

Peygamber’in yüzünde bir gülümseme öykünüsü belirdi.

“Korkarım, ölüyorum, dostum,” dedi. “Kolay değil, Kurtalan’dan Üsküdar’a dek yürüdüm. Ama her şey istediğim gibi oldu. Üsküdar’ı en sonunda dünya gözüyle gördüm ya: gözlerim açık gitmeyeceğim.”

“Sayıklıyor,” dedi Fehmi Gülmez, “yaşamı boyunca Üsküdar’da oturdu, şimdi tutmuş, Üsküdar’ı en sonunda dünya gözüyle gördüğünü söylüyor.”

Hekimler hastanın dinlenmesi gerektiğini, onunla konuşmaya çalışmamasını söylediler. Ama, tam kalkacağı sırada, Peygamber “Fehmi, nerdesin?” diye sorunca, yeniden ilişti sedire.

“Buradayım, yanındayım,” dedi.

“Fehmi, benim kod adım ne, biliyor musun?” diye sordu Peygamber.

“Kod adın da mı var?” dedi Fehmi Gülmez. “Kod adın ne peki?”

“Kod adım Nazım.”

“Güzel, çok güzel! Ama biraz uyumaya çalış,” dedi Fehmi Gülmez.

Daha sonra da sık sık yineledi bu tümceyi, ama işe yaramadı: Peygamber, nerden geldiği anlaşılmaz bir güçle, Nazım’ın hangi nedenlerle Rahmi kod adını seçtiği, devrimi gerçekleştirme görevini neden kendisine bıraktığı konusunda açıklamalarda bulundu, parça parça ve karışık bir biçimde, ama yer yer en küçük ayrıntılara dek inerek, ilginç tren yolculuğunu, kar altında Kurtalan’dan İstanbul’a yürüyüşü, kod adı Rahmi olan Nazım Sönmez’den yayılan ışığın altında, tabancasını takma pos bıyıklı çocuğa doğrultuşunu anlattı.

“Bunları daha sonra da konuşuruz. Sen şimdi biraz dinlen, uyumaya çalış!” dedi Fehmi Gülmez.

Ama gene dinletemedi sözünü: Peygamber gene konuştu.

“Fehmi, dostum, bu yeni ortamda kimsenin sana zarar vermesini istemiyorum,” dedi.

Fehmi Gülmez elinde olmadan gülümsedi.

“Sağol,” diye yanıtladı.

“Ama benim gücümün de bir sınırı var,” diye sürdürdü Peygamber. “Sana yardımcı olabilmem için komünist olduğunu, her zaman da komünist olarak kaldığını söylemelisin.”

Fehmi Gülmez, “Gene sayıklamaya başladı bu,” diye düşündü. Sesini çıkarmadı. Ama Peygamber dayattı.

“Söyle, çok rica ederim, söyle!” dedi.

“Olur, dostum, gerekirse söyleriz.”

“Gerekirsesi var mı? Gerekiyor işte!”

Fehmi Gülmez gülümsedi.

“Evet, komünistim,” diye fısıldadı.

“İyi duyamadım, yüksek sesle söyle,” dedi Peygamber.

O zaman, çevredekilerin faltaşı gibi açılmış gözleri önünde, Fehmi Gülmez, büyük kapitalist, bağırırcasına, hem de iki kez üst üste,

“Komünistim, her zaman da komünist olarak kaldım,” diye yineledi.

“Sağol, şimdi rahatladım,” dedi Peygamber.

Gerçekten de, bir rahatlık anlatımı belirdi yüzünde, ama bu rahatlık çok kısa sürdü: artık hiç konuşmaması, hiçbir soruya yanıt vermemesi bir yana, soluk alışı insanın içini törpüleyen bir hırıltıya dönüştü, yüzü sık sık bir seğirmeyle kasıldı. Hekimler bir iğne daha yaptılar. Ancak bu kez hiç yararı olmadı: Peygamber, çizgili köylü gömleği, ak ve seyrek sakalları, sapsarı yüzüyle, bir “yaşlı” İsa gibi upuzun uzanmış durumda, korkunç hırıltısını sürdürdü. Yalnız, bir ara, kara bulutlar arasından günlerdir ilk kez sıyrılan güneşin incecik bir ışığı birdenbire pencereden girip de yüzünü tam ortasından ikiye bölünce, varlığın derinlerinden geldiği sezilen, titremeli bir çabayla silkinerek gözlerini açtı.

“Biraz daha ışık,” diye mırıldandı.

Sonra, “biraz daha ışık” ararcasına, gözleri yeşilleri görünmez oluncaya dek yukarı doğru kayıp öylece kaldı. Hekimler çiçekli yorganı başının üstüne çektiler. Sonra Fehmi Gülmez’i odadan çıkarmak, en azından Peygamber’in başucundan uzaklaştırmak istediler.

“Hayır! Hayır! Beni yalnız bırakın! Çıkın burdan!” diye bağırdı Fehmi Gülmez.

En az bir saat süresince, hiç kimse köy odasına giremedi. Anahtar deliğinden ve pencereden bakanlar, arkadaşının başında, donmuş gibi, kımıldamadan oturduğunu gördüler. Hekimlere bakılırsa, iyi bir şey değildi bu: ne de olsa yaşlı bir adamdı, ilaç zoruyla bile olsa, dinlendirilmesi, uyutulması gerekirdi, ama bunu kendisine söylemek şöyle dursun, odaya girmeyi bile kimse göze alamıyordu. Ne var ki, İstanbul’dan gelen bir telefon yanına girilmesini zorunlu kıldı: adamları, kendilerine ulaşan habere göre, Rahmi Sönmez beyin torununun, sabaha karşı üç sularında, kapatıldığı odanın penceresinden aşağıya atlayarak öldüğünü bildiriyorlardı.

“Olamaz! Bu kadarı da olmaz! Bunu bana nasıl yaparlar!” diye haykırdı Fehmi Gülmez.

Arkadaşının küçük bir köy odasında zavallı köylü çamaşırları içinde ölmesi gibi, torununun, tam da onun boşluğa kurşun sıktığı sırada

ayaklarında pranga, ıslak bir beton üstünde can vermesini de doğrudan kendisine yöneltilmiş bir düşmanlık edimi olarak değerlendirdi. Bu nedenle, kendisine başsağlığı dileklerini sunmaya gelmiş olan kaymakamın önünde, "işi gücü bırakarak çocuklarla uğraşan kuş kafalılara" veryansın etti. Arkasından, görevliler Peygamber'in cebinden ve çantasından çıkan para ve tabancalar konusunda bir tutanak hazırlamaktan sözedince, "Efendiler, saçmalamayı bırakın! Parayı arkadaşımın adına bu köyün okuluna bırakıyorum! Tabancalar konusunda da boş arazide bulunmuş gibi işlem yaparsınız. Sorumluluktan korkuyorsanız, daha büyük bir yetkili çağırın bana, onunla konuşayım!" diye gürledi. Ama, kaymakam öneriyi çok yerinde bulduğunu söyleyerek kendisini yatıştırdı.

Jandarma kıdemli başçavuş, kapının dibinde, başını iki yana sallayarak, "Ben bu ülkeyi bizim generaller yönetiyor sanıyordum, meğerse ben komünistim diye bağıran zenginler yönetiyormuş," diye söylendiyse de çözüm herkesçe gönülden benimsendi. Üstelik, olayın büyütülmesini önleme yolunda bir çaba, dolayısıyla bir ölçülülük olarak değerlendirildi. Ancak Fehmi Gülmez bu çözümle yetinmedi: ertesi gün, danışmanlarının kesinlikle karşı çıkmalarına karşın, arkadaşıyla torununa, arkadaşının torununun cesedinin alınmasının çok uzayacağı anlaşılınca da yalnız arkadaşına göz kamaştırıcı bir cenaze töreni düzenlemekte dayattı. Tam üç gün üst üste, kendisi, şirketleri ve bankası adına, gazetelere sayfa sayfa ilanlar vererek "40 kuşağının önde gelen ozanlarından Rahmi Sönmez'in üzücü ve düşündürücü koşullar içinde yaşama gözlerini yumduğunu" bildirdi, Teşvikiye camisinden kaldırılacak olan cenazesine gerçek çiçek göndermekte hiçbir sakınca bulunmadığını belirtti. Bu arada, Rahmi Sönmez adının altına, ayraç içinde, Peygamber adını ekleyerek yıllar boyu sürmüş korkunç bölünmeye de son verdi. Nereye gömüleceğine gelince, bunu Peygamber yolculuğa çıkmadan önce kendisine çektiği telgrafta açıkça belirtmişti.

Fehmi Gülmez'in verdiği ilanlar gerek iş, gerek politika, gerekse sanat çevrelerinde büyük ilgi uyandırdı. Olaya unutulmuş ozanın torununun öyküsü de eklenince, her çevre kendi eğilimleri doğrultusunda varsayımlar üretti. Kimileri Peygamber'in bütün yıldırı eylemlerinin büyük bir para babasınca da desteklenen görünmez beyni olduğunu, kimileri torununun

verdiği bir görevi yerine getirirken vurulduğunu, kimileriyse her şey gibi solculuğu da kendi tekeline almak isteyen büyük bir zenginin bir delinin ölümüne gizemli bir hava vererek kişisel yarar sağlamaya çalıştığını öne sürdü. Bu arada, ülkenin kurtuluşunu ancak Fehmi Gülmez gibi aydın ve yurtsever sanayicilerin sağlayacağını savunan solcu düşünürler bile çıktı. Ne olursa olsun, Fehmi Gülmez'in gazetelere verdiği ölüm ilanlarında "üzücü ve düşündürücü koşullar" sözcüklerinin ve kendini pencereden attığı ileri sürülen Nazım Sönmez'in adının yer alması, bu arada Rahmi Sönmez'in 40 kuşağı ozanlarından olduğunun belirtilmesi yönetime kafa tutma olarak algılandı. Bunun sonucu olarak, kimi eski tüfeklerin "40 kuşağının önde gelen ozanlarından olmak bu denli ucuz mu?" diye homurdanmalarına ve bir zamanlar küçük bir derneğin başkanlığını yapmış olması nedeniyle ülkede yazınla ilgili her şeyin kendisinden sorulması gerektiğine inanan bir yazarın, töreni birlikte düzenleme önerisinin geri çevrilmesi üzerine, "Bu törene hiçbir Türk yazarı katılmayacaktır," diye kesip atmasına karşın, Peygamber gerçekten görkemli bir törenle gömüldü.

Teşvikiye camisinin avlusu öylesine insan ve çelenkle dolmuştu ki, iğne atsan yere düşmezdi. Cenazeye çelenk gönderenler yalnızca Fehmi Gülmez'in değişik şirketleri, bir zamanlar Peygamber'in de çalıştığı bankanın genel müdürlüğü ve kentin her yanına yayılmış şubeleri de değildi: Fehmi Gülmez'in bankası ve şirketleriyle az çok bağıntısı bulunan büyüklü küçüklü işadamları da, yönetimlerin geçici, iş ilişkilerininse sürekli olduğunu düşünmüş, Rahmi Sönmez adına ilk kez söz konusu ölüm ilanlarında rastlamakla birlikte, bir onur sorunu yaptığı anlaşılan bu törende büyük işadamına destek vermek amacıyla bol bol çelenk yollamış, bununla da yetinmeyip görkemli arabalarına binerek Teşvikiye camisine gelmiş, başsağlığı dilemek üzere Fehmi Gülmez'in önünde kuyruğa girmişlerdi. Aynı biçimde, töreni birlikte düzenleme önerisi geri çevrilen yazar dışında, İstanbul'da oturan, genç, yaşlı, bütün yazar ve ozanların da bu direnme cenazesine katılmayı bir görev bildikleri anlaşılıyordu. Sonuç olarak, çevredeki meraklılar da halk olarak nitelenirse, bu görkemli cenaze töreninin bir-iki saatliğine sınıfsal çelişkileri yok ederek Peygamber'in yıllar yılı düşünü kurduğu yeryüzü cennetinin gerçekten canlı ve renkli bir görüntüsünü sunduğu söylenebilirdi. Ancak, bu uzlaşmış kalabalık içinde, insan ister istemez Peygamber'i de arıyor, her dakika, ağzında külü uzamış

bir Samsun sigarası, elinde sararmış bir fotoğrafla, usulca belirivermesini bekliyordu.

Bu büyük kalabalıkta, hiçbir topluluğa sokulmayan, hiçbir sınıfa da girmeyen tek insan, Peygamber'in bu dünyadan geçerken sondan bir önceki gecesini kendisiyle paylaştığı Meryem'di. "Hayat kadını" düzeyine yükselmesinden önceki kılığına bürünmüştü, başındaki soluk başörtüsü, sırtındaki eski manto ve ağlamaktan şişmiş gözleri benzersiz güzelliğini bayağı gizliyordu, ama buna aldırdığı bile yoktu: patronunun kesin uyarısına karşın, Peygamber'in otelden ayrılmasına engel olmadığı için, ölümünden kendini sorumlu tutuyor, kalabalıktan bir türlü yanına yaklaşamadığı tabutuna bakarak sessiz sessiz ağlıyordu. Mezara kadar da böyle yaptı: hep uzaktan izledi tabutu. Ama, törenden üç gün sonra, Fehmi Gülmez de içinde olmak üzere, hiç kimsenin yapmadığı şeyi yaptı: Peygamber'e mezarı başında bir fatiha okumak ve doya doya ağlamak düşüncesiyle kalkıp mezarlığa geldi. Üzerine dağ gibi yığılan çiçeklerden mezarı eliyle koymuş gibi bulacağını umuyordu. Ancak, Peygamber'in gömüldüğünü anımsadığı çevrede, tek çelenk bulamadığı gibi, taze bir mezar da göremedi. Taze gibi görünen bir mezar vardı ya hem taşında bir kadının adı yazılıydı, hem de bu kadının daha ölmediği anlaşılıyordu.

"Allahım, ne oldu bu adam? Göğe mi çekildi?" diye mırıldandı, ölmemiş kadının mezarının ayakucuna oturup uzun uzun ağladı.